Heine'nin Mektupları

DÜŞÜN

HEİNE'NİN MEKTUPLARI

MEKTUPLAR DİZİSİ 5

DÜŞÜN

HEINE'nin
Seçilmiş Mektupları

DÜŞÜN YAYINEVİ
Teşvikiye Cad. 119/2 Nişantaşı-Istanbul

DÜŞÜN YAYINEVİ

Mektuplar Dizisi 5

HEINE'nin Seçilmiş Mektupları

Çeviren :
Melahat Togar

Kapak Erkal Yavi

Genel Dağıtım YADA
Divanyolu Dr. Şevki bey sk. No. 6 Kat 1
ISTANBUL
Tel 520 74 72

Kardeşler Basımevi
Istanbul — 1983
Tel : 520 69 57

Emek Ciltevi
Tel : 520 61 78

HEINRICH HEINE

Yıl 1834. Ilık bir yazakşamı. Hava almaya çıkmış yakışıklı, iyi giyinmiş bir genç adam, ağır adımlarla Paris caddelerinde dolaşmaktadır.

Birden, büyük bir ayakkabı mağazasının önünde, kapıya sırtını dayamış duran genç bir satıcı kız gördü; kız şirin şirin gülerek ona bakıyordu. Göz göze geldiler ve olan oldu: şakacı Amor, oklarını fırlatmış, ikisini de vurmuştu.

Hiçbir şeyleri ile birbirine denk olmayan bu iki insan, sonradan birleşecek, kavga (!), gürültü (!), kıskançlık, sevinç, sevgi ve tutku içinde, ölenedek, değişik ama mutlu bir evliliği sürdüreceklerdi.

Genç ve yakışıklı adam, ondokuzuncu yüzyılın en büyük Alman ozanı Heinrich (aslında: Harry) Heine'den başkası değildi. Üç yıldanberi (1831 den beri) «Siyasi Mülteci» olarak Paris'te yaşamaktadır. Geçimini Augsburg'ta yayınlanan «Allgemeine Zeitung» (Halk gazetesi)'un muhabirliği ve Almanya'da (Almanca), Fransa'da (Fransızca) yayınlanan[1] yazı ve yapıtlarının geliri, biraz da Banker amcasının yardımı ile sürdürmektedir. O dönemde, başka bir meslek tutmadan «serbest yazar» olarak yaşayabilen çok az kişiden biri.

---

(1) Tüm yaşamında Heine, büyük bir ülküyü gerçekleştirmeye çalıştı: Rhein Irmağı'nın iki yakasında yaşayan iki büyük ulusu birbirine tanıtmak ve yaklaştırmak.

Bunun için Fransa'da, Almanlar üzerine yazdığı (ve Fransızca olarak yayımladığı) yazıları Almanca'ya çevirerek kendi yurttaşlarına duyuruyor; ve Almanya'da, Fransa üzerine yazdığı yazıları (Fransızca olarak Fransa'da) yayımlıyordu.

Heine, Düsseldorf'a yerleşmiş bir Musevi ailenin dört çocuğundan biridir. Lise öğreniminden sonra, Hamburg'ta yaşayan Banker amcası onu yanına alır. Yeğenini bir tüccar, bir işadamı olarak yetiştirmek istemektedir. Ne var ki Heine, bu alanda başarısızdır. Bir kaç kez, amcasının parasını batırır.

Hamburg döneminin, bu ilk gençlik çağının, en önemli, ruhunda silinmeyecek izler bırakmış olan olayı, amcasının iki kızına (önce Amalie «Molly», sonra Therese) âşık olmasıdır. Karşılık görmemiş iki büyük aşk. Heyecan, umut, düşkırıklığı, acılar, gözyaşları ve tüm bunların esiniyle yazdığı şiirler.

Heine bunları sonradan topladı, ve «Şarkılar Kitabı»[2] adı altında yayımladı (1828).

Ticaret alanında başarı sağlayamayacağına amcası da artık inanmıştır. Önce sağlığının düzelmesi için yeğenini gezilere yollar, sonra da onun isteğine uyarak yüksek öğrenim görmesi düşüncesini onaylar ve bu yönde gerekli harcamaları üstlenir.

Heine, Bonn'da hukuk öğrenimine başladı. Hukuk dalına ayrıldığı halde, daha çok felsefe ve edebiyat derslerini, özellikle A. W. Schlegel'i[3] dinliyordu.

1820 de Göttingen'de, 1821 de Berlin'de (Hegel'in öğrencisi) okuduktan sonra, Göttingen'de doktorasını yaptı, aynı yıl musevi dininden Hıristiyan Protestan dinine geçti. Zira Hıristiyan olmadıkça, hukuk diploması bir işe yaramayacaktı.

---

(2) Buch derlieder» : Şarkılar Kitabı — Çeviren Behçet Necatigil «Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Istanbul 1971. İkinci baskı : Adam Yayınları.

(3) Schlegel, August Nilhelm (1767—1845) Yazar ve Bilimadamı : Estetik üzerine Eleştiri yazıları. Dünya yazınından çeviriler : (Shakespeare, Calderon vb..)

Hıristiyanlığa geçmesi olgusuyla şöyle alay eder: «Avrupa Kültürüne bir giriş bileti aldık!»

Berlin'deki öğrencilik yıllarında Heine yalnız Schlegel'in, Hegel'in öğrencisi olmakla kalmadı, aynı zamanda Fouqué, Chamisso, E.T.A. Hoffmann ve Grabbe gibi edebiyatçılarla da tanıştı ve bunların çoğuyla da arkadaşlık etti.

Bu yakışıklı hukuk öğrencisi (az sonra Hukuk doktoru), şakaları, espirili konuşmaları ve nükteleri ile Rahel Varnhagen'in salonlarında aranan ve beklenen bir konuktu.

Bu yıllarda Rahel Varnhagen[4] ve eşi Karl August Varnhagen von Ense, Heine ile güzel bir arkadaşlık kurmuş ve bu arkadaşlığı uzun yıllar sürdürmüşlerdir. Bu ikisi her zaman için, Heine'yi korumuş, Paris yıllarında da, onun Almanya'daki işlerine bakarak ellerinden gelen yardımı ondan esirgememişlerdir.

1827 yılında «Şarkılar Kitabı»nın yayımlanması ile H. Heine birden üne kavuştu. (Sağlığında 13 baskı). Ve bu kitap «Alman edebiyatının en başarılı, zamana en dayanıklı kitaplarından biri olmak mutluluğuna erişti.»[5]

Halk lirizminin duru kaynağından, bilinen masal ve söylencelerden esinlenerek, sade bir dille yazdığı bu şiirlerin «... romantik bir genç ruhunu tam anlamı ile yansıttığı, rahatlıkla söylenebilir. Bunlar gönüle seslenen şiirlerdir; okuyucuda yaşantı birlikleri yaratır; yalnız bir millete özgü karakter ve kültürü değil, evrensel bir ruh yapısını vurgular. Yüreğin koşmaları, ağıtlarıdır; esnek, yumuşak, saydam şarkılardır. Çağlar süresince âşık gönüllerin, yanan yüreklerin hicranlarını, korkularını; sonra da romantik çağın inançla-

---

(4) Varnhagen, Rahel (1771—1833) Berlin sosyetesinin en önemli kadınlarından biri. Evini sanat, bilim, düşün, yazın ve politika adamlarına açmıştı.

(5) Behçet Necatigil: «Şarkılar Kitabı» Önsöz.

rını, yalnızlık, terkedilmişlik ve ruh gerilimlerini veren şiirler...» diyor Necatigil, yine önsözünde.

Ve bu incelikli, nükteli, alaylı; kimi zaman hüzünlü ve çoğu karamizahla yazılmış şiirleri halk çabucak benimsedi. Büyük bestecilerin (Schubert, Schumann, Brahms vb..) müziğe uyguladıkları şarkılar; kimi kolay söylenir şiirleri belleklere, gönüllere yerleşti ve dillerden düşmezoldu.

İkinci Dünya Savaşı öncesinde «Loreley» gibi, «Du bist wie eine Blume» gibi «Ib wunderschönen Monat Mai» gibi şiirleri bilmeyen Alman yoktu diyebiliriz...

Ta ki bir Hitler çıkıp, Heine'nin tüm kitaplarını meydanlarda yaktırıncaya kadar...

Adı ders kitaplarından silindi. Şiirleri, o güzelim düzyazıları okunmaz, şarkıları söylenmez oldu. Nazi rejiminde böyle ince ve insancıl duygulara yer yoktu.

Bugün, Almanya'da, altmış yaşın altındaki kuşaklar Heine'yi tanımazlar.

On yıl önce bile, Düsseldorf üniversitesine «Heinrich Heine üniversitesi densin mi, denmesin mi, tartışması yapılıyordu.

Yalnız görünümü ile değil, konuşmaları ve espirisi ile de çevresindekileri etkiliyor ve kazanıyordu Heine. Yaradılışında önlenemez bir alay, yergi merakı vardı. Sırası geldiğinde, kendisi ile bile en insafsız şekilde alay etmekten kaçınmazdı. Bir güzel espiriye, kimi zaman, bir arkadaşlığı feda ettiği olmuştur.

Amcasının para yardımlarına, sürekli olarak, gereksinme duyması onuruna dokunuyordu. Başlı başına bir iş tutmak için çok çabaladı. Edebiyat Tarihi Profesörlüğü için başvuruda bulundu. Tüm bu çabalar sonuç vermedi. Hem kendisine uygun bir iş aramak, hem de sağlığına yararlı olmak amacı ile yurdu içinde — ve dışında — bir çok geziler yaptı. Hamburg, Lüneburg, Norderney, Londra (1827), Mü-

nih, İtalya (1828), Berlin, Potsdam, Helgoland bu gezilerin durak yerleridir.

Zorluklar karşısında, Dışişlerinde bir görev almak, ya da avukatlık mesleğine girmek düşüncelerinden temelli vazgeçti ve kendini tümüyle yazın dünyasına adamaya karar verdi.

Napolyon sonrası, Almanya, siyasal açıdan çok karışık bir durumdadır. Alman Konfederasyonu (Deutscher Bund) bu yıllarda, irili ufaklı yüzlerce prensliğin, bağımsız devletin gevşek bir birliğini oluşturuyordu.

Kısacası, tüm Orta Avrupa (Fransa dışında) iki güçlü devletin: Avusturya ve Prusya'nın eğemenliği altına girmiş bulunuyordu. Ve bu ikisi, Feodal yapıyı korumak, her türlü özgürlük hareketini bastırmak için çok sert önlemler almışlardı. Basın ve yayın organları üzerinde çok katı bir sansür uygulanıyor, üniversiteler çok sıkı bir denetim altında tutuluyordu. Bu dönemde Almanya'da siyasal faaliyet hemen hemen olanaksızdı.

Ozan, ruhunu ezen bu baskıların yanısıra, özel yaşamında da rahat değildir. Heine. Dostu kadar düşmanı da vardır. Keskin zekası, ama sivri dili ile, hicvettiği kişileri en yüksek yerlerden alıp, bir anda, yere serivermesi ona çok düşman kazandırmıştır. Bunlar Heine'yi Banker amcasının gözünden düşürmek için ellerinden geleni yaparlar. İlerici, devrimci fikirleri yüzünden düşman edindiği kimileri de, Prusya Devletinin yüksek katlarında yer almış kişileri, Heine'ye karşı kışkırtırlar. Yazıları, hareketleri sürekli olarak, ayrı bir dikkatle izlenir.

Yurdunda estirilen bu kötü havaya, Heine daha çok dayanamadı. 1831 yılında, varlığının tüm duyuları ile bağlı olduğu, sevgili yurdunu terkederek, Rhein Irmağının öbür yakasına, «Özgürlüğün Kutsal Yurdu»na geçmeye karar verdi.

«Yurdumdan koparıp attıklarında — ben onu yüreğimde buldum.»

Paris yılları (1831—1856)

22 Mayıs 1831 yılında, Paris gazeteleriden biri, Heine'nin gelişini şöyle duyuruyordu: «Şarkılar Kitabı» ve «Gezi Tabloları»nın yazarı ünlü Alman ozanı Dr. Heinrich Heine kentimize gelmiştir.»

Kısa sürede, Paris sosyetesine kendini kabul ettirdi. Fransız yazın çevreleri bu kültürlü, zarif adama açılır. Belli başlı Fransız ozan ve yazarları ile (Hugo, Dumas, Börne, Beranger, Georges Sand, Balzac) tanıştı, arkadaşlık kurdu ve Paris salonlarında da beklenen, aranan kişi oldu.

Bu dönemde, Fransa da karışık durumdadır. Ayaklanmalar birbirini kovalar; sokak savaşlarında insanlar ölür. Heine'nin yüreği, haklarını ararken ezilen, ölen halkın yanındadır. Onların acısını paylaşır. Biryandan, durmadan yazmaktadır. «Augsburg'»da yayınlanan «Halk Gazetesi»ne yolladığı makaleler, Almanya'da sansüre uğramışsa, bunların Fransızcası, Fransa'da, sansürden önceki şekli ile yayınlanır. Bu gazete yazıları ile Heine, yepyeni bir yazı türü yaratır, Fıkra Yazarlığı

Hafif, zarif, iğneli, alaycı, son kerte sade, özgün dili ile sürükleyici ve etkin yazılar.

Paris'i ve Fransa'yı sevmişti. Görülecek yerleri, müzeleri, tiyatroları ve Paris dolaylarını «gören gözlerle» gezer, Fransayı ve Fransızları tarihsel ve kültürel birikimleri ile içten tanımaya savaşır.

Ve bir gün, ayakkabı mağazasında tezgahtar Mathilde Mirat[6] ile karşılaşır. Mathilde babasız büyümüş bir köylü kızıdır ve daha 19 yaşındadır. Bir iki yıldan beri, teyzesinin çalıştığı ayakkabıcı dükkanında satıcılık etmektedir. Hafif esmer tenli, şirin bir kumral güzeli... Yapmacıksız halleri, doğal inceliği, bol kahkahası ile çekici bir kız.

Heine (37), dalgalı uzun saçların çerçevelediği uzunca yüzü, mavi gözleri, biçimli ağzı ile çok yakışıklı bir erkek.

Mathilde'nin, doğru dürüst okuması yazması bile yoktu.

---

(6) Mathilde Crescence, (doğumdan) Mirat (1815—1883)

Görgü, bilgi sıfırdı. Dünyada en olmayacak şey bu iki insanın birbirini sevmeseydi! Ama yukarda dediğimiz gibi muzip Amor bir kez oklarını fırlatmıştı.

Mathilde ile Heine, önce, «Paris türü evlilik»le birleşirler (1834). Genç kızın teyzesi, büyücek bir para aldıktan sonra buna razı olmuştur ve sonra 1841 de, St. Sulpice kilisesinde resmen evlenirler. Mathilde koyu bir katoliktir.

Devingen, gürültülü, kendilerine özgü bir evlilik yaşamı sürdürürler. Coşkulu, taşkın mizaçlı karısının kıskançlıklarına, şirretliklerine, savurganlığına Heine yakınmaksızın katlanır — ona para yetiştirmek için çabalar — son nefesine dek... En sert — çoğu zaman düvüşlü — en ateşli kavgaları yatıştırmaya çalışır. Ne çareki Mathilde'yi değiştirmek, hemen hemen olanaksız bir iştir. O, altın yüreğinin yanında tüm kusurları ile, ne ise o kalır. Kocasının toplumdaki yerini, ozanlık değerini hiç bir zaman anlamadıysa da ona sonuna dek sevgili ve vefalı bir eş olur.

12 yıl ayrılıktan sonra, ilk olarak yurduna yaptığı geziden geri dönmüştür Heine (1843).

Kapalı, yağmurlu bir günde, yayıncı Arnold Ruge, yanında genç bir arkadaşı ile ziyaretine gelir.

«Sizi ünlü bir yurttaşınızla tanıştıracağım,» der,

«Rhein bölgesinin umudu, Prusyalıların ve Monarşist'lerin «korkulu rüyası»: Doktor Karl Marx!

Tanışıklıkları böyle başlar.

«Kızıl Doktor» bu sırada 24 yaşındadır. Sıkı ve içtenlikli el sıkışı, gözlerindeki meraklı, sempati uyandıran, zeki yaramaz çocuk bakışı ile genç adam Heine'yi etkilemiştir. Hemen konuşmaya ve tartışamaya girerler.

Marx «Rhein gazetesi»ndeki yürekli yazıları ile Demokrasi uğruna savaşım vermiş, hakkında kovuşturmalar açılmış, para cezaları kesilmiş hiç biri fayda etmeyince, gazetesi kapatılarak yurtdışı edilmişti.

Konuşmasındaki Rhein aksanı, Heine'nin duyarlı kula-

ğına müzik gibi gelir. Yalnız dili değil, genç adamın düşünceleri, tasarıları son kerte ilginçtir... Üstelik yazın ve şiir dünyasının da yabancısı değildir. Heine yapıtlarını tam, şiirindeki espiriyi eksiksiz olarak kavramıştır. Bu karşılıklı anlayış onları yakınlaştırır. Güzel bir arkadaşlık kurarlar.

Hemen hergün birbirlerini görürler.

Heine Mathilde'yi ortaya çıkarmaktan kaçındığı için evine konuk çağırmazken Marx ve soylu bir aileden gelen eşi Jenny Heine'lerin evinden çıkmaz olurlar.

Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında gelişmekte olan endüstri, Avrupada yeni bir sınıf yaratmıştır: Proletarya, ezilen, sömürülen, horlanan bir sınıf. Bunların yer yer ayaklanmaları da başlamıştır. Westfalya'da dokumacıların ayaklanması, Prusyalı askerlerin silah gücü ile bastırılır. Ölenler arasında kadınlar ve çocuklar da vardır.

Almanya'da halk tedirgin ve huzursuzdur.

Heine «Silezya Dokumacıları» şiirini yazar (1844).

Büyük ozan ve genç filozof söyleşirler, söyleşirler.

Konuları yalnız dünyagörüşü ve anlayışları, yapılması gereken işler değil, aynı zamanda şiir, ve edebiyattır.

Marx, Heine'den «savaş arkadaşım» diye sözeder. «Bir büyük ozanın, insanlığın iyiliği uğruna savaşması ne güzel, şey!» der, «ne demiş Goethe: Sözcükler silahtır, öldürmeyen, iyi eden silahlar...»

«Sizin (Kış masalı)nızda da ben, bu iyi eden gücü sezinliyorum. Bu şiir bana, gelecek baharı müjdeliyor. Yeni bir

Sağlıklı ve sağlam görünümüne karşın Heine'nin hastalık-şarkı... daha güzel bir şarkı...»[7]

(7) Lev Kopelev «Ein Dichter kam vom Rhein». (Rhein'den bir ozan geldi). «Heinrich Heine — Yaşamı ve Acıları.»

1912 Kiev doğumlu yazar Lev Kopelev, halen Köln'de yaşamaktadır. 512 sayfalık bu Heine yaşam öyküsü için Alman Kitapçılar Birliğinin «1981 Barış Ödülü'nü almıştır. «Severin und Siedler» Yayınevi Berlin.

Heine, neredeyse oğlu yerindeki genç devrimciye değer ve önem verir, çok görüşte beraberdirler. Dostlukları Heine'nin ölümüne dek sürer.

lara yatkın, zayıf bir bünyesi vardı. Genç yaşındanberi baş ağrılarından ve gözlerinden yakındığını görüyoruz. Daha gençken, zaman zaman baygınlık geçirdiği oluyordu. 1837 de gözlerinin hastalığı yüzünden, 2 hafta kadar hastanede yattı.

Ama asıl hastalığı, onu ağır ağır ölüme götüren «Omurilik veremi» 1848 de başladı:

O gün hava güzeldi. Yataktan iyi kalkmıştı. Mathilde ile şakalaştı, «dolaşmaya çıkıyorum» dedi.

Kendini zorlayarak da olsa, yürüyebiliyordu: Louvre'a kadar geldi... Sevinçliydi. Aşağı katta, Venus de Milo'nun karşısında bir banka oturdu, zorla araladığı gözleriyle, karşısındaki güzel heykeli seyrediyordu.

Birden, bakmaya doyamadığı bu güzellik karşısında gözünden yaşlar boşandı: Yüzünden akan bu yaşlarda mutluluk ve hüzün birbirine karışmıştı. Sonra bir fenalık geldi. Evine nasıl döndüğünü bilmiyordu.

O günden sonra, bir daha sokağa çıkamadı: Ayakları, bacakları tutmuyordu. Bir çok şilteyi üst üste koyarak bir yeryatağı yaptılar. Kıpırdatmamaya çalışarak onu içine yatırdılar. Vücudunun heryanı, özellikle eklemleri ağrıyordu.

«Şilteden mezarım» dediği bu yatakta Heine 8 yıl yatacak, acılar, krizler içinde «ölüm şerbetini» ağır ağır yudumlayacaktır.

Ama boyun eğmeden! Eşi görülmemiş bir dirençle ölüme meydan okuyarak, alayederek ve çalışarak, yazarak... Zehir gibi acı, su şırıltısı kadar tatlı şiirlerdir yazdıkları. «Romanzero» ve «Karma Şiirler» adı ile bunları ölümünden önce yayımladı.)

Ve Heine, asıl gücünü, karakterinin yüceliğini, zalim yazgısı ile verdiği çetin savaşta kanıtlar...

Hastalık giderek ağırlaşır, tüm bedenini sarar, zayıflıktan vücudu bir çocuk bedeni kadar küçülmüştür.

Hizmetine bakan genç bir Habeş kadın, yatağını düzelt-

mek için günde bir kaç kez onu kucaklar ve bir koltuğa oturtur: Heine, ziyaretine gelmiş olan Alman yurttaşlarına: «Görüyorsunuz ya, Pariste nasıl eller üstünde taşınıyorum!» diye kendisi ile alay eder.

Gözkapaklarını da oynatamaz. Zaten gözünün biri hiç görmez olmuştur, ötekinin kapağını eli ile kaldırırsa biraz görebilmektedir. Bu erimiş, iskelete dönüşmüş zayıf bedende canlı olan, hem de pırıl pırıl canlı, yalnız iki organ vardır: yüreği ve beyni!

Bu gerçeği doktorunun ağzından öğrendiği zaman şöyle konuşur: «...korkunç! korkunç!» der, «bacakları olmayan kulağı işitiyor diye kendini avutur, gözü olmayan, kulağı işitiyor diye, sağır olan, sağlam gözüne şükreder. Benim ise yüreğim ve beynim var. Ne gözlerim ne kollarım, ne bacaklarım, ne dilim... Bir ölüyüm ben, ama düşünen, duyan, acı çeken bir ölü! İki kat, üç kat fazla günah işleseydim bundan daha ağır cezalandırılamazdım! Canlı olarak cehenneme girmişim. Hiç bir ozan böylesi bir cezaya çarptırılmadı. Goethe için söylemesi kolay

«Acının insanı susturduğu yerde
Tanrı söyletir bana, çektiklerimi.»

Ne yapalım? Çektiklerimi söyleyebildiğim sürece demek yaşıyorum.»

Ölümünedek, ağır hastalığı süresince Mathilde ondan özverili sevgisini esirgemez. Yalnızca varlığını bilmek, gürültülü konuşmasını, hizmetçilere bağırıp çağırmasını duymak bile Heine için avunç ve güçtür. Mathilde'nin, herşeyi iyi ve kolay yandan alan, dayanıklı yaradılışı hastasına çok iyi bakmasına yardımcı olur.

Çok duyarlı bir eş, sevdiği insanın, gözü önünde azar azar ölmesine belki de dayanamazdı.

Yine kocasına, yüreğinde beslediği büyük aşkı ve hasta-

lığından beri duyduğu acıma hissiyle, onun son aşkına göz yumdu

1855 yılında, Viyanalı bir hayranının bestelediği bir şarkıyı büyük ozana vermek, ve bu vesile ile onu görmek, tanımak isteyen genç bir kadın, Heine'nin ziyaretine gelir. Bu, Elise Krienitz'dir. (27) Çocukluğundan beri Heine şiirlerine, düz yazılarına hayran biri olan Elise Alman asıllı bir yazar ve ozandır. Paris'te yaşamakta, Almanca, İtalyanca dersler vererek yaşamını kazanmaktadır.

Ve işte, yine hiç olmayacak bir şey olur: Ölüm hastası Heine, bu ufak tefek, minik elli, minik ayaklı, kumral genç kadına vurulmuştur.

Yüreğinin ve kalan bedeninin tüm isteği, tutkusuyla onu sever.

Bu son sevgi karşılıksız değildir.

Aralarındaki ince, duyarlıklı, içli sevgi, bu platonik sevgi (Heine bundan ne kadar yakınır) büyük ozana en güzel şiirlerini yazdırır.

Mouche[8], krizleri ara verdiği zamanlar, Heine'nin yanına gidiyor, ona kimi zaman kitap, kimi zaman kendi yazdığı şiirleri okuyor, dikte ettirdiği yazıları yazıyor, eleştirilerini dinliyordu.

Bunlar Heine'nin en güzel saatleriydi.

1856 şubatında Mouche, hasta olmuş, bir kaç gün Heine'nin yanına gidememişti.

15 şubat günü yaptığı son ziyareti Mouche şöyle anlatır.[9]

«Bir haftalık aralıktan sonra, dostumun yanına gittiğimde, dudaklarının renginin kaçmış olduğu dikkatimi çekti. Çok hüzünlü bir görünümü vardı. «Sonunda gelebildin!» dedi.

Beni bu sözlerle karşıladığı çok olmuştu. Ama bu kez, bu sözleri tatlı bir sitemle değil, sertçe söylemişti.

---

(8) Mouche: Heine'nin, Elise Krienitz'e verdiği ad.

(9) Lev Kopelev «Rhein'den bir ozan geldi.» Sayfa: 499.

Sonra birden, yüzümü görmediği halde, bu sitemden nasıl üzüldüğümü hissetmiş olacak ki beni yanına çağırdı, yatağının kenarına iliştim. Yüzümden akan yaşlar onu derinden sarsmıştı. «Şapkanı çıkar da yüzünü daha iyi göreyim» dedi. Okşar gibi bir hareketle, şapkamın kurdelasını çekiyordu.

Tez bir davranışla şapkamı arkaya ittim ve yatağının yanına, yere oturdum. İkimiz de konuşmuyorduk. Elini başımın üstüne koymuştu sanki beni takdis ediyordu.»

Mauche odadan çıkarken, arkasından Heine'nin sesini duydu, «yarın bekliyorum, unutma!» diyordu.

Ertesi gün, gittiğinde, onu hastanın yanına sokmadılar.

17 Şubat 1856 günü Heine bu dünya'ya gözleri yumdu.

Bedenini ağır ağır yemiş, tüketmiş, şeklini değiştirmiş, iskelete dönüştürmüş olan ölüm sanki insafa gelmiş, yüzüne hiç dokunmamış, hatta onu güzelleştirmişti. Yastığın üzerinde, saydam sarı benizli, ince çizgileriyle ressamlara modellik edecek kadar güzel bir Christus başı yatıyordu.

1856 şubatının soğuk ve karanlık bir günü, bir pazar. Gazetecilerle birlikte yaklaşık yüz kişilik bir grup, mutsuz ozanı, son dinlenme yerine, Montmartre mezarlığına götürdüler.

Cenazeye katılanların çoğu Alman mülteciler ve Fransız dost yazarlardı. Vasiyetnamesine yazdığı gibi: ne konuşmalar yapıldı, ne de dualar edildi.

Gautier, Saint Victor, Mignet ve Alexander Weill çukura ilk toprağı atanlar oldu.

Kürek sesleri arasında, kendini tutamayan Dumas'nın hıçkırıkları duyuluyordu.

Kalabalık geldiği gibi sessiz değildi.

Heine'nin bıraktığı yaklaşık 1500 mektuptan biz okuyucularımıza ancak kimilerini sunuyoruz.

Aslında Heine, mektup yazma tutkusu olan bir yazar değildir. Yazarlık gücünü belgelemek için değil, yalnızca haberleşmek, iş konusunda anlaşmak —sırasında— dertleşmek için yazar.

Onun için mektuplarının değeri hiç bir zaman yapıtlarının değerleri ile boy ölçüşemez.

Ama yine de, Heine'nin içdünyasını tanımak, ruhunu anlamak için bu mektupları incelemek zorundayız.

Biz, bu seçkide, daha çok ozanın karakterinin özelliklerini belirleyen, yaşamının önemli olaylarını yansıtan sanatsal ve ideolojik gelişmesini gösteren mektuplara ağırlık verdik.

Onları okurken, büyük ozanın, ta gençlik yıllarından başlayarak ölene dek nelerle uğraşmış olduğunu görüyoruz. Başta hastalık olmak üzere, düşmanları onu politik yaşamdan silmek, kalemini kırmak isteyenler, hep karşısındadır.

İnsanüstü bir güçle, Heine bu düşmanların tümüne karşı koyar. Bu arada, krizlerden başaldığı saatlerde, annesine, kızkardeşine, meraklanmasınlar diye, hastalığını önemsiz gösteren, sevgi dolu mektuplar yazar, ölümünden sonra Mathilde'nin para sıkıntısı çekmemesi için önlemler alır, çareler düşünür.

Kısacası, çetin yaşama savaşında, hele uzun süren hastalık yıllarında Heine, kendisini aşmış, yücelere ulaşmış ve yenilmeden ölmüş bir kahramandır.

Çevirmen
M. Togar 1983

HEİNE ÜZERİNE*

ROBERT SCHUMANN

Heine'yi, insanlar ve yaşamla uyuşmaya gerekseme duymayacak kadar kendini onların üstünde sayan, aksi, sevimsiz bir kişi sanırdım. Oysa karşılaştığım zaman, onun düşündüğümden ne denli farklı olduğunu gördüm. Beni güleryüzle, bir Anakreon (eski bir Yunan ozanı M.Ö. 6. yy.) gibi karşıladı... Yalnız ağzının çevresinde acı ve alaycı bir gülümseme vardı. Bu alaylı gülümseme ile, sanki yalnız, yaşamın küçüklüklerine ve darboyutlu küçük insanlara yukardan bakıyordu. Konuşurken, «Gezi anıları» (Reisebilder)nda sık olarak karşılaştığımız, insanın iliklerine işleyen o acı yergiyi, yaşama karşı duyduğu derin ve içli nefreti zaman zaman, sezmek bile, bu, ancak, konuşmalarını daha çekici kılmaya yarıyordu.

8 Mayıs 1828

Leopold von Ranke

Sanırım, başbaşa güzel bir yaşam sürdürülecek bir insan o. Daha sık görmek, daha uzun süre yanında olmak geliyor insanın içinden: Esprisi var, iddialı değil ama, kendine özgü yaradılışta kişiliği göze çarpıyor... Kısacası: Yanında olmaktan zevk aldım.

Varnhagen von Ense'ye
Kasım 1828

Ludwig Wienbarg

Yaşamda, Heinrich Heine'den daha üstün zekada, daha güçlü ve atak kişileri tanımış olabilirim, ama onlardan hiç biri, şiir yeteneği ve ince estetik bilinci ile Faust ozanına bu denli yaklaşamamıştı. Kendi alanında, elverişsiz koşullar altında, yaşam ve bilimle sürdürdüğü savaşı, çokca önemsemeden, kişiliğinde Faust-Mefisto'yu birlikte yaşatan-ancak Heine olmuştur.

Heinrich Heine'yi anarken

Franz Grilparzer

Sonunda Heine'nin evini bulmuştum. Kapıyı, arkasında sabahlığı, biraz tıknaz, genç ve yakışıklı bir adam açtı ve elini uzatarak beni eski bir dostu karşılar gibi karşıladı. Bu Heine'nin kendisi idi... Adımı söylediğim zaman, çok sevinmiş gözüktü ve beni biraz dağınık olan odasına buyur etti.

Karşımdaki bu geniş omuzlu insan, yaşam isteği, yaşam gücü'nün ta kendisi idi. Üzerimde iyi bir etki yapmıştı. «Hafifliğin» yalnız, bizi «zorunluklarımızı» yerine getirmekten alıkoyduğu zaman, karşısındayım.

Hemen yazın konularına geçtik. Beğendiklerimiz ve beğenmediklerimizde aşağı yukarı birleşiyorduk. Bir Alman edebiyatcısında —sık rastlanılmayan— böylesi bir sağduyu bulmak, beni sevindiriyordu.

Gezi Günlükleri, 27 Nisan 1836

Théophile Gautier

Heine'yi en iyi günlerinde tanıdım: O Tanrı gibi bir yiğit ve şeytan gibi bir alaycı idi ama —kim ne derse desin— temiz yürekli bir insan.

Portraits et souvenirs Littéraires
1837 den sonra

Friedrich Engels

Zavallının durumu berbat. Zayıflıktan iskelet haline gelmiş. Beyin yumuşaması giderek artıyor, yüzdeki felç de öyle... Ruhsal bir çüküntü ve «hüzün» içinde olduğu pek doğal, ama yine de yargılarında son derece olumlu (gerçekten böyle!). Yalnız Mäurer için durmadan ince espriler sıralıyor. Kafa, kusursuz gayet güzel çalışıyor, ama görünümü, yanına gelen herkesi acıdan şoke edecek kadar kötü, kırlaşmış sakalı da bu görünüme ayrı bir ürkünçlük katıyor. Bu kadar yetkin bir insanın parça parça öldüğünü görmek dayanılır gibi değil.

Karl Marx'a, 14 Eylül 1846

Friedrich Hebbel

Heine, Goethe gibi pırıl pırıl güneşli bir dünya yuvarlağını parmağının ucunda dans ettirmiyor, tam tersine onu param parça ediyor, ama bu yaptığı —birkez bana kendisinin söylediği gibi— ki bu çok anlamlıdır; tek tek herbir parçanın en kusursuz olması, pürüzlerin tümüyle giderilmesi içindir.

Antolojiler Edebiyatı 1854

Heinrich Laube

Roma İmparatorluğunun ilk döneminden kalmış bir Epikurrer (zevk ve eğlence adamı) gibi idi Heine. Çok insansal yergilerle Stoisme'i alaya alırdı. Ama, ortaya şiirsel kavrayışla ele alınabilecek evrensel bir konu atılınca, yüzü değiş-

şir, ağzından o alaycı gülümseme siliniverirdi. Anında yahudi düşünürü Heine belirirdi karşımızda. O zaman Epikürcülüğü bir yana iter ve bir din adamı tavrı ile, dünya zevklerinden elini ayağını çekerek kendini manevi zevklere adamanın güzelliğinden sözederdi. Özveri isteği, tüm manevi zevkleri ile, Epikur-ilkelerinin genişleyip incelmiş bir şekli gibi gözükürdü bize... Ancak vaaz ettiği bu özveri coşkusu uzun sürmez, yerini doğuştan benliğinde var olan yaşama isteğine terkederdi. Onu işte böyle: yarı yahudi, yarı «kafir» (dini olmayan) olarak anımsıyorum: Hiçbir dinin evrensellik kazanmadığı, ama herkesin, içten içe, oluşacak bir «Kült»e özlem duyduğu Sezar döneminin bir «kafir»i gibi.

Anılar 1875

Wilhelm Scherer

«Gezi anıları» (Reisebilder)nda yer yer karşılaştığımız «karaçalınmış» yerler, halâ, o ilk gündeki karalıkları ile karşımızda durmakta. İtalya'yı gezen Goethe'nin sakin ve temiz bakışları ile ne büyük karşıtlık!

Ama, yine de, Alman şiirinden sözedilince Goethe ve Heine adları herzaman birlikte anılacaktır. Heine bizim en güçlü şarkılar-ozanımızdır; Büyük Usta'dan sonra gelenler arasında, dizelerinde gülen gözyaşlarının pırıldadığı şiirleri, ve tüm Avrupa üzerinde silinmemiş etkisi ile, o halâ daha, sanırım ilk yeri almaktadır.

Alman yazınının Tarihi 1883

Friedrich Nietzsche

En yüksek anlamı ile şiirin ne olduğunu Heine ile anladım. Binyılların ülkelerinde onunki kadar tatlı, onunki kadar tutkulu bir müzik bulmanın olanağı yoktur.

Onda, yetkinliğin tamamlayıcısı olan tanrısal bir hiciv yeteneği var. Ben, insanları, ırkları, Tanrı ile Satyr'i birbirlerinden uzak tutuş, ya da yaklaştırışları oranında değerlendiririm. Sonra Alman diline olan eğemenliği. Bir gün gelecek, Alman dilinin ilk artistleri diye Heine ile benim adımı anacaklar. Onu (yani dili) bugünkü hale getirmiş olan sıradan Almanların etkisinden kurtardıktan sonra.

Ecce Homo 1888

Karl Kraus

Neydi bu Heine sorunu? Eylem mi? Olay mı? Yoksa amaç mı, ya da rastlantı mı? Heine, bir Musa idi. Asasını Alman dilinin kayalarına çarptı. Ama hız, sihir ve büyü ile sağlanamazdı. Kayadan sular fışkırmadı, o, bu suyu elleri ile taşıdı, ve bu taşıdığı su, Eau de Cologne'du.

Heine ve sonrası 1910

Richard Dehmel

...Ben Heine'nin büyük bir ozan olduğunu söylemedim. Zira o, sözcüğün geniş kapsamı ile Ozan değildi. Ben onu, ulu bir sanatçı olarak kutluyorum; bir Dilsanatçısı, Hiciv dalında bir usta; bu dalda, 19 uncu yüzyılın hiç bir sanatçısı onun ulaştığı aşamaya ulaşamamıştır.

Egor Geiger'e 1 Temmuz 1912

(*) Bu sözler, Rowohlt Yayınevinin «Resimli Monografiler» dizisinden, Ludwig Marcuse'ün hazırladığı ve Kurt Kusenberg'in yayımladığı (1961) «Heine» adlı kitaptan dilimize çevrilmiştir. (ro-ro-ro Buch. Sayfa 169: «Zeugnisse»: Belgeler.) M.T.

CHRISTIAN SETHE'YE

Hamburg 6 Temmuz 1816

(Adının yanında hazretlerine... filan gibilerden bir ek mi görmek isterdin acep? Eğer öyle ise, onu sen kendin ekleyiver.)

Evet! Ben şimdi arkadaşım Christian'a yazıyorum. Yazmak için en uygun saati seçmedimsede... Garip bir hal var üstümde: Yüreğim heyecanlı. İçimden geçenleri ele vermemek için sözcüklerime dikkat etmem gerek. Şimdi, iyi tanıdığım iki mavi gözün, nasıl merakla irileşerek bana baktığını görür gibi oluyorum. Sevdiğim, ama biraz da, sanırım, soğuk bakan iki mavi göz.

Yeniden masa başına geçtim. Sana yazmak için; senin İspanya'daki köyler[2] saydığın ne var ne yoksa, yüreğimden dışarı çağıl çağıl akıtıp boşalttım. Seni, biraz fazlaca severimde... Nasılsın, koca adam? Bana güzel güzel yazdığın zaman olağanüstünden de üstün sevinçler duyuyorum. Yine yaz. Tanrıya bile olsa, daha fazla yakaramam.

Ben iyiyim. Başıma buyruk ve dimdik, sapasağlam ayaktayım, başım, göklere değmiş; öyle yücelerde duruyorum ki tüm insanlar ayağımın altında, bana minicik, cüceler kadar küçük gözüküyorlar ve ben onlara böyle tepeden bakmanın tadını çıkarıyorum. Kendimi beğenmiş yanımı bilirsin ya!

Ve Sonra
Taşdığı saatlerde yüreğimin, coşarak
Göğsümü çiçekli bir büyü kaplayınca
Kaleme[3] sarılıyorum çabuk, hoyratca
Çiziyorum sözcüklerle bu büyülü tabloyu.

---

(1) Sethe, Christian (1798—1857) Prusyalı devlet memuru. Heine'nin gençlik arkadaşı.

(2) İspanya'daki (şatolar) Saraylar, demiyor. Düş ürünleri, uydurma şeyler

Ama, gel, bırakalım bu lanet olası öğünmeleri bir yana: Müz'[4]lerin beni terketmiş görünüyor: Kuzeye benimle gelmediler, arkamda kaldılar. Kadın değiller mi? Yoksa, içine atıldığım şu korkunç ticaret dünyası mı onları ürküttü? Gerçek şu ki, burası berbat bir ticaret merkezi. Tanrıçalar değil, yosmalar dolanıyor ortalarda. Nice Alman ozanı, buralarda dertlerini haykıra haykıra gırtlak veremi olmadı mı?

Dinle bak sana anlatacağım

Otensen'den geçerken
Klopstock'un kabrine gittim.
Süslü püslü, gösterişli çok insan toplanmış
Mezartaşına çelenkler örtüyorlardı.
Birbirinin yüzüne bakıp gülümsüyor
Yaptıklarını marifet sayıyorlardı.
O kutsal yerde dikildim, durdum
Bekledim suskun, hiç ses etmeden,
Ruhum aşağılarda derinlerde idi,
O kutsal Alman ozanın uyuduğu yerde.
Esin perileri.

Bak, görüyorsun! Klospstock'un mezarında bile Müz'ün bana bir şey söylemiyor: İşte böyle: acımaya değer, kötü dizeler sıralayabiliyorum.

Senden asıl istediğim, sevgili Christian, bizi mzavallı Levy'yi araman! Şu duyduğum ses: insanlığın sesidir! Sana, kutsal bildiğin ne varsa, onların adına yalvarıyorum, ona yardım et! Başı dertde. Sıkıntısı çok büyük. Yüreğim parçalanıyor. Fazla yazamayacağım, sözcükler damarlarımı yakıyor.

Benden söylemesi : Günahı senin boynuna?

Adresim Harry Heine Bayan Radbertus'un evi. Die grope Bleiche. Hamburg.

---

(3) Ressamın fırçası yerine.

(4) Muse (oku: müz!) Güzel sanatlar ve bilim Tanrıçaları.

Dur, sevin, sevin: Dört haftaya kadar Molly ile karşılaşacağım. Onunla beraber İlham perisi de yanıma gelecektir.

Onu iki yıldır görmedim. Hey gidi yaşlı yürek, n'oluyor sana böyle? Neden güm güm vuruyorsun?

— Tanrıya emanet ol, sevgili Christian, beni unutma.

Arkadaşın, Harry

CHRISTIAN SETHE'YE

Hamburg, 27 Ekim 1816

Düsseldorf'da üniversite öğrencisi Christian Sethe'ye.

Beni sevmiyor. Şu aradaki *mi* var ya *mi*, sevgili Christian, işte onu çok, çok usul sesle söyle. O arada olmasa, gerideki iki hecede cennetin tüm zevkleri varsa, o araya girdiği zaman yalnız cehennemin kızgın alevleri...

Şu zavallı arkadaşının yüzünü bir görebilsen, nasıl sararmış, bozulmuş, çökmüş, o zaman, uzun süre sustum diye, haklı olarak duyduğun öfke, bir anda geçer, yok oluverirdi. Hele ruhumun içine bir göz atabilseydin. İşte beni asıl o zaman severdin.

Şunu bilmeni isterim, sevgili Christian, kafamdan geçen her düşünce, sana yazdığım bir mektup oluyor, daha doğrusu, öyle biçimleniyor, geçen gün oturdum, sana uzun ve can sıkıcı bir mektup döşendim. Ah'lar ve of'larla sana içimi döktüm, ta en başından, en sonuna dek[5] içimde ne varsa... Sonra yazdıklarımı yırtıp attım; ne yararı olacaktı ki, üs-

(5) Aslında yazar: «Vom Ei der Leda an bis Trojas Zertörung» diyor: (Leda'nın dölünden Truvanın yerlebir oluşuna dek..)
Yunan mitolojisine göre Zeus ile Leda'nın birleşmesinden güzel Helena doğmuş ve onun kaçırılması da Truva savaşlarına neden olmuştu.

telik, yabancı ellere geçip beni küçük düşürmesi de olası idi.

Nasıl olsa bana yardım edemezdin. Sana hoş bir şey anlatacağım, dinle:

İlk gördüğüm andan beri, elimde olmaksızın, sana bir yakınlık, bağlılık duydum; bunu sen de bilirsin; nedenini anlamıyordum ama, içimde, sana karşı sonsuz bir sevgi vardı, benim için değerli idin. Ama, herhal sana söylemişimdir Yüzünün çizgilerinde, özellikle gözlerinde birşey vardı ki, anlaşılmaz bir şekilde beni itiyor, senden uzaklaştırıyor, biryandan da, dayanılmaz bir güçle beni sana çekiyordu. Gözlerinde, sevgi dolu, iyi niyet ışıklarının yanısıra, en acı, en yalın, en soğuk alay pırıltıları seziyordum. Ve şimdi, dinle: bu garip ve gizli pırıltıyı ben, Molly'nin gözlerinde de gördüm. Ve beni sarsan, usumu karıştıran da, bu oldu işte!.. Molly'nin, sevgime karşılık verdiğinin kanıtları var elimde. Rektör Schallmeyer bile bunları o titiz mantığına uygun bulur ve düşünmeden sisteminin başında bir yere oturturdu; gel gör ki sevgi ile çarpan yüreğim bunu onaylamıyor[6] senin mantığın bana vızgeliir, diyor, benim kendime özge ayrı mantığım var.

Onu yeniden gördüm —
Ruhum şeytana
Gövdem cellada —
Güzel kadınım ancak
Kalsın yanıma.

O!. Ürperiyorsun değil mi, Christian? Ben de öyle. Bu mektubu yak! Tanrı beni bağışlasın! Bu sözcükleri ben yazmadım. Benim iskemleme oturmuş yüzü sapsarı bir insan, işte o yazdı. Gece yarısı oldu da ondan. Tanrım! O, Tanrım, delilere günah yazmazsın değil mi? Hey, dur! nefesin öyle güçlü çıkmasın ağzından: İskambil kağıtlarından çok güzel bir ev kurdum, ta üstünde ben duruyorum ve O kollarımın arasında!

---

(6) sein concedo geben : bunu kabul etmiyor.

Bak, Christian, yalnız senin dostun gözlerini böylesine Ulu[ların] Ulusuna[7] kaldırabiliyor (onu bu davranışı ile düşünebiilyormusun?); belki de bu, onun sonu olacak. Ama, sevgili Christian, bu sonun ne denli güzel, ne denli tatlı olduğunu sen bilemezsin! Aut Caesar, aut nihil![8] benim her zaman yinelediğim bir sılogandı, bilirsin! Ya hep, ya hiç.

Deli bir satranç oyuncusuyum ben: Daha ilk taşı oynarken Kraliçeyi kaybettim, yine de Kraliçe için oyunu sürdürüyorum. Onu bırakmam gerekmez mi idi?

Quand on a tout perdu et qu'on n'a plus d'espoir
La vie est une opprobre et la mort un devir.[9]

Sus, lanet olası, pis Fransız; kes bu korkak ve ezgin haykırışı! Sen Almanların Minne[10] sini bilmez misin? O, yıkılmaz ve sağlam iki ayak üzerinde: Erkeklik onuru ve İnanç sütunları üzerinde yücelmiş durur ve dünyaya meydan okur!. O Tanrım, bırakma beni, yaşadığım anın sinsice yaklaşan koyu karanlığına gömülmeyeyim!.. Yıllar yılı, yüreğin özlem ateşinde yanıp kavrularak, acılar içinde bekle... Ve sonra, onun ta yanında ol, ve seni bir görünmesi ile mutlu edecek yüzünü göremeden yaşa, sonra... Ah, Christian, en temiz, en inançlı yürek bile buna dayanamaz, her günahı göze alarak karşılkor.

Christian, sen akıllısındır, uzun süre yazmadım diye beni cezalandırmaya kalkmazsın artık, değil mi? Yazdığım her sözcüğü, sivri bir kanca ile canevimden söküp alıyor gibiyim, ve bilsen bu, insana nasıl acı veriyor!

Bana darılma Christian, seni severim, çok severim, üstelik de son derece mutsuzum. Yoksa, sende bir tekme atıp

---

(7) Tanrıya.

(8 Aut Caesar, aut nihil (Ya Sezar, ya hiç bir şey).

(9) Yitirmişse kişi eğer her şeyini, ve umudunu yaşam sürünmedir ona artık, ölümse görev. Voltaire'in «Mérope» adlı trajedisinin (1749) ikinci perdesinin son iki dizesi.

(10) Minne: aşk (eskimiş bir sözcük). Sevdikleri için canlarını vermeye hazır Ortaçağ şövalyelerinin içli ve coşkun sevgisi.

beni kendinden uzaklaştıracak mısın? Ah, yüreğimin sesine kanıp çok aldandım, bu kez de yine o yalanlarla beni kandırıyor mu acep? Christian, bana evet, ya da hayır de! Bana bir sen kaldın, evet'ini, ya da hayır'ını bekliyorum. Ama, kutsal saydığın ne varsa onun adına: bana doğruyu söyle, olmaz mı? O zaman, yüreğimin sesi beni aldatmıyor, diyeceğim, belki Molly konusunda da, doğruyu söyledi, diye kendimi umuda kaptıracağım, ne dersin?

Yakında yaz, sevgili Christian olmaz mı?

Yüreğimi sızlatan başka bir konu da, kendisi için yazdığım güzelim şiirlerimi beğenmemesi, burun kıvırıp geçmesi oldu; ozanlığıma hiç bir değer vermiyor.

Ama, tüm bu yazdıklarıma karşın Müz'umle aram çok iyi. Beni avutmaya çalışan, vefalı bir dostum oldu o. Sıcak bir tatlılığı var, onu içtenlikle seviyorum.

Goethe'nin «Tasso» da söyledikleri bu halime bak ne denli uyuyor

> Herşey bitti! Tek şey kaldı geriye
> Gözyaşı, doğanın bağışı,
> Ve çığlık: dayanılmaz olunca derde
> Ve bana en büyük lutfu doğanın:
> Yakınmak: Sesle, sözle
> Yüreğimin bunalımından :
> Tutulunca dilim acının zorundan
> Tanrı anlatır çektiklerimi, dizelerimde.

Durmadan şiir yazıyorum: Bu işe ayıracak zamanım var, o geniş çaptaki ticari atılımlar beni fazla uğraştırmıyor; şimdi yazdığım şiirler eski yazdıklarımdan daha mı iyi acep, bilemem; ancak şunu söyleyebilirim ki bunlar daha yumuşak, daha tatlı, acılar, bala bulanarak sunulmuş. Onları yakında (yine aylar sürecektir ya...) bastırmayı düşünüyorum. Ama bu da berbat bir iş Bunlar, baştan sona, Aşk Şiirleri, Tüccar olarak bana faydalı değil zararlı olacaklar, hem de çok zararlı; bunu sana tam olarak açıklayamam, zira sen buradaki «hava»yı bilmezsin. Sana çekinmeden her şeyi söyleyebilirim, gerçeği olduğu gibi: Bu üçkağıtcılar

kentinde yaşayan insanların ruhunda şiir'le ilgili en küçük bir duyuya rastlayamazsın. Düğün, cenaze, vaftiz törenleri için para vererek yazdırılan ısmarlama «manzume»leri şiir saymamak koşuluyla...

Şimdi bir de—son zamanlarda ortaya çıkan— vaftizli Yahudilerle, vaftiz olmamış Yahudiler arasındaki tatsız gerilim sorunu var. (Benim için Hamburg'luların tümü Yahudi. Sünnet olmuşlardan ayırmak için bir bölümünü vaftizli Yahudiler diye adlandırıyorum. Halk bunlara hıristiyan diyor.)

Tüm bu koşullar içinde, bir Yahudinin yazdığı sevgi şiirlerini, hıristiyanlık sevgisinin kapsamına alıp da beğenecek değiller ya? Böyle düşününce işin içinden çıkamıyorum; bu düşünceleri bir yana bıraksak bile, bir kitap nasıl bastırılır ve yayımlanır, bunu da bilemiyorum. Bu yönde sen bana akıl öğreteceksin Christian, bu işleri sen daha iyi biliyorsun.

Burada, tek başıma bir yaşam sürdürüyorum; yazdıklarımdan bu sonucu sen de çıkarmışsındır. Amcamın evi kent dışında. Yapmacıklı, özentili bir yaşam var orada, özgür ve sözünü esirgemeyen «Ozanın»* onların arasında ne potlar kırdığını, «Etiket»le nasıl ters düştüğünü düşünebilirsin. «İleri gelen politika adamları, milyonerler, bilgiç senatörler vb... vb... bana göre kişiler değil. Ama geçenlerde, Homer'in düşündeki tanrısallığa ulaşmış Blucher Hamburg'da idi. Amcamın evinde, aynı sofrada birlikte yemek yemek mutluluğuna erdim; böyle bir kişi ile beraber olmanın tadına doyulmuyor...

Büyük Heine (???)**nin yeğenine gelince, o herkesten iltifat görüyor, süksesi yerinde... Güzel kızların gözü onda, yüreklerinin vuruşunu buluzlarının kabarıp inmesi ele veriyor, anneler hesaplara dalmış... Ama —ama— yok, ben tek (başıma) kalacağım. Kendimden başka kimse yanımda ol-

---

(*) Minnesäanger: Sevgililerine aşk şiirleri yazan (ve okuyan) Ortaçağ şövalyeleri. «Âşık»lar, «Sazşairleri».

(**) Zengin amcası Saloman Heine.

mayacak. Bu garip yaratık'ın nasıl bir insan olduğunu sen benden iyi bilirsin, Christian, öyle değil mi?

Bu mektubu evinde alacağını pek sanmıyorum. Herhal, bulunduğun yere arkandan yollayacaklar. Her ne olursa olsun, aramızda dostluğun bir «nebze»si kaldıysa, onu alıp almadığını bana hemen bildir. Yanıtını almadan rahat uyuyamayacağım; yazdıklarımdan ötürü. Sen nasılsın? Bildir. Gerçi elyazını okumak için harcadığım çaba beni eğlendiriyor, ama biraz daha okunaklı yazsan da ziyan etmez! Yok, yok satırları karalasan bile, mektubun beni yine sevindirecek.

Din konusunda, sana yakında bir havadis vereceğim ki şaşıp kalacaksın. Heine deli mi oldu? diyeceksin. Ama bir Madonna'nın olması gerek, öyle değil mi? Acep göksel olan, yersel olanın yerini tutacak mı? Duyularımı coşturmak istiyorum. Acılarımı ancak Mistik'in derinlerine gömebilirim.

O dilenci kılığı içimdeki Bilim'e şimdi acımaktayım. Bir zamanlar saydam duruluk (açıklık) saydığım şeyler, şimdi bana yalın çıplaklık olarak gözüküyor.

«Çocuklar gibi olun» bu sözü bir zamanlar anladığımı sanmıştım — ah ben, çılgın deli! —

Çocuklar İnanırlar[12].

Heine

Neredeyse bir ay olacak, mektubun masamda bekliyor; önce Düsseldorf'a yazarak, geziye çıkıp çıkmadığını sormuştum. Yanıt almaya kalmadan, beni sevindiren mektubun geldi. Tanrıya şükür! Tüm sevinçleri yitirdiğimi sanmıştım; öyle değilmiş meğer...

Seni yürekten sevmeme karşın, çoğu zaman, hayır, hiç bir zaman, tam anlamamışım; benim iyi yürekli, soylu (asil ruhlu) Christian'ım, bağışla! Yanıt alıp almayacağımı bilmediğim halde, onurunu kırıp bu zavallı Harry'ye üç kez yazdın! Yok, Tanrı tanığım Zavallı Harry, artık zavallı değil! Bu mektubu okuyunca yüreğimin ne halde olduğunu görecek-

(12) Ahd-ı cedid'de, Matthäus 18.3'deki bir söze imleme.

sin; ve hiç bir şey değişmedi; hep yazdığım gibi. Şu var ki acıya şimdi daha erkekçe karşı koyuyorum. Ama içten yittiğimi de algılamaktayım; Poesie de sisli düşlerin ardına gizlenmiş. Ah, Molly, bana çok pahallıya mal oldun!

Seni kucaklarım, Christian, göğsüme fazla basmadan: Zira, içimde, mutsuz yüreğimin tam üstünde, kara bir zincire takılı demirden bir haç var; çevresi uçları sivri üçgenlerle süslü... ve onun içinde de M—nin bir tutam saçı... Vay!.. bilsen nasıl yakıyor!. Ah Christian!

Burada kesiyorum; şimdi posta yola çıkacak. Amcam buradan gitmemi istiyor; babam da, bir iş beceremediğimden, çok para harcadığımdan yakınıyor. Ama coute ce que coute[13] ben bir yere gitmiyorum. Yakında yaz.

HEINRICH STRAUBE[14]ye

Oldesloe, Martbaşları 1821

En sevgili dostum[15]!

Bunu biliyordum, sana da söylemiştim: Hamburg sınırlarına girer girmez değiştim arada geçen 2 yıl sürecindeki tüm yaşantım, düşündüklerim, hissettiklerim bir anda belleğimden siliniverdi; sanki buradan hiç ayrılmamıştım.

Bir saat boyu öyle suskun oturdum, hiç bir şey düşünmeden. Bu önemsiz bir saat, yinede, yaşamkitabımda çizili, anlamlı bir çizgi gibi uzanıyor gözümde. Bu kitap nasıl bitecek acaba? Tanrısal Yazar bir trajedya'mı, yoksa bir komedya'mı yazdı, benim için?

---

(13) Coute ce que coute: (Koste es, was es wolle) ne olursa olsun.

(14) Straube, Heinrich (1794—1847) Avukat ve gazeteci. Göttingen'de Heine ile arkadaşlık kurdu. (1821)

(15) Aslında «Liebster Mensch!» diyor. «En sevgili insan (um)! —

Dieu merci[16], bana da bir rol düşmüş bu arada: Kızılca kıyametin kopması (zaten), benim dileğime bağlı: bir tutam barutla, parçanın (yapıtın) kahramanını, başındaki maskaralık külahı ile birlikte yere serivermek benim elimde. Galeridekiler alkış mı tutmuşlar, yoksa ıslık mı çalmışlar, bana vızgelir. Aşağıda oturanlar da öyle, isterlerse yuhalasınlar. Ben gülerim. Elinde «Wünschelrute»[17]si dolaşan, benim güleryüzlü tonton adamım[18] da isterse: «parça başarılı değil» diye sızlansın dursun, ben gülerim; gökteki meleklerim tümü de bir ağızdan söylense ben yine gülerim!!!...

Kalbimdeki öldürücü yara bile dile gelse, o da böyle söylerdi: ben gülerim.

Ama, yukarda, köşedeki locada, süslü giysileri içinde oturmuş bir bebek[19] var, Tanrının övüpte yarattığı türden... İşte o, o gülmesin!... (Hatta), o güzel «Aquatobana»[20]lı gözlerden, billur damlası gibi, 2 damla yaş süzülse daha da sevinirim. İşte, usumun gelip dayandığı, bir türlü aşamadığı kayalık da bu, gel gör ki ben dönüp dolaşıp, can korkusu ile, hep ona sarılıyorum.

Ne demiş, kıralın o büyük özdeyişçisi François Duc de la Rochefoucauld: «L'absence diminue les mediocres passions, et augmente les grande, comme le vent éteint les bougies et alume le feu.»[21]

Vous avez raison, Monseigneur![22]

---

(16) Tanrıya şükür.

(17) «Wünschelrute» (Sözcüğün anlamı: Yerin altında madendamarı olup olmadığını anlamak için kullanılan (basit bir araç Straube 1818 den beri «Wünschelrute» adında bir dergi çıkarıyor ve bu dergide, zamanın tanınmış yazarlarının (Grimm kardeşler, Christiani, vb...) yazılarını sergiliyorlardı.

(18) Mektubun alıcısı H. Straube'yi kastediyor.

(19) Amalie Heine (Molly).

(20) Aqua Tobana: gözleri iri ve parlak gösteren (zehirli) bir su.

(21) «Ayrılık hafif tutkuları azaltır, büyüklerini ise arttırır. Nasıl ki rüzgar mumları söndürür ama ateşi büsbütün alevler,»

Benim Dulcinea de Tobosa[23] mın pencerelerinin altında Almansor'un rolünü[24] gerçekte oynamak üzere evin yolunu tuttuğum sırada vakit geceyarısına yaklaşıyordu. Sırtımda, Almansor gibi abam olmadığı için tir tir titriyordum. Üstelik, Endülüs'de bir yazgecesinin yıldızlarla bezenmiş, aydınlık göğü altında değildim. Hamburg'un rutubetli ulusal rüzgarı esmekte, ince yağmur insanın iliklerine işlemekte idi. Ve beni kaçkez aldatmış olan o sarıyüzlü Arabulucu[25] utanırcasına yüzünü bulutyığınlarının ardına saklamıştı. Ancak arada bir, ışınlarının bir bölümünü ortaya döküyor ve tüm evlerin içini aydınlatıyordu. O anda nasıl dertlendiğimi sana anlatmama gerek yok, değil mi benim sevgili Dertlim?[26] Akılhastalarının ürettiği ne kadar delisaçması varsa tümü benim başıma üşüşmüş de kafamın içinde tepiniyor, birbirlerini altetmeye uğraşıyor gibi. Dişlerim birbirine vurarak kafamdaki curcunaya tempo tutarken, göğsümden aşağıya oluk gibi sıcak ve kırmızı kanlar akıyordu. Ben, bu korkunç kan dalgaları ile boğuşurken o, birden, gözkamaştıran güzelliği içinde, yukarda, penceresinde gözüktü ve... bana gülümsedi. Sonsuz özlemim, hüznüm ve mutluluğum içinde eriyorum sandım.

Ama, düşgücünün birkez daha beni aldattığını anlar anlamaz, acımın, ikiyanı keskin bir hançer gibi kalbime saplandığını duydum: Bana yukarıdan selam veren o kıvırcık saçlı baş, benim tatlı belamın değil, odasının pancurlarını kapayan yaşlı Gouvernante'un değli miymiş?.. Başımı döndüren miskokular, meğer yandaki sütçü dükkanından gelen

---

(22) «Hakkınız var, sayın bayım!»

(23) Dulcinea de Tobosa: Cervantes'in «Don Quixotes'indeki «Sevgili».

(24) «Almansor» adli trajedisinde, Aly (Ali) nin sarayı önündeki sahneyi imgeliyor.

(25) Sarıyüzlü Arabulucu: Ay'ı kastediyor. Sevgi-aşk arabulucusu. (H. Heine, «der gelbe Kuppler» diyor: o sarı yüzlü pezevenk.)

(26) Der Wimmer: Straube'ye arkadaşlarının taktığı ad: ağlayıp sızlayan, durmadan söylenerek yakınan kişi.

peynirkokusu, gökten inen ve benim kan sandığım sular da, bir yosmanın pencereden aşağı boşalttığı boya kovasının suları imiş... Sana daha uzun yazmak ve deli gönlümden geçenleri bir bir anlatmak isterim, ama hem biraz keyifsizim, hem de omuzumun üstünden biri bakar da, yazdıklarımı görür diye çekiniyorum. Bu satırları annemle babamın odasında yazdım.

Ailemi çok kötü durumda buldum. Babam hep o eski sinir bozukluğundan[27] yakınıyor, annem migrenden... Kızkardeşimin bronşiti var, iki erkek kardeşim de kötü dizeler (yazmakta) sıralamakta... Bu sonuncusu beni ayrıca üzüyor. Küçükden umudumu tümüyle kesmiş değilim: Benim şiirlerimi beğenmiyor. Bu iyi alamet! Kızkardeşim şiirlerim karşısında daha iyimser. Geçenlerde kafaürünlerimin en güzellerinden birini ona okudum: «Eh, fena değil!» dedi. Bu kızın melekler kadar güzel sesi var. Küçük erkek kardeşim tıp öğrenimi yapcak. Büyüğü, şimdilik — pratik olarak — ziraat öğrenimi yapıyor. Kardeş sevgimin bolluğundan ötürü onlara sanat fikirlerimi aşılamaktan kaçınıyorum.

JOHANN WOLFGANG GOETHE'ye

Berlin, 29 Aralık 1821

Ekselanslarınıza şiirlerimi sunmam için yüzlerce neden var. Ben yalnız birini söyleyeceğim: Sizi seviyorum. Bundan daha yeterli neden olur mu? Şiir karalamalarım, biliyorum, henüz fazla değer taşımıyor; olaki şurasında, burasında ilerde neler verebileceğimi simgeleyen belirtiler vardır. Şiirin niteliği üzerine — bir sonuca varamadan — çok kafa yordum. Bana: Schlegel'e danış! dediler. O da Goethe'yi oku! dedi. Ve ben bu öğütü tam anlamı ile yerine getirdim; onun için, bir gün eğer, doğru dürüst bir şeyler yapabilmişsem,

(27) Heine'nin babası sar'alı idi. (Epileptiker)

bunu kime borçlu olduğumu biliyorum.

Bana ve tüm Alman ulusuna cennete giden yolu gösteren kutsaleli öper, tâzim ve hörmetlerimin kabulünü rica ederim.[28]

H. Heine
Hukuk öğrencisi

CHRISTIAN SETHE'ye

Berlin 14 Nisan 1822

Sevgili Christian!

Bilirsin: o kadar sık mektup[29] yazmam; onun için, okuyacaklarının çok önemli ve de üzerlerinde çok düşünülmüş şeyler olduğunu bilinci içinde bu satırları oku.

Bu gece uykum kaçtı. Yatağımda yatarken pek çok şeyi aklımdan geçirdim, sevdiğim şeyleri kafamda sıraladım; şöyle bir liste çıktı:

No 1 bir kadının gölgesi, o henüz, ancak şiirlerimde yaşıyor.

No 2 çok özgün bir düşünü.

No 3 senin yaradılışında bir insan bugüne dek o gördüğüm kadın ile.

No 4 son yazdığım dram'ım.

No 5 aile, gerçek, Fransız devrimi, insan hakları, Lessing, Herder, Schiller ve bz... larının oluşturduğu bir Olla Podrida.[30]

---

(28) Mektubun sonu, onun aslındaki biçemine uygun şekilde eskimiş bir anlatımla Türkçeleştirildi. Heine Ew. Exzellenz gehorsamer und ergebener H. Heine, diyor. (Ekselanslarımızın muti ve sadık bendesi...)

(29) Aslında Heine «Billet» diyor. Yapıtta görüleceği gibi, mektubuplarda pekçok Fransızca sözcük var. Daha ileri yıllarda kimi mektuplarını baştan sona Fransızca olarak kaleme alır.

(30) Olla podrida : Bir İspanyol (halk) yemeği: çeşitli şeylerin (Sebze, et vb.) biraraya getirilmesi ile hazırlanan bir yemek. Bir tür «türlü».

Şimdi, No 3'ün üzerinde biraz duralım: Seni sevmeyi sürdüreceğim, başka türlüsü elimden gelmiyor. Bunu çoktanberi anlamış bulunuyorum. Ama arkadaşlığımız bitmiştir artık.

15 nisandan başlayarak, gelecek günlerde, artık arkadaşın olmadığımı sana bildiriyorum. Bundan böyle sana karşı hiçbir sorumluluğum yoktur, bundan böyle benden ancak nezaket ve alışılagelmiş selam sabahtan başka hiçbir şey beklemeyeceksin. Eğer sen kendini benim dostum sayıyorsan — ki buna ben hiçbir zaman tam inanamadım — seni de bundan böyle hertürlü arkadaşlık görevinden affediyorum.

Eski arkadaşlar arasındaki hukuk kuralları gereğince, 15 nisandan önce seninle konuştuklarım ve başkalarının duymasını istemediğim şeylerden kimseye sözetmeyeceğine güveniyorum.

Ama — 15 inden sonra — ki sanırım bu yarınki tarihtir, sana söyleyeceklerimi herkese söyleyebilirsin, Klein'a da söylersin, o da kardeşine söyler, o da kendi gurubuna, onlar da Berlin'e, Berlin de tüm Almanya'ya yayar.

İstersen beni — birlikte yaşadığımız insanların en okumuşu olan beni — bilgisiz, aptal, dünyadan haberi olmayan bir kişi olarak tanıtmak da senin elinde. Ancak, rica ederim, bunları söylerken, artık arkadaş olmadığımızı da vurgula; bunu söyle ki, senin yargını ona göre değerlendirsinler. Kesinlikle bildiğim, yüzdeyüz inandığım, üzerine andiçebileceğim bir şey varsa o da, benim bilgilerimin Almanya'da herkesten üstün olduğudur; ancak ben, bilgimle övünmesini bilmedim. Sevgili Christian, sana dargın değilim, artık seninle arkadaşlık edemem, diyorsam, bu, sana karşı her zaman açık sözlü ve dürüst davrandığım, ve bu konuda da seni aldatmış olmak istemediğimdendir.

Bir bunalım içindeyim, olaki bunun etkisi ile böyle yazıyor, böyle düşünüyorum. Alman olan herşeyden nefret geldi içime. Her şey zıddıma gidiyor; ve sen de, ne yazık ki, sen de bir Almansın! Almanlıkla ilgili herşey midemi bulandı-

rıyor. Almandili kulaklarımı parçalıyor. Kimi zaman kendi şiirlerimden iğreniyorum, onları Almanca olarak yazmışsam!

Şu satırları yazmak bile bana zor geliyor, Alman yazısı[31] sinirlerimi törpüler gibi bana acı veriyor. Je n'aures jamais cru que ces bêtes qu'on homme Allemands, soient une race si ennuyante et malicieuse en même temps. Aussitot que ma santé sera rétablie je quitterais l'Allemagne, je Passerai en Arabie, j'y menerai une vie pastorale, je serai homme dans toute l'étendue de terme, je vivrais parmi des chameaux qui ne sont pas étudiants, je jerais des vers arabes, beaux comme le Moalaccat, enfin je serai assis sur lé rocher sacré, ou Medschnun a soupire après Leila.[32] Ah, Christian, bilsen ruhum nasıl «huzur»a susamış ve nasıl günden güne paramparça olmakta... Geceleri hemen hiç uyuyamıyorum. Düşlerimde hep şu arkadaş bildiklerimi görüyorum, birbirlerinin kulağına fısıldadıkları haberler, öykücükler kurşun damlası gibi beynime saplanıyor. Gündüzleri hep kuşku içindeyim: arkamdan adımı çağırıyorlar ve gülüşüyorlar gibi geliyor bana. Şu anda Klein'ın, Simon'un, Bolling'in, Stucker'in, Plücker'in, Bonn'daki öğrenci ve hemşerilerimin yüzleri gözümün önüne geliyor da fena oluyorum, sanki bu yüzlerden içime zehir akıyor. Bu aşağılık şeyler, bana Berlin'in havasını bozmak için de ellerinden geleni arkalarına koymadılar.

---

(31) Yazı, o dönemde, eski Alman harfleri ile (gotik) yazılırdı.

(32) Alman denen şu sersemkafaların, uyuşuklukları biryana, bu denli kötü ruh taşıyan bir ırk olduğunu bilmezdim. Sağlığım biraz düzelsin, Almanya'dan çıkıp gideceğim. Arabistan'a gideceğim; orada bir çoban yaşamı süreceğim; sözcüğün tam anlamı ile İnsan olacağım, üniversiteli olmayan develeri güdeceğim, Moalaccat* dakiler kadar güzel, Arapça şiirler yazacağım ve sonra, Mecnu'nun Leylası için ak ettiği o kutsal kayaların üzerine oturacağım.

(*) Moalaccat (Muallakat) Arap ozanlarının seçkin şiirleri Kâbe-i Şerife'ye asılarak sergilenir ve böylece onurlandırılırlardı. (İslamdan önce).

Sen de, sen de onlardan aşağı kalmadın, ah Christian! Christian!

Ama sakın; bu mektubun nedenini ayrı bir olayda arama, sana darıldığımı da sanma sakın!

Berlin'de kaldığım sürece birbirimizi herhal görür ve konuşuruz, sevgili Christian. Ara sıra evime gel de yüzünü o iğrenç yüzlülerin arasında görmekten beni kurtar.

Bu günlerde seni arayacağım ve sana «Flegeljahre»[33]yi getireceğim.

Sana 9 Yaler'i ancak 1 mayıs'ta verebileceğim için üzülüyorum. Belki bu gecikme yüzünden para sıkıntısı çekeceksin. Birkaç ay önce, paramı alır almaz borcumu ödemedim diye kendime kızıyorum. Verdiğim sözü zamanında tutmakla övünürdüm eskiden, bilirsin.

Bu günlerde ailemi de ziyaret edeceğim. Tanrıya emanet ol, sevgili Christian, ve böylesi bir durumda da, bana karşı ne denli iiy olabilirsen, öylesine iyi ol!

Yarınadek dostum Heine

KARL IMMERMANN'a

Berlin 24 Aralık 1822

Sizin trajediler üzerine burada konuşulanları yazmaya kalksam, mektubun sonu gelmez. Onlar nasıl övülüyor, nasıl eleştiriliyor ve kimi ozantaslağınca da nasıl yeriliyor!? Bu sonuncular, iyi ozanların hemen düşmanı kesiliverirler, bu aşağılık sürüsü sizin defne dalınızı[34] başınızdan düşürmek için elinden geleni ardına koymayacaktır, bundan hiç kuşkunuz olmasın. Münster kentinin kuytularında yaşamanız, orada olduğunuzu henüz herkesin bilmemesi, bir

(33) Flegeljahre Jean Paul (1769—1825)'in 1804—05 yıllarında yayınlanmış bir romanı.

(34) Zafer (utku) tacı.

bakıma, şansınıza yardımcı olmuş. Gerçek ozanın yargısı bu: nerede olursa olsun, düşmanlık ve nefreti karşısında bulacaktır, bu «ufaklık — insanlar»[35] onun kendilerinden üstün olmasını çekemezler ve o yüceldikçe, aşağılamalarını, saldırılarını arttırarak onu manevi işkence ile yoketmeye savaşırlar.

Şiirlerim üzerine «Anzeiger»de çıkan anlamlı yazınız beni çok etkiledi. İtiraf etmeliyim ki, bugünedek karaacılarımın kaynağını sezen ilk kişi siz oldunuz. Şimdi istediğim, beni bütünümle tanımanızdır. Olaki bundan sonraki şiir kitabımla, ruhdünyamın hastane'sine ulaştıracak passe-partout'yu sunmayı başarırım. Bu kitabı yakında baskıya veriyorum, onun yayınlandığını size bildirmek beni sevindirecek; aslında, insan sanırım, ancak birkaç kişi için yazıyor, hele benim gibi kendi içine kapanmışsa — Kitabımda benim acı-tatlı iğneli — duygusal şarkılarımı, renkli bir güney-aşkını işleyen dramımı, bir de küçük, hüzünlü kuzey-trajedisini. Westfalya'lılık dolayısı ile bir değini noktamız var ya, (Sizi bugünedek herkes Westfalya'lı biliyor), bundan çıkış yaparak, kimi deliler, benim sizinle boyölçmeye kalktığımı öne sürüyorlar: pırıl pırıl parlayan güzel bir elmasla, zamançekicinin vuruşları altında, sağa sola ürkünç kıvılcımlar saçan, garip biçimli, kara taşparçası karşılaştırılabilir mi hiç? Bu deliler ne söylerlerse söylesinler, benden her zaman işiteceğiniz şey, adımın, sizinkinin yanında anılmasına bile, kendimi layık görmediğim olacaktır.

«Gesellschafter»[36]e yazı yazmanız için sizi kandırmak görevini Profesör Gubitb, ne zamandır bana vermiş bulunuyor, ama ben, sizin geçici dergilere dağılmanıza kıyamıyorum. Yazınsal çalışmalarınızın hayranıyım. Doğa size şiirin yanında, güzel bir sağlığı da bağışlamış. Çok, çok işler başarabilirsiniz. Bu günlerde, elime küçük bir yüksekokul der-

(35) Pfennigmenschen, diyor Heine. Pfennig, Alman paranın en küçük birimi. Yani, «bu değersiz kişler», «beşpara etmezler» demek istiyor.

(36) Der Gesellsschafter: Berlin'de yayınlanan bir dergi.

gisi geçti. İçinde «Immermann'dan çağdaşlarına birkaç söz» adlı bir yazı vardı. Sanırım sizin yazınız. Onu okuyunca, İyi ve Doğru'yu arama duyusunun, sizde ne denli erken gelişmiş olduğunu görerek sevindim. Yıllanmış haksızlıklara, günümüze egemen Çılgınlık ve Kötülüklere savaş açacağız! Bu kutsal savaşta, beni silaharkadaşı olarak yanınızda görmek isterseniz, işte size, istekle, elimi uzatıyorum. Eninde sonunda Poesie, tatlı bir Yan iş olmaktan öteye geçemiyor.

MORITZ EMBDEN'E[37]

Berlin 2 Şubat 1823

Sevgili Embden!

Geçen ayın 23 ünde yazdığınız mektup, beni sevinçlere boğdu: Kızkardeşimle nişanlanmanızı kutlarım. Gerçi haber beni, sanıldığından fazla heyecanlandırdı, ama yine de onu «yazgının garip bir oyunu» saymadım; bunu sanki çoktanberi biliyormuşum gibi geldi bana, sanki biliyormuşum yaşamın fırtınaları, iç ve dışsavaşlarım bunu giderek usumdan çıkarmıştı.

Sizin, kızkardeşimle iyi bir çift olacağınızı umuyorum. Lotte[38] kişiliğinizin değerini anlayacak yaradılışta olduğu gibi, siz de kızkardeşimin karakterini tanıyıp ona saygı gösterecek insansınız. Bozuk sosyetemizin kadında yalnızca usun, ya da yalnızca yüreğin, ya da bedenin üstünlüğünü görüp bunu alkışlaması yerine, siz —benim tanıdığım kadarı ile— tüm manevi değerlerin ruhla bedenin uyumundan doğan gerçek sevimliliği görüp beğeneceksiniz. Benim Lottem müziktir Yalnız ölçü ve uyum. Nişanlısına, kardeşi bu değimleri kullanarak onu tanımlayabilir, değil mi?

Mektubunuzun politika ile ilgili bölümü beni sevindirdi:

---

(37) Moritz EMBDEN (1790—1866) Hamburglu tüccar.

(38) Lotte : Charlotte'nin kısaltılmışı. Charlotte Heine (1800 — 1899) — Charlotte Embden. Heine'nin kızkardeşi.

kızkardeşimin gelecekteki eşinin devrimci olmadığı çok daha iyi: yaşamını kurmuş, mutlu bir nişan yapmış olan bir kimsenin, kurulu düzeni değiştirmeye kalkmamasını, kendi rahatı ile birlikte tüm Avrupa'nın rahatını düşünmesini pek doğal buluyorum.

Benim durumum büsbütün başka. Gazeteye göz atıpta Londra sokaklarında birkaç kişinin soğuktan donduğunu, Napoli de insanların açlıktan öldüğünü okursam — ne bileyim — bir başka türlü oluyorum. İngiltere'de bir Radikal, İtalya'da bir Carbonari[39] olsam da Almanya'daki demagoklardan olmayı istemem; bunun nedeni de çok basit ve ortada: Bu sonuncular bir cengi kazandılar mı, birkaç bin Yahudinin —hem de en seçkinlerinin— kellesi gidecek demektir de ondan.

Günün olayları üzerindeki düşüncelerimiz birbirinden, göze batacak kadar ayrılsa da, bütün bunların aile içindeki yakınlığımızı azıcık olsun etkilemeyeceğine inanıyorum. Bu hısımlıktan doğan dostluk, ben uzakta da olsam, (Hamburg'dan bir daha dönmemek üzere gideceğimi hissetmekteyim) sürecek, candan ilginiz, haberleriniz, içtenlik dolu uyarılarınız ve özendirmeleriniz, henüz dertler, yanlışlar ve savaşım içinde yaşayan bana, herzaman, sevinç ve yürek ferahlığı verecek, önümdeki yolu aydınlatacaktır.

H. Heine

Adres H.H. Düsseldorf'lu Hukuk öğrencisi

IMMANUEL WOHLWILL[40]'e

Berlin, 7 Nisan 1823

Wohlwill diye adlandırılan Wolf'a

Mektubumu yarıda kesmek zorunda kalmıştım, sekiz gün

---

(39) Carbonari: 1806 yıllarında, Güney İtalya'da (Kalabria) da (oluşmuş) oluşan, Yabancı Egemenliğine (Fransa ve Avusturya) başkaldıran bir örgüt.

(40) Wohlwill, Immanuel: (aslında: Joel Wolf) 1799—1847. Hamburg'da Özel Musevi Okulunda öğretmen.

önce[41] Onu unutmuştum ki, 1 Nisan tarihli mektubun geldi. (Sanki mektuplarla birbirimize oyun yapıyoruz!) Tüm ağrılarıma karşın biraz daha yazmak, onu tamamlamak istiyorum. Kor halindeki kurşunlar gibi acılar beynimin içini dağlıyor ve beni en acımasız ve kötümser bir küskünlüğe itiyor.

Sevimli Hammonia[42]nın kolları arasında, kendini mutlu hissetmeye başladığına sevindim. Ben, bu güzelden nefret ediyorum. Sırma işlemeli hırkası benim gözümü kamaştırmıyor, soluk teni üzerinde, kirli bir gömlek taşıdığını biliyorum, ve aygın baygın bir dille «Sığırcı! Banko!» diyerek, en çok para veren müşterinin kollarına atıldığını... Ama, orada iki türlü sığırcı var, çiğ ve pişmiş. Bu ikinciler en berbat olanlar, çünkü bunlarda ne tat, ne tuz ve ne de güç kalmış, bunlar aydınlar! Belki de, zavallı Hamburg kentine haksızlık ediyorum, orada kaldığım süre içindeki ruhhalim, yansız bir yargıç olmamı, belki de engelliyor; orada iken içyaşamım, derin düşüncelerle içine daldığım, karanlık, ancak arada bir fantastik ışıklarla aydınlanan, kuyu gibi derin bir düşler evreni idi. Dışyaşamımda ise, delice hoyratça davranışlarım, iğneli alaylarım ile herkesi kendinden uzaklaştırmış bir kişi idim. Tek kelime ile, İçyaşamım beni bütünümle altetmesin diye, Dışyaşamımı onun tam tersine dönüştürmüştüm. Evet dostum, felsefe dinlediğim dersliklerden çıkar çıkmaz dünya işlerinin geliştiği sirke katılmam, benim için büyük şans oldu; böylece özyaşamıma, kendi dışımdan ve filozofça bakabiliyor ve ona biçim verebiliyorum. Her ne kadar büyük bir yaşam sahnesini belirli çizgileri ile görmeye yetecek içhuzura ve durmuş-oturmuşluğa ermemiş olsam da. Bilmiyorum beni anlıyor musun; birgün, birkaç tanesini sevdiğim, kimisinden nefret ettiğim, çoğunu da aşağılık saydığım Hamburg'lular üzerine yazacağım anılarımı okursan, beni daha iyi anlarsın.

Mektubundaki güzel önerilerini yanıtlamak ve ilkyazda,

---

(41) Bu mektup 1 Nisan 1923 tarihli mektubun ekidir.

(42) Hammonia: Hamburg Kenti.

Hamburg'un çok yakınında olsam da, hangi nedenlerle oraya gelmek istemediğimi sana bildirmek için bu satırları yazdım.

Dört haftaya kadar, ailemin oturduğu Lüneburg'a gidiyorum, orada altı hafta kaldıktan sonra Ren bölgesine, ve daha sonra, bir kolayını bulursam, Paris'e gideceğim. Amcam, yüksek öğrenimimi iki yıl daha sürdürmeme izin verdi.[43] Daha önce düşündüğüm gibi Sarmatien[44] de tarih profesörlüğü aramama gerek kalmadı, sanırım yakında, kimi zorlukları yenerek, Ren kıyılarına yerleşebileceğim. Bu da olmazsa, Fransa'ya geçip orada yerleşeceğim, yazılarımı Fransızca yazacağım ve diplomatik kariyere girmeye çalışacağım. Herşeyden önce sağlığımın yerinde olması gerek. O olmadıktan sonra, gelecek için ne söylesem boş-Tanrı bana sağlık versin yeter, gerisini ben hallederim.

Doktorum bana gezinin iyi geleceğini söylüyor, özellikle yürüyüşlerin. Basınçlı su tedavisinden hiç fayda görmedim, üstelik avuç dolusu para harcadım.

Doktor, birde, son derece uslu (!) yaşamamı öneriyor, buna kızıyorum. Kafa yorgunluklarından da kaçınmam gerekiyormuş. Bu kışı yalnız, Asyada, semit olmayan halkların yaşadığı bölgeler[45] üzerinde araştırmalar yaparak geçirdim. Schelling ve Hegel'i okudum, Chronik'leri karıştırdım ve eski Yunanın düşün dünyasını içeren kitaplarda karşılaştığım o duru (saf) güzellikle canlandım, tazelendim. Sempiterna solatia generis humani[46] diyor buna bizim yaşlı Volf[47] Toplum «çekilmez»liğime dayanamayıp bir yana itmişti beni, şiir yazmam azalmış, tarih öğrenimim duraksamış hazırladı-

(43) Heine, Banker amcası Salomon Heine'nin para yardımları ile öğrenimini sürdürüyordu.

(44) Sarmatien: (burada) Polonya.

(45) Özellikle Hindistan.

(46) Sempiterna solatia generis humani. Ademoğulların, sonu olmayan avunç araması.

(47) Wolf, Friedrich August (1759—1824). Berlin'de klasik Filoloji Profesörü.

ğım çalışma: «Ortaçağ Cermenlerinde Devlet hukuku Tarihi» yarım kalmıştı. Oysa bu çalışmayı geçen yaz, baskıya verecek hale getirmiştim, ama Asya araştırmalarımdan edindiğim bilgiler, Gans[48]ın «Miras Hukuku»nu ortaya koyuş biçimi ve hele Moser[49]in felsevi görüşlerinin etkisi ile, kitabın büyük bir bölümünü ateşe attım. Onu Paris'te yenibaştan, Fransızca olarak yazacağım.

«Polonya İzlenimleri»mi beğendiğine sevindim. Polonya'yı keskin bir dille eleştirmem olumlu karşılandı, dörtbiryandan övgüler aldım. Şu var ki, bu övgülere ben katılmıyorum. Kışı öyle bitik bir halde geçirdim ki —halâ da öyleyim yakafamdan öyle olağanüstü birşey çıkamazdı. İşte bu makale, Posen[50] Büyükdükalığını birbirine katmaya yetti. Posen'da yayınlanan gazetelerde, arka arkaya, benim makalenin üçkatı uzunlukta eleştiriler çıktı, daha doğrusu sövmeler, saymalar. Oradaki Almanlar, Yahudileri Polonya'nın tiers etat[51]sına yükseltmemi, kendilerini ise, tıpkı gerçekte oldukları gibi betimlememi içlerine sindiremediler.

Vestfalya Ren' bölgesinde, şiirlerim günün konusu olmayı sürdürüyor. Onlar üzerine sevindirici şeyler işitiyorum.

Leipzig'te yayınlanan «Leipzig Edebiyat Gazetesi»nde benim üzerime yazılmış yazıdan sözetmene şaştım. Benim için, bundan daha anlamsız, daha boş söz edilemezdi.

---

(48) Gans, Eduard (1798—1839) Berlin'de «Hukukbilimi» Profesörü. 1822—23 yıllarında «Yahudilikte Bilim ve Kültür» adlı derneğin yöneticisi. Hegel yanlısı, geleneksel hukuk anlayışını değiştirmek istemeyen reaksiyonerlerin karşısında. Heine'nin iyi arkadaşı.

(49) Moser, Moses (1796—1838) Berlin'de banka memuru. Adı geçen dernekte üye.

(50) Posen: Lehistan'ın Poznan Voyvodalığı. 1793 de Prusya'ya geçti. 1918'e kadar Prusya'nın bir eyaleti olarak kaldı. «Posen», Voyvodalığın merkezi. (Lehce Poznan). Batı Polonya'nın, kültürü ve endüstrisi gelişmiş önemli kenti.

(51) tiers état: üçüncü sınıf. Fransız devrimi sırasında, soylular ve rahiplere karşı ayaklanan halk sınıfı: bourgeoisie.

Bu günlerde sana dramlarımı yollayacağım. Onları amcam Salomon Heine'nin adına sundum.

Onu hiç gördün müydü? En çok saygı duyduğum insanlardan biridir; soylu ve güçlü bir yaradılışı var. Güçlü olmak! Bu, yeryüzünde en güzel şey! Kızkardeşime rastladın mı hiç? Pek sevimli kızdır.

Kadınlarla aran nasıl? Dikkat et ha: Hamburglular güzel olur! Ama, bunlar senin için önemli değil; sen, sessiz, dürüst, içinden sevinç taşan bir insansın; günün birinde «ateş alacak» olsan, bu ancak tüm insanlık için olacaktır. Ben büsbütün başkayım. Ne güzel, doğuştan iyi ahlaklı olarak yaradılmışsın, karşılaştığın şeyleri ahlaki yönden değerlendiriyorsun, kendisi ile barış içinde, aklı başında, iyiyürekli bir insansın ve işte böyle iyi bir çocuk olduğun için, ben de sana böylesi uzun bir mektup yazdım.

Heine

MORITZ EMBDEN'e

Berlin 3 Mayıs 1823

Sevgili Embden!

28 Nisan günlü mektubunuzu almış bulunuyorum. Dramlarımı (trajedi) görmek istemişsiniz, bu isteğinizi hemen yerine getiriyor, kitabımın bir nüshasını, derin saygımın belirtisi olması dileği ile mektubumla birlikte sunuyorum. Umarım onu beğenir, ve yapıtın moral dayanağını düşüncelerinize aykırı bulmazsınız.

Kitapta, insanların, kuşaklar boyunca aralıksız gelip geçtiklerini anlattım, bu sürekli gelip geçişin bir yüksek istencin zoru, ulu ülkülere ulaşabilmek için, yazgının gereği olduğunu yazdım. Gerçek Ozan yalnız yaşadığı dönemin değil, tüm dönemlerin tarihini yansıtır, bunun içinde gerçek bir Şiir, Her-gün'ün bir aynası olur.

Yahudiler üzerine söylediklerinize katılıyorum. Ben de

sizin gibi yansız bir tutum içindeyim. Yahudiliğe bağlılığım ancak, Hıristiyanlığa duyduğum derin antipatiden kaynaklanıyor. Ben ki, var olan tüm dinleri hiçe sayanlardanım, birgün, koyu bir Yahudi din adamı gibi karşınıza çıkarsam şaşmayın: Bu ancak, Yahudiliği, Hıristiyanlığa karşı panzehir saydığım içindir.

Bu günlerde Lüneburg'a yola çıkmam gerek, ama şu anda çok hastayım. Bu satırları da ürkünç acılar içinde yazıyorum. Yürekten selamlar.

Heine

MOSES MOSER[1]'e

Hamburg, 11 Temmuz 1823

Sevgili Moser!

Çok büyük bir telaş içindeyim, vaktim kıt; bugün, sana yazmayı gerektirecek ayrı bir mesajım da yok, ama yine de yazıyorum. Görünüşe bakarsan, halimde de bir değişiklik yok. Ama, ah Tanrım sen gel de benim içimi gör.

Eski derdim[2], tüm gücü ile geri tepti. Hamburg'a gelmemeli idim; şimdi de, ne yapıp yapıp buralardan uzaklaşmalıyım. Garip bir vehme kapılıyorum: kafa yapımın tüm insanlardan ayrıcalıklı olduğuna, başkalarının inebildiği derinlerin daha derinlerine inebildiğime inanacağım geliyor. Karanlık bir öfke, kızgın demirden bir plak gibi yüreğimi ezmekte sonsuz gecenin özlemi içindeyim.

Wohlwill'i şöyle bir gördüm. Önceki gece, geç saatlerde, sonugelmeyen düşüncelere dalmış, Hamburg'un pis sokak-

(1) Moser, Moses (1796—1838): Berlin'de bir banka memuru, «Yahudilikte Kültür ve Bilim» derneğinin üyesi. Heine'nin arkadaşı.

(2) Amca kızı Amalie Heine (Molly)'ye olan karşılıksız sevgisini kastediyor. Oysa Heine, bu sıralarda, Amalie'den 8 yaş küçük olan kızkardeşi Therese Heine'ye tutkundur.

larında dolaşıyordum, biri omuzuma dokundu, baktım Wohlwill... «Evin sıcak havasından bunalıp sokağa çıktım, yazgecesinin serinliği ile biraz nefes alayım diye dolaşıyorum.» diye onu kandırdım, güzel değil mi?

Ailem beni çok iyi karşıladı. Amcam Salomon Heine bana, gelecek için güzel vaatlerde bulundu. Emeklerinin boşa gitmediğini görerek kıvanç duyduğunu söyledi. Ne yazık ki, dün sabah erkenden, saat altıda buradan ayrıldı, yola çıktı. Bu gezi, hem işgezisi olacak, hem de dinlenme. Karar verdim: bundan böyle, ne yapıp yapıp onun para yardımını almayacağım. Bu iş onuruma dokunuyor, hem — ah şu başağrılarım — onlardan kurtulabilmek için herşeyi yapmaya hazırım. Cohen'in kişiliğinde, çok iyi bir insan tanımış oldum.

H. Heine

MOSES MOSER'e[3]

(Ah, ne yazık ki:)

Göttingen 2 Şubat 1824

Sevgili Moser,

Buraya geleli ancak 9 gün oldu, ama ben daha şimdiden sıkılmaya başladım. Yakınmaya hakkım yok, buraya gelmeyi ben kendim istemiştim. Her neyse, bu konuyu kapayalım. Yakınmak iyi bir şey değil. Dün akşam Rousseau'nun mektuplarını okuyordum, orada gördüm ki durmadan şikayet etmek karşımdakini sıkıyor. Şu var ki ben, yalnızca, sağlığımdan şikayet ediyorum, öyle değil mi? Arkamdan dolaplar çevirip yaşamı bana zehir etmeye çalışan aşağılıklara ses çıkarmıyorum, zira onlara uymayacak kadar üstün hissediyorum kendimi.

---

(3) Moser, Moses (1796—1838) Bak Immanuel Wohlwill'e yazılan mektup (Berlin 7 Nisan 1823)

Kendimi tümüyle Hukuk Öğrenimine adadım. Benden, iyi bir hukukçu çıkmayacağını düşünüyorsun, değil mi? Düşünsen bile, bunu başkalarına sakın söyleme, rica ederim, beni açlıktan öldürmek istemiyorsan! Bundan böyle Adalet Tanrıçasının Terazi kefesinden yemek istiyorum ekmeğimi, amcamın merhamet tasından değil. Geçen yazın olayları, karanlık ve iblisce bir etki yaptı ruhumda. Gücüm bunca illeti taşımaya yetmiyor. Kimbilir, ola ki, karakterimde kötü yanlarım, iyi yanlarımdan daha ağır basıyor; kuşkusuz, ikiside büyük boyutlarla benliğime egemen. Ama ne olursa olsun, ben İyi'yi seviyorum, ve bunun için de Seni, benim iyi Moser'im.

Bana çok yaz. Benim yazacak fazla bir havadisim yok. Burada her şey daha sessiz, hiç sizin oralara benzemiyor. Sen de bilirsin ya, şu dünyada, insanların çoğu, yaşamlarını, başkaları ile uğraşarak geçiriyor, berikisi ne yapıyor, ne ediyor, neler yapmak istiyor, ne kadarını başarıyor, kendisi ile ters mi düşüyor, yoksa karşılaşmaları, kendi çıkarlarına uygun mu gözüküyor! Berlin'de, daha çok, yaşamakta olan kişilerle ilgileniyorlar, burada; Göttingen'de ölülerle. Orada Politikanın kendisi, burada ise yazını ilgi topluyor. Dostum Rausseau'nun dediği gibi:

«A Berlin au est plus curieux des sottises, qui se fout dans ce monde, ici on est plus curieux de celles qu' on imprime dans les livres.»[4]

Jean Jacques'dan sözediyorum, Köln'de oturan arkadaşım Jean Baptist'den değil. Arkadaşım dedim, ama belki de artık arkadaşım değildir. Onbir aydır kendisinden bir haber almadım. Köln'de bir dergi çıkarıyormuş. Bu güne dek ne Ren'den ne de Weestfalya'dan hiç bir gazete, ya da dergi elime geçmedi. Almanya'nın öteki yerlerinden gelen — özellikle Yazın Dünyasını yansıtan — gazete ve dergileri karıştırma olanağını buldum ve gördüm ki şu Allahın belası

---

(4) Jean — Jacques Rousseau «Berlin'de insanların yaptığı yanlışlıklar üzerinde duruluyor. Burada (Paris) ise, daha çok, basına geçmiş olanlarla.»

Dümmler[5], «Berliner Zeitung»dan başka hiç bir yerde, benim «trajedi»lerimin duyurusunu yapmamış. Rica ederim onu gör de, bir çift söz söyle! Yalnız, dikkat et, sakın daha büyük bir aptallık edipte, eski duyuruyu yeniden yayınlamasın. Trajedilerin sürümünü arttırmaya çalışsın, yeter. Benim adresimi de kendisine ver ki, gerektiğinde, parayı adresime yollayabilsin.

Bu mektupla sana bir Lanisdor yolluyorum, Dümmler'e kadar git ve benim «trajedi»lerden 5—6 tane alarak, ilk gelen posta ile bana, buraya yolla.

Ne yapayım, bir kaç güzel bayana (buradan değil) «Trajedi»leri yollayacağıma söz vermiştim. Sözümü tutmam gerek. Centilmenliğim fakirliğimden ağır basıyorsa, ben ne yapayım?

Buradan da, birçok arkadaş «Trajedi»leri kitapçılarda aramış ve bulamamışlar. Onlara da kitabımdan getirteceğime söz verdim. Bu iş bana biraz tuzluya mal oluyor. Oysa Brockhaus Yayınevinin çıkardığı kitapları her yerde bulmak olası!

Lüneburg'da herkes beni okuyor, hem de coşku ve beğeni ile! Allahaısmarladık! Gaus, Zunz, Lehmann, Rubo ve Hillmars'a selamlar.

H. Heine

Adresim H.H. Hukuk öğrencisi, Rothenstrausse, Bayan Brandessen'in evi.

Kitaplarını, üzerine pul yapıştırmadan göndermek nezaketsizliğinde bulunduğum için özür dilerim. Postaya kadar kendim götüremiyordum. Yolladığım kişiyi de fazla güvenim yoktu. Mektuplarımı eksiksiz olarak alıp almadığını bildir. Bir tanesini Löneburg'dan, yola çıkmadan yollamıştım. Ötekini Hannover'den attım. Şimdi elinde, yanıt vermediğin 3 mektubum var.

«Trajedi»leri ilk postaya yetiştiremezsen, bari hemen on-

(5) Dümmler, F.H. Georg Ferdinand (1776—1846) Berlinli yayıncı.

dan sonrakine yetiştir.

Roberts'i görürsen, beni iyi şekilde anmasına yardımcı ol. Varnhagen ile aramın açıldığını biliyor mu? Bununla ilgili olarak bir şeyler söylerse. rica ederim, bana olduğu gibi bildir!

Tanrı tanığım: beni tanımıyor ve yanlış anlıyor, tüm bu insanlar!

Sevgili Maser, sana çok zahmet verdim, kusura bakma! Bu Romalılar yok mu, Romalılar: Gerçekten çok akıllı bir ulus bunlar: tevekkeli arkadaşa: Necessarius[6] adını vermemişler!

Hamburg'dan haber alıyor musun? Beni ilgilendiren bir haber olursa, hemen yaz. Merak içindeyim. Kızkardeşim bebek bekliyor, sık sık da hastalanıyordu.

RUDOLF CHRISTIANI'ye

Göttingen 24 Mayıs 1824

Sevgili Christiani

Yazacak şey çok biriktimi, insan hiç birini yazamaz oluyor, bu, herhal çoğumuzun başına gelmiştir. Onun için, uzun süren suskunluğuma ayrı bir özür dilemiyorum. Aslında, bugün de yazmayacaktım: Hava rutubetli ve kapalı, kafamın içi ise dışardan daha rutubetli, daha kapalı; ama artık ne olursa olsun, bu yazışma işlerimi bir düzene sokmam gerek!

İşte, gördüğünüz gibi yaşamaktayım, hepsi bu! Bir gezi yaptım, bir çok insan, bir çok hayvan vb... gördüm. Gelecek mektubumda, bunları size daha uzun anlatırım.

Bu arada Berlin'e de uğradım. Spree[7] kıyılarındaki 150.000

(6) Necessarius: (Latince) en gerekli varlık, o olmadan yaşanamayan varlık kişi.

(7) Spree: Havel nehrinin bir kolu. Berlin göllerinden ve Berlin'den geçer. Havel, Elbe'nin ayrıntısıdır.

nüfuslu bu kentde 25 insan yaşar ve işte bu yirmibeşin içinde de, beni mutlu kılacak tek bir kişi... Ah, Tanrılar, ben hiç aklımı başıma toplamayacak mıyım? Berlin yüksek sosyetesinde bir boy gösterdim: tatlı bakışlar yüzümü okşadı, eski dostlukları pekiştirdik, güzel yemekler yedik, ondan daha güzel içkiler içerek, Hafis[8]in ruhunu şadettik, bu buhurdanlardan çıkan kokuları ciğerlerimize sindirdik, öpücükler alıp verdik, sizin anlayacağınız 30 Lanisdor harcadım, dayanılmayacak kadar saçma sapan laf dinledim ve harika saatler yaşadım. Bu başağrılı, tatsız, aksi insanı neşelendireceğiz diye ne yapacaklarını bilemediler bu iyi insanlar. Ben, bunca ilgi ve sabıra, kendimi gerçekten layık görmüyorum.

Aslında başağrılarım, yoğun trafik olan topluluklardan uzak kalmamı gerektiriyor. Buyüzden kimi sevgi gösterilerini iteledim, kimi güzel şeyden kendimi mahrum ettim. Vous me connaissez.[9]

Berlin'e giderken, Magdeburg'da dört gün kaldım ve bu dört günü Immermann ile baş başa geçirdim. Kafaca çok uyuşuyoruz, bu kez birbirimize iyice yakınlaştık. Benim sanatçı yönüme büyük saygısı var. Büyük bir alçakgönüllülükle kendi kendisini eleştirdi, eksiklerinden yakındı. O zaman gördüm ki, kültürü, benim önceleri sandığımdan çok daha üstündür. Immermann'ın dış görünümü güzel değil; ben ondan herhal daha iyi görünüyorum. Gençliği hiç belli olmuyor. Buna karşın, serinkanlılık ve güç yönünden sanki bir anıt! Seri halinde 9 trajedi ile «Hokenstaufen»leri kaleme almak istiyor. Gereçleri toplamaya başlamış bile. Böylesi dev bir çalışma planının düşüncesi bile beni öldürmeye yeter. Bu ara, konusu «Magdalene» olan bir trajedi yazmakta. «Aşkın Gözü» adlı yeni bir komedisi Schultz und Wundermann'da

---

(8) Hafis Hafız Şemsed-din Muhammed (1325—1389) İranlı, ünlü ozan. Aşk ve Şarap şiirleri Goethe'yi etkilemiştir.

Aslında Heine: «á la Hafis» içtik diyor. Yani: bolcana ve coşku ile... «Hafızvari.»

(9) Vous me cannaissez Beni tanırsınız. (Bilirsiniz!)

yayımlanmak üzere, arkasından Scott'un «Ivanoe» Çevirisi geliyor. Bu çeviriye şimdi bir önsüz hazırlıyor. Shakespeare ile Scott arasında paraleller çizerek... Münih'te yayımlanan «Orpheus» dergisinde, Falstoff'un Karakteri üzerine bir eleştirisi çıkacak. Bunların dışında çeşitli eleştirileri de yazmaya hazırlanıyor. Kağıtlarının arasında «Heine Trajedilerinin Özellikleri» başlığını attığı bir yazı da gözüme ilişti. Goethe üzerine yazdığı eleştiriyi pek önemli saymıyor «Onun gücünün ağırlık merkezi nerede, bunu kesinlikle bilemiyorum.» diyor. Goethe üzerine çok konuştuk. Benim, Lüneburg'a görev zinciri ile bağlı, büyük Goethe'cimden[10] bol bol sözettiğimi de tahmin edersiniz!

Bugünlerde, pek çok konu üzerinde düşünürken, adınız aklıma geliyor, sevgili Christiani.

Sydow[11]un fantaziye dayanarak yaptığı Immermann betimlemesi gerçeğe hiç uymuyor. Gerçi, Immermann'da o zavallıya fena bir oyun oynamıştı ya:

İkisinin de tutkun olduğu güzel bir bayanın önünde, Goethe'nin «Tasso»su paylaşılmış rollerle okunuyordu; başarısını belgelemek için «Tasso» rolünü alan ünlü deklamatör, rolünü, telaşından okul öğrencisi gibi kötü okurken, Immermann, yüklendiği Antonio rolünü — biraz ders verircesine de olsa — gayet güzel okuyor, kimi yerleri anlamlı şekilde vurgularken, alaylı bakışı ve Antonio'nun sözleri ile, zavallı baronu yerin dibine sokuyordu. Gitgide sinirlenen Baron sonunda öfkesini tutamaz olmuştu.

Şu satırları yazarken, Lord Byron[12]un Missolunghi'de öldüğünü öğrendim. Demek, bu büyük yürek de artık çarpmayacak! Evet, o büyük bir yürekti, duyguları oluşturan küçük bir yumurtalık değil. Büyük adamdı o, acıda yeni dünyalar

---

(10) Christiani.

(11) Sydow, Theodor Freiherr von (1770—1855) sahne oyuncusu, sunucu (düzyazı ve şiir okuyucusu) Deklamatör.

(12) Byron, Georg Gordon Lord (1788—1824): ünlü İngiliz ozanı. Yunanlıların «Kurtuluş Savaşı» na katıldı ve bu savaşta öldü.

keşfetmiş, bu kötü insanlara, ve onlardan daha da kötü Tanrılara bir «Promete» edası ile karşı koymuştu. Ünlü adını Thule[13]nin Eisberglerinden, doğanın kızgın çöllerine dek her yerde duyurtmuştu — take him all in all, he was a man.[14] Onun gibisi kolay kolay bir daha karşımıza çıkmaz.

Dört bir yana yas duyurusu yaptım. İngiliz yazını artık yalnız iki çift göze dayanıyor: Scott ve Moore. Bizim basınımız ise tümü ile kör.

Benim «Otuzüçler»in başına Berlin'de garip şeyler geldi. Önce, yazın dünyasında «Yeninin Enyenisi» diye göklere çıkardılar, sonra «günün hiç bir anlamı taşımayan saçmalıklarından biri» diye yerin dibine batırdılar. «Ün, Heine'ye iyi gelmedi, şaşırttı ki, oturup böyle ıvırzıvır şeyler çiziktiriyor» demişler, «şiirlerinin tümünde üstünkörülük var.»

Bu «Hafiflik, Üstünkörülükten» Lüneburg'daki kardeşim de sözetti, üstelik, Hamburg'da iken, benim üzerime çok kötü şeyler duymuş: «Almanca bilmiyor.» diyorlarmış! «Posener Zeitung»'un sahibi, bir Polonyalı da, beni kötülemek için, yazdığı makalesinde, aynı savı ileri sürmüştü.

Ren'de ve Vestfalya'da benim trajediler gerçi çok okunuyormuş, ama bilmem anlaşılarak ve beğenilerek mi? Kaba bularak yadırgadıkları kimi şiirimi enine boyuna eleştirip didikleyenlerin sayısı da, kimbilir ne kadar çok!

Hadımlar beğenmediler
Ben şarkıya başlayınca;
Sızlandılar, dediler
Senin sesin kalın, kaba.
Nazlı, sırça, incecik
Seslerini yükselttiler;
Kristal gibi ezgiler
Söylediler nazik, kibar.

---

(13) Thule: (söylenceye göre) kuzeyin en erişilmez bölgesinde güzel bir ada — ya da Grönland'da bir yer.

(14) Onu bütünü ile alacaksınız. O bir İnsandı. Shakespeare'in «Hamlet»inden.

Aşk özlemlerini şakıdılar,
Aşkı, başalışları;
Sanat hazzıydı bu, bayanlardan
Aktı sel gibi gözyaşları.[15]

Rousseau[16]nun «Güzelsözler Kitabı»nı, ve yayınladığı dergiyi, sanırım erkek kardeşimden aldınız. Bana pek tatlı, uzun bir mektup yazmış; ona yardımcı olmamı, dergisinde çalışacak, iyi yazı arkadaşları bulmamı istiyor. Ben de ilk olarak size baş vuruyor ve Doktor Christian'dan, yazılarını (düzyazı ya da şiir), gözden geçirilmek üzere, 14 güne kadar, bana Köln'e göndermesini rica ediyorum. Lütfen yazılarınızı derlemek ve göndermek zahmetini göze alın; çekmelerinizde ne denli güzel yazılarınızın olduğunu, ve isterseniz ne güzel şeyler ortaya çıkarabileceğinizi biliyorum. Danimarka dilinden yaptığınız çevirilerden örnekler verebilirsiniz, ya da Goethe üzerine yazdığınız makaleyi, yeter ki siz yollayın! Yollayın rica ederim!

Berlin'de benim de yakama yapıştılar. Yakında yayımlamak üzere, büyücek bir yapıt vermemi istiyorlar. Elimde önemsiz bir iki yazıdan başka şey yok; hal böyle iken, önümüzdeki Paskalya Yortusuna kadar 2 ciltlik bir yapıt yetiştireceğime sözverdim. Aslında, beni bir hayli uğraştıracağa benzer bir öyküye*de başlamış bulunuyorum. O bitince, trajediye geçeceğim, sonrada çoktandır hazırlamayı tasarladığım bilimsel bir çalışmam olacak. Bütün bunlar ancak, başağrılarından göz açabilirsem... Sonra, mahkeme işleri de çok vaktimi alıyor... Bizim yaşlı şefe dosyaları teslim ediyorum, bu yıl tümü ile işlerimi tamamlayacağımı umuyorum. Sonra artık gelsin Ozanlık! Başağrılarım da giderek azal-

---

(15) Çeviri: Behçet Necatigil «Şarkılar Kitabı» İş Bankası Kültür Yayınları. Sayfa 220.

(16) Rousseau, Johann Baptist (1802—1867) ozan ve yazar.

(*) Die Novelle: «Der Rabbi von Bacherach». Bu yapıt tamamlanmadı. «Fragment» olarak kaldı ve bu da ancak 1840 da yayımlandı.

makta... Hindistan ve Ortaçağ konuları da beni ayrıca ilgilendiriyor.

Tam anlamı ile kabuğuma çekilmiş şekilde yaşıyorum. Bütün insanlardan uzak. Bu pomad'dan tatlısı da yok galiba! Cicero da böyle söylemiyor mu?

Son mektubunuzu Berlin'e hareketimden az önce aldım. Jouy çevirisi[17] ile ilgili dileğinizi nedenli uğraşsam da yerine getirebilmemin olanağı yoktu. Tanıdığım kitapçılara boşyere dildöktüm. Christiani tanınmış bir ad değil. Berlinli kitapçılar, modası geçmiş bir Fransız yazarının yazısını yayımlamaya pek hevesli görünmüyorlar; bana kalırsa da böyle bir çeviri ile uğraşmayı size layık görmüyorum. Daha değerli bir yapıt üzerinde durun.

Byron'un ölümü kafamı alt üst etti, ne yazdığımı bilmiyorum. Yukardaki karmaşık satırlarla ne söylemek istediğimi anlamakta herhal sıkıntı çekeceksiniz. Ama, istediğim zaman, iyi Almanca döktürdüğümü de bilirsiniz?

Bay Spitta'yı nasıl bulduğunuzu bana yazın. Onu sempatik bulacağınızı umuyorum. Yazdığı şiir, roman, opera, dram vb... nın yanısıra gitarının güzelim nağmeleri ile de Alman delikanlılarının ve genç kızların duygulu yüreklerini...

Mektubuma ara vermek zorunda kaldım.

Tanrıya emanet olun. Byron öldü, hava berbat, saat beştenberi çalıştım. (Kendime acımaya başlıyorum).

Mektubumu yakında yanıtlayacağınızı umar, her zaman için, dostunuz olduğuma ve bütün ruhumla hep yanınızda olacağıma inanmanızı rica ederim.

Arkadaşınız
H. Heine

Adresim

Gronerstr. Eberwein'ların evi.

---

(17) Christiani, herhalde bir Jouy çevirisi yapmayı düşünüyordu.

FRIEDERIKE ROBERT'E[18]

Lüneburg, 12 Ekim 1825

Dünyanın en güzel, en iyi, en sevimli kadını!

«Sizi görmeyeli bin yıl geçti gibi geliyor bana, sizi görmek isteği ile yanıyorum,» gibi, moda olan, abartmalı sözlerle mektubuma başlasam, yalan söylemiş olurum. Bunun tersi, sizden sanki dün ayrılmış gibiyim, daha doğrusu, sizi hiç aramıyorum: Çünki, o harika Türk Kadını[19] tüm güzelliği ve çekiciliği ile dipdiri karşımda duruyor. Bir anı ile böylesine yetinmemi, dostluk duygularımın zayıflamasına, ya da tümü ile duygusuzluğuma vermeyin sakın, ben böyleyim işte, böyle yaratılmışım, çok şükür ki böyle!

Şu münasebetsiz «Yıllık»[20] sorunu olmasa, belki yine de yazmazdım, güzel bayan... Basımı o denli gecikti ki, yoksa artık hiç çıkmayacak mı diye kuşkuya düştüm. Onu yayımlanmaması, ya da yayının daha çok gecikmesi canımı sıkacak, zira «Harz-Gezisi»nde yazdıklarımı, günün sorunları ile ilgili oldukları için bir yenilik olacaktı; «Novelle»i tamamlayamadığım için ve ancak bu nedenle, istemiye istemiye, güzde yayımlanacak bir yıllığa vermiştim! Bir başka nokta da şu: Zamana uygun şeyleri zaten az yazıyorum, ama günün birinde böyle bir yazı yazmışsam, o zaman ailemle, ya da

---

(18) Robert, Friederike (1785—1832) Robert Ludwig (1778—1832) in karısı. Robert Ludwig salonlarını, profesör, ozan ve yazar tüm bilim ve sanat adamlarına (Hegel, Alexander von Humboldt, Bettina, Ranke, Chamisso, Fouqé...) açmış olan, Berlin sosyetesinin en ilginç kadınlarından biri! Rahel Varnhagen von Ense'nin kardeşi. Yazar.

(19) Türk kadını Friederike Robert, bir Maskeli Balo'da Türk kadını gibi giyinmişti.

(20) «Ren çiçekleri» adını taşıyan Yıllık artık yayımlanmıyordu.

kamu ile ilgili şeyler bu yazının gecikmemesini gerektiriyor. Sonra «Harz-Gezisi»nin müsvettelerini görmüş, hatta kimi bölümlerini kopya etmiş sözümona arkadaşlar var. (Robert olsa «Gizli Düşmanlar» derdi). İstermisin bunlar bana oyun edip ellerindeki yazıları bastırmak küçüklüğüne düşsünler. Bütün bu kaygıları burada sıralamaktan amacım, ileride, nedenli küçük şeylerin üzerinde durmuş gibisine bir yargı ile karşılaşmamak içindir... Şu anda yine öfkeliyim evet, ama bu öfkem bizim iyi yürekli Robert'imize karşı değilde, benim kendime karşı duyduğum bir öfke; biraz da, «Cennet kuşu» adlı yapıtını yeni okuduğum yazar Ludwig Robert'e[21] karşı. Onu bana Hannover bölgesinin en kültürlü kişisi olan arkadaşım Dr. Christiani, büyük coşku ile önermişti. Geçen hafta okudum ve pek fazla beğenmedim! Size ve Robert'in yüzüne bunu söyleyebilirim, ama kimseye bu konu ile ilgili tek laf etmeyeceğim. Çünkü, parçanın içinde, benim arayıpta bulamadığım şeyden, onların haberleri bile yok... Benim beğenmediğim yerlere ise onlar bayılıyorlar...

Oysa «Der Pavian»[22], Aristophanes'inkileri anımsatan bu romantik komedya ne kadar başarılı! Bundaki dünya görüşünün ardında «Der Pavian»dan daha derin bir trajedya yatıyor. Çevresinde, her bakımdan, kendisinden üstün özelliklerle yaratılmış yaratıkların baskısından, horgörüsünden acı acı yakınırken Pavian'ın haline gülüyoruz, ama, biraz daha derin düşünürsek, bu yakınışın ne denli haklı olduğunu görerek irkiliriz. İşte asıl İroni budur. En-Korkunç Şey'i, En-Tüyler ürpertici'yi, En Nefret uyandırıcıyı eğer şiirden uzaklaştırmak istemiyorsak, yalnız ve yalnız Gülünç'ün maskaralık giysisi altında sunabiliriz, uzlaştırıcı bir tavırla... Bunun içindir ki Shakespeare, «Lear»de, En-en-kötü haberi Soytarı'nın ağzından söyletiyor, bunun içindir ki Goethe o

(21) Robert, Ludwig (1778—1832): Yazar. Rahel Varnhagen von Ense'nin kardeşi.

(22) Der Pavian: Afrika ya da Arabistan'dan gelen iri Maymun, (Şebek) — Ludwig Robert «Pavian» adlı bir komedya yazmıştı. Bu yapıt yayımlanmadı.

ürkünç konusuna, «Faust»a «Puppenspielform»u seçti, ve Ozanların Ozanı (Friederike'nin deyimi ile ATA-OZAN) Tanrı, yaşamın tüm korkunç gösterilerine, azımsanmıyacak bir porsiyon Şakacılık kattı. Ama, durun, benim burada yazdıklarım, daha çok erkekler için, kadınlar için değil. Elinizden geleni yapınız da şu «Pavian» yakında basılsın.

Evet, doğru, çoğu zaman olduğu gibi, bir espiriye bir dost feda etmemek gerek. Ama bir gemi yükü espiriye!

Robert bana neler yazıyor?

Amcam Salomon Heine ile tanıştığınızı duydum ve sevindim, güzel bayanım. Onu nasıl buldunuz? Söyleyin, söyleyin? Büyük kusurlarının yanısıra en sahip olan bir kişidir o. Biz ikimiz, gerçi, sürekli olarak çatışmalar içindeyizdir, ama ben onu çok severim, diyebilirim ki, kendi bildiğinden de çok... Karakterlerimizde, davranışlarımızda da çok benzerlik vardır. Aynı inatçı iddiacılık, sonsuz bir duyarlılık ve hiç beklenmedik anda patlak veren delice bir atılganlık, şu ayrımla ki, Tanrıça Fortuna[23] onu milyoner yaparken beni — bunun tam tersine — Ozan yapmayı uygun gördü, ve dolayısı ile düşünü biçimimiz de, yaşayış biçimimiz de birbirinden tümü ile ayrımlı oldu.

Çok rica ederim, onu nasıl bulduğunuzu bana söyleyin. Bu amcayı, önümüzdeki hafta, avukatlık yapmak üzere yerleşeceğim Hamburg'a gittiğimde göreceğim.

Sağlığım giderek düzeliyor. Bu yaz, denizden faydalanmak için Norderney[24]e gitmiştim. Bu deniz gezilerimi anlatan yazılarımı size yollayacağım. Norderney'deki bayanlar —haklı olarak— bana çok iltifat ettiler, kibarca davranmaya, sevimli olmaya özen gösteriyordum.

Sizi Tanrıya emanet ediyorum, güzel bayan, bana elinizden geldiğince çabuk yanıt verin, ve Almanach'ın bu yıl çıkıp çıkmayacağını bildirin.

---

(23) Fortuna: Mutluluk Tanrıçası, yazgı.

(24) Norderney: Kuzeydenizinde, Doğu-Friesland'ın önünde küçük bir ada (11 km. uzunluk, 1—2 km. genişlik). Plajları ile ünlü bir ada.

Eğer çıkmayacaksa Harzreise müsvettelerini tezelden, ilk posta ile, şu adrese yollayın:

Hukuk Doktoru H. Heine. Herold ve Wahlstabların evi — Lüneburg..

Beni, herhal, zor durumda bırakmazsınız; paketi taahhütlü olarak postaya verin ki kaybolmasın ve ben o müsvetteleri yeni baştan yazmak zorunda kalmayayım.

Ama, herşeyden önce, beni dostlarınızın arasında saymaktan geri kalmayın... Olaki, önümüzdeki yıl ziyaretinize gelirim; çok çok gezmek, çok çok görmek dileğindeyim. Böylece şair yanıma besinini vermiş oluyorum. Varnhagen' lere yazarsanız, benden selam yazmayı unutmayın. Sitemlerinden ötürü bana darılmadığını umduğum Robert'e içten saygılarımı sunarım. Onu severim ve iyi yürekli bir insan olduğunu da bilirim.

İşte böylece, dünyanın en sevimli kadınının sadık kulu.

H. Heine

KARL SIMROCK[25]

Hamburg 30 Aralık 1825

Sevgili Simrock!

Bizim «hemşeri»lerden birinin, Ries'in,[26] benim şiirlerden kimilerini bestelediğini bana bir kez yazmıştın. Bu kompozisyonları acaba bana bulabilir misin? Bulursan beni pek çok sevindireceksin. Sevdiğim bir bayan şarkıcı, dün akşam beni üç çeyrek saat lafa tuttu, ne yapıp yapıp bu kompozisyonlardan bir kaçını bulup kendisine vermem için bekindi.

Görüyorsun ya aziz dostum: işim düşünce, dostlarıma yazıyorum. Oysa, sana, kesinlikle daha önce yazmam gerekiyordu; epey oluyor «Musenalmanach»[27] elime geçmişti,

(25) Simrock, Karl (1802—1876): Germanist, ozan ve çevirmen.
(26) Ries, Ferdinand (1784—1838) Komponist ve piyanst.
(27 «Musenalmanach»: Edebiyat ve Sanat Dergisi.

daha okurken sana ait olduğunu anladığım dizelerde, beni, yine överek anmışsın, geçen kış yazdığın mektubuna yanıt vermediğime aldırış etmeden...

Kusurumu bağışlatacak çok nedenim vardı: en başta hastalık, sonra hukuk çalışmaları ve tenbellik. Birincisi fena halde moralimi bozmuştu, şimdi daha iyiyim. Ağustostan beri Göttingen'den ayrılmış bulunuyorum. Bir süre Norderney'de kaldım ve Deniz Banyolarından faydalandım; kışı burada geçirdikten sonra, göç eden ilk kırlangıç sürüsü ile Berlin'e döneceğim. Orada seni göreceğimi umuyorum. Tarihle ilgili araştırmalar, yazmak istediğim kimi yapıtlar için gerekli hazırlıklar vaktimi alıyor. Kalemimden şiirsel bir şey hemen hiç çıkmıyor.

Piyasaya sürülen ilk kitaplarımın başarı sağlamış olması beni — ne yazık ki, çok zaman gördüğünüz gibi — artık bir daha kesildiğime bundan böyle yazıp yazıp alkış toplayacağım inancına kaptırmadı. Yazın dünyasında kimsenin söylemediğini söylemenin ne denli zor olduğunu, kitle çoğunluğu beğensin diye yazı yazılamayacağını benden iyi bilen olmasın! Bu düşünceler içinde iken, çoklarının benden istediğini ve beklediğini veremediğimi tahmin edebilirsin.

Örneğin, akadaşım Rousseau'yu alalım: şiirle ilgili çalışmalarında onu fazla desteklemiyorum diye bana kızdı, hele altı ay önce Dergi çalışmalarının boşluğu ve yavanlığını yüzüne vurduğumda, bana resmen darıldı. Sen ne düşünüyorsun bilmiyorum, bence şu kesin ki, Rousseau gerçekten yetenekli bir ozan, ve yalnız duyarlığı yüzünden bile yazın dünyasında iyi bir yer almaya hak kazanmış. Ama, bu saçma sapan uğraşılarından vazgeçmesi gerek! Bence, yetenekli bir yazar için kötü birşeyi ortaya koymak hiçbirşey söylemeyeni ortaya koymaktan daha iyidir.

Kendimi alamadığım bu ters yorumlamalarıma gülme sevgili Simrock; bugün için seni oyalayan kimi şeyden sen de birgün bıkacak, benim gibi düşüneceksin!

İkimizin, çok konularda görüşbirliği içinde olduğumuza inanıyorum, ve şiirlerimi sevmeni de buna yoruyorum; nitekim ben de, elime geçen «Gesellschafta» ve «Musenalma-

nach» da okuduğum şiirlerime bakıyorum da, aramızda bir «kankardeşliği» olmalı diyorum.

İkimizde, İlk-Gençlik-Yılları, İlk-Gençlik-Sevdalarını arkamızda bıraktık. Bizi şimdi şiire iteleyen daha başka bir motif var: İroni.

Bu, sende, Goethevari bir sevimlilikle şuradan, buradan başını uzatıyor, bende ise kara ve acı biçimi ile heryere burnunu sokmakta... Yazılarındaki bu güleryüzlü alay havasının hep böyle kalmasını candan diliyorum, ama korkarım, şiirlerin ileride gülkokuları değil de çiçeklerinin kokusunu saçacak!

Riese'nin kompozisyonları derken, bak, nerelere geldik! Eğer yayımlanmışlar ise bu notaları hemen al benim için, eğer yalnız müsvetteleri eline geçerse, kopya ettir, kaça olursa olsun!

Mektubu Dr. jur. H. Heine. Moritz von Embden eli ile Neuer Wall Nr. 167/Hamburg adresine yollarsın. Şimdilik Tanrıya emanet ol ve hemşerin ve arkadaşın olan beni iyi düşüncelerle an!

H. Heine

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE[28]ye

Londra, 1 Mayıs 1827

Çok yazamıyorum ama, Almanya'yı, özellikle «Französische Strasse No. 20» yi herzaman düşünüyorum. Size, sevgili Varnhagen, bu mektup en içli selamlarımı getirecek, Bayan Varnhagen[29] için ise hiç bir şey yazmıyorum, zira o,

(28) Varnhagen von Ense, Karl August (1785—1858) Prusyalı diplomat ve yazar. Heine'nin yakın dostu.

(29) Varnhagen von Ense, Rahel (1771—1833) Karl August Varnhagen von Ense'nin eşi. Berlindeki salonlarında sık sık toplantılar yapıyor, dönemin ilginç kişilerini biraraya getiriyordu. Heine'yi herzaman bu toplantılara çağırmış, onu koruması altına almıştır.

kendisine neler söylemek istediğimi, neler duyduğumu, neler düşünüp, neler düşünmediğimi zaten bilir, uzunca bir zamandır susmuş olmamdan ötürü de ondan özür dilemeyeceğim.

Son zamanlarda içten ve dıştan öyle bozuk bir halde idim ki, size akıllıca bir şeyler yazmamın olanağı yoktu. Ve bayların tümü — koyu rasyonalistler olmasalar bile — yine akıllıca bir şeyler duymak isterler insandan.

Kitap bağışınız[30] için teşekkür ederim Aman Tanrım, insan nasıl böylesine kalın kitaplar yazabilir? «Blücher»[31]inizi çok beğendim. İki kez okudum, ve bizim o ince ruhlu diplomatımızın bu «ham madde»yi nasıl zor kullanmadan işlediğine hayran oldum» «Kahraman» tüm kişiliği ile, son derece canlı olarak gözlerimizin önünde beliriyor. Blücher'in İngiltere - Ziyaretleri emsalsiz bir başarı ile anlatılmış. Arnim[32]in yazdığı eleştirinin altına ben de severek imzamı kordum! Napoleon ile karşılaştırması bir harika; altında gerçek yatıyor.

Ve bunu söyleyende «Buch le Grand»[33]ın yazarı! Ne garip değil mi Biz ikimiz, aynı dönemde, aynı duygularla yola çıkarak, aynı coşku içinde, birbirinin amansız düşmanı iki «As»ı, Napoleon ve Blücher'i okuyucuya anlatıyoruz. Ve sanırım ikimizde aynı şeyi istiyor, çıkıştaki düşüncelerimizden şaşmıyoruz.

---

(30) Blüchergeschenk: Varnhagen, Heine'ye «Biyografik Anılar» adlı kitabının (1826) üçüncü bölümünü yollamıştı. Bu bölüm Blücher'in ayrıntılı bir biyografisini veriyordu.

(31) Blücher, Gerhard Leberecht von (1742—1819): ünlü, Prusyalı mareşal (Feldmarschall). 1815 de, Wellington yönetimindeki İngiliz ordularının yardımı ile «Belle—Alliance» (Waterloo) dolaylarında Napoleon'u yendi. Bu yenilgi Napoleon'un Avrupa devletleri üzerindeki eğemenliğinin sonu olmuştur.

(32) Arnim, Ludwig Achim von (1781—1831): Berlin'de yayımlanan «Gesellschaften» adlı derginin 19 ve 21 Şubat 1827 tarihli sayılarında Varnhagen'ın «Blücher»i üzerine çok olumlu bir eleştiri yayımlamıştı.

(33) Heine'nin Napoleon için yazdığı «Buch le Grand» (Büyük adam) adlı kitap.

Ama yine de —itiraf edeyim ki— «Blücher»inizi ayrı bir tad alarak okuduğumu söyleyemem; belki halâ daha içimde «Le Grand»ın marş adımlarının sesini duymaktayım, ve bir Düşün (Idée) uğruna kendini ortaya atmış bir kişinin, evet, insanlaşmış bir Düşün (İdée)nin, yani Napoleon'un, kumar meraklısı[34] bir asker ile, her türlü coşkudan yoksun on para etmez bir İngilize yenilmesine kızıyorum.

Geçen hafta onu St. James[35] den çıkarken gördüm; inanmazsınız; ne denli acınacak bir hali vardı. Lütufkar kıralı ona — bir omuz silkelemesi ile — Canning[36]in tam utkusunu bildirmiş olmalıydı. Yanından geçen İngilizlerin yüzlerindeki gülümsemede o, belki de Canning'in bu utkusunu okumakta idi.

Düşün (Idée) bu kez topsuz, tüfeksiz utkuyu kazanmıştı, Waterloo galibi sessizce çekiliyordu.

Bayan von Varnhagen için kırmızı olarak ciltlettiğim kitabımı herhal almış ve değerli dostum Friederike'ye benim tarafımdan vermiş olacaksınız. Moser'in paketini de, sanırım kendisine ilettiniz. Hamburg'dan ivedilikle ayrıldığım için bu kitap işlerini bir arkadaşa bırakmıştım. Hamburg'dan palaspandıras ayrılmam, korkumun değil de, pratik zekanın etkisi ile olmuştur: birşey kazanmayacağınızı bile bile hiç bir riske girmeyin, diyen akıl yasasına göre...

Berlin'de iş vereceklerini bilsem, kitabımda yazdıklarıma filan aldırmadan oraya gelirdim. Bakanlığın akıllıca davranacağını düşünüyor, ve işe alınmak için, şimdi daha çok şansım olduğuna inanıyorum. Eninde sonunda Berlin'e, yanınıza geleceğimi umuyorum.

Hamburg'dan ayrıldığım gün kitabım satışa çıkıyordu.

---

(34) Pharaospiel: bir iskambil oyunu. Blücher'in kumar meraklısı olduğu biliniyordu.

(35) St. James Palace: İngiltere kralının Londra'daki sarayı.

(36) Canning: İngiliz kralı George IV. (1762—1830) Wellington'un politik rakibi olan George Canning'i 10 Nisan 1827 de başbakan yapmış, onu yeni ve liberal bir hükümet kurmakla görevlendirmişti.

Bilseniz oradan ne kadar zor koptum! Onun içindir ki kitabın nasıl karşılandığını öğrenemedim. Ama bu karşılanışı, size şimdiden söyleyebilirim Ben, benim Almanlarımı bilirim. Kitabı okuyanlar dehşet içinde kalacaklar, düşünecekler ve hiç bir şey yapmayacaklar.

Ama, benim onu yazmam bir zorunluktu. İçinde yaşadığımız bu aşağılık çıkar dünyasında bir şeyler yapmak gerekiyordu. Ben, bana düşeni yaptım. Çok işler yapacağız deyipte şimdi susan rahat arkadaşlarım utansın. Erlerin en korkağı bile, tabur halinde, sıraya girmiş hizaya gelmiş dururken, cesaretin ta kendisidir; ama gerçek cesareti ancak tek başına duran gösterir.

Yurdun seçkin kişilerinin de, kitabı yeterince aşağılayacaklarını görür gibi oluyorum. Bir bölümününde bu tehlikeli kitap üzerine ağızlarından tek sözcük çıkmayacağını da gayet iyi biliyorum, ama bu yüzden onlara gücenmiyorum.

Benim «Le Grand» üzerine fikir yürütebilmek için, insanın devlet işleri ile hiç bir ilişkisi olmaması gerektiğini gayet iyi bilmekteyim. Günün koşulları içinde kitaba sahip çıkabilecek tek kişinin Robert olduğunu düşünüyorum.

Gerçi ona mektup yazmadım, şu var ki onun da uzun boylu yazışmalardan hoşlanmadığını bilirim. Karısına gelince, evet, kafaca yetkin kusursuz bir kadın, ama yazdıklarını okumaktansa konuştuklarını dinlemeyi yeğlerim. Söz aramızda güzel bir kadınla yazışmayı, ben, «Strassburg Böreği» ile haberleşmeye, benzetiyorum; ve saçma buluyorum: İnsan dünyada her şeyin, kendine yakışan şekilde, tadına varmaya bakmalı! Parlaklığı ile içimizi aydınlatan o güzelim gözlerin ışığı gözümüzde, mis kokusu ile bizi iştahlandıran o canım börek, hemen yanıbaşımızda olmadıktan sonra ne değeri var?

Robert'lere yazarsanız, benim burada daha 4 hafta kalabileceğimi, sonra Paris'e uzanacağımı, Almanya'ya dönüşümde de Karlsruhe[37]den geçeceğimi onlara bildirin.

---

(37) Karlsruhe Robert'lerin oturduğu kent.

Bu arada bana yazmak isterseniz, mektubunuzu B & A Goldschmidt & Co. / London adresine yollarsınız. Bu Firma her zaman için mektuplarımı bana ulaştırır. Bu arada, mektubunuzu zarf içinde yollarsanız posta ücretinin bir kat arttığını biliyor muydunuz?

Londra'daki günlerimden daha çok yararlanmam için aklınıza bir şey gelirse bana yazın, buna sevinirim.

Cotta[38] ile yazışıyorsanız kendisine soruverin: yayımladığı «Morgenblatt»[39] için Londra ya da Paris muhabiri olarak beni görevlendirmek ister mi? Ama, bu soru için gecikmemelisiniz!

Eğer onun hesabına Londra'da uzunca bir süre kalacaksam, kuşkusuz, daha yüksek bir ücret isterim. Burada herşey görülmemiş derecede pahalı. Günde en az bir Güinee harcıyorum ki, bir Alman yazarı için çok para.

Gans'[40]a ve Chamisso[41]ya selamlarımı iletin.

Kızkardeşinizi ve Assing'i Hamburg'dan ayrılmazdan az önce gördüm; her ikisi de iyiler.

Ailem ile ilişkilerimizi oldukça iyi sürdürüyoruz. Onlara ters düşen de zaten sadece benim. Son zamanlarda çok ıskıntılarım oldu, başağrılarım beni rahat bırakmıyor, eski gönül yaralarım da bir türlü kapanmak bilmiyor.

Şu anda geçirdiğim derin bir baygınlık beni bir an için, sanki karanlık bir mezara itti. Yakında ciddi bir hastalığa tutulacağımdan korkuyorum.

---

(38) Cotta: Goethe'nin, Schiller'in vb. yapıtlarını yayımlayan eski ve ünlü yayınevi sahibi.

(39) Morgenblatt: Sabah gazetesi.

(40) Cans, Eduard (1798—1839) — Bk. Immanuel Wohlwill'e yazılan mektup: Berlin, 7 Nisan 1823.

(41) Chamisso, Adelbert von (1781—1838) Fransız asıllı ozan ve yazar. Ünlü öyküsü «Peter Schlemihls wundersame Geschichte», 1948 yılında M.E.B. Klasikler serisinde «Üç Romantik Hikaye» adlı kitapta, başka 2 öykü ile birlikte «Peter Schlemihl'in acayip sergüzeşti» adıyla yayınlanmıştır. (Çeviri: Sabahattin Ali)

Allahaısmarladık, kağıtda yer kalmadı. Frau von Varnhagen'in ellerini öperim.

Dostunuz
H. Heine

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE'ye

Münich, 1 Nisan 1828

Sevgili Varnhagen!

Altı hafta önce size mektup yazıyordum ki, tam ortayerinde kesmek zorunda kaldım; belki inanmazsınız diye size bu yarım kalmış mektubu yolluyorum. Belki içinde, bugün de geçerli kimi haberler vardır.

Mektubun yarım kalmasının nedeni, bizim Wit'in tepeden inme sınır dışı edilmesidir. Wit bir mauvais sujet[43]dir, evet — elimde olsa onu ben bile asarım. — Ama beriyanda, onun kendine özgü öyle bir sevimli hali de var ki, insana asıl karakterini unutturuyor. Ben, onun yanında olmaktan her zaman zevk aldım. Belki'de, tüm dünya ona karşı çıktığı için, çok zaman, kendisine el uzattım. Bu yüzden de herkesi kızdırdım.

Çok soylu bir iş için, sözü ile, işi ile savaşım veren kişinin, beriyanda, kimi deliliği de yapabileceğini Almanya'da kesinlikle kimse kabul etmiyor. Kendini aşağıladığı bu delilikler (diyelim ki ahlaksızlığa kaçan davranışlar), yaşamının özü olan o büyük amaca zarar vermiyorsa, hatta bu davranışlar, bir bakıma bizi uyarıyor, kendi ülkülerimize ulaşmak için böyle davranışlardan kaçmaya yöneltiyorsa, o zaman onları övülmeye bile değer bulmalıyız.

Makyavel[44] döneminde bu gerçek iyicene biliniyordu.

---

(43) mauvais sujet: serseri

(44) N. Machiavelli, Niccolo (1469—1527) İtalyan devlet adamı ve tarihci. «Adalet ve ahlak, devlet uğruna çiğnenebilir. Ülkü, araçları kutsal kılar.»

Bugün de Paris'te bilindiği gibi.

Benim de, tümünü yapmaya niyetli olduğum bu «muzurlukların» savunması için yazdıklarımı burada kesiyorum. Bunların ilkini, yakında yazacağım bir eleştiri de okuyacaksınız! Hele dur!

Benim durumum hep bildiğiniz gibi. İtalya'ya gitmeye hazırlanıyorum. Burası yaşanır gibi değil; sığ, zavallı bir yaşam. Dargörüşlülük, yüzeyde - kalış ortalığı kaplamış. Arada bir Michel Beer'in, ya da Schenk'in bir trajedisini izlemek şansımız da olmasa, dayanılmaz bir ortam.

Bu ortamda, öyle ezik ve bitik bir haldeyim ki elimden doğru dürüst hiç bir yazı çıkmıyor. Buralardan kaçmam gerek.

Adresim, şimdilik Dr. jur. H. Heine
J. G. Cotta Kitabevinin Artistik Yazınlar Bölümü
Münih

Yakında, size bundan daha tatlı mektuplar yazacağımı umuyorum. Bu satırlardan da, benim ekşi yüzümü sezdiğinizi sanıyorum. Bunların dışında, buradaki durumum hiç de fena sayılmaz, çevremden güleryüz ve saygınlık görüyorum. Bana bir Grand seigneur muamelesi yapıyorlar, okuyabilen 3,5 insan da bana değer verdiklerini belli ediyorlar. Bayanlarla aram son derece iyidir. Şu var ki bunların, ne sağlığıma, ne de çalışma isteğime yararı dokunuyor!

Çoğunlukla, kendileri, yaptıkları tablolardan daha güzel olan genç ressamlar arasında dolaşıyorum.

Ha, aklıma gelmişken sorayım: «Siz Stuttgart'a oldukça sık gidersiniz. Orada yaşayan Kont Bothmer'in kızlarını acaba tanıyor musunuz? Bunların büyüğü, pek genç olmamakla beraber, son derece çekici bir kız, çok sevdiğim arkadaşım Tjuschew adındaki bir Rus diplomatı ile gizli evli olarak yaşıyor. Onun küçük ve son derece güzel kızkardeşi, bunlar ve ben... hep beraberiz ve pek güzel vakitler geçiriyoruz. Dördümüz, çoğu zaman, partie quarrée olarak, öğle yemeklerini birarada yiyoruz. Kimi akşamlar, yine onlarda başka güzellerde toplanmış oluyor, o zaman çenem açılıyor, gönlümce konuşup, anlatıyorum; anlattıklarımın çoğu da cadı öykü-

leri. Yaşam çölünün neresinde olursam olayım, güzel vahalar keşfetmesini bilirim.

İtalya'ya ne zaman gideceğimi henüz bilmiyorum. Onun için, sevgili Varnhagen, 800 Taler'imi, bana buraya göndermenizi sizden rica edeceğim. Ama nasıl göndereceksiniz? Sorun bu. Bu para ile Berlin'de, karşılığı bana Frankfurt'a. M. da, 2 taksitte ödenmek üzere bir poliçe alsanız, sanırım masrafı fazla olmaz. Hele aynı işlemi, karşılığı bana Augsburg'da ödenmek üzere tek bir poliçe ile halletseniz, bu daha da işime gelir. Ama, bu şekilde kaybımın çok olacağını size söylerlerse, o zaman yine Frankfurt'a tek poliçe ile yollarsınız. Zahmet verdiğim için özür dilerim.

Size ne çok teşekkür borçluyum: Benim zavallı «Buch der Lieder»[45] üzerine de olağanüstü güzellikte bir eleştiri yazmak lütfunda bulunmuşsunuz. Eleştirilere fazla değer vermez oldum, (zaten yaşama da artık fazla değer vermiyorum) ama «Gesellschafter» de sizin küçük harflerle dizilmiş, övücü satırlarınızı okurken (Gubitz yazı tertibinde ne kadar usta!) içim ısınıyor, ve güzel sözleriniz, kuşkusuz, beni özendirmekten geri kalmıyor.

Ben burada pek ciddi oldum, Almanlaştım; sanırım bunu bira yapıyor. Başkenti, Berlin'i özlüyorum. Sağlığım hele bir düzelsin, oraya yerleşmenin yollarını arayacağım. Bavyera'da yaşadıkça, daha çok Prusyalı oldum. Acaba orada kimlere baş vurayım ki, bana Berlin'de iş bulmama yardımcı olsunlar, ne dersiniz?

Börne'nin, orada, yanınızda olduğunu duydum. Beni se-

---

(45) Buch der Lieder: Heine'nin şiirlerini: Gençlik acıları, Lirik Intermezzo, Dönüş, Harzdağları Gezisinden, Kuzey Denizi başlıkları altında, beş bölümde topladığı şiir kitabı. (250 ye yakın şiir!) Kitap, Hamburg'da Hoffmann & Campe yayınevinde yayımlanmıştır. (1827) Bu şiir kitabı, Behçet Necatigil tarafından, «Şarkılar Kitabı» adıyla tam olarak Türkçe'ye çevrildi: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları 1972. Çevirmen Behçet Necatigil bu kitap için, ön sözünde şöyle diyor: «Heine'nin şair yaratıcılığının zirvesine Şarkılar Kitabı ile eriştiği kabul edilir.»

ver. O, benden daha iyidir, benden yüksek. Ama benim çapımda değil!

Kulağının ağır işitmesi Frau von Varnhagen'ı yoracaktır. Zor bir durum. Frau von Varnhagen ne yapıyor? O sevimli, alaycı yüreği nasıl?

Mektubumu kesiyorum. Sonsuz bir hüzün, üzerime çoktü. Anlamsız bir sıkıntı ruhumu kapladı, ne yazdığımı bilmiyorum. Bu nedensiz bozulmayı İngilizlerden mi aldım ne? Şu anda, çok kötü bir ruh hali içindeyim.

Bu günlerde Cotta buraya gelecek «Annal»lar ile ilgili olarak, onunla konuşacaklarım olmasaydı, Albrecht Dürer Kutlaması için yola çıkan coşkulu halkın arasına katılır, ben de Nürnberg'e kadar uzanırdım.

Tanrıya emanet olun. Ve beni sevin, benim de sizleri, yorgun yüreğimin sevebileceği kadar sevdiğimden hiç kuşkunuz olmasın.

Arkadaşınız
H. Heine

EDUARD von SCHENK[46]e

Livorno, 1 Eylül 1828

Sevgili Schenk!

Size, ancak şimdi yazabiliyorum, zira ancak şimdi kendimi biraz toparlayabildim, ve ivedilikle beklediğim yanıtınızı yollayacağınız adresi de, kesin olarak bildiriyorum.

Çok rica ederim, bir iki satır da olsa, bana hemen yanıt veriniz. Elinizden geldiğince çabuk...

Adres H.H. paste restante / FLORANSA Ondört gün sonra oradayım. En sonunda, Dante'lerin, Machiavel'lerin, Leonardo da Vinci'lerin, Michelangelo'ların, Boccacio'ların dolaştığı toprağa ayak basacağım!

Demek, mektubunuz orada elime geçecek.

---

(46) Schenk, Eduard von (1788—1841) Yazar, Bavyeralı devlet adamı; 1828 den sonra İçişleri bakanı.

Gırtlağınıza kadar, işlere dalmış olduğunuzu biliyorum, onun için, «bir iki satır» dedim.

Aslında, bizim gibiler birbirlerine mektup yazmasalar da olur: Kitaplarımız, bizim uzun mektuplarımızdır, çoğunlukla biz eşdüşünenlerin tümüne birden seslenirler.

İtalya üzerine düşündüklerimi, er geç basılmış yazılarımdan öğreneceksiniz. İtalyan dilini bilmemek beni üzüyor. Konuşulanları anlamıyorum ve onlarla konuşamıyorum İtalya'yı görüyorum, ama işitemiyorum. Ama yine de söyleşiden yoksun değilim Burada taşlar konuşuyor, ve ben onların sessiz dilini anlıyorum. Bana öyle geliyor ki, onlar da benim içimden geçenleri derin derin duyuyorlar.

Romalılar döneminden kalma yıkık bir sütun, aşınmış ve dökülmüş bir Langobarde[47] Kulesi, iklim koşulları ile ufalanmış, dağılmış bir kemer parçası ve benzerleri... beni anlıyor, hem de çok iyi anlıyorlar. Ben de onlar gibi bir kalıntı, bir ören değil miyim? Bir insan öreni? Eşitler birbirlerini anlarlar. Kimi zaman o eski saraylar bana bir şey söyleyecek gibi oluyorlar, gizli bir şey... Usulcacık... Günün uğultulu gürültüsünden söylediklerini işitemiyorum; o zaman, oraya, geceleyin gidiyorum. Ay, dilmaçımız oluyor, ve ay iyi bir dilmaç... En zor anlaşılır kitabe dilini anlıyor ve yüreğimin lehçesine başarı ile çeviriyor. Evet, geceleri İtalya'yı tam anlıyorum, o zaman, operanın «genç dili»ni konuşan halk uyurken, Eskiler serin yataklarından kalkıyor ve benimle en güzel Latince'yi konuşuyorlar. Gerçekten de bu, biraz garip, biraz ürkünç bir şey: öyle bir yurtdaşınız ki, yurdun yaşayan dilini, yaşayan halkını anlayamıyorsunuz, buna karşın, o yerlerde bin yıl önce gelişmiş, konuşulmuş, sonra ölmüş bir dili, kusursuz anlıyorsunuz.

Ha, bu arada, Lappland'dan Japonya'ya kadar, insan soyunun yarısı ile, «nezaket gereği daha güzel olan cins» dediğimiz cinsle anlaşmamıza yarıyan bir başka dil daha var. Ve bu dil, İtalya'da ne güzel gelişmiş! Sözcüklere ne gerek,

47) Langobarde: soyu tükenmiş, eski bir cermen budunu.

o kapkara gözler, tüm söyleyeceklerini, zavallı bir Tedesco[48]nun yüreğinin ta içine ulaştırdıktan sonra!. Demosthen'lerden de, Cicero'lardan da, ve kuşkusuz tüm Cicero özentilerinden de daha güzel konuşan gözler —yalanım yok:— canlı yıldızlar kadar iri gözler!

Quand on parle de loup, il est derrière nous.[49] Şu anda benim güzel çamaşırcım içeri girdi. Bu zevzeklikleri kesmem gerek. Adieu, «Belisar» şairi! Defne ağaçlarını gördükçe sizi düşünüyorum, ve sizi düşündükçe, size sevgim artıyor. Immermann bana bir kez: «Biz birlikte yaşlanacağız» diye yazmıştı.

Apropos[50]! Innsbruck'da, Immermann'ın «Tirol'da bir trajedisini» satın almak istemiştim. Avusturya'da satışının yasak olduğunu öğrendim! Şaştım kaldım. Yakında Beer'e yazarsanız bu gülünç haberi vermeyi de unutmayın.

Münihte, selam yollayabileceklerimin tümünü tarafımdan selamlayın. Ve lütfen, Cotta Kitaplığının müdürü, bay Wittmeyer'e söyleyin ki, bugüne dek, adıma gelmiş ne kadar mektup varsa (paketler değil!) tümünü bana, Floransa'ya poste restante olarak yollasın!

Bir aksilik çıkmazsa, bir kaç ay sonra Münih'te olacağım, aksi halde, uzun süre İtalya'da kalabilirim. Beni anlıyorsunuz.

Tanrıya emanet olun ve beni sevginizden yoksun bırakmayın.

Arkadaşınız
H. Heine

---

(48) Tedesco: (İtalyanca) Alman.

(49) Kurdan söz açmaya gör, onu ensekökünde bulursun.

(50) Apropos: (Fransızca) sırası gelmişken söyleyim, aklımdayken söyleyim.

SALOMON HEİNE'ye

[Taslak]

Lucca, 15 Eylül 1828

Size bu mektubu Apennin'lerdeki Lucca Ilıcalarından yazıyorum. Ondört gündür burdayım. Doğa burada güzel ve insanlar güleryüzlü. Dağların temiz havası ile ciğerlerinizi şişirince küçük dertlerinizi, acılarınızı unutuyorsunuz ve ruhunuz açılıp genişliyor.

Bu günlerde hep sizi düşündüm, elinizi öpmek isteğiyle yandım ve size yazmak için kaleme sarıldım.

Bu güzel havayı kaçırırım da, aşağılara düşerim, göğsüme yine küskünlükler ve acılar çöker, yazdıklarım da küskünce ve acı olur diye korktum. Ben bunu istemiyorum; sandığınızdan çok daha büyük olan yakınmalarımı öne sürecek değilim. Sizden rica ederim, yakınmalarınızı bir yana bırakınız. Bunların tümü zaten paraya dayanan yakınmalar, ki onları santimi santimine Banko Mark[1] üzerinden hesap etseniz, herhalde, bir Milyoner'in sokağa atabileceği niceliği aşmaz —oysa benim yakınmalarımı hesaba vurulur türden değil— onlar yüreğimin en derin yerlerinden bin acıyla kopup gelmiş ve birikmiş yakınmalar ki, sonsuz, saymakla bitmez... Bir tek sözle, bırakın sözü, bir tek bakışla, saygınlığınıza gölge düşürmüş olsam, ya da evinizi aşağılamış olsam — ah, o evi ben ne kadar çok severim! — o zaman, evet, bana kızmakta haklı olurdunuz. Ama öyle değil; yakınmalarınızın tümünü biraraya getirsek, büyücek bir para kesesine sığdırabiliriz. Hemde rahat rahat sığdırabiliriz. Diyelim ki bu yakınmalar daha da çok çıktı da doldurduğumuz kese onları almadı ve sonunda patladı.

---

(1) Hamburg'da kullanılan bir para birimi

Bu, bir yüreğin, içine atıp atıp biriktirdiği hakaretlere dayanamayıp da parçalanmasına benzer mi?

Bunları bırakalım; hava bugün çok güzel, pencereden dışarı baktığım zaman, gözalabildiğine, yüze gülen bağlarla örtülü tepeleri görüyorum. Yakınmayacağım, hayır; bu güne dek olduğu gibi, sizi hep öylesine seveceğim.

Yüreğinizi düşünüyorum da, — itiraf etmeliyim — onu bu güne dek İtalya'da gördüğüm tüm güzelliklerden daha güzel buluyorum.

Tanrıya emanet olun ve tüm aileye selamlarımı iletin: Hermann'a, Carl'a ve sevimli Therese'ye. — Koşullu olmakla beraber — evlenmesine sevindim. Ben olmadıktan sonra, ona en iyi koca, kuşkusuz, Dr. Halle idi. Tilly[2] şimdi, sizinle beraber olduğu kadar, benim de yanımda; güzel yüzü hiç gözümün önünden gitmiyor, özellikle Akdeniz kıyılarında hep onu düşündüm. Ölümü beni rahatlattı. Bir elyazısı bende bulunsun isterdim. Yazık ki güzelim yüzünü bir tabloda saklayamamışız. Duvarlarımızda oysa, ne gereksiz yüzler sıra sıra asılı duruyor!

Moritz Oppenheimer[3]'e selam; onu sevmem, bilirsiniz. Her ne kadar, hıristiyan olarak düşmanlarımı bile sevmem gerekiyorsa da... Ama, bu hıristiyanlık sevgisinde ben, henüz »Bir Yeni»yim. Ama Moritz Oppenheimer eski bir hıristiyan. Beni gözden düşürmeye çalışacağına, biraz sevse daha iyi eder. Henry amcama candan selamlar.

Tanrıya emanet olun! Size yanıtınızı, şu adrese, ya da bu adrese yollayın demiyorum; bu mektupla sizden hiç bir şey istemediğime inanmanız için, böylesi daha iyi. Mektubum baştan sona uzun bir «Ah!.»dır, işte o kadar. Yazık ki bu «Ah»ı zarfa ekleyip bir fazla pulla size yollayamıyorum. Eninde sonunda, parası da — nasıl olsa — sizden çıkacak.

---

(2) Tilly, Mathilde Heine (1808—1828): Heine'nin amcası Meyer Heine'nin kızı. Babasının ölümünden sonra (1813) Saloman Heine'nin evinde yaşadı.

(3) Oppenheimer, Christian Moritz (1788—1877) Saloman Heine'nin damadı. Heine'nin gençlik aşkı Molly'nin kocası.

Alın size bir yakınma konusu daha!

Adieu, benim değerli, iyi yürekli, hoşgörülü, tutumlu, soylu ve sonsuz sevilen amcam!

FRIEDERIKE ROBERT'e

Potsdam, 30 Mayıs 1829

Güzel, bağışıbol Friederike!

Sabahın beşinden beri yazı masanızın başında oturmuş ve bir formanın yarısından fazla yazı yazmışsanız, öğle olduğu zaman, siz de, kuşkusuz, yorgun ve kafası şişmiş bir halde ayağa kalkarsınız, öyle değil mi? Üstelik de başağrılarınız aralıksız sürüyorsa!..

Ama, son mektubunuza teşekkür etmekte daha çok gecikemezdim, o güzelim bahar mektubu ki, beni sevinç coşkusuyla beni dışarıya açık havalara koşturdu. Ah, ne faydaki o eski hüzün, demir koltuk değneklerine dayanarak topallıya topallıya ardından geliyordu.

Biz ikimiz, Almanya'nın en iyi iki kadın yazarıyız! Yürekleri, ta dibinden kabartan bizleriz.

Düşüncelerimi bildiğiniz için, şu anda aklımdan geçenleri anlamakta zorluk çekmezsiniz. Böbürlenmekten de öleceğim. Şimdilik yanınıza gelemem, hele, hemen şu ilk günlerde, kesinlikle gelemem; bunun iki nedeni var: birincisini ben de bilmiyorum, ama ikincisi: hazirana kadar tüm çalışmalarımı tamamlamak isteğim ve sonra, gidiyorum, uzak uzak yerlere gidiyorum...

Burada, tek başına kalmış bir Robinson yaşamı sürdüğümü de söyleyemem. Subaylardan kimileri beni bulmakta ge-

---

(4) Neuerf Garten: tarihi Potsdam kentinde bir park. Prusya kıralları (bu arada Büyük Friedrich) Postdamda oturdukları için, Havel nehri üzerindeki bu kentin son derece güzel ve bakımlı sarayları (Sans-Souci), kiliseleri, kışlaları ve parkları vardı. Potsdam, bugün Doğu-Berlin'de, kalmıştır.

çıkmediler, bu yamyamlar! Dün akşam, «Neuer Garten»[4]da bayanların arasında idim: Birkaç şişko Potsdam'lı kadının arasında, Admet'in inekleri arasında kalmış, Apollon[5] gibi oturdum kaldım.

Önceki gün «Sans-souci»yi gezdim. Heryer, taze çiçekler, yeşiller içinde pırıl pırıl! Ama nasıl? O, Tanrım! Bunların tümü, zorlanmış da, sıcak havada yeşil boyalarla bahara dönüştürülmüş bir kış görünümü sanki... Teraslarda küçük çam ağaçları portakal fidanları kılığında!

Döndüm, dolaştım. Kafamdan şu dizeler geçiyordu:

Du moment qu'on aime — l'on devient si doux!
Et je suis moi —même— aussi tremblant que voux.[6]

Bunu «Zemire ve Azor» da Canavar söyler Ben ise, zavallı canavar, zavalı büyük prens bunu söylerken dertten o haldeyim ki ölmek istiyorum.

Ölmek isteyen zaten, yarı ölmüş demektir.

Büyük güldürü kitabımı bir yana bıraktım, yeniden «İtalya Gezisi»ni ele aldım. Çalıştığım bölüm, «Gezi tabloları»nın üçüncü bölümünü oluşturacak; orada tüm düşmanlarımla hesaplaşacağım. Benimle uğraşanların adlarını bir listeye geçirdim, şu andaki gibi yumuşak ve duygulu olursam, belki kimilerini unuturum diye...

Ah, şu hasta ve acınacak halimle — kendi yazgımla alay edercesine — yaşamımın en güzel dönemini yazmaya, anlatmaya kalkmışım!.. O dönem ki, aşk, umut başımı döndürmüş, beni olmayacak düşlere kaptırmıştı: öyle başarılar elde edecektim ki, ünüm, yeryüzünün dört bir yanına yayılacak, dünyanın öbür ucundaki bir gemici bile, ocağının başında benden sözedecekti; oysa şimdi, — babamın ölümünden son-

(5) Apollon, Zeus'in hışmına uğramış, onun tarafından bir süre Kıral Admetos'un ineklerine çobanlık etmekle cezalandırılmıştı.

(6) Sevdaya tutuldumu insan, ne duyarlık oluyor!
Yüreğim, sizinki gibi, delice çırpınıyor.
André-Erneste Grètry (1741—1813) nin «Zemire ve Azor» adlı Fantazi operasından dizeler.

ra — ne kadar boynum bükük!..

Şimdi, o uzak yerlerde, büyük başarıların sözü edilirken: ben, yalnızca, ocakbaşında, yerde, kıvrılmış yatan ve konuşulanlara kulak kabartan bir kedi yavrusu olmak istiyorum...

Çok moralim bozuk, çok aşağılardayım, çok sıkılıyorum — ah, evet, küçücük bir kedicik olsaydım! — Mimi'ye selam... Sizin kedinize de selamlar; komşu kedilerine de öyle.

Varnhagen'a selamlar. Tanrıya emanet olun ve sevginizi arkadaşınızdan esirgemeyin.

H. Heine

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE'ye

Hamburg, 3 Ocak 1830

Sevgili Varnhagen!

Kafam bulanık, göğsüm ağrılar içinde, cansıkıcı binlerce işten yorgun, size bu satırları yazıyorum. Yıl ne denli tatsız başladı, ne ürkütücü!. Bir yer'den kaçmak olası da, zaman'dan kaçmak olası değil, ne yazık! 1831'e dek, bu yıla dayanmak gerek, çaresiz!

Ilıcalardan[7] döndüğümden beri burada bir kenara çekildim ve «Gezi Tabloları»nın 3 üncü cildi[8] üzerinde çalıştım. Bir de baktım ki, kitabı Weihnacht'da[9] satışa çıkarıvermişler.

Yayınevi sahibinin aceleciliğinden, kitabı yarı ıslak olarak satış yerlerine göndermişler. Ben de iletmekte gecikmeyeyim diye, üstünkörü kaplanmış bir nüshayı size yolladım.

---

(7) Locca Ilıcaları.

(8) Bu yapıtın 3 üncü bölümünde, Heine, soylu bir yazar olan «von Platen (1796—1835)»ı son derece ağır şekilde eleştirmiş, homoseksüel eğiliminede değinerek alaylı, birazda müstehcen bir dille yermiş — Varnhagen'ın deyimi'ile — «kafasını uçurmuş»tur Bu yapıtın yayımlanması Almanya'da skandal yarattı — Heine'nin de aleyhine oldu.

(9) Weihnacht, Weihnachten: Noël. (24 Aralık)

Berlin'e gelirken bir başkasını, ötekiler gibi ciltleterek sunarım.

Yeni cildi size Moser ile gönderdim, umarım XXIX dan XXXI e kadar olan bölümleri pek zayıf bulmazsınız. O bölümleri yazarken, kimleri kastettiğimi, ve kimlerin beğenisine güvendiğimi siz tahmin edebilirsiniz.

Herşeyden önce «Lucca Ilıcaları»nın içinde karşılaşacağınız kişileri beğenmenizi isterim. «Sümbül»üm, bugüne dek canlı olarak yarattığım ilk «kişi»! Yazacağım roman ya da komedilerde, bundan sonra böylesi tipler yaratmaya çalışacağım.

Bu kitaptaki tipim, kendisini Marki Gumpelino[10] diye tanıtan, garip taklalar atarak, «Yetişin!» diye bağıran bir soytarı.

«Platen» konusunda sizin yargınızı çok merak ediyorum. Sizden övgü beklemiyorum, ama yerginizde haksızlık olacağına inanıyorum. Ben, bana yakışanı yaptım. Sonuç ne olursa olsun!

Önce herkes merak etti: şimdi Platen'e ne olacak, diye... Ama şimdi, — tüm idamlardan sonra olduğu gibi — herkesin yüreğini bir acıma duyusu kapladı. Keşke onu böylesine vurmasaydım! Ama, bir insanı yavaş yavaş öldürmeyi de içim istemiyor... Ben onun şahsında, tüm o takımı yerin dibine sokmaya savaştım: o soyzade'lerin yüzsüz oğlanlarına, iki yüzlü papaz efendilere sataştım. Bu, öyle, estetik platformda bir karşılaşma değil, doğrudan doğruya, insanın insana karşı açtığı bir savaşımdı. Hani, «aşağı tabaka»dan olan bana «yukarı tabaka»nın insanlarını böylesine sergilememeli idi, diyorlar ya, ben asıl buna gülüyorum. Çünkü ben, asıl bu amaçla yazdım, ortaya bir örnek koydum, — sonunda ne olursa olsun — şu Almanların kafalarına vurdum.

Paderastie[11] misyoneri Rumohr, kitap çıktığındanberi

---

(10) Marki Gumpelino — Hamburg'da yaşayan borsa simsarı Gumpel, Lazarus (1770 — 1843) a imleme.

(11) Paderastie: eşcinsellik.

burada; gezdiği, yürüdüğü yerde beni çekiştirip kötülüyor, soylular sürüsünü bana karşı kışkırtmak için, elinden geleni arkasına koymuyor. Burada, kentin banliyösündeki küçük yazlığını, bir «Sanatçılar Sarayı» haline getirmeyi başaramayınca, 14 gün önce Lübeck'e dönmüş.

Şimdi, Hannover'deki Platen'[12]lerin homurtularını duyar gibi oluyorum.

Bunlar yetmiyormuş gibi, bir de kendimle ilgili cansıkıcı işler, yayıncımın dalavereleri beni uğraştırıyor. Dün akşam Cotta[13] dan mektup aldım, anlaşılan soylu refikaları da onu bana karşı dürüst olmayan, biryerde sömürücü davranışlara iteliyor ama farkındayım Cotta mektuba yalnızca —belki de okumadan— imzasını atmış... Bu, aramızda kalsın! Onun yönündeki işleri, nasıl olsa, rayına oturturum. Ona sevgim büyüktür.

Asıl, gerçek bir namussuz olan, benim öteki yayıncım Campe[14]: parasal yönden kısıtlamalara gidebilmek için, kitabımın değerini düşürücü bir takım girişimlerde bulunmaktan bile çekinmiyor. Kısacası dört bir yandan sıkıştırılmış, ezilmiş bir durumdayım.

Beni yanlış anlamayın: sıkıntılarım yazı işlerimden, kendi kişisel güvencem açısından, geleceğim bakımındandır. Değirmenimin suyunu kesmek için herkes bir olmuş, elinden geleni yapıyor.

Bütün bunları anlattıktan sonra, size şunu sormak istiyorum: Berlin'e geleyim mi? Oradaki Platen'lerin, kıralı etkileyip, aleyhime meclis kararı çıkarması gibisine tehditlere aldırdığım yok!

Hakaret davalarını da kazanacağıma güveniyorum... Ancak, bilmem ki, acaba Berlin'de temelli yerleşmek, benim

(12) Platen'lar: eşcinseller, demek istiyor.

(13) Cotta: Stuttgart'daki «Cottaische Verlagsbuchhandlung»-un sahibi. Ünlü dergi ve gazetelerin yayımcısı.

(14) Campe: Hamburg'da, Verlagsbuchhandlug Hoffmann und Campe'nin sahibi. Heine'nin yapıtlarının çoğu bu yayınevinde basılmıştır.

için iyi olur mu? Geleceğimi orada kurabilir miyim?

Gürültüsüz bir yaşam sürdürmek ve sessizce çalışmak istiyorum. Yaz gelinceye dek, kendimi tümüyle çalışmalarıma verip, birkaç kitabı birden hazırlayıp tamamlardım; sonra, deniz mevsimi bir deniz kıyısına gidip döner, yine Berlin'de çalışmalarımı sürdürürdüm!

Güneyde herşeyi kırıp koparıp, berbat ettikten sonra, herhangi bir yerde kendime bir dayanak bulmalıyım. Ah, böyle açık açık, her şeyi olduğu gibi yazmak, bilseniz bana ne kadar zor geliyor.

Çok rica ederim, elinizden geldiğince çabuk bana yanıt verin!

Yazı işlerimle ilgili sorunlarımın çözümünde bana kolaylıkla yardım edebilirsiniz. Kitaplarım için bugüne dek, elinizden geleni, kendiliğinizden yaptınız; bugün de, kişisel problemlerimin çözümünde, bana aynı şekilde yardımcı olacağınıza güveniyorum. Bana lütfen kamuoyu oluşturunuz, buna gerçekten gereksinme duyuyorum. Gans'a söyleyin: benim için savaş açması gerekiyor. Robert — hiç değilse, kendini koruma bakımından — nasıl olsa, elinden geleni yapacaktır; bana zaten gönül borcu olduğunu söyler dururdu. Platen'in, bu ara, ona karşı da cephe alarak, aşağılayıcı yazılar yazacağını sanmıyorum. Hakkında düşünülenleri öğrendikten sonra... Ah, ne berbat şeydi şu savaşlar! Burada herkes, Platen'in şimdi ne yapacağını merak ediyor.

Bana kalırsa, yüksek atının sırtından, bir düke yaraşır kibarca tavırla aşağıdaki sümsük cüceye, yani bana, veriştirecek, veriştirecek... Tıpkı, «Tagebuch eines Losers»[16] de Immermann'a yaptığı gibi... (Bu yazının, kimin elinden çıktığını ben okur okumaz anlamıştım.) Ne olursa olsun, o küfürleri bastı, ben ise kötü sözcükleri kullanmamaya ayrı bir

(16) «Tagebuch eines Lesers»: «Bir Okuyucunun Not Defterinden» 21 Kasım 1829 da, «Kültürlü Sınıf için Sabah Gazetesi» adlı gazetede, uydurma bir adla çıkmış bir yazı. Bu yazı Platen'in arkadaşı Hermann Puchta (1808—1858) tarafından yazılmıştı.

özen gösterdim, suaviter in modo, fortiter in re.[17]

Can arkadaşım Frau von Varnhagen'in adını, acılar ve dertlerimi hay'kırdığım bu mektupla anmaktan çekiniyorum. Şu varki, adını anar anmaz yüzüm aydınlanıyor, yüreğim genişliyor, keyfim yerine geliyor gülümsemeye başlıyorum evet, selamlarımı, yürekten selamlar yolladığımı, kendisine söyleyin!

Söyleyin ki, altı aydır, onun için kafamdan geçenleri, bu selamla kendisine sunmaktayım, bunların ne olduğunu, o kendisi düşünsün ve bulsun!

Tanrıya emanet olun ve arkadaşınızdan dostluk hislerinizi esirgemeyin.

H. Heine

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE'ye

Hamburg, 4 Şubat 1830

Bugün size önemli bir diyeceğim var, sevgili dostlarım; kafamı taktığım en önemli şeyi size bildirmek için sabırsızlanıyorum: bu da, son mektubunuzdan ötürü size duyduğum şükran borcumdur. Suskunluğunuz beni üzüyordu. Diyebilirim ki, üstüme yürümek için sözbirliği etmiş, tüm düşmanlarının yaygaralarından çok, sizin susmanız beni üzüyordu. Gerçi tüm bu düşmanlar, ve onların hırsları beni tuttuğum yoldan saptırmaz, hoşgörülü dostlarımın özendirici iyi sözlerinin de beni yönlendiremediği gibi... Evet, sevgili Varnhagen, hissediyorum ki sizler, kibar yaratılışınız gereği, son kitabım için beni hırpalamıyor ve hakkımda kötü bir yargıda bulunmuyorsunuz. Teşekkür ederim, bunu hiç bir zaman unutmayacağım. Platen'i parmağıma dolamakla başıma büyük işler açtığımı, konuyu başka türlü işlemem gerektiğini

(17) suaviter in modo, fortiter in re. — şekilde yumuşak, asılda kesin.

gayet iyi anlamış bulunuyorum. Okuyucularımı, hem de onların en seçkinlerini incittim. Ama ne çare ki[18] tüm yeteneklerimi seferber ederek bunu yazmaya kendimi zorunlu hissediyordum. Ortaya bir örnek koymak istemiştim. Dolayısı ile Almanların ulusal kompleksi, aşağılık duygusu ve uyuşukluğu ortaya konuyordu. Umarım, şu Graf[19] sözcüğünün büyüsünü de dağıtmayı başarmışımdır! Gelelim özürdileme konusuna Bunu, ta işin başında düşündüğümü biliyorsunuz, ama, dil dökmekte öylesine ileri gitmişim ki, sonunda benim Kont'dan değil de, onun benden özür dilemesi gerekir gibi bir durum ortaya çıktı «Olayların Gücü»[20] bu kez, giderek komediye dönmüştü.

Sonra öteki suçlamalar: yaptığım şeyin, bugüne dek «Alman yazın dünyasında eşi, benzeri görülmemiş, işitilmemiş» olması!

Sanki zamanlar olduğu yerde durmuş, hiç ilerlememiş gibi!

Schiller — Goethe arasındaki Xenien kavgası bir çocukoyunu idi, yaşamın kendisini değil, görünümünü, sanatı hedef alıyordu. Oysa bugün, yaşamın en yüksek değerlerini ele alıyoruz; Devrim giriyor yazın dünyasına ve savaş ciddileşiyor. Sanırım yalnız ben ve Voss'uz yazında devrimi simgeleyenler.

Ama bu, bence çok gerekli bir işlevdi, her bakımdan. Şarkılarıma benzer şarkılar yazanlar nasıl çok çıkmayacaksa, bu yolda arkamdan gelenler de yine çok olmayacaktır, çünkü Alman doğuştan eslek[21]tir. Almanya'da halk, hakkını hiç bir zaman aramaya kalkmamıştır. Ama, önyargı ile söz etmeyelim, bundan sonra ne olacağı belli olmaz. Birkez,

---

(18) Aslında Heine (Fransızca) conte que conte: ne olursa olsun, diyor.

(19) Graf: kont, soylu kişi.

(20) Macht der Verhältnisse: Ludwig Robert'in bu adı taşıyan dramına imleme.

(21) eslek: itaat edici, sözdinler, buyrukları (eleştirmeden, körükörüne) yerine getiren kişi.

Sizin, bana yardım etmek istediğinizi biliyorum. Ama, yine biliyorum ki, bu karanlık konu üzerinde kalem oynatmanız, size iyi gelmeyecek, sağlığınıza zarar verecektir. Gans'ın, beni savunmak için ortaya çıkmasının tam zamanı... Bunu, kendisine kutsal bir görev bilmesi gerekir; kendisine böylece bildirmenizi, sizden rica ederim. «Yıllıklar» da benim kitap için eleştiri yazacağına söz vermişti, daha ne bekliyor? Hemen otursun yazsın; yoksa kulaklarını koparırım da, söylediğini işitemez hale gelir —en büyük ceza!— Yine Gans'dan rica ederim, «Resmi Gazete»nin yazı işleri müdürü ile görüşsün ve benim kitaptan — kısa not halinde de olsa — söz edilmesini sağlasın; kitabın siyasal tutumuna bir diyecekleri olmadığını sanırım.

Gans'a kendim yazmadım, çünkü, birşeyi —eğer isterse— kötü yanından alıp nasıl berbat edebileceğini gayet iyi bilirim.

Bu günlerde, Franz Freiherr von Gaudy'[23] bana Erato adlı kitabını imzalı olarak yollamış... Benim türümde, kısa, zarif şarkılar yazmış, özellikle, kimi Fransız ya da Felemenk ressamının tablosunu bu türde betimlemeyi çok güzel başarmış...

Gezilerimde de benim türümde yazanların hiç de az olmadığını gördüm. Yayımlanmış bir çok yeni şiir kitabında benim şiirlere benzetilmiş bir çok şiire rastlamak olası.

Bu çığrın açılmasına sayın eşiniz hanımefendi önayak oldu diyebilirim. Bu türde ilk denemeleri kendisine okuduğum zaman, bana «vazgeç» demedi, tersine bu yolda yürümeye özendirdi. Böylesi bir şiir türünün oluşması gerekli belki de faydalı bir şeydi, ama uzun süre tutunacağını da pek sanmıyorum.

Bayan von Varnhagen'in ellerini öperim, geçen kış geçirdiği rahatsızlıktan duyduğum üzüntüyü halâ üzerimden atmış değilim. İkinizi de yakında göreceğimi umuyorum. Robert'e de saygılarımı sunarım. Robert'in hanımının son mek-

(23) Gaudy, Franz Freiherr von (1800—1840): liberal bir yazar. 1829 da «Erato» adlı bir şiir kitabı yayımlamıştı.

herkes kendi payına düşeni yapsın! Birey, kendine düşeni yapıyorum derken, kuşkusuz genel olanı sergilediğinin bilincinde değildir. Bunları söylemekten amacım, şu Platen olayında, hiç bir zaman, burjuva tarafından başıma taç giydirilmesini beklemedim; kendimi düşünerek çıkış yaptım ama bu kendimi düşünmenin kökeninde, içinde yaşadığımız zamanın ortak savaşımı vardı.

Münih'de, papazlar, Yahudiliğimi de öne sürerek bana saldırdıkları zaman, gülüp geçmiştim. Bunu onların aptallıklarına vermiştim. Ama, bu saldırıların ardı arkası kesilmeyince, bunların planlı yürütüldüğünü sezinledim. Öne sürdükleri gülünç düş ürünü, giderek ürkünç bir vampire dönüşüyordu.

Platen'in alaylı yergilerindeki kötü niyeti anlar anlamaz, hele, aynı zehiri sunan başka yazıların da, müsvette halinde, elden ele dolaştığını kitapçılardan öğrenir öğrenmez, yaradan'a sığındım ve elimden geldiğince çabuk, elimden geldiğince sert vurdum. Robert, Gans, Michel Beer ve öteki ler, benimkine benzer bir saldırıya uğradıkları zaman, Hıristiyanca davranıp sabır gösterdiler ve sustular ben, onlar gibi değilim, ve Tanrıya şükür ki öyle değilim. Aradabir, kötülerin karşısına, tam onlara göre birinin çıkıp ta acımasızca, insafsızca vurarak hem kendisinin, hem başkalarının öcünü alması iyidir! Ne ise, konuyu kapayalım!

Sizin ve bayan von Varnhagen'ın hasta olmanız — ya da yalnızca keyifsiz — beni üzdü; benimde sağlığım pek yerinde değil. Berlin'e ne zaman gelirim bilmiyorum. Gelsem kitabım için fena olmayacak; buradaki dedikodu gazetelerinin tümü, benim iyi adımı parçalamaya çalışıyor, dışarı gazeteleri[22] de, kuşkusuz aynı şeyi yapıyorlardır. Berlin'e gelirsem kimi dostumla karşı karşıya oturup konuşur, bunları, onurumun kurtarılması için bir şeyler yapmaya zorlayabilirim sanıyorum. Ne yazık ki, kamu oyunu oluşturan etkenlerin en başında gazeteler geliyor.

---

(22) Öteki Alman «ülkeleri»: Dükalıklar, Prenslikler, Krallıklar

tubu beni düşündürdü ve üzdü. Mektubunu bir dua, ya da «ilahi» üslubu ile yazmış.

Ne oluyor Tanrı aşkına? Yürüdüğü engebesiz yolda ayağı sürçtü de düştü mü yoksa? Sakın güzelliğine başkaca zararlar da gelmiş olmasın? Kendini Tanrının kolları arasına bırakmaya kararlı olduğunu bilsem, anında, onunla tüm ilişkilerimi keserdim: Ünüme gölge düşsün istemem.

Kız kardeşiniz'den — kısa da olsa — bir haber almış olmalısınız; size yakında çok uzun bir mektup yazacağını bildirmemi benden istemişti. Çocukları ve Dr. Assing,[24] hep iyiler.

Tanrıya emanet olun, vakit ve isteğiniz olsa da bana hemen ve uzun bir yanıt verseniz; mektuplarınız beni güçlendiriyor, kalkındırıyor, inançlarımı pekiştiriyor. Bu moral desteklere şimdi herzamandan çok gereksinme duyuyorum.

Dostça bağlılıklarımla
H. Heine

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE'ye

Hamburg, 19 Kasım 1830

Sevgili Varnhagen!

İki mektubunuzu da aldığım halde, bunca zaman, sizi yanıtsız bıraktığım için, ne diyeceğimi bilemiyorum. Yalnız Frau von Varnhagen'in değil, sizin de en yumuşak insancıl yaklaşımla yazdığınız ilk mektubunuz, — ki bunu «Doğabilimciler»[25] günlerinde almıştım — beni son derece rahatlatmıştı; bana bunca güvendiğiniz için size sonsuza dek gönül

(24) Assing, David (1787—1842) Hamburg'da yaşayan bir hekim. Varnhagen'in enişteşi.

(25) Alman Doğabilimcilerinin Hamburg'da, eylül ayı sonlarında yaptıkları kongre (1830).

borcu duyacağım. Buna karşılık, ben de size her zaman yüreğimi apaçık göstereceğim; yalnız yaralarını değil karanlık yanlarını da hiç örtmeden... Gerçi çok dostum onun yalnız yaralı ve lekeli yanlarını görüp, parlak yanlarını görmezlikten geldiler ama sizin bu yanları da bildiğinizden kuşkum yok.

Önyazdan beri benden haber almadınız. Onun için size, kısaca, o zamandanberi nasıl yaşadığımı, nelerle uğraştığımı ve daha uğraşmakta olduğumu anlatmak isterim.

Hani kuşlar vardır, fiziksel bir devrimi, örneğin fırtınayı, yersarsıntısını, subaskınını vb... önceden sezerler ya, işte onlara benzeyen insanlar da var: sosyal devrimleri peşin olarak içlerinde duyuyor ve şaşkın, bitik ve kararsız bir halle bu devrimi bekliyorlar. Temmuz sonuna kadar olan durumumu işte ben böyle açıklayabiliyorum. Sağlığım yerinde ve dipdiri idim. Öyle olduğu halde, gece gündüz Devrim Tarihini okumaktan başka birşey yapamıyordum. İki ay süresince Helgoland'da deniz banyoları yaptım. O Büyük Hafta[26]nın haberini aldığım zaman, bunu çok doğal karşıladım, bu, sanki, araştırmalarımın bir sonucu idi.

Hamburg'a dönünce yaşadığım olaylar,[27] benimki gibi pek de sağlam olmayan bir yüreği durduracak türden idi. Tüm bu olaylar dışında da, her bakımdan sıkışık bir durumda, elimdeki eski gereçleri kullanarak, zamana uygun küçük bir kitap hazırladım. Ona Gezi Tablolarına Katkılar»[28] adını verdim. Ondört gün önce, basması için Leipzig'e, Hoffmann & Campe'ye gönderdim, sanırım üç haftaya kadar elinizde olur. Kitabı, sanki daha eskiden yazılmış gibi kaleme aldım. Önsöz, ve sonuna eklediğim Sonsözdeki politik görüş sizi şaşırtmasın. İlkyarıda yalnız üç forma eskidir; ikinciya-

(26) Büyük Hafta: Fransızların Temmuz Devrimi. 27—29 Temmuz 1830: Paris.

(27) Yaşadığım olaylar: 1830 eylül başlarında, Hamburg'da Yahudilere uygulanan düşmanca girişimler.

(28) «Gezi tablolarına Katkılar»: Gezi tabloları'nın dördüncü bölümü. Bu bölümün sonunda Heine, günün politik durumunu konu ediniyor, özellikle Temmuz Devrimi üzerinde duruyordu.

rıda ise yalnız son bölüm yeni yazıldı. Kitapta, tek yönlü bir görüş bulacaksınız; bunu özellikle böyle istedim.

Kuşkusuz iyi biliyorum ki. Devrim, tüm sosyal kurumları kapsamı içine alır, düşmanları yalnız Soylu sınıf ve Kilise değildir. Şu var ki ben, daha iyi belirsin diye bu ikisini, aralarında anlaşmış tek düşman gibi gösterdim. Bana sorarsanız, ben bunlardan çok aristocratie bourgeoise'dan nefret ederim.

Eğer kitabım, bağnazlığın derinlerine gömülmüş Almanları, dinsel duyuların baskısından kurtarma yönünde yararlı olursa, buna sevineceğim ve üzerime yürüyecek dincilerin bağırıp çağırmalarına seve seve katlanacağım. Ah, bundan öncede nelere, nelere katlanmadık ki!..

Sekiz günden beri başağrılarımın yanısıra, karşılaştığım aksilikler canımı sıkıyor. Ama yüreğim rahat ve canlı. Büyük işlere atılmak istiyorum. Şu da var ki, bir yandan maddi durumum, bir yandan okuduklarım ve dünyada olup bitenler beni, bağışlanmayacak kertede, kendi özel işlerimden uzaklaştırdı. Tüm bunlara bir de, benim gözükapalı davranışlarımı ekleyin, dört biryandan aldatıldığımı... Son günlerde, kitapcım tarafımdan da, tıpkı geçen yıl yaptığı gibi, dolandırıldığımı...

Nasıl'ını anlatsam gülerdiniz, ama şu anda başım ağrıyor ve de anlatırken sinirleneceğim. Bir başka kez, size olduğu gibi anlatırım.

Hoffmann Campe, daha doğrusu Julius Campe pek kötü durumda olmalı. Ve ben bu kış eğer açlıktan ölmek istemiyorsam, kendime başka bir yayıncı aramam gerekecek. Bundan da ürküyorum doğrusu... Julius Campe bir madrabaz, bir kaç yıldan beri, arka arkaya, yanlış varsayımlara dayandırdığı yatırımlar moralini bozdu, en kötü hilelere başvurmaktan bile kaçınmaz oldu.

Ben, şimdilik, bunları anlamazlıktan gelmeyi düşünüyorum.

Benim sıkıntım hep amcam Saloman Heine yüzünden. Geçen yıl vaat ettiği parayı yollamadı. Ben de ona güvenerek Julius Campe aracılığı ile yazınla ilgili bir çok siparişte

bulundum. Amcamı bu yardımı yapmaktan alakoymak için kimbilir nasıl uğraştılar!

Ben de artık, amcamın yardımını kesinlikle istemiyorum. Çok önemli nedenlerim var.

Böyle güç bir durumda, beterin beterini de düşünerek — yeni kaynaklar bulmak zorunda olduğum da kuşkusuz. Ufak tefek bir iki takıntıyı saymazsak — kimseye borcum yok. Herzamandan çok, çalışmagücü ve isteği duyuyorum içimde.

(Bu arada, tümü ile politikaya ayırdığım yeni bir yapıta başlamış bulunuyorum. Gelecek mektubumda bununla ilgili ayrıntılı bilgi veririm.) Ah, işte ben böyle zamana ve onun gereklerine dalıyor, kendimi unutuyorum.

Benim için en tehlikeli olan, yüreğimden halâ daha bir türlü söküp atamadığım yeğin, aristokrat onur. Bu yüzden, endüstrileşmeye karşı duyduğum hor görme hissi, üstelik bu duyunun, beni en kötü davranışlara itebilecek güçte olması.

Tüm bunlara, çeşitli nedenlerin içinde uyandırdığı tiksinme duyusunu ve öfkeleri de katarsanız, halkın acılar çekerek katlandığı bu huzursuz yaşamı terk edip gitmek isteğimi anlarsınız, sanıyorum.

Sizin materyalist doktorunuzu[29] daha okumadım. Yakında, bu türden değişik yazıları — çalışmalarımı etkilememeleri koşulu ile — okumak istiyorum.

«Bir Ölünün Mektupları[30]»ndan birinci bölümü, severek, tad alarak okudum. Ondan önce sizin eleştirinizi okumuştum. Size güvenim her zaman sonsuz olduğu için, eleştirinizden yararlanarak, kitabımın önsözünde bu mektuplardan

---

(29) Varnhagen: «Filozof ve Doktor Johann Benjamin Erhard'ın Düşündürdükleri» (1830) adlı bir yazı yayımlamıştı.

(30) «Briefe des Verstorbenen»: Hermann Fürt von Pöckler Muskau, 1830 yılında, kendi adını koymadan bu yapıtı yayımlamıştı. Tamamlanmamış olan bu kitap, yazarın İngiltere, Wales Irlanda ve Fransa'dan yazdığı mektupları kapsıyordu.

sözettim; yazdıklarım kuşkusuz kitabın tanıtılmasına faydalı olacaktır.

Şimdi, kitabı tam okuyunca haklı olduğumu görüyor ve onu övdüğüme seviniyorum. Kimdir bu ölü? Bana bu adı söyleyebilirsiniz, çünkü nasıl olsa, ben de bir ölüyüm. Dünya ile ilişkim ancak yemek, bir de günlük öfkeler, işte o kadar. Kitabım, bu ölü hazretleri[31]nin hoşuna, gidecek; benim demokrasim bu soyluyu incitmeyecek, zira o, ötekiler gibi, halkın tepesinden bakmak için, soyağacının (secere) tepesine tünemeyi gereksemiyor. Kitaptaki, dinle ilgili bölümlerden eminim. Kendi yapıtında yobazlara fena halde veriştirmiş.

Tanrıya emanet olun, sizi ve hiç aklımdan çıkarmadığım sevgili Rahel'i kucaklarım; akşamları hep evdeyim, uzun saatler boyunca vaktimi büyük, ferah, anılar pekiştiren odalarda geçiniyorum.

Siz, Varnhagen, dışardan, durumumu benden çok daha iyi görebildiğiniz için, — daha çok sıkılırsam — hangi kaynaklara başvurabileceğim konusu üzerinde, lütfen, bir düşününüz! Prusya hükümetine başvurursam, kitaplarımın içeriği yüzünden beni istemeyeceğini sanıyorsanız, aldanıyorsunuz, gelecek kez daha ayrıntılı yazarım.

Konu üzerinde düşünmeniz ricası ve derin saygılarımla.

H. Heine

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE'ye

Hamburg, 1 Nisan 1831

Sevgili Varnhagen!

Evet, yaşıyorum; gerçi Frau von Varnhagen'ın dilediği gibi keyif içinde değil, ama işte yaşıyorum. Yaşadığımız

(31) Bu ölü bir prens olduğu için Heine —alaylı bir dille— «ekselansları» anlamına «Durchlaucht» deyimini kullanıyor

şu deli süreçte, insanın önemli bir diyeceği, ya da ricası, ya da sunmak istediği bir şey yoksa mektup yazmak, doğrusu zor oluyor.

Dünyadaki büyük olaylar aralıksız birbirini kovalıyor, mektupla yazılır, anlatılır gibi değil; kendimiz için önemli saydığımız şeyler de, gelişmekte olan ve bizim seyirci kaldığımız büyük olaylar karşısında tüm önemini kaybediyor. Bireylerin hiç bir katkısı olmadan, olaylar böyle akıp, kendi kendine mi gelişecek? İşte büyük sorun bu! Bu sorunun yanıtı, günlük uğraşının etkisi ile bugün «evet» se, yarın «hayır» oluyor.

Ve şimdi! Şimdi neyi mi düşünüyorum? Geri adımlara geçtiğimizi... Gelecek için, içime kötü şeyler doğuyor ve rüyamda, her gece, kendimi, bavulum elimde Paris yollarında görüyorum. Temiz özgürlük havasını ciğerlerime doldurmak, yeni dinimin[32] kutsal duygularına kendimi kaptırmak ve ona kendini adamış bir kişi olarak son kutsamaları onarmak istiyorum.

Kitabıma verdiğiniz yanıt için — geç de olsa — teşekkür ederim. «Konuşmalar»'daki yazınız için de, ayrıca...

«Salon demagokları» deyimine herkes, benden çok güldü. Espiri yerinde, ama bedeli kafam olabilir.

Burada, halâ daha, aynı sıkıcı hava içinde yaşıyorum. Ne yapsam, ne etsem bu hükümetlerin bilgeliklerinden, kendime fayda sağlayamıyorum. Çılgınlıklarının zararını görmeyin de bu bana yeter.

Duyduğuma göre Münih'te durum berbatmış. Dostum

---

(32) Saint — Simonisme.

Saint — Simon, Claude Henri, Graf von (1760—1825): Sosyalizm akımının öncüsü. «Yeni Hıristiyanlık» adlı kitabında, işçi sınıfının sorunlarını, toplumun eğilmesi gereken baş problem olarak ele alıyor, dinsel, politik ve ekonomik reformlar sayesinde tüm dünya insanlarının eşit haklar ve adalete dayalı bir düzende, refah ve mutluluk içinde yaşayabileceklerine inanıyor ve bunu açıklıyordu.

Kendisi 1825 de büyük bir sefalet içinde öldü.

Schenk[33] beni Cezvitlere (Jesmiten) feda etmeseydi, kendi ilkelerimden şaşmadan ona çok faydalı olabilirdim.

Ne yazık ki, buyandan yalnız «vefasızlık» ve «ihanet» gördüm ve buyüzden Alman Polignac[34]larını kendi elimle asacak hale geldim.

Prusya'ya karşı da çok hınçlıyım. Merkez Berlin'den yurdu yalana boğdukları için... O liberal geçinen Tartüff[35]lerden iğreniyorum. İçim öfke ve isyan dolu... Yeter, bu konuya kapayalım.

Bana mektup yazarken, zarfın üstüne adımı yazmayın, annemin adresini yazın. Annem sizin zarif elyazınızı tanıdığı için mektuplarınızı, açmadan, bana iletecek.

Tanrıya emanet olun ve Frau von Vanhagen'a, lütfen, bana yazmasını söyleyin. Robert'lere selamlar. Gürürseniz Gans'a da. Prens Pückler'den mektup almadım. Buna üzülüyorum, çok üzülüyorum. Sağlığı nasıl?

Size yürekten bağlı dostunuz
H. Heine

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE'ye

Paris[36] 27 Haziran 1832

Sevgili dostlarım!

La force des choses! Olayların gücü! Olayları yöneltip bu doruğa getiren ben değilim; olaylar beni yöneltti ve

---

(33) Schenk, Eduard von (1788—1841): Yazar. Bavyera devlet adamı. 1828 denberi İçişleri bakanı. Hükümet, İlerici Öğrenci Hareketlerini bastırırken Schenk'i de bakanlık görevinden almıştı.

(34) Polignac: Fransa'da, Prens Polingnac'ın uyguladığı sert, gerici politika, 1830 yılında Temmuz Devriminin patlak vermesine yolaçmıştı.

(35) Tartüff Molière'in ünlü komedisi «Le Tartuffe» (1664)'ün baş kahramanı, yüze gülücü, İkiyüzlü kişi.

(36) Heine 1832 yılı mayıs ortalarında Almanya'yı terk etti. Paris'e yerleşerek ölünceye kadar orada oturdu.

dünyanın doruğuna, PARİS'e getirdi. Evet dün sabah, dorukların doruğunda, Pantheon[37] da dolaştım.

«Aux grand hommes la patrie recannoissante!»[38] yazıyordu, sanırım, altın harflerle kapının üstünde. Yazgının garip cilvesi! Küçük adamlar, büyük adamlara böylesi tapınaklar kuruyorlar: adamlar ölüp gittikten sonra... Bu yazıları, Véry[39]nin kapısına yazmak gerekirdi, sanırım, ve bu büyük adamların, yaşarlarken karınlarını doyurmak, çektikleri dayanılmaz acılardan kurtarmak... Fakat hayır, Véry, yaşayan küçük adamların Pantheon'udur! Orada yerler, içerler ve kafalarından böylesi alaycı yazılar bulup çıkarırlar.

Zavallı Lafontaine'in, doğduğu kent Chateau — Thierry'de, 40.000 Francs'a yapılmış mermer heykeli var. Önünden araba ile geçerken gülmekten kendimi alamadım. Mutsuz ozana, sağlığında bir lokma ekmek vermediler — öldükten sonra mermerine 40.000 fr. harcıyorlar... Sağlığında başını sokacak bir tavanarası odası bulamayan Jean Jacques Rousseau ve benzerlerine şimdi koskoca sokakları adıyorlar.

Size bugün anlamsız şeylerden sözediyorum, zira anlamlı şeylerden sözedersem ve mektup istemediğimiz birinin, bir kafasız görevlinin eline geçerse, başınız belaya girer diye korkarım. Bu nedenle zaten, bundan böyle size yazmak istemiyorum; sizin bana duyurmak istediğiniz bir şey olursa Madame Valentin'in, ya da Mauris Schlesinger'in adresine yazın. Daha iyisi, mektuplarınızı şu adrese yollayın : Dr. Donndorf à l'Hotel d'Holland rue neuve des bons enfants, à Paris..

---

(37) Pantheon: «Ünlüler Mezarlığı» Paris'te, 18 inci yüzyılda, kilise olarak yapılan bu görkemli tapınak 1791 den beri ünlü komutanların, ozan ve politikacıların yattığı büyük bir Anıt, bir tür Anıt-Kabir olarak kullanılmaktadır.

(38) Aux grands hommes la patrie reconnoissante: Büyük adamlara, yurdun minnetleri.

(39) Véry'nin restoranı: Paris'te, Palais — Royal'da bir lokanta.

Evet, bu, benim asıl adresim. Prusya Krallığı Posta İdaresi'nin işe burnunu sokmasını önlemek için en güvenilir yer.

Prusyalı muhbirler tarafından izlenmekteyim; politika entrikalarından ne denli uzak kalırsam kalayım, benden yine korkuyorlar... Korkacaklar, besbelli korkacaklar; değil mi ki bana savaş açtılar, o halde ben de vururum, hem de vargücümle vururum! Bunu biliyorlar.

Ah, olacakları ben 6 ay önceden biliyordum; şiire sığınırım da bu hesap işlerini başkalarına bırakırım, diyordum olmadı, la force des choses, yazgı bizi yöneltiyor ve önce sürüyor!

8 gün kaldığım Frankfurt'da çeşitli Kongregationist[40]lerle görüştüm, ve kendi kendime açıklayamadığım kimi derdimin nereden kaynaklandığını keşfettim.

Son zamanlarda, Hamburg'da, berbat bir yaşam sürdürmüştüm. Güvence içinde olmadığımı biliyordum. Paris'e göçmek isteği, zaten uzun süredir yüreğimi doldurmakta idi; her bakımdan yardım edebilecek güçlü bir elin bana uzandığını gördüğüm an kararımı verdim. Kaçmak. Kaçmak zor değil de, Anayurdu tabanları ile beraberinde sürüklemek zor... Yüreğim sızlayarak, burada, Danton'[41]un sözlerini yineliyorum.

Luxemburg[42]da gezinti yaparken Hamburg'un, ya da Prusya'nın, ya da Bavyera'nın bir parçasını tabanının altında sürüklemek, zor olan bu!

Sanıyorum 4 hafta burada kaldıktan sonra Boulogne'a, banyolara gideceğim; sonra yine buraya döneceğim. Ne kadar zaman için bilemiyorum?

Hamburg'da, kavga ve sıkıntılarla geçen günleri, güven-

---

(40) Kongregationist: Dernekci. (Burada:) Cumhuriyetci Almanlar.

(41) Danton'a yurdunu terkedip kaçmasını önerdikleri zaman, «Tabanlarım, yurdumu da beraberinde sürükleyip götürebilir mi ki?» dediğini anlatırlar.

(42) Luxemburg: «Le Jardin de Luxemburg» Paris'te bir park.

ce içinde olmamanın yarattığı huzursuz geceleri, yaşam damarlarımı oluşturan her türlü kaynağa, acımasızca zehir katıldığını düşünüyorum da, buradaki yaşamım, yurdumdakinden daha kötü olamaz, diyorum. Gerçi burada, olayların denizinde, günün dalgaları ve Devrim gürültüleri içinde boğuluyorum, üstelik de tümüyle fosfor olmuş bir bedeni taşıyorum, yabanıl bir insan denizinde boğulurken bir de kendi kanımın ateşinde yanmaktayım.

Frau von Varnhagen ile birlikte sağ ve esen kalın, ve beni unutmayın.

İçimde üzücü olayların sıkıntısını duyuyorum.

H. Heine

FRIEDRICH MERCKEL'e[43]

Dieppe, 24 Ağustos 1832

Aziz ve vefalı dostum!

Elim biraz sakat ve zayıf, ama ben, yine de içimden birdenbire gelen isteğe dayanamayarak bu satırları yazıyorum.. Çoktandır yazmayı istiyordum, hele Dr. Christiyani'nin, Lüneburger Heide'nin Mirabeau'su olduğunu öğrendikten sonra... Bu, öyle komik birşey ki... Doğrusu ya, Ulu Tanrı, benden daha çok şakadan hoşlanıyormuş. Buna inandım.

Seni iyi tanıdığım için, sevgili dostum, bu mektubu okurken neler düşündüğünü iyice biliyorum: Çıkarmaya niyetli olduğum kitapların (bunu, dedikodu gazetelerinden duymuş olacaksın!) yayımlandığında, nasıl karşılandığını öğrenmek ister herhal, demişsindir, kendi kendine...

Oysa bu satırları yazmamın gerçek nedeni, senden, Almanya üzerine bilgi almak isteğimdir. Orada neler olup bitiyor, bana düzenli şekilde yaz, gerçeğe uygun şekilde, en

(43) Merckel, Friedrich (ölümü 1846) Hamburg'lu bir tüccar. Heine'nin arkadaşı.

çok siyasal durum üzerinde durarak. Bunu yapmakla, aynı zamanda, yurtsever bir davranışta bulunmuş olacaksın; zira ben, şimdi kendimi tümü ile bu alana verdim ve çok zaman, bilgisizliğin karanlığı içinde bocalıyorum.

Orada yayımlanan gazetelerde, benimle ilgili herhangi bir yazı çıkarsa, lütfen benim için not et! Bu gazeteleri benim burada bulmam olanaksız. Yakında yayımlanacak olan, ilk yapıtının önsözünde bunlara değinebilirim.

Asıl durakyerim olan Paris'e dönmek üzereyim. Mektuplarını, her zaman, oraya:

Dr. H. H. par adresse du Dr. Donndorf
Rue neuve des bons enfants, Hotel d'Hollande
à Paris.

adresine yazabilirsin.

Paris'te büyük olaylar yaşıyorum, dünya tarihi gözlerimin önünde oluşuyor; bu tarihin en yüce kahramanları ile dostluk yapmaktayım, eğer yaşarsam, günün birinde, büyük bir tarihci olacağım.

Yazınsal alanda, son zamanlarda başarım yok. Öyle güçlü bir akıntının içinde yüzüyorum ki, şiir yeteneğimi özgürce kullanmam olanaksız.

Bir romana başladım, yarıda kaldı; ama bu kış, yapıtlarımı toplayıp birarada yayına hazırlarken «Rabbi»[44] ile beraber birkaç küçük romanı da katacağım.

Şiir de, az çıktı elimden: «Yeni Bahar» kitabımı baskıya verirken, bu son yazdıklarımı da içine katmayı düşünüyorum ki, kitap biraz kalınca olsun.

Şimdi, her zamandan çok çalışıyorum, zira Paris'te, Almanya'dakinin 6 kat fazlası ile ancak geçinebiliyorum.

Mektubumu burada bitiriyorum. Esen kal, ve bana yakında yaz, kendinden sözet, inatcılık etme! Sana az yazıyorsam, bil ki bunun nedeni, söyleyeceklerimin çok olmasıdır.

Monsieur Merckel, derin saygılarımla önünüzde eğilirim.

H. Heine

---

(44) «Der Rabbi von Bacherach». Bu romanın ilk 3 bölümden sonrası kayıp olmuş, yapıt Fragment olarak kalmıştır.

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE'ye

Paris, 28 Mart 1833

Size bir türlü elim varıp da yazamadım. Bir iki sözcük yazmak için ne zaman elime kalemi alsam, kafama bir durgunluk geliyor ve yüreğim acıdan parçalanacak gibi oluyordu. Oysa, doğal halimle ne denli sakin ve serinkanlıyımdır, bilirsiniz.

Şu anda bile yaşamım, bir kayayı yerinden oynatacak güçte olaylarla sarsılmakta: Bu sabah, Düsseldorf'dan, amcam van Geldern'in ölüm haberini alıyorum, ve bu haber beni en zayıf, en kötü saatimde yakalıyor. Ah, sevgili Varnhagen, «yaşamak demek, savaş vermek demektir» diyen Romalının sözlerini şimdi anlıyorum. Ve ben sanki, bir aralıkta durmuş, tüm arkadaşların birer birer yuvarlanıp gitmesini seyrediyor gibiyim.

Arkadaşımız, doğrusu, iyi bir savaşım verdi, ve defne dalını, kuşkusuz, hak etti. Göz yaşlarım yazmama engel oluyor. Ah, biz zavallı insanlar, gözlerimiz yaşlı da olsa, yine de savaşımı sürdürmek zorundayız. Bu dünya büyük bir savaşalanı değil de nedir?

Bu sabah, buranın yerlisi olan Heideloff'a benim bir kitabımı bırakmışlar. Bu, benim burada «Europe littéraire» için yazdığım bir makalenin, Almanca olarak kitaplaştırılmış şekli. Size her iki versiyon'u da yollamak istiyorum; içinde, yeterince, hedefini bulmuş «kılıç vuruşları» göreceksiniz, askerlik görevimi iyi bir şekilde yerine getirmekte kusur etmedim.

Biliyorum, sevgili Varnhagen, bu sözlerde bir teselli bulmayacaksınız. Ama teselli, insanlara değil, zamana vergi bir şey. Zaman, bu kurnaz Tanrı[45]dır ancak yüreğimizin her

(45) «Der schlaue Saturn» diyor Heine. Saturn: (burada) Kronos'a eşdeğer Tanrı: Zaman Tanrısı.

türlü yarasını saran. Saran, ve sonra tırpanı ile yüreğimize yeniden yaralar açan...

Ardarda Robert'in ve eşinin ölümlerinden sonra, size neden yazamadığımı şimdi anlıyorsunuz, değil mi?

Tanrıya emanet olun ve bana yakında yazın: Rue des Petits — Augustins 4. Hotel d'Espagne. Elim halâ,, paralize bir halde. Dr. Koreff'e gidiyorum. Bir ara çok hasta idim. Yine de boş durmuyorum. Son ana dek kılıcı elimden bırakmayacağım, ve o ana dek hep dostunuz kalacağım.

H. Heine

FRIEDRICH MERCKEL[46]

[İlkyaz 1833]

O dergideki[47] yazılarımda, Fransızlara Alman düşün dünyasını tanıtmak için elimden geleni yapacağım; bunu, kendim için, yaşamımı adadığım bir görev olarak biliyorum. Olaki, yazgıdır bana bu iki ulusu yakınlaştırmayı yaşam görevi olarak veren... Ama, aristokratlar en çok bundan korkuyor; ulusal önyargılar giderilir, yurt sevgisinin daralttığı görüş açısı egemen olacak. Böylece ben şu ölümlü Alman halkcıları gibi korkuyorlar. İşte bu yüzden ben kozmopolitin ta kendisiyim; ve biliyorum ki —eninde sonunda— bu görüş tüm Avrupa'ya egemen olacak. Böylece ben şu ölümlü Alman halkcıları gibi geçmişin karanlığında değil, geleceğin içinde yaşayacağım, bundan hiç kuşkum yok.

---

(46) Merckel, Friedrich (ölümü 1846) (Bu mektubun başı ve sonu bulunamamıştır.)

(47) «Europe littéraire» adlı dergide Heine, mart ayından mayıs ayına kadar «Etat actuel de la littérature en Allemagne» (Almanya'da Yazın Dünyasının bugünkü Durumu) adlı bir makale dizisi yayımlamıştı. Sonradan, bu yazının ana çizgilerine dayanarak «Almanya'da Çağdaş Yazın» adlı kitabını yzdı.

CHRISTINE BELGIOJOSO[48]

Paris, 18 Nisan 1834

Geçenlerde sözünü ettiğim, Prens Pückler'[49]in kitabını, bu mektupla birlikte sunuyorum, madam.

Altı haftaya kadar «Gezi tabloları» adlı kitabımın Fransızca çevirisi yayımlanacak. İtalya'yı konu alan birinci cildin baskısı hazırlandı bile; buna yalnız önsözü vermem gerekiyor. Bu cildi hemen okumak isterseniz, size müsvetteleri yollayabilirim, ancak, onları hiç kimseye göstermemek koşulu ile: ne Cumhuriyetçilere, ne de Justemilieu'lere.

Önceki günki Soirée denberi, — buna Soirée değil de Journée[51] demek geliyor içimden — hep sizi düşündüm, madam; buna inanınız.

Gerçekten de, Justemilieu'lerinkine eşdeğer bir savaş açtınız o akşam, ve halkı topa tuttunuz; korkunç bir ateş açmıştınız, öyleki, nerede ise Cumhuriyet olan yüreğim bile krallığa dönüşecekti... Ancak bugün kendimi toparlayabiliyorum. Hani şu «Sağduyu» denen korkak var ya, geceyarısına doğru, karaperdeler inerken sıvışıp ortalıktan yok olan, işte o usul usul geri dönüyor ve ben titremeden sizi düşünmek cesaretini kendimde buluyorum. Ama bu cesaret, henüz gözlerinizin içine bakmaya yetmez! Belki yarın, ya da yarından sonra, eski Alman serinkanlılığımı yeniden takınacağım ve

---

(48) Belgiojoso, Christina Trivulzio, Principessa di (1808 — 1871): İtalyan yazar ve politikacı. 1831 den beri, mülteci olarak Paris'te yaşamaktadır.

(49) Pückler — Muskau, Hermann Fürst von (1785 — 1871), yazar. Gönderilen kitabın adı: «Tutti Frutti» (1834).

(50) Justemileu: «Tam ortalar», Louis Philippe'in işbaşındaki büyük halk partisi.

(51) Journée: tarihi gün. Aynı gün: 16 Nisan 1834 de, Lion'da bir halk ayaklanması bastırılmıştır.

sizinle o unutulmaz 16 nisan akşamki saç tuvaletiniz üzerine, ilgi duyacağınızı umduğum bir konuşma yapabileceğim.

İri dalgalarla yüzünüzü çerçeveleyerek teninizin saydam duruluğunu iyice belirleyen o ne güzel siyah saçlardı öyle... Böylesine güzel, böylesine şiirsel, söylencesel, görkemli bir saç zenginliğini, ben ömrümde görmedim.

Yüzünüze gelince, bu yüzü sanki XV inci yüzyılın bir tablosundan çalmıştınız; Lombardiya Okulunun bir Fresk'inden, belki de Luimi'den çalmıştınız bu yüzü. Ariast'un şiirlerinden de olabilirdi bu yüz! Ne bileyim?!

Ama, bu yüz, gece gündüz, hiç usumdan çıkmadı. Sanki çözmek zorunda olduğum bir bilmece idi bu yüz benim için. yüreğinizle pek ilgilenmiyordum; yüreğinizin de güzel olduğundan hiç kuşkum yok. Tüm kadınların yürekleri vardır, hem de kimisinin olağanüstü güzellikte bir yüreği. Örneğin benim büyükannemin yüreği. Ama sizin yüzünüz gibi bir yüz!

İnanın bana, madam, şaka etmiyorum, gece gündüz bu yüzün söylediğini anlamak için kafamı yordum. Gerçek değiller de bir düş ürünü imişler gibi gözüken ve bir sabah vakti hemencecik siliniverecek, yok olacak hissini veren bu sembollerin anlamını, bu güzelim gözlerin, bu sırlı ağzın, tüm bu çizgilerin ardındakileri kavramaya çalıştım.

Aman, silinip yok olmayınız, madam, size yalvarırım, ve sonsuz saygılarımı, bağlılık ve hayranlık duygularımı sunmama izin veriniz.

Sadık bendeniz

Henri Heine

PHILARÈTE CHASLES'[1]e

Paris, 15 Ocak 1835

Az önce, beni onurlandıran mektubunuzu aldım. Size, tezelden, istediğiniz bilgileri veriyorum.

1800[2] yılında, Düsseldorf'da doğdum. Ren kenarında bir kent olan Düsseldorf, 1806 dan 1814 e kadar Fransızların işgali altında kaldığı için, daha küçük yaşımda Fransız havasını ciğerlerime almış bulunuyorum.

İlk öğrenimimi, Düsseldorftaki Papaz okulunda yaptım. Daha sonra kentin Gimnazium'una yazıldım. Okula o yıllarda Lyceum (Lise) adı veriliyordu.

Orada, Humaniora adı verilen tüm sınıfları okuyup okulu bitirdim. Son sınıfta rektör Schallmeyer (felsefe), Profesör Kramer (klasik ozanlar), Profesör Brewer (Matematik) ve Abbe Aulnoi (Fransızca Rhetorik ve şiir)nın derslerinde arkadaşlarımdan çok başarı sağlıyordum.

Bu değerli öğretmenlerin — Rektör Schallmeyer'in dışında— tümü halen yaşamaktadır. Katolik papazı olan Profesör Schallmeyer, beni korumasına almış gibiydi: yetişmeme ayrı bir özen gösteriyordu. Bunun sanırım iki nedeni vardı Schallmeyer, dayım Hofrat van Geldern'ın üniversite arkadaşı idi; ünlü bir doktor olan büyük babam Dr. van Geldern'de bir kez onu ölümden kurtarmıştı.

Babam ortahalli bir tüccardı, şimdi yaşamıyor. Güçlü bir kişiliğe sahip olan annem ise, dünya işlerinden elini eteğini çekmiş olarak yaşamını sürdürmektedir.

Charlotte von Embden adında bir kızkardeşim, iki de erkek kardeşim var. Bunlardan biri, Gustav von Geldern (an-

---

(1) CHASLES, Philarète (1798—1873) Fransız yazar ve eleştirmen; Heine'yi 1832 denberi tanıyordu.

(2) Heine, bilerek böyle yazıyor: 1797 diyeceğine, doğum yılını 1800 diye gösteriyor.

nemin soyadını aldı!) Avusturya Imparatorluk ordusunda subay, ikincisi, Dr. Maximilian Heine, Balkanlarda savaşan Rus ordusunda doktor.

Garip kaprislerim, işbulma çaba ve uğraşılarım, sevdalar, ya da benzeri hastalıklar yüzünden sık sık araverdiğim yüksek öğrenimimi Baun, Gottingen ve Berlin'de yaptım. 3,5 yıl oturduğum Berlin'de, bilim alanında ünsalmış büyüklerle birlikte yaşadım; ve çeşitli hastalıklar geçirdim. Çektiğim dertler arasında en kötüsü, Schaller adında bir Danzig'linin, böbreğime sapladığı bir hançer vuruşu yüzündendir. Bu adamın adını hiç bir zaman unutmayacağım, zira o beni, en duyarlı yerimden yaralamayı başardı!

Adlarını saydığım üniversitelerde 7 yıl okudum. En son okuduğum Göttingen üniversitesinde tezimi vererek hukuk doktoru oldum. Özel sınavımdan sonra, halka açık bir mahkemede, o zaman Hukuk Fakültesi Dekanı olan ünlü Hugo'nun huzurunda bir savunma yaptım. Bunu, burada bilginize sunmamın ayrı bir nedeni var: bu sıralarda yayımlanan, aleyhime yazılmış kimi kitapta diplomamı para ile satınaldığım ileri sürülüyor!.. Özel yaşamımla ilgili pek çok yalan arasında, yalnız bunu düzeltmek, doğrunun tarafınızca bilinmesini isterim. Buna belki, kültürlü kişinin kendini beğenmişliği, diyeceksiniz; ama ne yapayım? Bana, (arkamdan) bir piç olduğumu söyleyebilirler, ya da ne bileyim bir celladın oğlu olduğumu, adi bir hırsız, ya da bir dinsiz, bir ozan özentisi... bunlara güler geçerim; ama onur duyarak taşıdığım Doktor titrini bana layık görmezlerse, işte bu bana acı verir. (Söz aramızda hukuk doktoru... Aslında, Hukukbilimi, bilimlerin arasında en az bilgi sahibi olduğum bilimdir, o da başka!)

Onaltı yaşımdanberi şiir yazıyorum. İlk şiirlerim 1821 de Berlin'de yayımlandı. İki yıl sonra «Yeni Şiirler»le «2 Trajedyam» birlikte yayımlandı. Bu trajedyalardan biri Braunschweig Dükalığı'nın merkezi olan Braunschweig'de sahneye kondu ve yuhalandı.

1825 de «Gezi tabloları»nın birinci cildi çıktı; öteki ikisi bay Hoffmann ve bay Campe'nin yayınevleri tarafından bir

kaç yıl sonra yayımlandı. Bu baylar, şimdi de benim yayımcılarımdır.

1826 dan 1831'e kadar Lüneburg, Hamburg ve Münih kentlerinde, zaman zaman yer değiştirerek oturdum. Münih'te arkadaşım Lindler ile birlikte «Politische Annalen»[3]ı yayımladık. Uygun zaman buldukça dış ülkelere geziye gittim. Oniki yıldan beri, güz aylarını denizkıyısında geçirmekteyim. Genellikle Kuzey Denizindeki küçük adalardan birinde...

Denizi bir sevgili severcesine severim; şiirlerimde denizin güzelliklerine ve kaprislerine çok yer verdim. Bu şiirler «Gezi tabloları»nın Almanca nüshasında yer almıştır.

«Gezi tabloları»nın Fransızca nüshasına bunları koymadım, Fransızca nüshadan, soylular, Tentomanlar ve Katolik dinadamları üzerine yazdığım iğneli bölümleri de çıkardım.

Soylular üzerine düşüncelerimi «Kahldorf'dan mektuplar» kitabının önsözünde işledim; bu yapıtı, Alman halkının sandığı gibi ben yazmadım. Yurtseverliği ancak, Fransa'ya karşı beslenen kör bir nefret sanan Tentomanları, bu eski Almanları tüm yapıtlarımda acı bir dille yerdim. Bunlara karşı duyduğum düşmanlık, üniversite de üyesi olduğum öğrenci derneklerindeki çalışma yıllarımdan başlar.

Beriyandan Katolik propagandasına, Alman Jesnitlerine karşı savaştım. Böylece, bu karasürücülerden öc alırken, protestan eğilimlerimi de doyurmuş oluyordum. Bu eğilimler, itiraf etmeliyim ki, kimi zaman beni fazla ileri götürmüştür. Zira, Protestanlık, benim için, yalnız bir liberal din değil, aynı zamanda, Alman Devriminin bir çıkış noktasını oluşturur. Ve ben Luther'in inancına vaftiz kağıdımla değil, ilerici protestanların kilise için açtıkları bu savaşa içtenlik ve coşku ile katılıyordum.

Protestanlığın, sosyal haklarını savunurken Pantheisme duyduğum sempatiyi de hiç bir zaman saklamış değilim. Bu tutumum beni, karşıt görüşlülerin Atheism'le suçlamalarına neden oldu.

---

(3) Politische Annalen: siyasal tarihçeler.

Duydukları yanlış, bilgilere inanmış, ya da kötü niyetli yurttaşlar, benim çoktan Saint Simonist[4] cübbesini sırtıma geçirdiğim haberini yayıyorlardı; başkaları da Yahudi olmamın onurunu öne sürüyorlardı. Yazık ki, bana yapılan bu hizmetlerin karşılığını kolay kolay verecek durumda değilim.

Sigara içmem, biradan hoşlanmam, ilk lahana turşusunu'[5] Fransa'da yedim. Yazın dünyasında denemediğim tür kalmadı. Lirik, epik, dramatik şiirler yazdım; sanat, felsefe, ilahiyat, politika üzerine yazılar yazdım... Tanrı beni bağışlasın!

Oniki yıldanberi Almanya'da tartışma konusuyum; beni övenler de var, yerenler de... Her iki tarafda bunu tutkuyla yapıyor ve aralıksızca... Beni sevenler, benden nefret edenler, beni yüceltip göklere çıkaran ve yerin dibine batıranlar, tümü yanyana... 1831 mayısından beri Fransa'da yaşıyorum, nerede ise dört yıl var ki, bir Alman bülbülünün sesini duymadım.

Burada kesiyorum; birden hüzün bastı içime. Öğrenmek istediğiniz başka şeyler de varsa, sorun, size bilgi veririm. Soracaklarınızı doğrudan bana sormanız hepsinden iyi olur.

Evangelium[6]'un buyruğuna[7] uyun ve benim üzerime iyi şeyler yazın ve en derin saygılarımı, beğenilerimi lütfen kabul edin!

Henri Heine

---

(4) Saint-Simon, Claude Henri, kont (1760—1825): İşçi problemini günün sosyal problemi olarak ele alan ve problemi toplumun, sosyalist ilkelere göre çözmesini isteyen Fransız filozofu. S. Simon dinde de reform yanlısı idi. Dinsel inançları da içeren, ve 19 uncu yüzyıl Fransasını etkileyen Sosyalizm akımının öncüsü olmuştur.

(5) Sauerkraut: beyaz lahanadan yapılan, bir tür turşu. Et yemeklerinin yanında çok yenen, çok sevilen tipik bir Alman yemeği.

(6) Evangelium (Évangile): Kutsal Kitabın (İncil) dört bölümünden biri.

(7) İncilden bir buyruk: «Du sollst deinen Nächten Lieben, wie dich selber!»; «Kendini nasıl seviyorsan, yanındakini de öylesine sev!»

GIACOMO MEYERBEER[8]e

6 Nisan 1835

Çok değerli dostum!

Size, Nice (Nis)e yazdığım mektup elinize geçmediği için, bugünkü mektubumda, kimi ince noktalara değinmekten kaçınıyorum. Yazarak söyleyemediklerimi bilmeseniz de, bana yüzde yüz güvenmenizi isterim.

Bunu, sizden bekleyebilirim, öyle değil mi?

Kendime, çoğu zaman kötü bir ışık tutuyorum. Çok kişileri alaya alıyorum, onları aldatıyorum. Marki Paşa[9] gibi davrandığım çok azdır, hele Titus[10] gibi davrandığım hiç görülmemiştir. Titus'dan sözettimse, kastettiğim Romalılar'ın anlattıkları anlamdaki, ya da Mozart'ın bestelerindeki[11] Titus'dur. Yoksa, gerçekteki Titus'un bir Rosche[12] olduğunu hepimiz biliriz.

Dediğim gibi, ben ne Posa'yım, ne Titus Vespasiamus, ne de Bilge Nathan[13]. Bir yerde, bu sonuncunun tam tersiyim, bile diyebilirim. Ama, kesinlikle söyleyebileceğim bir şey varsa, o da yüreğimin derinlerinde güzel ve trajik olan

---

(8) Meyerbeer, Giacomo (asıl adı: Jakob Liebmann Beer): (1791—1864) Alman asıllı opera bestecisi. 1826 dan sonra Paris'te yaşadı ve orada öldü. Heine'nin arkadaşı «Büyük Fransız Operası»nın yaratıcısı.

(9) Marquis Posa: Schiller'in «Don Carlos» adlı dramında, dram kahramanının iyi yürekli, özverili, yardımsever arkadaşı.

(10) Titus: Roma imparatoru. Yahudilerle savaşmış ve Kudüs'ü ele geçirmişti. (m.s. 70)

(11) Mozart'ın «La elemenza di Tito» (Titus'un Büyüklüğü) adını taşıyan operası.

(12) Rosche: (ibranice) Yahudi düşmanı.

(13) Nathan der Weise: Gotthold Ephraim LESSING' (1729—1781) in ünlü sahne yapıtı.

herşeye duyduğum sempatidir, şiir ve sanatta benimle beraber acı çekenlere, eşdoğrultudaki dehaya duyduğum sempati.

Sanırım ben iki varlıktan oluşuyorum; biri iyi olanı — şu anda size yazı yazan — ama oda, bu satırları, herkesin bildiği Meyerbeer'e yazmıyor: hani, çoğunlukla, sırtında kahverengi bir ceket, izlenimlerinin altında ezilen, kötü şarkıcıların, bilgiç İsrail'lilerin, ilerici hıristiyanların, yetenekli amatörlerin, kendisine öneri mektupları ile başvuranların elinden çekmediği kalmayan Meyerbeer'e değil... (Musa dininden, böyle bir genç dil öğretmeninin eline, ben de geçenlerde bir öneri mektubu verdim; sanırım keman çalıyormuş, o da başka konu!). Evet ben, başka bir Meyerbeer'e yazıyorum: Maestro divino[14]ya, başında defne dallarından yapılmış çelengi ile utku (zafer) tanrısı gibi dikilmiş duran, büyük kafa ve ruhadamına insanların, uzun yıllar — beni nasıl anacaklarsa, onu da öylesine — anacakları Meyerbeer'e... Yüreğimde hüzünle karışık bir umut var: biz, mezarlarımıza yatmış, çoktan çürümüş olsak da, Meyerbeer adı, benimki ile beraber yaşayacak ve anılacaktır...

Bay Buloz[15]un ziyareti ile başımı bu coşkulu satırlardan kaldırdım: kendisine «La Composition musicale» adlı makaleyi göndereceğinizi vaat etmişsiniz; size mektup yazdığını öğrenince, bunu anımsatmamı rica etti. Bir de, yaşam öykünüzle ilgili notları yakında göndermenizi istiyor. Operanız oynanıncaya dek, hakkınızda bilgi veren çok yanlı bir yazının hazırlanması gerekiyormuş. «Revue»[16]ye önerimle girmiş olan Abbé Mainzer[17], saygısız davranışları ile Bulog'nun canını sıkmış, Almanlara karşı büyük antipatisi var. Doğrusu,

---

(14) Maestro divino: (İtalyanca) Tanrısal usta. Tanrılaşmış usta.

(15) Buloz, François (1803—1877) Fransız gazeteci. «İki dünyadan görüntüler» adlı dergi'nin yayımcısı.

(16) «Revue»: «Revue des deux mondes» (İki dünyadan görüntüler).

(17) Mainzer, Joseph (1807—1851) müzisyen ve müzik eleştirmeni. 1834 denberi Paris'te yaşamaktadır.

antipatiyi gidermek için, benim de bir şey yaptığım yok, o da başka!

Buloz, şu anda Schlesinger[18]e de — haklı olarak — kızıyor; şu «Juive»[19] konusunda, aptalca bir yargıda bulundu. Bu operanın olağanüstülüğü tüm Paris'i büyülemişken, ona karşı bir tek ses vardı ve bu ses: bay Maurice Schlesinger'den geliyordu! Şimdi de, halk, onun sözüne aldırmıyor ve operayı güzel bulmakta direniyor diye kızıyor. Ne çevirdikleri dolaplar, ne de kopardıkları yaygara para etmiyor diye Schlesinger de, onunla beraber Veron'da deli oluyorlar; bu baylar, ünlüleri, kendilerinin yarattığına inanmış olmalılar. Bu dikkafalılığı Schlesinger'e, kuşkusuz, pahalıya mal olacak.

Bunlar bir yana, benim size çok daha önemli söyleyeceklerim var: Size bizim Almanlardan dert yanacağım. Germania, şu koca ayı, tüm pirelerini Paris'e silkip attı[20], ve bunlar yiyip bitirmek için beni, zavallı beni seçtiler. Gördüğüm kadarı ile, bu aşağılık takımın yöneticisi bay Spajier. Yayımladığı «Revue du Nord»un birinci sayısı çıktı; neler karıştıracaklarını, ne saçmalıklar yazacaklarını bu sayıda duyurmuşlar.

Bugüne dek, bunların çeşitli entrikalarından kendimi korumayı başardım: Kurnazlık ve para sayesinde.

Yazık ki, bu iğrenç varlıklar, yalnız bay Spazier'in çevresinde toplananlar değil. Başkaları da türedi ortalarda. (Bunların yüzsüzlüklerine şaşar kalırsınız.)

Bu serserilerin tümü benim peşimde, ya onlara yardım edip, eşkiya başı rolüne giriyorum, ya da kesinlikle başımdan savıp sürekli tehditlerine göğüs germeyi göze alıyorum.

---

(18) Schlesinger, Maurice — Adolphe (1797—1871) Fransız-Alman karışımı, müzik yayımcısı «Gazete musicale de Paris» (Paris Müzik - Gazetesi»nin yayıncısı.

(19) «Juive»: Jacque Halévy'nin operası: Yahudi Kızı» (1835). Bu opera, ilk kez, 23 Şubat 1835 de Paris'te oynanmıştı.

(20) Paris'te yaşayan bir sürü Alman «mülteci», para kazanmak için, yurtlarındaki gazetelere, skandal yaratacak uydurma öyküler, yalan haberler yazıp gönderiyorlardı.

Başkaca bir seçeneğim yok. Bunlar, canımı sıkan, çirkin durumlar.

Bunlardan biri, şu anda, beni size yazmaya zorluyor. Davranıp önlem almazsam daha kötü olaylar çıkabilir.

Utançtan yerin dibine geçerek sizden, bir kez daha para isteyeceğim. Bu adamlar, mideleri boş olursa daha da tehlikeli olurlar. Benim olanaklarım tükendi. Geçenlerde, amcamdan gelen 2000 Francs'dan 700 Francs'ını, açlık çeken bu Almanlara dağıttım. Şimdi sizden, hiç vakit geçirmeden, 500 Francs'lık bir yardım bekliyorum. Bu paranın, hemen elime geçmesi gerek. Gecikirse fayda etmez.

Göreceksiniz, bu para çok yerinde harcanacak, çok faydalı, ortak ülküler yolunda...

Aldığım her Sou'nun hesabını vermeye hazırım. Yaptığım harcamalardan onayınızı almayanlar olursa, bunları size geri ödeyeceğime söz veriyorum. Ben, para bakımından sıfırı tüketmiş durumdayım. Ve durum çok sıkışık. Bunun için, sizden, tezelden yanıt ve yardım bekliyorum. Adresim: H.H., Rue de Petits — Agustins No. 4 Hotel d'Espagne.

Görüştüğümüz zaman (Ay sonunda buraya geleceğinizin sözü ediliyor!) size, bugünkü durumumun ne denli sıkışık olduğunu anlatırım. Siz varlıklı bir insansınız, düşkünlere yardımı da seviyorsunuz. Bunu bildiğim için size, çekinmeden yazıyorum.

Aslında ben, bu işlere, sizden çok daha fazla para harcıyorum: çünkü, benim bir Francs'ım — göreceli olarak — sizin 400 Francs'ınızdan çok daha değerli! Bunu da bilesiniz.

Üstelik, ben araya girmekle sizi çok başağrılarından ve aklınıza gelmeyecek rahatsızlıklardan kurtarmış oluyorum. Bu son hafta onların elinden ne çektiğimi ben bilirim.

«Del'Allemagne»[21] adlı kitabımın ilk iki cildi, bugünlerde

---

(21) «Del' Allemagne» (Almanya üzerine) Heine, 1834 yılının martından, aralık ayına dek, Paris'te yayımlanan «Revue des deux mondes» adlı dergi için bir seri makale hazırlamıştı. Bunları sonradan kitap haline getirdi.

yayımlanacak. Ondan sonra artık, Paris'in dört bir yanını dolaşıp, çeşitli kişilerin elini sıkmak ve kendi ünümün çığırtkanlığını yapmak da, bana düşüyor.

«Del'Allemagne» adlı kitabımın dördüncü cildi için, Alman müziği ile ilgili yayımlanmış, ya da yayımlanmak üzere yazılmış bir yapıt biliyor musunuz? Böyle bir yazı bulsam Fransızca'ya çevirir ve kitaba eklerdim.

Burada kesmek zorundayım. Herr Marnier geldi ve beni yazmaktan alıkoydu. Onun da size selamı var.

Tanrıya emanet olun ve dostunuzu hatırdan çıkarmayın.

H. Heine

HEINRICH LAUBE[22]ye

Boulogne-sur-Mer 27 Eylül 1835

Sevgili Laube!

Bana karşı bıkmadan, usanmadan gösterdiğiniz sevgiye teşekkürler, candan teşekkürler...

Size çok seyrek olarak yazıyorsam, sakın bunu kayıtsızlığıma vermeyin. Siz, Almanya'da, beni her bakımdan ilgilendiren tek kişisiniz; bunu çok derinden duymaktayım, ve işte bunun içindir ki size seyrek olarak yazabiliyorum. Size yazmak için, ne zaman kalemi elime alsam heyecanlanıyorum. Ve benim — ne şekilde olursa olsun — duygusallığa kapılmaktan kaçan, onu geri itmek isteyen bir yaradılışım var, belki siz de farkettiniz.

Ah, ama ne denli dikkat edersek edelim, yine de zaman zaman, çok güçlü duyguların etkisine kapılıyor, görüşümüzün ve düşünüşümüzün saydamlığını yitiriyoruz.

---

(22) Laube, Heinrich (1806—1884) «Genç Almanya» dergisinde yazar. 1833 den 1844 e değin «Sosyete Gazetesi» redaktörü. 1848—49 Frankfurt parlamentosunda milletvekili, 1849 dan 1867 ye kadar Viyana'da «Burgtheater»in direktörü.

Benim kaçınmak istediğim de işte bu! Duyularımız bulandı ve kafamız karıştı mı artık Tanrıların yoldaşı değilizdir. Bugün size söyleyebilirim ki, ben bu yoldaşlığı uzun zaman sürdürmenin tadına vardım; ışık içinde rahatca yol aldım; ama dokuz aydan beri yüreğimde büyük fırtınalar kopmakta...[23] Uzun, alabildiğine uzun gölgeler çevremi sarmış. Bu itirafım size, içinde bulunduğum durgunluğun nedeninini açıklayacaktır. Bu heyecanlı yüreği yatıştırmaya, günışığına çıkamasam bile, bu zifiri karanlığı geceden sıyrılmaya çaba harcıyorum.

Bana, elden yolladığınız mektubu aldım. Getireni, ne yazık ki göremedim. Zira o sırada, Saint Germain dolaylarında, sessiz bir köşedeki bir konakta dünyanın en güzel, en soylu, en kültürlü kadınının[24] konuğu idim! Ona âşık olduğumu sanmayın, hayır... Ben ancak en aşağılık, en deli fişek kadınları sevmeye lanetlenmişim... Düşünebiliyor musunuz, bunun onurlu ve kültürlü bir insan için ne kadar acı çektiren bir alın yazısı olduğunu anlıyor musunuz?.

Hapiste yattığınız süreçe[25] sizi düşünerek üzüldüm. Mektubunuz sevindirici olmasa da, bana, ruhumun acısını dindiren bir deva gibi geldi. Bütün bunlar geçecek; bunu içimde duyuyorum; ama kaderin eli yine de, zaman zaman, bizim yaratılışdaki insanların yakasına sarılmaktan geri kalmayacaktır. Ne yapalım ki, sizde ancak, savaş alanlarında can vermeye adanmış savaşçılardansınız.

Aslında size kızıyorum: Ben, Almanya'yı hatırıma getirmek istemiyorum. Siz ise bana Almanya'yı düşündürüyorsunuz, zira orası sizin yaşadığınız yer, ve ben size, oraya, yazıyorum!

İki yıldanberi, anayurdumdan hiçbir iyi haber almadım.

---

(23) Mathilde'ye olan aşkını kastediyor.

(24) Prenses Belgiojoso'nun La Jonchère'deki yazlığı Bk. 18 Nisan 1834 tarihli mektup, dip not!

(25) Laube 1834 Temmuzundan 1835 martına kadar tutuklu kalmıştı. Suçu: öğrencilik yıllarında öğrenci derneğine kayıtlı olması, «Sosyete gazetesi»ni çıkarması.

Paris'te karşılaştığım Almanlar ise sıla özlemimi yüreğimden siliyorlar... Serseri takımı bunlar, herkese avuç açan dilenciler, birşey vermezsen pis pis konuşan ayaktakımı; «Anavatan», «dürüstlük» sözlerini dillerinden düşürmeyen sahtekarlar, hırsızlar. Bunları size yazmama ne gerek: mektubunuzda siz, kendiliğinizden yazmışsınız, hemşeri diye, bana sokulmak isteyenlere karşı beni uyarmışsınız! Bu pis adamlara, bu günedek, bir türlü el verememiştim, bundan böyle yüzümü de göremeyecekler.

Bugün, içimde hüzünlü ve buruk bir hal var. Deniz kenarında yaşıyorum: düşüncelerim her zaman denizin renklerini yansıtıyor; deniz, bugün koyu sarı bir renk taşıyor, üzerinde siyah çizgiler...

Bir süre daha buradayım; bana mektubunuzu şu adrese yollarsınız:

Monsiuer Henri Heine
recammandé aux soins de Monsiuer Mangin
Boulogne sur Mer

Burada, yanımda, hiç bir yazım yok. Size ancak Almanach[26] için dört şiir yollayabiliyorum. Onlar da, yazık ki, en başarılı ürünlerimden değil. Bunları sizin, yan tutmadan vereceğiniz yargıya bırakıyorum.

Siz de eğer benim gibi beğenmezseniz, onları yayımlamazsınız; bunu kesinlikle rica ederim. Aralarında en beğendiğim, dört numaralı olanı. Bunun gücü ile, olaki, ötekilerde okunur. Ama, bu 4 numarayı, eğer fazla «dokunucu» bulursanız, o zaman ne bunu, ne de öteki üçü basmayınız. Wolff'a dost selamlarımı iletiniz!

Sizin «Gezi Öyküleri»ni birtürlü bulupta okuyamadım. Ancak bir romanınızı okumuştum.[27]

Yayımladığınız «Sosyete Dergisi»nin son 4—5 aylık sayı-

(28) Laube, Mannheim'da bir Almanak yayımlamayı düşünüyordu: «Almanach der Schönheit». Heine'ye bu dergi için birlikte çalışmayı önermişti.

(27) «Das junge Europa»: «Genç Avrupa».

larını ele geçirebildim. Onları severek, tadına vararak okudum. Burada, Fransa'da, çok az, estetik ağırlığı olan bir kitap, ya da bir dergiye rastlıyorum. Almanya'da, bu aralık, beni ilgilendirecek yayınlar var mı?

Bizim Menzel[28]in karakterinde yalnız görgüsüzlük değil, aşırı dalaverecilik de var.

Tanrıya emanet olun! Yakında yine yazarım.

Dostunuz
H. Heine

BİRLEŞİK ALMAN DEVLETLERİ PARLAMENTOSUNA

28 Ocak 1836

1835 yılının 31 inci toplantısında almış olduğunuz karar, beni derin üzüntülere boğdu. Şunu da itiraf etmeliyim ki baylar, bu üzüntülerin yanı sıra, büyük şaşkınlığa da düştüm.

Yazılı, ya da sözlü savunmamı istemeden, ya da savunmamı üstüne alacak kişiyi bir kez olsun dinlemeden, beni suçlamış, yargılamış ve cezaya çarpmışsınız!

Bugün, yerini almış bulunduğunuz KUTSAL ROMA İMPARATORLUĞU[29] devleti bile, benzer durumlarda böyle

(28) Menzel, Wolfgang (1798—1873): Edebiyat tarihçisi, yazar ve yayıncı. 1825 denberi «Kültürlü sınıfın Sabah Gazetesi»ne «Edebiyat sayfasını hazırlıyordu. Olumsuz eleştirileri 1835 de. Deutscher Bundestag» (Birleşik Alman Devletleri Parlamentosu) tarafından, «Genç Almanlar»ın yayımladığı tüm gazete ve dergilerin yasaklanmasına neden oldu.

(29) Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation: Alman Uluslu Kutsal Roma İmparatorluğu.

1806 yılında, Kaiser 2. Franz'ın tahtı bırakması ile Alman Uluslu Kutsal Roma İmparatorluğu çöktü, 1815 de küçük Alman devletlerinin temsilcileri ve 4 Özgür Kent (freie Stadt) in katıldığı Deutscher Bund oluştu. Birleşik Alman Devletlerinin parlamentosu, Avusturya'nın yönetiminde. Frankfurt'da toplanıyordu.

davranmıyordu; adını saygılarla ve onur duyarak anmak istediğim Doktor MARTIN LUTHER bile, tutuksuz olarak Yüksek Hakimler Kurulu karşısına çıkmış ve tüm suçlamaları özgürce yanıtlayarak kendini savunmuştu.

Bizi din konusunda düşünce özgürlüğüne kavuşturmuş olan bu yüksek insanla kendimi bir tutma küstahlığına kapıldığım sanılmasın; ama çırak ustasını örnek almaz da kimi alır?

Benim, karşınıza çıkıp kendimi savunmama izin vermiyorsunuz , ama, hiç değilse, yazılarımın Alman basınında yayımlanmasını engelleyen yasağı[30] kaldırın!

Sözlerim, protesto değil bir ricadır. Bana söz hakkı tanımazsanız, kamu, suskunluğumu suçluluğuma verecek, ya da yazdığım yazıların tümünü yadsıdığıma inanacaktır ki, işte ben de asıl bundan korkuyorum.

Yazılarımın yayınlanmasına izin verilirse, yazdıklarımın din ve ahlak dışı görüşlerin ürünü olmayıp, gerçek din ve ahlak kurallarının sentezine dayandığını vurucu bir şekilde kanıtlayacağım. Sözkonusu sentez yalnız «Genç Almanlar» adını taşıyan Edebiyat Okulu'nun değil, uzun sürelerdir, en gözde yazarlarımızın, ozan ve filozoflarımızın benimsediği ilkelerden oluşmaktadır.

Ama, sayın baylar, ricamı nasıl karşılarsanız karşılayınız, yurdumun yasalarına her zaman için boyun eğeceğimden kuşkunuz olmasın.

Rastlantı sonucu, gücünüzün erişemeyeceği bir ülkede yaşamam, hiç bir zaman size karşı komaya beni itmeyecektir. Sizlerin kişiliğinizde, sevgili yurdumun en yüksek otoritelerini görmekte ve saymaktayım.

Yabancı bir ülkede yaşamanın bana sağladığı güvenceye dayanarak, yazılarımın yanlış anlaşılmayacağını umuyor, derin bağlılık duygularım ve saygılarımın kabulünü rica ediyorum.

Hukuk Doktoru
Heinrich Heine

---

(30) Interdikt: Katolik kilisesinin koyduğu yasaklar.

JULIUS CAMPE'ye

Paris, 4 Şubat 1836

Çok sevgili Campe!

Mecliste geçen aşağılayıcı konuşmaları yansıtan mektubunuzu almış bulunuyorum. Tüm bu, onur kırıcı sözleri şaşkınlık göstermeden karşılamanız da hoşuma gitti.

Bana öyle gelir ki, bunların yaptığı ancak bir gözdağı vermek içindir. Ama, ne olursa olsun, ben, bu yaşlı adamların peruklu kafalarını biraz okşamayı yeğ tuttum, onlara pek aşağıdan alarak, çocuklara verilen şurup kadar tatlı bir mektup yazdım. Bunun iyi etki yapacağına inanıyorum. Yazı okunurken, üyeler heyecan duyacaklar. Herkesten köpek muamelesi görürken, benim yazımdaki nezaket, pohpohlayıcı eda hoşlarına gidecek. Kimse bunlara, bugünedek «Yüksek Efendilerimiz!» «Yüce Katımızın kararı...» gibisinden lafetmedi.

Hah, diyecekler, işte bir insan ki yüreğinde insanca duyular taşıyor, bize köpekmişiz gibi davranmıyor! Bizler ise, bu soylu kişi için kovuşturma açtık, onun adını «dinsiz»e «ahlaksız»a çıkardık!

Ve otuzaltı[31] mendil meclisin gözyaşlarını silmeye yetmeyecek.

Prusya'nın biraz olsun aklı başına gelmişe benziyor. İleri görüşlü, akıllı kişiler oldukları için kitap yasaklamanın gülünç ve yüzkızartıcı bir şey olduğunu anlamış olmalılar. Berlin'in bana bir Adlerorden[32] vermesini beklemiyorum, ancak kafalarının bu işe yatmasını...

Şimdi, bütün sorun, bir kitap yayımlamaya kalıyor; poli-

---

(31) Bundestag'ı oluşturan 36 küçük Alman Devleti temsilcisini kastediyor.

(32) Adlerorden (Kartal nişanı) Prusya devletinin, başarılı yurttaşlarına verdiği ödül.

tikaya ve din konularına değinmeyen ilginç ve sevimli bir kitap... Ve, böyle bir kitabın müsvettesi elimde hazır, daha doğrusu, küçük bir bölümünün de temize çekilmesinden sonra hazır. Ben bu kitaba — birinci ve ikinciyi de öne sürmek amacı ile — «Salon, üçüncü bölüm» adını vermeyi düşünüyorum.

Bu kitabı, hemen bu günlerde, benim adımla basmaya varmısınız? Kitabın suya sabuna dokunmayan içeriği, Parlamentonun yasağını, Prusyanın polis sansürünü aşabilir mi dersiniz? Yoksa kitabın üstüne benim adımı koymaktan kaçınır mısınız? Ya da doğrudan doğruya, kısaca «Salon, 3 üncü cilt» diye adlandırmayı mı yeğlersiniz?

Sanırım, bu atılım, gözdağı vermek için ileri geri söylenmiş sözlerin, gerçekte uygulanmadığını kamuya göstermek bakımından, akıllıca bir iş olur!

Bir zaman sonra da, «daha tuzlu biberli» yazıların, yazarının imzası ile yayımlamasına geçilebilir.

Bu işi, şimdi, yapmazsak, sonradan, belki hiç yapamayız. Yeni bir ad ile yayımlamak da hoş bir şey değil, onur kırıcı bir tutum; böyle bir şey düşünürseniz annemin adını[33] kullanabilirdim ama, bu da benim çok yanlış anlaşılmama yol açacaktır. Tüm bu sorulara, sizden ivedilikle yanıt bekliyorum.

Sanırım Julius Campe'nin, hiç bir şey yokmuş gibi üzerinde adı yazılı bir kitap yayımlaması, dünya çapında bir olay olacak. Kitabı elde tutmak, yayımı geciktirmek, hiç bir işe yaramayacaktır! Sanırım, kamu benim, korkudan sinip bir kenara çekilmeyip tam bu ara, kitap yayımlamama sevinecektir.

Siyasaya ve dine ilişkin bölümleri ayırıp çıkarmama karşın, kitap yine de iyidir[34].

Dostunuz
H. Heine
No 3 Cité Bergère

---

(33) Van Geldern.

(34) «Salon, 3. üncü Bölüm» 1837 de yayımlandı. İçinde «Florentische Nächte» ile «Elementargeister» — Floransa geceleri ve İlkel ruhlar — adlı 2 (uzunca) öykü yer alıyordu.

JULIUS CAMPE'ye

Paris, 22 Mart 1836

Sevgili Campe!

15 Mart tarihli mektubunuzu bu gece, eve döndüğüm zaman buldum; onu okurken şaşırıp kaldım, halâ da kendime gelmiş değilim.

Ama, şunu bilesiniz: Kafamda kesin bir karar, tüm saydamlığı ile şekillenmiş, sarsılmamacasına yeralmış bulunuyor: Prusya için, Alman basınına ihanet etmeyeceğim; onurumu bir kitap ücreti karşılığı satamam, benim güzel ve tertemiz adıma en küçük, gölge düşsün istemem. Prusyanın sansürüne[35] boyun eğmeyeceğim...

Siz, siz ki sondan bir önceki mektubunuzda, benim uysallığımı, aşağıdan almamı eleştiriyordunuz, nasıl olurda benim böyle bir yüzkarasını üstlenmemi düşünebilirsiniz?

O mektubun, bu son yazdığınız ile ne denli ters düştüğünü kafam almıyor.

Ben, vicdanı temiz bir insan gibi davrandım, başka türlü yapamazdım. Vicdanımın böyle lekesiz kalmasını istiyorum.

Paketimin içinde mektup yoktu; postaya yetiştiremedim; bu nedenle, müsvetteleri okur okumaz elinize geçmesini istediğim bu mektubu daha sonra alıyorsunuz. Hem de bu mektuptan, Prusya Sansürü üzerine düşündüklerimi kesin olarak öğrenmiş bulunuyorsunuz. Umarım, buna uygun olarak, müsvettelerimi geri almak için gerekli işlemleri yapmışsınızdır. Eğer bunu yapmadıysanız, hemen yapınız. Bu müsvetteler, o denli suçsuz yazılardır ki, onlar size — isteminiz üzerine — hemen geri verilecektir.

---

(35) Campe, Heine'nin kitabını («Salon, 3 üncü Bölüm») Prusya sansürüne sunmuştu. Sansürden geçmeden basmanın bir delilik olacağı kanısında idi.

Ve rica ederim, onları bana, hemen, hiç vakit geçirmeden, posta ile Paris'e geri gönderiniz.

Sizden, sevgili Campe, bu davranışı hiç beklemezdim!

Bunca yapımı, gözü pek bir tutumla yayımlayan siz, demek, darda kalınca, beni böylesine rezil etmeyi göze aldınız!

Size kitabın bilinmeyen bir adla yayımlanabileceğinden de sözetmiştim. Bu fikri bana bir kitabevi sahibi önermişti. Yirmi dört saat geçmeden, bu yeni adın ün kazanacağını, kitabımı, istediğim ücret karşılığı yayımlamaya hazır olduğunu yazıyordu!

Ben, hiç bir eyleme geçmeyeceğim. Eğer siz basmazsanız, varsın kitap basılmasın. Bu kararın ne demek olduğunu, siz gelin de bana sorun: Şu anda bütçeme yerleştirmiş olduğum bir paradan vaz geçiyorum.

Sağlıcakla kalın ve mektubuma vakit geçirmeden yanıt verin. «Prusya sansürü» koşulu olmadan kitabı basacak bir yer bulursanız, bana hemen bildirin, zira bu kitabın, bu günlerde, yayımlanmasını istiyorum, olmazsa kalsın, hiç çıkmasın.

Önsöz yazmaya gelince: Prusya Sansürüne, ben nasıl olur da bir önsüz sunabilirim?! Daha Önsöz sözcüğünü duyar duymaz bana karşı çıkarlar!

Üzüntüden hasta oldum. Ilımlıların partisinin de yenik düştüğünü anladım. Şimdi..., yok hangi işe girişeceğimi, ben de henüz bilmiyorum!

Herşeyden önce namusumu kurtarmam gerek! Bu iş, şakaya gelmez Campe, onun için, umarım, müsvetteleri bir an önce yollarsın. Onları almadan gözüme uyku girmiyor.

Dostunuz
H. Heine

CHRISTINE BELGIOJOSO'ya

Aix, 30 Ekim 1836

Prenses!

Bir ricada bulunmak için, iki haftadır, size mektup yazmak düşüncesi ile dolaştım durdum: Napoli'ye gitmeyi düşünüyordum. Sizden, bu kentte geçerli, öneri mektupları isteyecektim. Ama, yola çıkmadan, Napoli de Kolera salgını olduğunu, hastalığın kent halkını kırıp geçirdiğini öğrendim. Yarar getirmeyen tehlikelere, ancak deliler atılır, düşüncesi ile burada, Provence'da kalmaya karar verdim «Napoli'yi görün, sonra ölün!» gönlüm yatmadı. Böylece, sizden yardım istemek şansını kaçırmış oldum, buna üzülüyorum; bir başka kez, yine size başvururum. İnsan, birine ne kadar çok küçük yardımlarda bulunursa, onunla o kadar ilgilenir gibi geliyor bana. Beni unutmayınız!

İki haftadanberi, yapayalnız, Aix kentinde yaşıyorum. Biliyor musunuz, Madame, Troubadoure'ların yurdu olan bu yerler, hiçde, bizim kuzeyde düşündüğümüz kadar sıcak olmuyor! Fransa'nın güneyi bile adam akıllı soğuk oluyor. Bugün, Aix kentinin damları karlarla kaplı. Mistral denen sert rüzgar, tozdan mantosuna bürünmüş, sokakları kol geziyor. Bir kez, Marsilya'da, Afrikalı bir «bedevi» ile konuşurken, Paris'ten ayrıldım, sağlığım için, yumuşak havası olan bu yerlere geldim, dediğim zaman, neden alaylı bir şekilde güldüğünü şimdi anlıyorum. Lappland'lılar verem oldukları zaman, iklimin yumuşaklığından faydalanmak için yurtlarını bırakıp Saint Petersburg'a giderlermiş, diye duyduğumuz zaman, biz nasıl gülüyorsak, bu Afrikalı da bana öyle gülüyor olmalıydı.

Bugün ekimin otuzu, ve Aix kentinin tüm damları karla

kaplı; penceremden gördüğüm Kıral René[36]nin heykeli bile karlar altında: Bu heykeli, geniş caddenin ta sonuna dikmişler, elinde, bizdeki şarap dükkanlarının tabelalarında gördüğümüze benzer, üzüm salkımlarından örülmüş bir taç tutuyor. Ne büyük bir hükümdarmış bu kıral René! Kitaplıkta onun Dua Kitabı'na rastladım. Kitabın üstüne adının başharflerini kendi eli ile boyamış!

Görüyorsunuz ya gezilerimi gözü kapalı yapmıyorum. Romalıların yıkandığı kaplıcaları da gezdim. Fakirler evinde ölen o büyük heykeltraş (yontucu)ın harika yapıtı Madonna von Chastel'i gördüm. Bu başyapıtın bulunduğu kilisenin yakınında. Belgarde caddesi uzanıyor. Bu caddenin sol yönünde Belgarde Kapısına yakın bir yerde, devrimin en büyük evlatlarından birinin[37] doğduğu gösterişsiz, sade evi gezdim. Katedrali ve kentin görülmeye değer tüm yapıtlarını görmekte kusur etmedim. Örneğin: bir kilisenin vaftiz yalağının üzerindeki kubbeyi, bir Apollo tapınağından kalma, roman sitilinde dört sütun taşıyordu. Görüyorsunuz ya, taşlar bile başageçen partinin egemenliğine girmek zorunda... Hem de, biz insanlar gibi, açlık, yoksulluk, onur türünden bir mazeretleri olmadığı halde... Ben de Madame, ben de bir gün, Ren'in öbür kıyısındaki güçlerle, — onursuz da olsa — bir barış yapamaz mıyım? Bu sürgün yaşamının sıkıntılarına, bu bitmez tükenmez çileye bir son vermek için! Bu düşünceler içinde, ah, giderek güç kazanmakta...

Ben, kendilerini Brutüs, Regulüs diye adlandıranlardan çok daha açık sözlü, açık yürekliyim, öyle değil mi? Yok, ben bir Regulüs değilim; iğneli bir fıçının içinde yuvarlanmaya katlanamam. Bir Brutüs'de değilim, Prusyalılara hizmet etmeyeceğim diye, zavallı karnıma bir hançer saplamaya niyetim yok. Böyle bir seçenek karşısında bulunsam, kendimi öldüremem, ama herhal: deli olurum...

---

(36) «İyi Kıral René» (Sicilya Kıralı) diye anılan Anjoulu 1. René Eyalet Kontu.

(37) Mignet, François Auguste Marie (1796—1884): Fransız tarihçi, yazar.

Ama, tüm bu gereksiz sözleri size yazmak neye? Sakın onlar beni, bu satırları karalayan, sizin, Prensesim, gözünüzden düşürmesin? Dostluğunuza layık olamamak, benim için, mutsuzlukların en büyüğüdür.

Yok, çok güzel, ve çok yumuşak yürekli Prenses, herhal şu anda hastayım; bedensel değil de ruhsal bir hastalığa tutulmuşum: Yüreğim «sarılık» olmuş, tüm duyularım, tüm düşüncelerim kara sarı bir renk taşıyor. Hani, La Jonchère'den, yanınızdan ayrılmadan önce, yüzümde farkettiğiniz renk gibi...

Dinsel inançları olmayan biri, diye tanınan benim, din konuları ile ilgili ilkelerin, bugünlerde, kafamda, ne gibi tepkilerle cenkleştiğini bilseniz, moral durumumun acınacak halini daha iyi anlardınız. Görüşlerim, duygularımla taban tabana ters düşüyor. Başımda güllerden bir çelenk, yüreğimde ise Acı'yı taşıyorum. Moral bakımdan bir «Birliğe» kavuşmak, düşüncelerimi, duyularımla uzlaştırmak için ölüyorum.

Ya başımdaki çelengin gül yapraklarını koparıp atmam, ya da yüreğimdeki acıları yokedip yerlerini taze sevinçlerle doldurmam gerek. Ama, yazık ki, boşuna uğraşıyorum: Yüreğimdeki acılar zırh tutmuş, aklın en keskin silahları bile onlara işlemiyor.

Siz neler yapıyorsunuz Aix de? Ah, Madame, insan, bir yerde olur değil mi? Yok; benim, yalnız bedenim burada, düşüncelerim hep başka yerlerde; çoğunlukla da, Rueil ile Bougival arasında bir tepenin üzerindeki bir sarayın[38] çevresinde uçuşuyor.

Güzel ellerinizi öperim.

Siz yeryüzünde rastladığım insanların en yetkinisiniz. Sizi tanımadan önce, ben, hem bedence, hem kafaca yetkinliğin doruğunda olan kişilere ancak masallarda, ya da ozanların düşlerinde rastlanır sanırdım. Şimdi biliyorum ki, bu ideal bir düş ürünü değil, en yüce düşüncelerimizi kapsayan gerçek olarak karşımda, ve sizi düşünürken Pren-

(38) Christine Belgiojoso'nun sarayı: La Jonchère.

ses, yine düşler ülkesinde yaşattığım başkaca bir Tanrının varlığından kuşkuya düştüğüm oluyor.

Adieu, Adresimi yazmıyorum. Yanıt vermek zahmetini size vermemek için.

Beni unutmayın, bu yeter.

Dertli arkadaşınız
H. Heine

MAXIMILIAN HEINE[39]ye

Havre-de-Grâce, 29 Ağustos 1837

Değerli kardeşim!

Benim sana yardım etmem gerekirken, hep sen bana yardımcı oluyorsun; bugün de senden, yine bir iş isteyeceğim.

Bana, eski şiirlerim gerekli; Trajedyalar'ı, bir de, Berlin'de. Maurer'in yayımladığı kitabı, lütfen, ara bul ve buraya, Wanner, Langer & Comp, adresine, buharlı gemi ile yolla. Campe'ye bu iki kitabı yolladığından sakın söz etmeyesin; Campe'nin bunu bilmemesi gerek. Orada, beni doğrudan ilgilendirecek bir değişiklik, yenilik varsa, onu da bildir.

Menzel[40] üzerine yazdıklarım nasıl bir etki yaptı? Benim burada, Fransa'da dünyadan haberim olmuyor. Sonunda Menzel'e terbiyesini vermenin sırası gelmişti, öyle, değil mi? En büyük dileğim, onun yön değiştirmesi! Sekizyıl süresin-

(39) Heine, Maximilian (1807—1879) H. Heine'nin kardeşi. Petersburg'da çalışan doktor.

(40) Menzel, Wolfgang (1798—1873) «Genç Almanya» örgütü yanlısı ve Heine'nin dostu diye bilinen Menzel «ihbar» niteliğindeki yazıları ile, önce Prusya'nın, sonra da öteki Alman devletlerinin, adı geçen örgütle ilişkisi olan tüm yazar ve ozanların kitaplarının yasaklanmasına neden olmuştu. Bu yazılarında Manzel, örgüt ülküsünün, yurtta bozguncu bir ortam yaratmak, Atheisme'i ve devrimci görüşleri yaymak olduğunu ileri sürüyordu.

ce ses çıkarmadım, hakaretlerine katlandım, ama artık sanırım bu tepkiyi haketmişti.

Burada, Havre'da, az kalacağım, belki ancak birkaç gün, sonra doğrudan Paris'e mi döneceğim, bunu daha bilmiyorum. Deniz banyolarından yine hayır yok, demektir. Geçen yıl, sarılık oldum diye denize girememiştim. Bu yıl da, sanırım, son zamanlarda çektiğim acılar yüzünden, bugüne dek yaptığım 15 banyonun hiç bir yararını görmedim. Migrenlerim tuttumu, üç gün aralıksız ağrıyor ve beni çalışamaz hale getiriyor. Yeni yeni, başka dertler de çıkmaya başladı. Besbelli birbirimizi görmeyeli 8 yıl geçti; son yıllarda ruhca ve bedence katlandığım sıkıntılar, yaşlılığın başlangıcını, belki erkene alıyor. Sen de, herhal, eski Max değilsin, sen de artık yaşlanmaya başladın. Gençliği artık arkada bıraktık. Büyük savaşımlardan sonra yorulmayı hakettik. Acep sonum nasıl olacak? Doğrusu bunu düşünmekten korkuyorum. Herhal ben de, Almanya'nın yetiştirdiği en üstün, en değerli bunca kişisi gibi, paramparça bir yürek, paramparça üstbaşla mezarı boylayacağım. Olaki anıma, Düsseldorf'da bir heykel dikerler.

Heine amcaya, önümüzdeki posta ile mektup yollayacağım. Bu mektubun düşüncesi bile, ruhumun ufkunu karartmaya yetiyor.

Tanrı tanığım olsun ki, yakınması gereken biri varsa, o da benim, amcam değil!

En ağır, en insafsız aşağılamalara yaraşır görünen ben olduğum halde, pardon demek yine bana düşüyor. Bu insan için katlanmayacağım hiç bir fedarkarlık yoktur; bana çektirdiği eziyetlerin on katını da çektirse, yine katlanır, ses çıkarmazdım; ama bu denli açık bir haksızlık karşısında susmak elimden gelmiyor. Rahmetli babam; «benim içim dışım birdir», derdi «ağzım ancak yüreğimden geçeni söyler!»

Tüm yaşamım süresinde, nasılsa, bir kez saygısızlık yapmışsam o da, davranışla değil, sözle, bunda, bunca büyütecek ne var?

Kendisinin de bilmesi gerekir ki, biz, topumuz, ailece çabuk parlayan insanlarız, ağzımdan kırıcı bir söz çıksa o anda içime pişmanlık çöker...

Ama işin iç yüzü bu değil; amcam, hoşnutsuzluğuna, görünürde bir «neden» bulduğu için sevinçli! Bunun için, amcamdan pek bir şey beklemiyorum. İlişkimizde kronik bir kireçleşme var: buna körlük mü desem, deillik mi, bilemiyorum.

Ben, evren boyutlarında elde ettiğim prestije ulaşmak için, ailemden kimsenin yardımına gereksinme duymadım. Ama bu prestiji azıcık da olsa arttırmak için, ailemin çaba harcamaması... işte bunu aklım almıyor. Üstelik, beni sürekli olarak karalamak isteyenler amcamın evinde güler yüzle karşılanıyorlar.

Wurm[41] olacak aşağılık herif, şu Doktor, beni alçakcasına, kökenimi de diline dolayarak yere çalmaya çalışırken —duyduğum doğru ise— amcam tarafından sofrasına çağırılıyor, ve yine benim öz be öz amcam bu adamla evlenecek yaşlı Mamsell Speckter[42]e çeyiz düzüyor! Bu ikisi, evet, çok güzel uyarlar birbirine.[43] Bu, yalnızca bir örnek. Bakalım Ben mi, yoksa Sen mi haklısın?

Rusya'ya dönmeden bana uzun uzun yaz; özellikle annemle ilgili, ayrıntılı bilgi ver.

Acep sizleri bir daha görecek miyim? Campe ile anlaşmamı, herhal, bilyorsun. Paraca çok sıkıntıya düştüğüm günlerde, ona tüm yapıtlarımı 11 yıllığına 20 000 Franc'a sat-

---

(41) Wurm, Christian Friedrich (1803—1859) Hamburglu gazeteci ve tarih yazarı. Heine'nin yazıları üzerine olumsuz, yerici eleştiriler yazmıştı.

(42) Speckter, Hermine (1801—1852) Saloman Heine'nin evinde hizmetci.

(43) Gewürm: Burada Heine, bir «Sözcük — Oyunu» yapıyor: Doktorun adı Wurm'dur. Kelime anlamı : Kurt (solucan, bağırsak kurdu türünden kurt...) Gewürm sözcüğünü kullanmış: Birleştikleri zaman solucan türünden, birbirine sarılmış iki yaratık olurlar.»

mıştım. Böylece yakayı, Sainte—Pélagie[44]ye düşmekten kurtarmıştım. Arkadaş bildiğim birine para vermiş, üstelik de ona kefil olmuştum. Sözünü tutmaması beni az kaldı mahvediyordu. Tüm borçları ödeyip bu işin içinden çıkmak, hele düşmanlarıma işin içyüzünü belli etmemek için neler çektiğimi ben bilirim. Neyse, kimse bir şey öğrenmedi, ki önemli olanı da bu.

Seni, söyleyemeyeceği kadar çok seven zavallı kardeşin için elinden geleni yap.

H. Heine

PS — Bu mektubu yollayamamıştım. Onu, amcamınki ile birlikte yolluyorum. Uygun bir aralık amcamın eline verirsin.

SALOMAN HEINE'ye

Havre-de-Grâce, 1 Eylül 1837

Sevgili amca!

Kardeşim Max'ın mektuplarından, öfkenizin halâ geçmediğini, durmadan, acı acı benden yakındığınızı öğrenmek, beni şaşırtıyor ve derin üzünçlere boğuyor.

Kardeşim Max, size karşı duyduğu sonsuz hayranlık ve bağlılığın dürtüsü ile, bana, size olan bağlılığımı ve sevgimi bir mektupla bildirmemi, böylece bir skandal konusu olabilecek bu yanlış anlaşmayı bir an önce ortadan kaldırmamı önerdi.

Skandal olacakmış, ya da olmayacakmış; dünya beni «sevgisizlik», dahası «değerbilmezlik»le suçlayacakmış, bunlar umurumda değil, zira vicdanım rahat; bizler, tümümüz, çoktan mezarlarımızı boylamış olsak da, arkamda bıraktığım

(44) Sainte Pélagie Paris'te, dolandırıcılık suçundan yatanlar için Cezaevi.

ömrün, şu mutsuz, ama tertemiz, lekesiz ömrün saygı ve sevgiyle anılacağını da bilmekteyim.

Ama sevgili amca, yüreğinizi kaplayan soğukluğu giderip, eski sevginizi yeniden kazanmayı da çok istiyorum:

Dayanılmaz bir acıya dönüşmüş olan bu isteği, şu anda dile getiriyor, karşınızda, başımı yerlere eğerek yalvarıyor, sevginizi dileniyorum. Tüm yaşamımda, size karşı ancak bir kez saygısızlık etmişim, o da, haketmediğim, türlü terslikle karşılaştığım, şu berbat hastalık, sarılığın elinde kıvrandığım bir döneme rastlıyor.

Sizin düşünemeyeceğiniz kadar sıkıntılı olduğum günlere... Sonra, size saygımda kusur etmemişim, ancak ağzımdan sizi kıracak birkaç söz çıkmış.

Bizim aile bireylerinin hep böyle «çabuk parlayan» kişiler olduğunu, öfkeli zamanlarında, ağızlarından çıkan sözlerin değer taşımadığını, öfkeleri geçer geçmez bunları unutuverdiklerini, siz benden iyi bilirsiniz!

Sözlerinize, daha ağır olsalar bile, o denli üzülmüyorum da, [sevgili amca], beni asıl üzen, yüreğime işleyen, rahat ve huzurumu kaçıran, yüreğinizdeki doğal olmayan, bu akılalmaz sertlik. «Doğal olmayan» diyorum, zira sizin yaradılışınızda bu sertlik yoktur. O zaman, aklıma kimi kuşkular geliyor, bu işde ikimizin de aklımıza gelmeyen gizli etkenler olmalı diyorum, ve çevrenizdeki dostları, yakınları aklıma getirince çok fena oluyorum. Ailemin içinde böylesi kötülüklerin işlerliği, benim için felaketlerin en dayanılmazı olur. Beni bu ürkünç düşüncelerden kurtarın!

Üç ay önce Granville'den yazarak özür dilemiştim. Kış ortasında da tüm aile o büyük felaketle sarsıldığı sırada[45] Carl'a[46] mektup yollamış, bağlılıklarımı sunmasını (bekinerek) söylemiştim. Bunu yapıp yapmadığım bilmiyorum. Zira Carl'da, herhal fark etmeksizin dedikoduların etkisinde

(45) Salomon Heine'nin eşi Betty Heine, 15 Ocak 1837 de ölmüştü.

(46) Heine, Carl (1810—1865): Salomon Heine'nin oğlu. Hamburg'da banker.

kalıyor. O zaman, Hamburg'a, yanınıza koşup gelemediğimin iki nedeni vardı: Almanya'ya gelirsem tutuklanacaktım; Fransa'da ise, oradan ayrılışım yanlış yorumlara neden olacaktı.

Bugün, yine aynı ricaları yineliyor, güzel yüreğinizi bana açmanız için yalvarıyorum, size gözyaşlarımla yalvarıyorum. Felaketler beni öylesine ezmiş ki, ricam kabul olmazsa, halim ne olur diye düşünemiyorum bile.

Şu sıralar, hiç bir suçum olmadığı halde, ne dertlerle uğraştığımı bilemezsiniz; beni yiyip bitiren, belki ölümüme neden olacak tüm bu sıkıntılar, hep, iyilik istemem yüzünden başıma geliyor.

Yıkılıp gitmemek için, hergün, neler ve nelerle uğraşmıyorum ki... Parti kavgalarının hızı geçtikten sonra, onların ardından sinsice gelen entrikalar... Bunların tümü yaşam kaynaklarımı tıkamaya yönelik... Beni ayakta tutan tek şey varsa, o da doğuştan sahip olduğum kafa üstünlüğümün gururu ve açık ve gizli tüm düşmanlardan kalem oynatarak alacağım intikamın, kimsenin başaramayacağı kadar büyük olacağının bilincidir.

Ama, neden sanki, deha sahibi tüm büyük insanlar laneti uğramışcasına, felaket şimşeklerini doruklara ulaşmış başlarına çekiyorlar da, ortahallinin saman kafası özenle korunuyor? Neden sanki sevgi ekip, dert biçiyoruz? Ne? den sanki herkese karşı buncaleyin acımalı, buncaleyin hoşgörülü ve anlayışlı olan insan, kendi zavallı yeğenine karşı bu denli sert olabiliyor?

Not : Söylentiye göre, bu mektup amcasının eline geçmemiş. Yanıtsız kaldığı ise kesin.

Bkz. : Lev Kopelev'in «Ein Dichter kam vom Rhein» adındaki, 1982 yılı Barış Ödülü'nü almış olan yapıtı. Sayfa 277.

Paris, 12 Şubat 1838

Değerli dost Varnhagen!

İkimizi de ilgilendiren düşün olaylarının yoğunlaşması, bunlar üzerine yazışmayı olanaksız kıldı. Hem, belki, böylesi bir yazışma, sakıncalı da olabilirdi.

Bugünkü yazımın nedeni ise, olumlu bir iş için ve yalnızca para ile ilgili.

Ekte yolladığım mektubu okumanızı, sonra mühürleyip Baron Werther'e[47] sunmanızı sizden rica edeceğim. Ama eğer isterseniz, benim için başkaca atılımlarda da bulunabilirsiniz; mektubu o yüzden kapamadım ve önce sizin okumanızı istedim.

Werther'e yazdığım mektuptan öğreneceğiniz gibi, beşbuçuk yıl kadar önce, onu ziyaret etmiş, arkamdan uydurulup, söylenen dedikoduların aslı olmadığını, Prusya devletine karşı, düşmanca herhangi bir düşünce taşımadığımı anlatmış, kendisine bu yönde güvence vermiştim.

O zaman Baron Werther bana, bunları tüm açıklığı ile yazıya dökmemi ve bu yazı ile Size, sevgili Varnhagen, baş vurmamı önermişti; Prusya hükümeti ile beni barıştırmanın, sizin için zor olmayacağına inanıyordu. Bu arada, çok överek sizden sözetmiş, prestiji yüksek bir kişi olarak sizin, bu aracılığı yapmakla asla küçük düşmeyeceğinizi ileri sürmüştü.

Ama ben, bunun ters-etki yapabileceğini de düşünmüş, bu atılımı yapmamayı yeğlemiştim.

Bu davranışımın bana hem yararı, hem de zararı dokundu: Halkın gözünde küçük düşmedim. Ama, Yüksek Katların beni olumlu tanımaması, «Genç Almanya»lılara karşı alınan Parlamento kararının, bana da uygulanmasına neden oldu ve başım bu yüzden türlü dertlere girdi.

Bu karar, edebiyat alanında, benim de katılmak istedi-

(47) Werther, Wilhelm Freiherr von (1772—1859) Diplomat 1824 den 1837 ye dek Paris'te, Prusya Krallığı elçisi.

ğim çeşitli atılımlarm önüne set çekti, ayrıca, para kaybıma neden oldu. Size, bir tek örnek vereyim: Yapıtlarımın tümünü, bundan böyle, yayımlamak hakkım, gülünç denecek kadar ucuz bir fiyata satmak zorunda kaldım. Bu yasa olmasaydı elime geçen olan paranın 4 katını alırdım. Bu, yalnız bu örnek. Daha ne tatsız herzeleri yuttuğumu bilemezsiniz.

Tüm belirtiler beni eğer yanıltmıyorsa, kimi anlaşmazlığın giderileceği döneme girmiş bulunuyoruz,, dolayısı ile, eski bir olanımı uygulamaya koymamda, yani Paris'te Almanca bir gazete çıkarmamda, Prusya Hükümetince bir sakınca yoktur sanıyorum.[48]

Şimdi, çok sevgili Varnhagen, eğer uygun görürseniz, mektubumu Baron Werther'e verirken bu konuya da değininiz; kendisine, benim adıma onur kırmayıcı her türlü garantiyi verebilirsiniz. Sizin sakıncalı bulmadığınız her yazının altına, düşünmeden imzamı atacağımı bilirsiniz.

Ancak, bu işte tez davranmamız gerekiyor; duyduğuma göre, başkalarının da benzer planları varmış. Benim kulağıma gelen adlar, Prusya Hükümetinin kolay kolay güvenebileceği kişilerin adları değil, ve bu gibilerin örgütlerinden de, Prusya Hükümetine yarardan çok, zarar gelir. Yakında sizden bir yanıt alayım.

Baron Werther, dolaylı ya da dolaysız olarak, bana olumlu yanıt vermekten kaçınır da, örneğin, bu işin doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığını ilgilendirdiğini ileri sürerse, o zaman dilekçemi kabul edilmemiş sayacağım ve Avusturya Devletine başvurarak, gazetemin Avusturya eyaletlerinde yayımlanmasına izin vermelerini isteyeceğim; Prusya bakanları ile uzun tartışmaya girişecek vaktim yok. Periculum in mora,[49] üstelik Baron Werther bana yardım elini uzatmadıktan

---

(48) Heine'nin uzun süreden bekinerek üzerinde durduğu bu plan gerçekleşmedi. Prusya Hükümeti, böyle bir gazetenin Prusya sınırları içinde satılmasına izin vermiyordu.

(49) Periculum in mora: «Beharren bedeutet, Gefahr» Romalı tarih yazarı Livius (59 m.ö. — 17 m.s.) un bir sözü: Tehlike, gecikmede.

sonra bu işin başarı ile sonuçlanacağını düşünemem.

Burada kesiyorum, sağlıcakla kalın. Size bu satırları yazarken heyecanlıyım. Şu anda yanınızda olmayı nedenli isterdim!

Bizim, aramızda, yazılı «düşün alış verişi», hiç de önemli değil, zira biz ikimizde aynı «düşün akımları» içinde yuvarlanmaktayız, ve er geç birbirimizle aynı sularda karşılaşacağız.

Dostunuz
Heinrich Heine

HEINRICH LAUBE'ye

Paris, 31 Mart 1838

Çok sevgili Laube!

Sakın sizi unutuğumu sanmayasınız; ancak yazmak bana, düşünemeyeceğiniz kadar zor geliyor. Bugün Varnhagen'e yazmak zorundayım, bu satırları da onun mektubu ile birlikte yollayacağım.

Bir bölümünü, eşinize sunmanız ricası ile, size selamlar, yüreğimin derinlerinden taşan, fışkıran selamlar...

Çetin yaşam savaşlarının süregeldiği kalabalık ve gürültülü merkezlerde yaşamaya lanetlenmiş, günlük çekişmelerden bunalmış, soluğu kesilmiş, öldürülmek için kovalanan, sıkıştırılan bir boğa kadar ya da bir köpek kadar yorgun ve bitkin olan ben, sizin yalnızlığınıza[1] nedenli imreniyorum bilemezsiniz!

Keşke, sessiz bir Alman şatosuna, ben kapatılmış olsam, diyorum, kapımda nöbetçiler beklese ve kimseleri içeri bı-

(1) Laube, «Genç Almanya» örgütünden olduğu için, 1836 da yargılanmış ve hüküm giymişti. Bu sıralarda, Prens Pückler — Muskau'ın çiftliğinde hapis cezasını çekmekte idi.

rakmasalar, ne sevgilimi, ne de başkaca belaları... Bilemezsiniz böylesi bir sessizliğe ne kadar susamışım!

Son mektubunuzu, bay Savoye'un eli ile aldım. (Bu adamı da hiç sevmem!) Bir hayli zamandır sözünü ettiğiniz Edebiyat Tarihi[2] kitabınız ile ilgili olarak yazdıklarınız beni sevindirdi. Kuşkusuz, hep savunmada olacağız; ben de yakında yine tehlikeli bir takım oyunlara gireceğim. Bize karşı koyanların saldırılarından hiç, ama hiç korkmuyorum, bunlar birbiri ardına yıkılıp gidecekler! Menzel'in, Tieck'in ve Konsorten'in sonlarını gördünüz. Ama biz ayaktayız. Ortak çıkarları olanların arasındaki anlaşmazlıklar üzücü! Mundt'u da, Gutzkow'u da severim, ama bunlarla, hiç bir zaman, sizinle olduğu gibi sürekli ve düzenli bir arkadaşlık yapamadım. Ayrı bir sempati duyduğum sizinle ise her bakımdan uyum sağlayabiliyorum.

Bu ikisi, Gutzkow ve Mundt, şimdi birbirlerini çekemiyorlar; birincisi gerçi daha yeteneklidir, ama ne faydaki mauvais coucheur[3]ün biridir.

Sizin Edebiyat Tarihi'nin basımın, kitabı sonuna dek yazıp bitirdikten sonra mı yapmayı düşünüyorsunuz?

Bir öneride bulunmak istiyorum: (Eğer yapıtı yakın bir zamanda tamamlayacağınızı düşünüyorsanız) onun bir müsvettesini, buraya, Paris'e gönderin; okunaklı, belki de Latin harfleri[4] ile yazılmış bir kopyayı. Onu ben burada, kendi gözetimim altında, Fransızca'ya çevirteyim; o zaman kitap Almanya'da ve Fransa'da aynı zamanda yayımlanmış olur. Bu düşünceme ne diyorsunuz? O zaman kitap Avrupa çapında bir önem kazanır ve amacına daha çabuk ulaşmış olur. Çevirinin ustaca yapılmasına ben özen gösteririm. (Buradaki çevirmenlerin çoğu kötü.)

Onun için burada Fransızca yayımlanan gazeteler çok olumsuz eleştirilmekte.

---

(2) «Gerchichte der deutschen Literatur»: Alman Edebiyatı Tarihi. Dört ciltten oluşan bu kitap 1839—40 da yayımlandı.

(3) mauvais coucheuz: geçimsiz.

(4) O dönemde Alman yazısı gotik harflerle yazılıyordu.

Sağlıcakla ve sevinçle kalın! Benim hiç keyfim yok. Adresim: Rue Cadet No. 18.

Arkadaşınız
H. Heine

GEORGE SAND[5]a

Granville, 17 Ağustos 1838

Benim çok güzel ve çok iyi Kuzinim[6]!

Paris'te sizi göremediğim için ne denli üzgünüm, anlatamam. Yola çıkmamdan bir gün önce, Chopin ile yolladığınız pusulayı almış ve sevinmiştim. İlginize binlerce teşekkürler... Sizi görmeyi çok isterdim. Gözlerinizin ışığı beni rahatlatacak, sesiniz tam içimi açacaktı. Çok, çok üzgünüm. Siz, çektiklerimin tümünü bilmiyorsunuz. Dört yıldır çektiğim moral sıkıntısı[7] yetmiyormuş gibi, bir de, gözlerimin fizik bozukluğu ortaya çıktı. Birinciyi biliyorsunuz.

Yurt dışına çıkacağınızın haberi, beni ürküttü. Ekimde, herhal, sizi Paris'te göreceğimi umuyorum; bu umut gerçeğe yakınsa, bana iki satırla bildiriverin: adresimi yazıyorum: Henri Heine, Granville, Département de la Manche.

Sizi çok seviyorum, bütün yüreğimle, yüreğimin her hücresi ile... Özgürsünüz: özgürlüğünüzün tadını çıkarınız! Ben ürkünç zincirlerle bağlıyım, hele akşamları beni ayrı bir özenle bağladıkları içindir ki, sizi Paris'te görmeyi başaramadım. Ama, tüm bu bağlardan sıyrılır sıyrılmaz sizi arayıp bulaca-

---

(5) Sand, George (asıl adı: Lucile — Aurore Dudevant, evlenmeden önceki adı: Dupin) (1804—1876) Fransız roman yazarı.

(6) Heine ile George Sand, mektuplarında birbirlerine, şaka yollu «Kuzin» ve «Kuzen» diye sesleniyorlardı.

(7) Heine, Eugenie Mirat (Mathilde) ile olan ilişkiyi kastediyor.

ğum, dünyanın öbür ucunda olsanız bile... ancak, benim sevdadan arınmış güzel «kürek mahkumu» mu yeniden yakalayıp, ceza yerine (Bagno) oturtmamışlarsa eğer!.

Sağlıcakla kalın! Özgürlüğünüzün tadını çıkarın! Sakın, hiç ağlamayın; gözyaşları bakışınızı bozar, ve o güzelim gözlerinizi!

Geleceği düşünüp acıya kendinizi kaptırmayın; bu, saçlarınızı ağartır. Gördüğüm saçların en güzeli olan saçlarınızı.

Henri Heine

KARL AUGUST VARNHAGEN von ENSE'ye

Paris, 5 Şubat 1840

Çok sevgili Varnhagen!

Başınıza gelen felaketin[8] haberini şimdi aldım, beynimden vurulmuşa döndüm; ne söyleyeceğimi bilmeden, size yazmak üzere kaleme sarıldım. Aman Tanrım! Bu durumda, sözün ne değeri var? sessizce elinizi sıkmayı isterdim, o kadar! Sizin şu an ne acılara katlandığınızı, gayet iyi biliyorum, zavallı dostum; daha, eski yaralarınız kapanmadan...[9]

Kendisini iyi tanıyordum, bana her zaman güleryüz ve ilgi göstermişti; hoşgörülü ve saygılı halini size benzetirdim. Çok sık görüşmediğim halde, onu da konuşmadan anlaştığım gizli dostlarının çemberine almıştım. O Tanrım, bu çember, bu sessiz dostluk çemberi, son on yıl içinde ne denli daraldı! Birer, birer, bizi bırakıp gidiyorlar, arkalarından yararsız gözyaşları döküyoruz, ta ki sıra bize gelinceye dek!

Bizim arkamızdan dökülecek gözyaşları ise herhal pek sıcak olmayacak, zira, bugünün gençleri, bizlerin, nele-

(8) Varnhagen'ın kızkardeşi, Hamburg'lu bir doktorun karısı olan Rosa Maria Assing (1783—1840), 22 Ocak 1840 da ölmüştü.

(9) Varnhagen'in karısı Rahel 1833 yılında ölmüştü.

rin peşinde koştuğumuzu, ne acılara katlandığımızı bilmiyorlar ki! Bizi tanımalarını zaten nasıl bekleyebiliriz? Biz, gizimizi içimizde sakladık, hiç sözünü etmedik, ve daha da etmeyeceğiz; mezarlarımıza bile ağızlarımız sımsıkı kapalı gideceğiz! Bizler, bir bakışla birbirimizi anlıyorduk, içimizden geçenleri anlamak için birbirimizin yüzüne bakmamız yetiyordu. «Gözlerin — Dili», bu dil artık, (bizden sonra) yok olacak, ve arkamızda bıraktığımız Yazı - Anıtlar, örneğin Rahel'in mektupları, bizden sonra doğanlar için, çözülmez Hiyeroglifler olarak kalacak. Bunu biliyorum, ve her gidenin ardından bunları düşünüyorum. Bugün size, doğru dürüst bir şeyler yazamıyorum, sevgili Varnhagen; yakında, daha sakin bir saatimde, size kendimden sözederim. Laube ile karısı bugünlerde geziye çıktılar; aramızda hergün sizi konuştuk, sizi övdük durduk.

Bana bir diyeceğiniz olursa, mektubunuz beni her zaman, Rue de Martyres No. 23 de bulur. Gans ile Moser'e özellikle ikincisine yazmış olduğum mektupların, kimde olduğunu biliyorsanız, ki sanırım, Moser'dedir, benim adıma onları geri isteyin, ve böylece beni o zor isteme durumundan kurtarın.

Sağlıcıkla kalın ve kendinize iyi bakın.

Dostunuz
H. Heine

GUSTAV KOLB[10]e

Paris, 27 Ocak 1841

Çok sevgili Kolb!

Bugün sizden, önemi benim için çok büyük olan, küçük

(10) Kolb, Gustav (1798—1865): Stuttgart'da, Cotta yayınevinde çalışan, liberal görüşlü bir yayıncı. Augsburg'da çıkan «Allegmeine Zeitung» (Halk gazetesi)nin redaktörü. 1827 denberi Heine ile arkadaş. Heine, Paris'ten bu gazeteye yazılar yolluyordu.

bir iş isteyeceğim. Önce biraz buradaki Almanlardan sözedeyim: Bunlar berbat, çok berbat kişiler... Kendilerini «yurtsever» diye tanıtanları olsun, bunların Dışişlerindeki görevlilerle ilişki kurup, onların yardımı ile, basını etkilemeye çalışan adamları olsun, arkamdan ne entrikalar çeviriyorlar düşünemezsiniz! Kimi, benim adımı kullanarak, başkalarını aldatıyor. Kendilerine acındırarak beni bile aldattıkları oluyor...

Ne ise, bunları bırakalım da, dostluğunuzdan beklediğim işe gelelim:

Bay Herzfeld'[11]e, tezelden bir mektup yazarak, yolladığı makaleleri, hangi nedenlerle yayımlamadığınızı, ve benim size, ne dolaylı ne de dolaysız kendisinden sözetmediğimi, sizin de benden, onun hakkında bilgi istemediğinizi bildirin ve hatta, yemin ederek bildirin.

Sizden istediğim işte budur! Bu adam, onu size jurnal ettiğimi, bunun üzerine de, sizin kendisinden yüz çevirdiğinizi sanıyor, ve şimdi tüm başarısızlığının sorumlusu olarak gördüğü benimle uğraşıp lekelemeye çalışıyor.

Bu adama, hemen, ivedilikle bir yazı yazarsanız size minnet borçlu olacağım.

Başağrılarım sürüp gidiyor ve çalışmalarımı zorlaştırıyor. Ama yakında daha iyi olacağımı ve daha çok çalışacağımı umuyorum. Herhal, önemli olaylarda, yazılarımı geciktirmeyeceğime güvenebilirsiniz. Burada, karanlık, gergin bir hava esmekte. Her an, korkunç patlamaların çıkması beklenebilir. Proleteryanın yönetimi ele almasından doğacak felaketlerden korkuyorum. Size itiraf ederim ki, bu korku beni biraz tutucu yaptı. Bu yıl yazacağım makalelerden çok az yeri çizip çıkaracaksınız, olaki, benim bu ılımlı ve korkak tutumuma gülersiniz.

Olayların içine derinlemesine baktım, başım döndü garip bir baş dönmesi. «Geri»ye düşmekten korkuyorum.

---

(11) Herzfeld, Paul (1814 — ?): Paris'te Alman dili öğretmeni; Heine'nin nikah şahitlerinden biri.

Sağlıcakla kalın ve —her ne olursa olsun— beni hatırdan çıkarmayın.

Arkadaşınız
H. Heine

JULIUS CAMPE'ye

Paris, 5 Eylül 1841

Sevgili Campe!

Bugün size, az bir gecikme ile, bir haberi iletiyorum: Uzun yıllar birlikte yaşadığım, adını taşıdığı için, herkes tarafından eşim olarak bilinen ve sayılan, ancak Frankfurt'lu, dedikoducu bir kaç Alman'ın alaylarına konu ettikleri, o güzel ve temiz yürekli varlıkla, Mathilde Heine ile, resmen evlenmiş bulunuyorum. Yasal ve dinsel gerekleri yerine getirmekle yalnız onun değil, Strauss adlı serserinin iftirası ve üç ahlaksızın yalan tanıklığı ile zedelenmiş olan kendi onurumu[12] da kurtarmış oluyorum ve itiraf etmeliyim ki, o rezilce açıklamayı okuduğum gün, diyebilirim ki yaşamımın en kara günüdür. Bu köpek heriflerin yalan söylediklerini kanıtlamayı başaramasaydım, işte o zaman, ne yapardım bilmiyorum, ama herhal en korkunç şeyi bile göze alabilirdim. Şimdi, kudurmuş köpekler gibi, rezilce ortada dolaşıyor, Strauss'ın yerine geçebilmek için, beni yanlış davranışlara, kötü sözlere zorlamaya çalışıyorlar. Ama ben, doğru yoldan ayrılmayacağım, ve kaçamak yapmak için ne kadar

(12) Heine bu mektubu yazdığından birkaç gün sonra, Frankfurt'lu bir tüccar olan Salomon Strauss ile (1795—1866) Düello edecektir. Strauss, Paris'te, sokak ortasında Heine'yi dövdüğünü yazmış, ve kendisine 3 de yalancı tanık göstermişti.

Bu Düello'dan önce, Heine, ölmek olasılığını da düşünerek Mathilde ile evlenir.

çırpınırsa çırpınsın bu herifi karşıma alacak ve onunla vuruşacağım. Bir kaç gün önce, tam düelloya hazırlanıyordum ki, Sekundanım,[13] Strauss'ın Sekundanlarından birinin gelemeyeceğini haber verdi. Böylece, yarın sabah, erkenden yapılması gereken Düello'nun ertelendiğini bildirdi. Şimdi de Strauss, o değerli kafasını (!) korumak için polisin onu izlediğini ileri sürüyor.

Ama ne yaparsa yapsın, eninde sonunda karşıma gelecek, gelmezse onu ben, sürükleye, sürükleye karşıma getireceğim; gerekirse. Çin duvarlarına (seddine) kadar onu kovalayabilirim.

Savaşmak isteyen her türlü engeli aşar. Beni bıktırıp, usandırmak istiyorlar, ama bunu başaramayacaklar.[14]

Sağlıcakla kalınız.

Dostunuz
H. Heine

BETTY HEINE'ye

Paris, 8 Mart 1842

Benim sevgili, iyi yürekli anneciğim!

Umarım, mektubumu aldığın zaman sağlığın yerindedir; seni çok merak ediyorum. Nasılsın? Lotte ve ailenin öteki bireyleri, tümü, nasıllar?

Ben, şimdilik iyiceyim; gözlerim düzeldi, ancak —bana acı vermiyorsa da— yüzümdeki «felç» henüz geçmedi. Karım,

---

(13) Sekundan: Düello'da yardımcı; Düello tanığı. Her iki tarafında ikişer tane Sekundan'ı bulunuyordu.

(14) Bu silahlı vuruşma (Düello), 7 Eylül 1841 de, St. Germain ormanında yapıldı.

Strauss kuraya uyarak ilk ateş edendi. Sekundant'ları yalan tanıklık yapan iki arkadaşı idi.

Heine, kalçasından yaralandı. Sıra kendisine geldiğinde silahını düşmanına değil havaya, boşluğa yöneltti.

ne yazık ki, on gündür hasta idi, bugün, ilk olarak sokağa çıkmak yürekliliğini gösterdi.

Burada, son zamanlarda korkunç soğuklar oldu, halâ da geçmiş değil. Ben sakin, rahat ve umutlu günler yaşıyorum. Yeni olaylar yok çok şükür! Ben artık, alışkanlıklarından vazgeçemeyen insanlardan oldum. Değişiklik, gürültü, patırdı sinirlerimi bozuyor; görüyorsun ya, artık yaşlanmışım. Aşağı yukarı altı aydır, kafaca, ürkünç bir yorgunluk içindeyim. «Şomağızlı»nın dediği gibi! «duyarlığım azalmakta...»

Ama, bu da geçecek; bugünkü durumum, ne yazık ki 8 yıldır katlandığım büyük heyecanların, ağır sinir gerginliklerinin sonucu, bunu biliyorum.

Karımdan çok memnunum. Son derece temiz, dürüst, iyi yürekli bir insan; yüze gülücülük, kötülük nedir bilmez. Ama, ne yazık ki, son derece taşkın, coşkulu bir yaratılışı var; zamanı zamanına uymaz; davranışları, sağlığımı bozacak kadar ölçüsüz. Onu, halâ daha, derin bir aşkla seviyorum; yaşamam için onu gereksiyorum, tüm varlığım onu istiyor ama, insanların tüm duyguları gibi zamanla, bu duygularda değişecek ve işte, bu zamanın gelmesinden korkuyorum! O zaman, yalnız kaprislerinin ağır yükünü taşımak zorunda kalacağım, bu yükü hafifleten çekicilik kalmayacak.

Kimi zaman da, öldüğümde, karımın ne olacağını düşünüyorum. Ne yapacağını bilmez, şaşkın bir hal ile ortada kalacak. Üç yaşındaki çocuk kadar yaşam bilgisi, deneyimi olmayan bir insan!

Görüyorsun ya, sevgili anneciğim, dertlerimin çoğu, aslında, kafamda yarattığım birtakım saçma sapan kuruntular.

İlkyaz için kararımı verdim. Paris yakınlarında bir köyde kalacağım, ılıcalara gitmiyorum. Paraca bu ara, fazla sıkıntım yoksa da, geziye gitmemek, yine de, bütçeme daha uygun düşecek; Pirene gezim, ve bu gezinin zorunlu kıldığı harcamalar, uzun bir süre için beni sıkıntıya düşürmüştü, biraz toparlanıncaya kadar, çok zahmet çektim.

Eh, benim ihtiyar kedim, sağlıcakla kal; sevgili Lotte'ye

ve minik kedilerine[15] selamlarımı söyle. Bana Max[16]dan aldığın haberleri de ilet; sonsuz sevdiğim bu kardeşime bir kez olsun, mektup yazamadığım için utancımdan yerin dibine geçiyorum. Karım, hergün sözünü ettiğim bu kardeşimi ve sizleri tanımayı çok istiyor.

Nişanlılara[17] selamlar; düğün ne zaman olacak?

Sözünden çıkmayan oğlun
H. Heine

HEINRICH LAUBE'ye

Paris, 7 Kasım 1842

Çok sevgili Laube!

Mektubunuz beni sevindirdi. «Elegante»[18]yi yeniden ele alışınız, bizim için, kuşkusuz, çok sevindirici bir şey!. «Bizim için» derken, «Edebiyat Aristokratları»nı düşünüyorum, kelleyi şimdilik giyotin'den kurtarmış bir kaç soylu ve seçkin kişiyi...

Ama, korkarım, egemenliğini sürdürmekte olan ayak takımı, şimdi daha çok birbirini tutarak bize karşı cephe alacak.

Ben olayları uzaktan daha iyi izleyebiliyorum ve sizinle bir olup, zamanın modasına ve «sözde yurtsever»lere karşı çıkarsam, başıma geleceklerin, «unutulmak»tan da kötü olacağını biliyorum.

Gutzkow[19]ların, Konsorten'lerin iftira ve yalanları, politik inançlarıma gölge düşürmeye yetti. Devrimcilerin en ka-

---

(15) Charlotte'nin küçük kızlarını kastediyor, olmalı!

(17) Heine'nin kızkardeşinin kızı Maria Embden ile, Hamburglu tüccar Honoré de Vos. 8 Nisan 1843 de evlendiler.

(18) Laube, «Zeitung für die elegante Welt» adlı gazetenin redaksiyonunu üstlenmişti. (1842—1844)

(19) Gutzkow, Karl (1811—1878) «Genç Almanya» dergisinin yazarlarından.

rarlısı, «İlericilik Çizgisi»nden bir santim dahi şaşmayan, «Büyük Dava» uğruna en büyük özverilerde bulunmuş olan bana, bugün, adi bir Terorist, bir çıkarcı gözüyle bakıyorlar. Bu «yalancı pehlivanlar»ın, bu yurtseverliği kimselere bırakmayan «dafebeleri»nin karşısına, doğrudan çıktığım zaman, neler olur düşünebiliyor musunuz? Size anlatmak istediğim, yalnızca şu idi: Bir geridönüş'ün beni halkın gözünde ne duruma düşüreceği...

Endişelerimin, sizi, yapmak üzere olduğunuz atılımdan alıkoyacak kadar «yerinde» olup olmadığını bilemiyorum. Ama, bu atılımı başarırsanız, yeniden umutlanacağım. Şu da var ki, Sizin gazeteniz olması nedeni ile «Elegante»yi istekle koruyacağım ve elimden geldiğince, gelişmesine yardımcı olacağım. Başağrılarımın izin verdiği oranda «Elegante»ye yazılar yollayacağım. Yazı yazacak başka arkadaşlar da bulacağım. Nitekim, Allegmeine Zeitung»un Paris muhabiri olan Dr. Seuffert'i, sizin için kazandım bile... Sürekli olarak size Paris'ten mektuplar yazacak... Bunu eksiksiz şekilde yapacağına güvenebilirsiniz. Kendi hesabıma ben, aynı şeye söz verebilirmiyim, bilemiyorum; bu kış daha iyi olursam, size düzenli olarak zengin ve Tanrının izni ile ilginç yazılar yollarım.

Sevgili dostum! Bizler, Prusyalı «doktriner»ler gibi, davranmayacağız, «Hallische Jahrbücher»,[20] «Rheinischer Zeitung»[21] gibi yayın organları ile uyum sağlıyacağız, politik sempatilerimizi, sosyal antipatilerimizi apaçık göstereceğiz, kötü bulduklarımıza parmak basacağız ve «İyi olanı», hiç çekinmeden savunacağız. Gutzkow, nasıl görünmek istiyorsa, biz

---

(20) Hallische Jahrbücher· «Hallische Jahrbücher für deutsche Wissenschaft und Kunst» (Alman Bilim ve Sanat Almanağı). Hegel yanlısı gençlerin 1838 den 1843 e kadar çıkardıkları bir dergi. Başlangıçta Halle'de yayımlanan dergi, 1841 den sonra Leipzig'de, (Alman Bilim ve Sanat Almanakları) adı ile yayımlandı.

1843 de yayımlanması yasaklanınca, derginin eski yayımcısı A. Ruge (1802—1880) ile Karl Marx (1818—1883), dergiyi Paris'te «Fransız Alman Almanakları» adı ile yayımladılar.

gerçekten öyle olacağız. Böyle davranmazsak başımız daha çok belaya girer. Zaten, nasıl olsa belanın ta içindeyiz.

Gutzkow'a gelince, sizin de önceden oranladığınız gibi kitabı baştan sona karaçalmalar ve yalanlarla dolu... Son zamanlarda, paralı uşağı haline getirdiği Weill,[22] bana Almanya'dan mektup gönderiyor ve Gutzkow'un, bana yapmış olduğu saldırılardan dolayı büyük pişmanlık duyduğunu, beni şimdi anlayıp sevdiğini, günün birinde benimle yeniden arkadaşlık edeceğinden hiç korkusu olmadığını yazıyor! Bu serseri de, demek beni, bu denli aşağılık bir insan sanıyor! Bunu size yazıyorum ki, «Elegante» ile ilgili olarak, Weill ile konuşmanız gerekirse, bunun ne biçim bir insan olduğunu bilesiniz, tüm yayın organlarını bize karşı kışkırtan, bizim için kötüleyici yazılar yazdıran o düzenbaz entrikacının sadık adamı olduğunu hatırdan çıkarmayasınız, diye... Gutzkow ile ortak iş tutmak, onun en iyi arkadaşı olmak, ha? Olacak şey mi bu!

Söylediğim gibi, «Elegante» için elimden geleni yapacağım. Bu yönden size, vaat ettiğimden fazla yarar sağlayabileceğimi de umuyorum: Güzel bir rastlantı olarak, elimde şu an, hazır bir yapıtım var. Onun, önümüzdeki sayıda yayımlanmaya başlaması ile derginin olağanüstü bir değer kazanacağına inanıyorum. Büyük yankılar uyandıracak küçük, alaylı bir Epos yazdım. 20 bölümde toplanmış 400 tane, 4 dizelik koyuklar... Bunu Morgenblatt için hazırlamış, ona göre, sindirilmesini kolaylaştıracak türde yazmıştım.

Cotta ile yazışmış, konu üzerinde anlaşmıştık. Buna şimdi canım sıkılıyor. Ama, ben yine de bu yazının «Elegante» de yayımlanmasını yeğliyorum.

---

(21) «Rheinische Zeitung» (Ren Gazetesi) Kolonya'da 1842 den 1843 e kadar yayımlanan gazete; radikal burjuva muhalefetinin bir organı idi. Ekim 1842 de gazetenin yönetimini Karl Marx üzerine almış ve ona extrem devrimci demokratik bir yön vermişti.

(22) Weill, Alexander (1811 — 1899) Fransız yazar ve yayımcı. Heine'nin dostu.

Buna karar vermekle, ne denli önemli özverilerde bulunduğumu bilemezsiniz. Önce parasal bakımdan önemli, sonra, Cotta'yı darıltmak istemem. Bunların dışında, yazının Morgenblatt'da yayımlanması, benim için ayrı bir önem taşımıyor.

14 günden beri, yapıtın üzerinde çalışmaktayım. 8 güne dek tümüyle düzeltilip, temize çekilerek basıma hazır olacak. Bugünlerde, kendimi aralıksızca bu işe vereceğim. Ancak, bu yapıt, bu yılki bütçemin temelini sağlayacak büyük bir çalışma olduğu için, alacağım Honorar[23] konusunda, sizin, yayınevi sahibi ile konuşmanızı, ve kendisini, Morgenblatt'da yayımlansaydı, Cotta'nın bana vereceği ücreti vermeye razı etmenizi rica ederim.

Cotta ile şöyle anlaşmıştık Bir baskı sayfasına on Louisdor verecekti! Yapıt bu değerlendirmeyi haketmiştir, zira «Elegante» nin 20 sayısında yayını sürecek, ve dergi için olağanüstü bir reklam olacaktır, — sözaramızda, yazdığım dizelerin en güzelleri bu şiirde yeralmış —; günün olayları ile bağlantılı taşlamalar, Morgenblaht okuyucusu için ayarlanmış — yani ılımlı dozda — ince alaylar... Halk arasında olay yaratacak bir yazı serisi! Bu yapıtı sizin nasıl bulduğunuzu çok merak ediyorum! Yepyeni bir şeyler ortaya atmakla, eskileri unutturmak siyasasını güttüğümü de anlamışsınızdır.

Küçük Epos'un kahramanı: bir «ayı»! Çağımızda yaşayan kahramanların arasından destanlaştırmaya değer bulup seçtiğim biricik kişi... Çılgın bir Yaz gecesi Rüyası.

Adresimi yazıyorum: Faubourg Poissonière No. 46. Resmen evlendiğimden beri daha iyi yerlerde oturuyorum, hatta lükse kaçan dairelerde. Evet, aziz dostum, şimdi gayet ciddi bir evlilik yaşamı sürdürüyorum. Monogram yaşamaktayım. Biraz da, dünyadan elimi eteğimi çekmiş gibiyim.

Karım, Madame Laube'ye saygılarını sunar, onlara ben de candan selamlarımı katarım.

Madame Laube'nin burada, genç Fransız bayanların üze-

(23) Honorar: ücret.

rinde bıraktığı izlenim olağanüstü, durmadan onun «zarafet»inden sözediyorlar ki, bilirsiniz, Fransızlar bu niteliği kolay kolay bir Alman kadına yakıştırmazlar...

Geçen yıl, o aşağılık ayaktakımı ile uğraştığım, cenkleştiğim dönem ile ilgili havadisleri bir başka kez yazarım. Gazete uydurmalarını yalnız «Söz» ile değil, el-kol gücüyle yalanlamak zorunda idim.

Gazetenizin yayımcısı bay Voss ile bu ücret konusunu konuşun, istediğim parayı vermeyi üstleniyor mu? Sizden haber bekliyorum. Müsvetteleri posta arabası ile mi, yoksa doğrudan mektup gibi mi yollayım? Tüm yapıt, size şu mektubu yazdığım kağıt'da 23—24 taneyi dolduracak uzunluktadır.

Dediğim gibi, aralıksız, bu yapıt üzerinde çalışıyorum; sizden yanıt alır almaz, hemen gönderebilirim.

Moda sayfasından sözetmişsiniz! Müzikle ilgili ekler de düşünüyor musunuz? Eğer isterseniz Meyerbeer'den size güzel şarkı notaları sağlayabilirim, karşılığında hiç bir şey ödemeden...

Sağlıcakla kalın, değerli dostum, bugüne dek yüreğimizde benim için beslediğiniz güzel duyguları ve güveni öylece muhafaza ediniz, benim için onlar yaşamda kazandığım en büyük değerlerdir.

Heinrich Heine

Güldürü türünde yazdığım bu Epos'u şimdiden anons edecekseniz, şöyle diyeceksiniz

«Atta Troll» yazan H. Heine

MAXIMILIAN HEINE'ye

Paris, 12 Nisan 1843

Çok sevgili kardeşim!

Sana yazamıyorsam, uzun yıllardan beri, sana hiç bir satır yazmadıysam, bunun bir tek nedeni var: o da, söyleyece-

ğim şeylerin pek çok olması... Konuşulacak o kadar çok şey var ki, neresinden başlayıp, neresinde bitireyim bilemiyorum.

Karımla aramızda, herzaman, senden sözediyoruz. O da, seni görmeyi çok istiyor.

Darda kalıp, sıkıntıdan bunaldığım zamanlarda, bütün yüreği ile beni seven, bana bağlı bir kardeşim olduğunun bilincinden güç almışımdır. Ve son yıllarda sıkılıp bunaldığım günler, bilsen ne kadar çok oldu!

Bu ara, oldukça rahat günler yaşıyorum. Düşmanlarımla aramızda, bir tür «Ateş kes!» var sanki, ama, sessizce saldırı planları hazırladıklarını da bilmiyor değilim, her an, ölesiye bir nefret'in, ya da sinsice düşünülmüş kötü bir iftiranın kurbanı olabilirim. Tüm bunlara fazla önem vermiyorum. Gel gör ki ben, en amansız düşmanımı kendi varlığımda, başımın içinde taşımaktayım:

Başımdaki hastalık, son zamanlarda çok düşündürücü bir hal aldı. Duyma (hissetme) bakımından başımın sol yanı, hemen tümüyle paralize olmuş durumda; kaslarımı henüz hareket ettirebiliyorum; sol kaşımın üstünde, burnun başladığı yerde, kurşun gibi ağır bir basınç var ve aralıksız baskısını yapıyor, hemen hemen iki yıldır oraya yerleşti; çalışırken, kafamı çok zorladığım anlarda bu baskıyı daha az duyuyorum, ama sonra reaksiyon o oranda büyük oluyor, ve doğal olarak, daha az çalışmak zorunda kalıyorum. Ne büyük mutsuzluk!

Sol gözümde de zayıflık ve bozukluk var, çoğu zaman sağ gözle uyuşmuyor, böylece zaman zaman görüşte karışıklıklar oluyor ki bu, tam bir körlükten de beter. Sana bütün bunları anlatmaktan amacım, senin doktor olarak merakını gidermek içindir; fikir almak için değil. İyi olacağımı pek ummuyorum; geleceğim bana karanlık gözüküyor.

Karım iyi yürekli, doğal, neşeli bir çocuk! Belki gereğinden çok çocuk! Bir Fransız kadının olabileceği kadar da kaprisli ve beni onca sevdiğim melankolik düşlere dalmaya bırakmıyor.

Yedi - sekiz yıldanberi onu, masallarda görülen bir aşk ve tutku ile seviyorum. Onu sevdiğimden beri çok mutlu

oldum, duyarlı doğanın dayanamayacağı acılar ve zevkleri onunla birlikte tattım.

Bundan böyle, acep bu canlı yaşamım acı tortusunu mu yudumlayacağım? Dediğim gibi, geleceğime bakınca, içim ürperiyor.

Ama kimbilir, belki de herşey, şu anda düşündüğümden çok daha iyi olur. Yeter ki sen beni tut, sevgili kardeşim, ve yüreğim senin kardeşlik bağlarında ve kardeşlik sevginde bir dayanak bulsun.

Anlaşılan Hamburg'da havalar günlük güneşlik...

Maria[24]nın böyle güzel bir parti yapması, doğrusu büyük bir şans... Bu yönde Tanrıya ne denli şükretsek azdır. Kız kardeşimizde, annemizde kimbilir ne kadar sevinmişlerdir! Annemiz bir hayli yaşlandı! Bu da insanlığın yazgısı, değiştirmenin olanağı yok. Dilerim Tanrıdan daha uzun yıllar aramızda kalsın, bizim o melek anneciğimiz.

Bir buçuk yıl kadar önce Gustav[25] annemizin ziyaretine gitmişti, buna kimbilir ne denli sevinmiştir!? Heine amca da aralarında olmak üzere, ailenin tüm bireyleri ile iyi ilişkiler içindeyim. Amcam bana her yıl 4800 Francs yolluyor ki bununla ancak, harcamak zorunda olduğum paranın 1/3 ünü karşılayabiliyorum. Bundan yakınmıyorum, sağlığım yüzünden çalışamadığım dönemlerde, belli bir «yıllığın» gelmesi, iyi oluyor.

Almanya'ya, hiç bir zaman dönmeyeceğim. Burada, rahat yaşıyorum, hiç değilse çevrem bakımından. Riga'lı, genç Wöhrmann'la tanıştığıma sevindim. Onu sık sık görüyorum, pek nazik davranıyor.

Burada kesiyorum, sevgili kardeşim, sağ ve esen kal, yakında bana yine yaz. Adresim Faubourg Poissonière No. 46. dır.

---

(24) Maria Embden, 8 nisan 1843 de, Hamburglu tüccar Honore de Vos ile evlenmişti. Bkz. Betty Heine'ye yazdığı mektup.

(25) Heine, Gustav (1805—1886): Tüccar, Avusturya ordusunda subay; gazeteci, Viyana'da «Yabancılar Dergisi»nin yayımcısı.

Umarım, bu mektubu aldığın zaman, sağlığın ve mutluluğun tamdır.

H. Heine

Başağrılarımı saymazsak, benim de sağlığım bedence ve kafaca yerinde.

MATHILDE HEINE'ye

Hamburg, 5 Kasım 1843

Benim çok sevilen Nonotte'um!

Senden bugünedek bir haber alamadım, merak etmeye başladım. Çok rica ederim, hemen, elinden geldiğince çabuk mektup yaz ve bırakmış olduğum adrese: Hoffmann & Campe/Hamburg'a yolla.

Daha ondört gün burada kalacağımı sanıyorum. Buradan ayrıldıktan sonra, benim adıma gelecek mektupları arkamdan Paris'e geri gönderecekler.

Burada herkes beni şımartıyor. Annem çok mutlu, kızkardeşim sevincinden deliye dönmüş; amcam, tüm iyi huylarını bir bir bulup çıkarmakta. Ben de incelikle davranıyorum. Zor iş bu! Bir yığın kafasızın hoşuna gitmek zoru var! Döndüğüm zaman, bu zorunlu inceliklerin yorgunluğunu çıkarmak için alabildiğine patavatsız davranacağım!

Durmadan seni düşünüyorum, hiç rahat değilim. Gece gündüz aklıma belirsiz, karanlık düşünceler geliyor, üzülüyorum.

Yaşamımın tek sevinci sensin. Beni mutsuz etme!

Tüm yakınlarım, seni beraberimde Hamburg'a getirmedim diye bana darılıyorlar. Ama, seninle birlikte gelmeden önce, ortamı yoklamak da, hiç fena olmadı. Ola ki yazönceşini ve yazı burada geçiririz. Umarım, bu ara katlandığın sıkıntıları, o zaman sana unuttururum. Onları unuttırmak için elimden gelen her şeyi yapacağım.

Adieu, benim meleğim, benim sevgilim, benim yavrum, güzel karım!

Madame Darte'ye, benim tarafımdan binlerce güzel söz söyle. Umarım, o iyi yürekli Auretia ile aranızda anlaşmazlık yoktur.

Aman, seni uyarırım, sakın beni çekemeyen kişilerle düşüp kalkma; bu gibiler, bir kızmaya görsünler, sana yapmadıklarını bırakmazlar.

Fould[26]lara gidip «maaşımı» alasın diye sana yarın, ya öbürgün gerekli kağıtları göndereceğim.

Aman Tanrım! Ondört gün var ki «cıvıltı»larını duyamıyorum, senden çok çok uzaktayım! Bu gerçek bir sürgün!.

Sağ yanağındaki minicik çukurundan öperim seni.

Henri Heine

MATHILDE HEINE'ye

Hamburg, 13 Kasım 1843

Benim çok sevilen Nonotte'um!

İlk mektubunu aldım. Senin yokluğunda, burada eğleniyorum gibisinden bir düşünceye kafanı takarsan, bana çok haksızlık edersin. Bu ayrılığın bana ne denli zor geldiğini bilemezsin. Ancak, burada kalmakla işlerimi daha güzel bir düzene sokuyorum. Yayınevi sahibi ile, hesaplardaki yanlışlığı düzeltmeyi başardım; benden istediği 1600 Francs yerine, kendisinin bana 700 Francs borçlu olduğunu şimdi anladı, böylece 2300 Francslık bir diefransı kurtarmış oldum.

Şimdi, elimdeki kitapları yüksek «Telif hakkı» karşılığı satmaya çalışıyorum. Onun için, kaygılanma, dişini sık ve bu sıkıntıya katlan. Bu ayrılık, gelecekte sana yararlar sağlayacak! Hamburg'da, beraber geldiğimiz zaman kalacağı-

(26) Fould, Achille ve Benoit: Fransız banker kardeşler.

mız yeri hazırladım, gelirken de sana, kimi güzel armağanlar getireceğimi umuyorum.

Gece gündüz, seni düşünen köpeciğin, bak, nasıl seni sevindirecek!

Amcamın sağlığı iyidir; umarım, Tanrı onu uzun yıllar aramızda bırakır.

Sen, onu çok seveceksin; iyi arkadaş olacağınızı umuyorum. Seni beraber getirmedim diye, bana darılıyor. Ona bahar öncesi, sürpriz yaparız. Almanca dersi almaya hemen başlamalısın.

Şimdi, vaktin varken, çalışmalara bir an önce başla. İlk haftalar, bu derslerden biraz sıkılacaksın, ama kısa bir süre sonra ilerlersin ve ilgi duymaya başlarsın; yazın da, burada Almancan nasıl olsa, çabuk ilerler.

Güzel yazı üzerinde, kendini vererek çalıştığına seviniyorum, bu çok gerekli idi. Mektubun oldukça düzgün yazılmış.

Bana, sizlerden havadis verdi diye sevgili Auretia[27]ya teşekkür ederim. Anlattıklarını, öyle hoş anlatmış ki, insan keyifleniyor, satırları okurken, onu incelikli halleri ile gözünün önüne getirmekten kendini alamıyor; diyebilirim ki, karakterindeki, kendine özgü, dikbaşlılığı bile ona ayrı bir çekicilik veriyor! Böyle yazdım diye sakın bana darılmasın!

Madame Darte'ye binlerce selam. Yokluğumda sana elinden gelen yardımı göstermesi, beni kendine bağlıyor. Lütfen ona, bir çok güzel sözle teşekkürlerimi ilet! Buradan ayrılmadan önce, senden daha mektup alacağımı umuyorum. Eğer işlerim uzar da bir hafta daha kalmam gerekirse, direkt olarak Paris'e döner, böylece kaybettiğim zamanı azaltmaya çalışırım.

Yollayacağın mektuplar için gerekli direktifleri verdim, ben yola çıkmış olsam bile, arkamdan Paris'e geri gönderecekler.

Annemin sağlığı iyidir, kızkardeşimin de öyle... Çocuk-

(27) Auretia: Mathilde Heine'nin bir tanışı.

ları çok sevimli ve terbiyeli; sen görsen bayılırsın! Onlara sık sık yengelerinden sözediyorum ve onun nedenli iyi, ve nedenli kötü olduğunu uzun uzun anlatıyorum! Annem ne iyi insan!

Ah Tanrım, bugün yine başım ağrıyor! Ah, bu sersem kafa!

Güzel kuşumuz Cocotte[28]u, benim için öpüver. Şimdi sağ yanağını uzat da öpeyim.

Kocan
Henri Heine

MATHILDE HEINE'ye

Hamburg, 25 Kasım 1843

Benim zavallı sevgilim!

Uzun zamandır, senden habersiz kaldım. Oh Tanrım, inan bana, bu korkunç bir şey! Ama yine de, önümüzdeki haftanın sonuna kadar burada kalmak zorundayım. (Bugün cumartesi). Dönerken, başka hiç bir yere uğramadan doğruca Paris'e geleceğim, yani ondört gün içinde, sevgilim, sana kavuşmuş olacağım. O zamana dek, sabırlı ve çalışkan ol, çevrene anlayışlı davran!

Buradaki zamanımı iyi kullandım. Kitapcımla işlerimi iyi bir sonuca bağladım. Tüm problemleri çözdüm, geleceği bile düşündüm. Yapıtlarımın dört yılda bir yenilediğimiz yayın haklarını, bundan böyle tüm zamanlar için Hoffmann & Campe'ye verdim. Buna karşılık oda bana, yaşadığım sürece 1200 Mark Banko (yaklaşık 2400 Francs) bir maaş bağlıyor. Senden önce ölürsem, kitapcım, her yıl, bu ücreti sana verecek. Bu anlaşma ancak 1848 de, yani dört yıl sonra yürürlüğe girecek.

Bu dört yıl içinde ölürsem, yayıncım sana, ölüm yılım-

(28) Cocotte: Mathilde'nin papağanı.

dan başlamak üzere her yıl, 2400 Francs ödeyecek, böylece, bu para, yaşamın süresince, senin yıllık gelirin olacak. Anlaşmamızın ana maddesi bu.

Şimdi söyleyeceğim, gizlidir; bunu kimseye duyurmuyorum. Ama, sen, benden ayrıntılı bilgi vermemi istediğin için yazdım! Bu yeni anlaşma ile, (4 yıl sonra başlamak üzere) aylık gelirimiz 200 Francs artıyor, bir yandan da, ben öldükten sonra yaşamını sürdürebilmen için sana gerekli paranın, hiç değilse bir bölümünü sağlamış bulunuyorum. Bu işin pek yakında olacağını sanmıyorum. Çünkü bu ara, sağlığım tam olarak yerindedir.

Ölümünden sonra, arkasında bıraktığı eşinin, parasal durumunu düşünüp, onun zor durumlara düşmesini önlemek, her evli erkeğin görevidir.

Bu bir hayra (lutuf) değil, bir borçtur.

Ne yazık ki arkadaşım Christiani bunları aklına getirmedi, zavallı küzinim çeyiz parası olarak getirdiği 140.000 Francs'ın (amcamın bağışı) altından girip üstünden çıktı. Bununla da kalmadı; serseri, türlü yalanlarla amcamı kandırıp başka paralar da sızdırdı, ve bütün bunları kumarda kaybetti... Adını artık ağzına almıyor amcam... Sonunda, evlerinde ne var, ne yok, tümü haraç mezat satıldı.

Ne felaket, değil mi? Bu olay, tüm aileyi üzdü. Olup bitenler, beni de çok etkiledi, çok sarstı.

Amcamın sağlığı, şimdi daha iyi. Ailenin öteki bireyleri de hep iyiler. Yeğenlerime seni öyle anlattım ki, Mathilde yengeyi görmek isteği ile yanıyorlar.

Dün akşam, amcam Henry'nin evinde, danslı bir parti vardı. Seni düşündüm, toparlak poponla seni ortada hoplarken görmeyi çok isterdim; Bir an önce yola çıkmak istiyorum, senden ayrı olmak bana çok zor geliyor.

Adieu sevgilim! El yazın üzerinde dikkatle çalış. Almanca derslerine gelince, artık ben döndükten sonra başlarsın. Burada işlerim başından aşkın. Madame Darte'ye candan selamlarımı söyle. Seninle ilgileniyor diye nedenli teşekkür etsem az. Senin yüreğinin nedenli temiz ve iyi olduğunu görecek kadar zeki aynı zamanda sabırlı olduğu için, zaman

zaman gösterdiğin, ama çabucak geçen taşkınlıklarını hoş görüyor.

Auretia'yı da hep anımsıyorum, ve yüreğimin güzelliğine güveniyorum. Umarım dönüşümde onu sağlıklı ve dinç bulurum. Yola çıkmadan önce yazamıyacağım, kusura bakma.

Seni bütün yüreğimle seviyorum, döndüğüm zaman beni sevinçle karşılayacağına inanıyorum.

Kocan
Henri Heine

JULIUS CAMPE'ye

Paris, 20 Şubat 1844

Çok sevgili Campe!

Mektubunuzu alalı sekiz gün oluyor, bugün bile, doğru dürüst yazacak durumda değilim: 10 günden beri, gözümün rahatsızlığı arttıkça arttı; size bu satırları büyük zorluklarla yazıyorum. Harfleri zorlukla seçebiliyorum.

Ne olduysa geçen gün, yoğun bir çalışma üstündeyken oldu.

Döndüğümden beri çok çalıştım, son kerte olaylı bir Gezi-Destanı düzdüm: Konusu Almanya Gezim, ölçüsü, uyaklı 20 şiirden oluşan bir Zyklus. Çok şükür tümüyle hazır, biraz daha düzyazı da ekler eklemez, kitabı elinize verebilirim. Sizin hoşunuza gidecek ve okuyucum da beni gerçek benliğimle tanıyacak. Yeni şiirlerimi, yepyeni bir türde yazdım. Bunlar, şiirleştirilmiş «Gezi Tabloları» politik olmakla beraber, bunların, bu günedek, şiir diye yazılmış, politik eleştiri özentilerine benzemeyen, ayrı bir havaları var.

Ancak, siz ne yapıp yapın, yazı sayfalarını 21 Bogen'den aşağıya düşürmeyin ki, sansürden kurtulsun.[30]

(30) 21 Bogen'den az olan yazılar, kesinlikle sansürden geçiyordu. Bu yüzden Heine, yazılarını derlerken, 21 Bogen'den fazla olmasına özen gösteriyordu.

Rothschild'lere daha gidemedim, onlarla ilişkili haberleri gelecek hafta yazarım. Ama, bu insanlara bir jest yapmak, ilgimi göstermek için bana bir olanak sağladığınıza da şimdiden teşekkür ederim. Böylece olumlu ve yararlı bir davranışta bulunacağıma inanıyorum. Onların Alman resmi makamlarında sözleri geçiyor. Size gönderdiğim türden şiirler yüzünden, bu makamlarla başımın derde girmesi, her an beklenebilir, şimdilik bir şey olmamakla beraber...

Size, Ruge[31]nin «Revue» sü için hazırladığım şiirleri bu mektubumla birlikte yolluyorum. Ancak, «Revue» oraya gelmeden, bunlardan kimsenin haberi olmaması gerek. Bu şiir[32], o Yüksek Efendilerin aklını başından alacak, istersem neler yapabileceğimi görecekler.

Ama, sizin için, sevgili Campe, Yayınevinize zarar gelmesin diye, elimden gelecek her türlü yumuşatmaya da hazır olduğumu yinelemeye gerek yok, sanırım.

Gelecek hafta, yazdıklarımı dikte ettirmeyi deneyeceğim, bu iş iyi yürürse, küçük kitabımı yakında elinize alırsınız, arkadan da, —yine eskisi gibi— başka müsvetteler de yollarım...

Gözlerimin hastalığı beni üzüyor, deli ediyor!
Kafam ve moralim sağlamdır.

Dostunuz
H. Heine

---

(31) Ruge, Arnold (1802—1880) ve Karl Marx (1818—1883)'ın birlikte yayımladıkları dergi için bkz.: Heinrich Laube'ye yazılan mektup (Paris, 7 Kasım 1842).

(32) Lobgesänge auf König Ludwig. (Karl Louis'ye övgüler...)

MATHILDE HEINE'ye

Hamburg, 16 Ağustos 1844

Benim sevgili Nonotte'um!

Yanıbaşımda çekiç vuruyorlar... başağrılarım daha geçmedi, berbat bir haldeyim; dayak yemiş gibi!..

Ve, senden üçyüz mil uzakta... tek sözcükle mutsuzum. Sabırsızlıkla senden mektup bekliyorum; yalvarırım sana, ne olur bana en azından haftada iki kez yaz... zira, seni merak ettiğim zamanlar, aklım başımdan gidiyor, ve bu zavallı başın içindeki akla, her zamandan çok gereksinmem var! Ufkum kararmış, işlerim karmaşık.

İşlerimi yoluna koymak için burada 2 ay daha kalacağım. Senden düzenli haber almazsam, geçen yılki gibi, zıvanadan çıkıyorum ve bunun zararını, sonradan kendim çekiyorum.

Sağlığının nasıl olduğunu, bana doğru olarak yaptığın tüm işlerde, dikkatli olmanı, yeni baştan önermeme gerek yok, sanıyorum. Alman'ların, hatta Prusya'lıların sahteciliğinden, ne denli ürktüğümü bilirsin.

Yaşlı amcamın durumu pek iyi değil, ona söyleyecek çok şeyim var, var ama, bunları onun, sanırım bu dünyada dinlemeye pek vakti yok. Ah, Tanrım, ne felaket bu!

Bu yılı çıkaracağa benzemez! Bugün, ziyaretine gideceğim. Onu, geçen hafta bıraktığım halde göreceğim diye, şimdiden üzülüyorum.

Annemin sağlık durumu insanı imrendirecek kadar iyidir; yardımcı kadın, eli ayağı, kadın Sancho Pansa'sı, tek sözcükle Jette'si ile, hep senden söz ediyor. Kızkardeşim ve çocukları da iyiler. Onlar da sabırsızlıkla yengelerinden haber bekliyorlar.

Fransızca Edebiyat Dersleri almanı öneriyorum. Fransızcayı, yanlışsız yazman için, dikte yapmanı, yaptığın yanlış-

lar düzeltilirken, gramer yanlışları belirlenirken, sana bunlarla ilgili açıklamalar yapılmasını istiyorum. Pauline'de sana elişleri dersleri verebilir, bu fırsatı kaçırmamalısın.

Ben yanında yokken, bir şeyler öğren, yeteneklerini hangi yönde olursa olsun geliştir; öğreticiye vereceğiniz parayı düşünme, bu, yerinde harcanmış bir para olacaktır.

Esenkal! Arkadaşlarıma binlerce selam, sana binlerce öpücük!

Henri Heine

KARL MARX[33a]

Hamburg, 21 Eylül 1844

Çok sevgili Marx!

Gözlerim yine berbat durumda. Size bu satırları çok güçlükle yazabiliyorum. Söylemek istediğim önemli şeyleri, önümüzdeki ayın başında, buluştuğumuz zaman, karşılıklı konuşuruz, zira «yukardan» aldığım gizli bir işaret, beni palaspandıras geri dönmeye zorluyor, yakalanıpta, tıkılmaya, bacaklarımda; Weitling[34] gibi, kelepçeleri sürümeye hiç niyetim yok. (Kelepçe izlerini gözlerimle gördüm.)

---

(33) Marx, Karl (1818—1883) Sosyal ekonomist, Filozof, gazeteci, Bilimsel Sosyalizmin kurucusu. Trier'de, Yahudi anne ve babadan dünyaya geldi. Babası, noterdi. Ailesi ile birlikte, 1824 de din değiştirerek Hıristiyan (protestan) oldu. Hukuk ve felsefe okudu. Liberal bir gazete olan «Rheinische Zeitung»da redaktör olarak çalıştı. Gazete kapatılınca Paris'e kaçtı, Brükselde oturdu; sonunda Londra'ya yerleşti, ölünceye kadar orada kaldı. Başlıca yapıtları: Friedrich Engels (1820—1895) ile birlikte yazdığı «Kommunistisches Manifest», «Das Kapital» ve bunların yanısıra çok sayıda makale, bildiri vb...

(34) Weitling, Wilhelm (1808—1866) Marx öncesi komünizmin kuramcısı (Theoretiker).

Bu adamlar, benim, «Vorwärts!» (İleri!) gazetesinde, gerçekte olduğumdan çok daha etkin bir görevim olduğunu sanıyorlar. Doğruyu söylemek gerekirse, bu gazetede, çevreye saldırmakta, herkese sataşmakta büyük ustalık gösteriyor! Bunun sonu n'olacak? Mäurer'[35]de kendini hiç tutamıyor!

Bunları karşılaştığımızda konuşuruz. Paris'te, bizi kötü sürprizler beklemiyorsa eğer...

Kitabım basıldı; yayımlanır yayımlanmaz kıyamet kopacağı için, satışa çıkmasını 10 - 14 gün geciktiriyoruz. Politika ile ilgili bölümü, yani destanı kapsayan bölümü size, mühürlü zarf içinde, üç amaçla yolluyorum: Bir, onu okur ve eğlenirsiniz, iki, Alman basınında etkili olması için şimdiden önlem alırsınız; ve üç - uygun görürseniz, bu yeni destan'dan, beğendiğiniz bölümleri «Worwärts!» de yayımlarsınız!

Lütfen, basacağınız, bu bölümlere bir de «Önsöz» yazın![36] Kitabın başındakiler (romans ve baladlar), sanırım, eşinizin hoşuna gidecektir. (Candan selamlarımı kendisine iletmenizi rica ederim. Yakında görüşeceğimize seviniyorum. Umarım gelecek kış, hepimiz için, daha az dertli olur.

Şu uzun şiirden[37], Campe, bu ara, bir yeni baskı daha yapıyor; sansür kimi yerleri çıkarmışsa da, kitabın başına yazdığım «Önsöz», onların boşluğunu dolduracak nitelikte... Bu kitapta «National»lere kesinkes savaş açmış oluyorum.

Kitap basılır basılmaz size sunacağım. Hess[38]e de (adresini bilemiyorum) yazın da, kitap çıkınca, onu, Ren Böl-

---

(35) Mäurer, Friedrich Wilhelm German (1813—1885): Paris'te yaşayan bir yazar ve yayımcı.

(36) «Deutschland — Ein Wintermärchen» (Almanya Bir Kış masalı) 17 Ekim ve 30 Kasım 1844 de «Vorwärts!» de yayımlandı. Ama Karl Marx Önsöz yazmamıştı.

(37) «Deutschland — Ein Wintermärchen» adlı öyküsel şiir önce. Heine'nin «Yeni Şiirler» adlı kitabında, sonra da, 1844 güzünde ayrı bir kitap olarak çıktı.

(38) Hess, Moses (1812—1875): sosyalist yayıncı; «Rheinische Zeitung»un yazarlarından.

gesi Yayınında tanıtmak için, elinden geleni yapsın, üzerine saldıracak Ayılar[39]dan korkmadan...

Lütfen, Jung[40]u da bu işe koşun Bir yardımcı makale yazsın.

«Vorwärts!» de çıkacak bölümlere, imzanızı taşıyan bir «Önsöz» yazarsanız, bunda, kitabın henüz mürekkebi kurumadan elinize geçtiğini de belirtin, olmaz mı?

Neden bu noktaların üzerinde durduğumu, siz anlarsınız. Olanağı varsa, Weill'ı görün, ve kendisine, benim adıma, söyleyin ki, yazdığı mektup, yanlış Henri Heine adresine gitmiş. (O, Henri Heine'ler burada boldur.) Mektup ancak bugün elime geçti. Ondört gün sonra kendisini görürüm, bu arada, benim üzerime yazı yazmasın, hele «Yeni Şiirler» üzerine kesinlikle hiç bir şey. Gözlerim izin verirse, buradan yola çıkmadan önce, kendisine ayrıca yazarım. Bernays[42]lara dost selamlar...

Dönüyorum diye seviniyorum. Karımı, ölüm döşeğinde olan annesini gitsin görsün, diye önceden Fransa'ya yollamıştım.

Sağ ve esen kalın, aziz dostum ve karışık elyazımı bağışlayın. Yazdıklarımı yeniden gözden geçiremiyorum.

Ama bizler, birbirimizin dilinden anlarız, öyle değil mi?

Tüm içtenliğimle
H. Heine

BETTY HEINE'ye

Paris, 17 Ekim 1844

Benim sevgili ve iyi anneciğim!

---

(39) Ayılar Atta Troll'da alaya aldığı gösterişli dizelerle özenti ve yantutar şiir yazan değersiz ozanlara imleme. Atta Troll'un kahramanları da zaten (aslında) bu adı taşıyan mutsuz bir ayı ve eşidir.

(40) Jung, Alexander (1799—1884): Yazar, edebiyat tarihçisi.

(42) Bernays, Karl Ludwig (1815—1876) gazeteci; 1844 de Paris'te çıkan «Vorwärts!» gazetesinin yazarlarından.

Amsterdam'a gelir gelmez yazdığım mektubu, umarım, almışsındır. Gezinin geri kalan bölümü de, iyi giden havaların etkisi ile, güzel geçti; ve dün akşam sağlıcakla karıcığıma kavuştum. Onu sağlıklı ve bıraktığımdan daha canlı buldum. Sözlerimi, örnek bir öğrenci gibi tutmuş, istediklerimin tümünü yapmıştı. İkimizde, daha halâ, kavuşmanın sevinci içinde sarhoş gibiyiz! Birbirimizin yüzüne, iri gözlerle bakıyor, gülüyor ve kucaklaşıyoruz; bu arada sizlerden sözediyor, yine gülüyoruz. Papağanımız da, deli olmuş gibi bağırarak, gülüşlerimize katılıyor. Çok şükür, iki kuşuma da kavuştum.

Görüyorsun ya anneciğim mutluyum; yeryüzünde, hiçbir mutluluğun eksiksiz olmadığını bilsem de, yine, bir insanın olabileceği kadar mutluyum; şu anda, eksikliğini duyduğum yalnız iki şey var: sağlam bir kafa ve anneciğimin ve Lotte'nin yakınlığı. Az sonra, bu yokluğu daha derin duyacağım, çünkü şu anda, henüz, kavuşmanın sevinci içinde yüzüyorum.

Lotte'den yakında mektup bekliyorum, (Faubourg Poissonière No. 46), ben ona daha sonra yazarım. Henüz ona yazacak havadisim yok, Paris'e sağlıkla vardığımı da, bu mektuptan öğrenecek.

Puttchen[43]e, Jung'a ve tüm yakınlarıma selamlar. Enişteme, karımla birlikte selamlarımızı sunarız. Karım ayrıca, incelikli armağanın için teşekkür ediyor.

Heine amcamın nasıl olduğunu bana yakında yazın. Sizlerin, tümünüzün, bıraktığım gibi, iyi olduğunuzu umuyorum.

Şu anda, beni bekleyen bir yığın iş var; basım ne kadar ağrısa da, önümüzdeki bir iki ay, yoğun şekilde çalışmam gerekiyor. Ama, moralim ve keyfim yerindedir!

---

(43) Puttshen ve Jung: Heine'nin kızkardeşi Charlotte (Lotte)nin çocukları. Charlotte, Hamburg'da, ticaretle uğraşan Moritz Embden (1790—1866)'in karısıdır.

Karıma çok güzel bir Stammbuch[44] armağan ettim, ne zamandır istiyordu. Size yakında yazacak... Tanrı sizlere uzun ömürler versin!

Seni kucaklarım anneciğim.

H. Heine

CHARLOTTE EMBDEN'e

Paris, 29 Aralık 1844

Sevgili kızkardeşim!

Dün akşam, geç vakit mektubunu aldım. Nasıl korkunç bir gece geçirdiğimi düşünebilirsin. Kafamın içinde beynim titriyor. İki düşünceyi biraraya getiremiyorum.

Sonucu bekliyorduk, ama yinede, bu haber beni, babamın ölümündenberi duymadığım bir acıyla yaktı. Tüm üzüntün arasında, hemen yazabildiğine şaştım.

Sen ağlıyorsun, ama benim gözümden bir damla yaş çıkmıyor. Siz kadınlar, ne güzel, daha kolay ağlayabiliyorsunuz. Karım da ağlıyor, bu gece üçkez yanıma geldi. Hakkın var, ancak, zaman bizi avutabilir. Therese[45]cık, kimbilir nedenli üzülüyordur!

Hele Carl, zavallı çocuk, kimbilir neler çekti! Biraz kendimi toparlamadan çocuklara bir şey yazamayacağım.

Ah Tanrım, bu ne Felaket!

Ya Henri amca? O da kimbilir nasıl sarsılmıştır. Ona yürekten sevgilerimi bildir. Başsağlığı yazmak için kafam yerinde değil. Kalemim elimde titriyor.

---

(44) Stammbuch = Gästebuch: bir davetten sonra, konukların, dostların, evsahibine teşekkür yollu yazdıkları defter. Bu yazılar uzun ya da kısa, koşuk ya da düzyazı olabilir. Almanlara özgü bir gelenek.

(45) Therese: Therese Heine — 1828 den sonra, avukat (Hamburg Ticaret Mahkemesi reisi) Adolf Halle ile evli. Saloman Heine'nin kızı.

Gözlerimde şu anda berbatın berbatı... Ah, ağlayabilseydim!

Daha dün, kendisine bir mektup yazmıştım, yaklaşan sonu, inceden inceye içimde sezdiğim halde...

Son dakikalarını bana tüm ayrıntıları ile anlat.

Amcam, yaşamının akışı üzerine büyük çapta etkin olmuş bir insandır. Anısı, unutulmayacak şekilde canlı kalmalıdır. O ne yürekti! O ne kafa! Kendinden sonrası için verdiği kararları[46] hiç düşünmüyorum.

Bunların çoğunu, kendi ağzından duyarak, ya da, ima yollu söylediklerinden çıkararak, bilmekteyim.

Onun 5 yıl, hatta 3 yıl daha fazla yaşayacağını bilsem, elimdeki son şiling'imi verirdim; yok (para ve değer?) önümde yaşayacağım yılların yarınını verirdim... Bana acı sözler sarfettiği olmuştur, hatta bu yaz, öfkelenmiş, bastonu ile sırtıma vurmuştu, ah Tanrım! Keşke sağ olsaydı da beni dövseydi!

Annemden gelecek acılı mektubu heyecanla bekliyorum; Ah, onu tanırım, kolay kolay bu acıyı yenemeyecek ve hep eski yaraları deşecektir.

Carl ne halde, bana tezelden bildir; Therese'den de haber ver; o yaratılıştan zayıftır ve yaşamında epey çile çekmiştir.

Tanrıya emanet ol, ve yakında bana yaz. Başka bir diyeceğim yok; bugün, hiç bir işe yaramayan bir süprüntü gibiyim. Bu sonu, çok önceden görmüş, dahası, avundurucu şeyler düşünüp, kendimi ona hazırlamıştım, ama felaket gelip çattığında, böyle bir şeyi hiç beklemiyormuşum, böyle bir şey hiç olamazmış gibisine sarsıldım. Evet, olanlar oldu, onu kaybettim, ama buna halâ da inanamıyorum.

Kocana selam ederim, çocukları benim için öp, onlara, hoşlarına gidecek bir iki şey söylemek isterdim, ama bugün elimden gelmiyor.

---

(46) Mirasını... demek istiyor. Saloman Heine, varislerine milyonlarca Mark bırakırken, H. Heine'ye (vasiyetnamesi ile) yalnız 8000 Mark veriyordu.

GIACOMO MEYERBEER[47]e

Paris, 24 Aralık 1845
(Zavallı amcamın Ölümgünü)

Pek sayın Maestro!

Olmayacak bir şeyi sizden istemek yanılgısına düştüm, kendimi birtürlü bağışlayamıyorum, ve bu yüzden de size veda ediyorum.

Onbeş yıldanberi, işlerinizi yürütebilmek, size ve ötekilere yararlı olmak için, Paris'in o sert, pahalı kaldırımlarını aşındırmanın kolay olmadığını, bu işlerin para ve sağlık bakımından ne büyük özverilerle başarıldığını belirtmeden de geçemeyeceğim.

Halk türküleri için bana söz vermiştiniz, size bu sözü geri veriyorum. Uzun süre beni oyaladınız, artık yayımlanmasalar da olur. Bas Escudier[48]ye bunu bildirdim ve sizden almış olduğum avansı (1000 Francs) kendisine verdim.

Döndüğünüz sözünüzün karşılığı, bana bırakmak istediğiniz 500 Francs'ı da yakında size ödeyeceğim; para filan almadan, sizi tüm bağlarınızdan arındırıyorum.

Şunu da eklemeden geçemeyeceğim: Siz yalnız müzikte bir dehasınız, içimde duyduğum hayranlık ve saygı da, ancak bu deha karşısındadır.

Bunun, şu anda, bilseniz ne denli bilinci içindeyim?

KARL AUGUST VARNHAGEN VON ENSE'ye

Paris, 3 Ocak 1846

Çok değerli Varnhagen!

Bu yıl yazdığım ilk mektuba en iyi dileklerimle başlıyo-

---

(47) Meyerbeer, Giacomo (asıl adı: Jacob Liebmann Beer) 1791—1864 Alman asıllı Opera bestecisi «Büyük Fransız Operası» türünün kurucusu Ünlü yapıtları: «Hugenotten», «Afrikalı Kadın».

(48) Escudier (1819—1880) Fransız Müzik yayımcısı.

rum. Yeni yılı beden ve ruh sağlığı içinde geçirmeniz en içli dileğimdir!

Son günlerde, arka arkaya hasta olduğunuzu üzülerek öğrendim. Sizi avunduracak şeyler yazmayı isterdim, ne çareki Hekuba[1] iyi bir avundurucu değildir.

Benim sağlık durumum, bu yakınlarda çok bozuldu. Yazı yazarken çok sıkıntı çekmekteyim. Yazdıklarımı güçlükle görebiliyorum! Gözlerimin biri kapandı, öteki de kapanmak üzere, öyle ki her mektup bana bir işkence oluyor. Bunun içindir ki, bir arkadaş aracılığı ile size sözlü olarak havadis verme olanağını buldum diye seviniyorum. Bu arkadaş, bütün çektiklerimi yakından biliyor, en yakın akrabalarımın bana ne oyunlar oynadığını, onlara karşı koymak için neler düşündüğümü size uzun uzun anlatacaktır.

Bay Lassalle[2] size bu mektubu getiren dostum, olağan üstü yeteneklerini, bilimsel araştırmalarla geliştirip derinleştirmiş geniş bilgisi, ve tanıdığım insanlar arasında en keskin zekası olan bir kişidir. Zengin inandırma yeteneğini, bilginin gücü ile birleştirip kolaylıkla eyleme uygulayabilmesi, insanı şaşırtıyor. Bana karşı beslediği sempatinin, işlerinin düzelmesi yönünde yararlı olacağını ummaktayım. Gerçek şu ki, bilgi ile becerinin, yetenek ile kişiliğin bu denli uyumlu birleşimine tanık olmak beni mutlu kılıyor.

Kuşkusuz, insanlara değer biçmekte usta olan siz de, ondan hakettiği beğeniyi esirgemeyeceksiniz.

Bay Lassal, bizim, bükük boyunla, bin türlü sıkıntıyı sineye çekerek zorla geçtiğimiz dönemin insanlarından değil; O, tam anlamı ile bugünün çocuğu! Bu yeni kuşak, sözünü söz etmek, ve yaşamın, apaçık, tadını çıkarmak hevesinde.

---

(1) Hekuba: Truva kıralı Priamus'un karısı. Savaş sonrası Odysseus'un cariyesi oldu.

Hekuba Mitolojide, hiç bir suçu olmadan cezaya çarpılan, acı çeken insanların simgesi olmuştur.

(2) Lassalle, Ferdinand (1825—1864) Almanya'da İşçi Partisi'nin kurucusu. Lassalle, Marx'ın tersine, Devlet Sosyalizmine inanıyordu.

Bizler, görünmez güçler karşısında, kendimizi aşağılayarak boyun eğer, kaçamak öpücükler, mavi düşler ve umutlar içinde ağlar, güler, sırasında özverilerde bulunur ve geri çekilirdik... Ama, ne olursa olsun, başları dik, gözlerini kırpmadan ölüme koşan bu Gladyatörlere oranla, yine de mutlu idik. Romantizmin bir yıllık imparatorluğu sona erdi. Bu dönemin, tacını tahtını bırakıp giden son söylence Kıralı da ben oldum. Başımdan tacımı, kendi elimle çıkarıp attım ve sırtıma bez gömleği ellerimle geçirdim. Bu işi ben yapmasaydım, kellemi onlar uçururlardı. Daha dört yıl önce, henüz kendime başkaldırmamışken, yarattığım düş arkadaşları ile ayışığında dolaşmaktan tat alıyordum. Batmakta olan bir dönemin Son - Şarkısını[3] Atta Troll'u bu dönemde yazmış, onu size, sizin adınıza sunmuştum.

Kuşkusuz onu size adayacaktım, zira siz, benim en çok ruh yakınlığı duyduğum silah arkadaşımsınız, her alanda beraberdik, şakada ve ciddilikte. Eski zamanlar'ı birlikte kapadık, Yeni Zamanlar'ın doğumuna birlikte yardımcı olduk, evet, onu biz doğurttuk ve korkular saçtık. Kendimizi ördek doğuran tavuğa benzetiyorum, hani kuluçka yattığı (ördek) yumurtalardan çıkanların, kendilerini suya bırakıp yüzdüğünü görüp şaşa kalan tavuk anaya!

Yayıncım ile anlaşmamıza göre «Atta Troll»u yakında (bir kaç aya kadar) yayımlayacak, ortalığı telaşa vermeden, sessizce... Eh, sonunda mahkemelere düşüp, kelleyi vermek de olası...

Görüyorsunuz dostum, nasıl bulanık bir atmosferde yaşıyorum. Böylesi çökük, güçsüz ruhhali içinde olmamın bir nedeni de, kuşkusuz, sağlığımın tam yerinde olmaması. Göğsümü demir bir çember gibi sıkıştıran bu baskı olmasa, eski enerjimi bulacağım. Ama, korkarım ki, bu hemen yakın bir zamanda, olamayacak.

Güvenerek, kendimi korumaya gerek görmeden yaşadığım aile kucağında karşılaştığım ihanet, bir şimşek gibi be-

---

(3) Schwanengesang: Bir ozanın son yapıtına verilen ad. Antik dönemden kalma bir söylenceye göre:

ni çarptı ve göklerden yerlere çalarak benliğimde onulmaz yaralar açtı; beni arkadan vurdular. İşin içyüzünü bilenler, bana hak vereceklerdir;

Orta düzeydekilerin, sivrilen zekaya hıncı idi bu; yirmi yıl süresince yüreklerde biriktirdiklerini sonunda başarı ile ortaya döktüler.

Bilinen ve öteden beri yinelenen, eski öykü!

Bedence hastayım, evet ama hastalık ruhumda değil. Ruhum belki yorgun, boynunu bükmüş bir çiçek, ama henüz solmamış, kökü gerçeğin ve sevginin içinden güç alıyor.

Sağ ve esen kalın, sevgili Varnhagen; sizi nasıl her zaman andığımı ve aralıksız düşündüğümü arkadaşım anlatacaktır. Zaten, bu uzun kış akşamlarında, — kitap okuyamadığıma göre — ancak anılarımı gözümde canlandıracak kendimi avutabiliyorum.

Heinrich Heine
46, Faubourg Poissonnière

FERDINAND LASSALLE'[4]e

Paris, 10 Şubat 1846

Çok değerli dostum Lassalle!

Yapmış olduğunuz iyiliklere karşı, zaman geçirmeden, teşekkür etmek isteği yüreğimi ezmese, size bugün de yazamazdım, zira üç haftadanberi, hiç olmadığım denli, rahatsızım. Ondört gün odadan dışarı çıkamadım, şimdi de hastalığın «Gehizufiele»e dönüşmesin, diye hasta kafama dikkat etmem gerekiyor.

Siz gittikten sonra, yarım kalmış işleri tamamlayım diye sekiz gün süresince, çok sıkı çalıştım. Belki de hastalığımın nedeni budur.

---

(4) Lassalle, Ferdinand (1825—1864) Bkz. bir önceki mektup dipnot.

Mendelssohn[5] ile ilgili mektubu neden iletmediğimi şimdi anlıyorsunuz. Bu mektubu da ancak size teşekkür için yazıyorum; bugünedek, hiç kimse bana, böylesine yardım etmedi. Ve ben de, bugünedek hiç kimsede, sizinki gibi parlak bir zekanın, tutku ile birleşerek işleve egemen olduğunu görmedim.

Onu bunu hor görmekte, kuşkusuz, haklısınız! zaman zaman bu zevkli hakkı bizlerde kullanıyorsak bu, düpedüz sizin tekelinizde bulunması gereken bir şeyi çalıyoruz, demektir. Sizin yanınızda benim adım bile anılmaz. Yanınızda küçük bir sinek gibi kalırım ben.

Bunları, dün akşam, Grün[6] ile konuşuyorduk... Püttmann'ın Sanat-Almanağı[7] için hazırladığım yarım düzine kadar, deli dolu şiiri almaya gelmişti.

Varnhagen için yazdıklarınıza sevindim; o, kişileri, olup bitenleri yakından izleyen, deneyimli bir insandır. Söylediklerine kulak verin, söylemediklerine de... «Konuşmasında bilgiler, susmasında bilgeler var...» Nerede okumuştum bunu?

Örneğin, Varnhagen'in, Hamburg'taki Sieveking[8] için söyledikleri tümü ile doğru; ve tüm bunlar, beni de yakından ilgilendiriyor. Örneğin bakan yardımcısı ve eşini benim için kazanmış olması, işlerin sonucunu etkilemesi bakımından, benim için, düşünemeyeceğiniz kadar önemli.

Mendelssohn[9] yazmak istemiyorsa yazmasın, ziyanı yok, zira bu ara yazmasından nasıl olsa bir sonuç alamazdık, oysa daha sonra yapacağı öneri, büyük yarar sağlayabilir.

---

(5) Mendelssohn Bärtholdy, Felix (1809—1847) ünlü Alman bestecisi Heine'nin arkadaşı.

(6) Grün, Karl (1817—1887) Paris'te küçük bir yayımcı.

(7) Hermann Püttmann'ın 1847 de yayımladığı «Özgün Şiirler Albümü»nde Heine'nin 4—5 şiiri çıktı. Bunların arasında «Şilezya Dokumacıları» da vardı.

(8) Sieveking, Karl (1787—1847) Hukukçu. Hamburg kenti Belediye hukuk müşaviri.

(9) Heine, Berlin'li Banker Joseph Mendelssohn'u, Lassalle aracılığı ile etkilemek istiyordu. J. Mendelssohn, amcası Salomon Heine'nin arkadaşı idi.

Humboldt[10]un sempatisine güvenmekte haklıymışım, mektubunu içtenlikle yazmış, satırların altında sıcak bir yüreğin çarptığı seziliyor.

Dieffenbach[11]ın «Dostluk»u benim için avundurucu bir düşünce; hastalığıma şöyle sesleniyorum: Bana bu denli eziyet etmekten vazgeç, zira şifa sunan Tanrı dostumdur!

Fazlaca, bedensel acım yok da çok şükür, zevkalma, ve yaşamamı engelleyen tutulmalar (felçler) var. Dudaklarımı oynatamıyorum, çok akşamlar, şöminenin başında, karımın yanında, suskun, öylece oturuyorum[12]. Kimi zaman içini çekiyor: «Bu da, herhal, söyleşinin Almancası!» diyor.

Ya Prens Pückler[13]in davranışına ne diyorsunuz?. Gerçekten de büyük insanmış! Grand seignieur! Bu mektubu, yalnızca harika bir uslupla yazılmış, usta bir yazınsal örnek değil, bizim düşüncelerimiz için, sosyal değişiklikler ve devrimler için dikilmiş son kerte önemli bir anıt. Herkesi ilgilendiren bu mektubu biz, kesinkes yayımlamalıyız!

Görebilenler görecekler ki, Pückler'in bu yazısı A.B. konusunda C.D. ye yazılmış bir yazı değil, fakat damarlarında aristokrat kanı taşıyan gerçek bir şövalyenin, para aristokrasisinin yarattığı sonradan görmelere, onur konusunda verdiği bir derstir.[14]

Evet, bu ders, başarılı bir ders olacaktır; şövalyelik onuru ile en güzel cenk atının üzerine kurulmuş, göğsünde leke-

---

(10) Humboldt, Alexander Freiherr von (1769—1869) Doğa Bilimleri araştırıcısı. Prusya'nın Paris'teki Büyük Elçisi.

(11) Dieffenbach, Johann Friedrich 1795—1847): Berlin'de operatör. Heine'nin, Bonn'dan üniversite arkadaşı.

(12) Quelle conversation allemande!

(13) Pückler-Muskau, Hermann Fürst von (1785—1871) yazar.

(14) Pückler, 28 Ocak 1846 da Carl Heine'ye (Salomon Heine'nin oğlu) bir mektup yazarak, kuzenine babasının bağladığı maaşı kesmemesini önermişti. Heine'ye de mektubun bir kopyasını yollamıştı.

Heine bu mektubun yayımlanmasını istiyordu, ama Varnhagen buna engel oldu.'

siz zırhı şan ve şerefi ile o soylu adamın, er meydanında, düşmana verdiği ders... Karşısındaki aşağılık, yalnız kendi yararını kollayan, çıkarcı düşünce — neredeyse burjuva düşünce — diyecektim onun karşısında ezilecek, altolacaktır; bu yenilgiye, karşıdan gülenler de çıkacaktır; en azından bu türedi para babalarının karşısında yeralmış olanlar... Kimleri kastettiğimi biliyorsunuz!

Bu arada, ola ki ülkünüz zedeleniyor, zaten ona garip bir rol düşmekte: yoketmek için üzerine gittiği romantizm, onu korumak üzere ortaya atılıyor! Zira Pückler, düşün evreninin en yüce ülkelerine egemen bir prensde olsa, sonunda o da Prusya sınırları içindeki Şilezya (Schlesien)lı bir Prusyalı; bu davranışı ise soylu olduğu kadar, bol gönüllü!

Prense yakında mektup yazacağım, bu arada siz kendisine en içli, en sıcak teşekkürlerimi sunun. Mektubu, herhalde yayınlanmalıdır!

En iyisi, Varnhagen mektubu «Allgemeine Zeitung»a yollar, ve basılmasını ister.

Bay von Varnhagen'in, yazıyı doğrudan doğruya Stuttgart'a, Cotta'ya yollaması en uygunudur; gerçi, Augsburg'da yakın arkadaşım Kolb var, ama onun ortağına pek güvenemiyorum. Şu kesin ki, Cotta'lar Varnhagen, Pückler ve Heine adlarını görünce, basmadan edemezler.

Burada hiç bir devinim yok, ya da ben hiç bir şey görmüyor, hiç bir şey işitmiyorum. Royer[15] büyük bir kostümlü balo düzenledi... ben gidemedim. Hermance[16] henüz iyi olup ta, yataktan kalkamadı. Madonna'yı arayamadım, Eugenia'yı da ancak bir kez... Ne diyeyim «Güçsüzlük, senin adın...»[17]

Rothschild'ler de benimle beraber meraktalar, benim

---

(15) Royer, Alphonse (1803—1875) Fransız yazar, dram yazarı.

(16) Hermance: Ferdinand Lassale'ın Paris'teki sevgilisi.

(17) Heine, Shakespeare'in Hamlet'de geçen dizesini anımsıyor:

Frailty, thy name is woman!

ve onu kendisine uyguluyor.

projeyi destekliyorlar. Balette[18]i yazıp bitirdim, çok güzel oldu. Ama bilmem, zamanında yetişecek mi?

Borsa oyunlarına yeniden katılıyorum: panzehire gereksinmem var.

Ama, haberlerin en önemlisi: Calmonius,[19] kız kardeşinizle birlikte, sekiz güne kadar buraya geliyormuş! Dün mektubunu aldım. Ona önerdiğim çinko projesi üzerinde duruyor, sanıyorum, bana öyle geldi. Onu ve kız kardeşinizi göreceğim diye seviniyorum. Acep, onun da, ince çizilmiş, tutkulu dudaklarını var, diye merak ediyorum.

Sizi çok seviyorum, başka türlüsü olası değil zaten; insana o denli acı çektiriyorsunuz ki sonunda sizi seviyor.

Heinrich Heine

JULIUS CAMPE'ye

Tarbes, 1 Eylül 1846

Çok sevgili Campe!

Size yazmakta geciktim; sağlığım düzelsin de öyle yazayım ve sevindirici haberler vereyim istemiştim. Oysa sağlık durumum mayıs sonundan beri giderek kötüleşti ve songünlerdeki biçimiyle, beni bile korkutacak bir hal aldı.

Barèges'de geçirdiğim ilk haftalarda, oldukça iyiydim; iyileşeceğime inanmaya başlamıştım, ama ne gezer! Konuşma organlarım tutulmuş (felçli) konuşamıyorum, dört aydanberi yemek yiyemiyorum: çiğnemek ve yutmak zor geliyor, üstelik tadalma duyusunu yitirmişim... Son kerte zayıf düştüm. Karın diye bir şey kalmadı. Sıska, tek gözlü bir Hannibal gibi dolaşıyorum. Son günlerde, ikide bir bayılma gibi

(18) Heine «Tanrıça Diana» adlı bu, pandomimalı Bale'yi, Londra Tiyatro yönetmeni Benjamin Lumley için yazmıştı.

(19) Calmonius: Lassalle'in eniştesi. F. Friedland'a arkadaşlarının şaka olarak taktıkları ad. Para işlerinde Heine'nin danışmanı.

belirtiler de ortaya çıkınca, Paris'e geri dönmeye karar verdim ve dün Barèges'den ayrıldım.

İçimde korku yok, serinkanlı ve gözüpek, başıma gelecekleri bekliyorum; değiştirmek elimizde olmayan şeylere sabırla katlanmak değil mi zaten, ötedenberi insanlığın yazgısı!

Öyle sanıyorum ki, benim artık kurtuluşum yoktur, ama belki bir süre daha bir ya da en çok iki yıl kadar ölmekle kalmak arasında hüzünlü bir yaşamı sürükler giderim.

Bunu da dert ettiğim yok; vebalini ölümsüz Tanrılar çeksin, ben ki, yaşadığım sürece, yeryüzünde sevgi ve cesaretle, onların haklarını korumaya savaştım!

Güzel bir yaşam sürmüş olmanın bilinci şu dertli günlerimde ruhumu avutan işte bu ve umarım, o beyaz uçurumun kenarına dek, benden ayrılmayacak.

Söz aramızda, bu son değil, kesinlikle değil, beni korkutan. Ölmek fena, Ölüm değil! Eğer ölüm diye birşey varsa...

Ya bu rastlantıya ne demeli? Tam bu aralık Almanya'da, benim için çıkarılan ölüm haberleri. Biraz garibime gitti doğrusu. Başka zaman olsa güler geçerdim. Bereket versin, haberin ortaya atıldığı günlerde «Allgemeine Zeitung» da bir makalem çıkmıştı. Onu görünce bu haberi uydurup ortaya süren düşmanlarımın, herhal keyfi kaçmıştır.

Paris'e döner dönmez, size, yakında çıkmasını dilediğim «Tüm Yapıtlarım»la ilgili mektubu yazacağım... Buharlı gemiler işletmeden alınmadan önce, çok rica ederim, tüm kitaplarımı bana postalayınız (benim elimdekiler çok hırpalanmış durumda) onları alır almaz gözden geçirip «Tam Yapıtlar» için düzene koymaya çalışacağım.

Size bugünedek «Troll»u yollayamadımsa, suç benim değil; aile içindeki çekişmeler[20] beni çok üzmüştü. İkinci neden

(20) Heine, burada, amcası Saloman Heine'nin ölümünden sonra, amca oğlu Carl Heine ile aralarında geçen zorlu çekişmeleri, söylemek istiyor: Amcasının kendisine bağladığı ölümüne dek sürecek maaşı, Carl Heine ödemek istemiyordu... Sonunda (1846 Haziranında) Carl Heine, bu maaşı, bundan böyle de ödemeye razı oldu. Şu koşulla ki, Heine, amca ailesinin bireyleri üzerine hiç bir zaman, bir yazı yayımlamayacaktı.

de, şiir üzerinde yapmak istediğim kimi düzeltme ve değişmeleri hastalığım yüzünden yapamamıştım; ama bu kez, Paris'e varır varmaz, bu işi ele alıp bitireceğim.

Kafam yerindedir, dahası, yaratıcı gücüm uyanık ama, mutlu günlerimde olduğu gibi iç açıcı bir hava içinde değilim.

Ailemin bana karşı işledikleri günahları Tanrı bağışlasın! Hayır, para problemi değil de, aynı kanı taşıyan akrabamın, en yakın çocukluk arkadaşımın, babasının sözünü tutmaması beni ezdi, yüreğimin çatısını çökertti ve bu çöküş de beni öldürüyor.

Duyduğuma göre, hakkımda çıkarılan yalan ölüm haberi, yeğenimi çok ürkütmüş; gerçekten de, ne kadar ürkse, yeridir.

Yazık ki, anlattığım koşullar, beni, minik oğlunuzun vaftizinde bulunmak zevkinden yoksun bırakıyor. Bu yıl, Hamburg'a gelmeyi çok isterdim. En yakınlarımın candan ilgileri, bu mutsuz zamanımda beni avunduracaktı!

Ama, bu olamayacak! Parasal durumum iyi değil, hastalığım ve Barèges'e yaptığım gezi, bütçemi çok sarstı. Giderek artan pahallılık karşısında bu kışı nasıl geçireceğimi de bilemiyorum!

Bu yıl, sizden alacağım olan ikiyüz Mark Bankoyu, Parise gelince A. Leo'nun yöntemi ile size (ayrıca haber vermeden) yollasam bile bu birşeyi değiştirmiyor. Yalnız doktorlarıma bir ayda ödediğim, bundan fazladır!

Bu konuyu kapayalım, hep bu sıkıntılar değil mi ki, her Alman ozanının yaşamına zehir katarak yinelenen?

Sağlıcakla kalın, ve bilin ki, size karşı herzaman dürüst davrandım, iyi olmaya çalıştım ve bana gösterdiğiniz sempatiye gönülborcu duydum.

Oradaki arkadaşların tümüne selamlarımı iletin. Pariś'teki apartmanımı değiştirdim, şimdi, burada oturuyorum: Faubour Poissonière No. 41.

Vefalı dostunuz
H. Heine

BETTY HEINE'ye

Montmorency, 7. Haziran. 1847

Çok sevgili, iyi yürekli anneciğim!

Gönderdiğim paketi aldığınızı bildiren mektubunu, — Lotte'ninki ile birlikte — almış ve sevinmiştim; şimdi, üç haftadanberi burada, olağanüstü güzellikteki yazlığımda rahat ve tatlı günler geçirmekteyim.

Boylu ağaçların yeraldığı, bülbül seslerinin yankılandığı, park diyebileceğim büyüklükte bir bahçemiz var, ve ben bu güzellikler ortasında, hiç bir şey yapmıyor, ancak sağlığıma kavuşmaya çaba harcıyorum.

Görüyorsun ya, benden yana, üzülmene, beni merak etmene gerek yok. Karımın keyfine de diyecek yok, o da bülbüller gibi şakıyor ve güzel davranışları ve bol sevinci ile, karanlık saatlerimi aydınlatıyor. Beni okumaktan alakoyan, şu gözlerimin hastalığı da olmasa, anneciğimin ve kızkardeşimin uzak olmalarından başka derdim yok, derdim... Aramızda, büyük bir sevgi ile, herzaman, sizden söz ediyoruz.

Şu anda, Londra'da, Kırallık Tiyatrosunda, benim yazdığım bir Bale[21] oynanıyor. Tiyatro direktöründen «Telif Hakkı»mı aldığım için — hem de adamakıllı yüksek tutarda[22] — çok bir heyecana kapılmadan sonucu bekliyorum. Eğer bu parça ile yüksek bir başarı elde edersek, o zaman, İngiltere'de kendime yeni bir gelir kaynağı sağlamış olacağım, ki bu,

(21) «Doktor Faust» adlı bale.

(22) Benjamin Lumley bu yapıt için Heine'ye 6000 Francs ödemişti.

Ancak bu parça sahneye konmadı.

Almanya'da, ve Fransa'da hiç bir zaman görmediğim kadar, zengin bir kaynak olacak.

Sevgili Lotte'yi ve minikleri kucaklar öperim. Beni sevginden uzak tutma, benim yumuşacık anacığım.

Karım, benim sevimli hovardam, hepinize candan selamlarını sunar, özellikle, aralarında ruh yakınlığı[23] bulunan öteki hovardaya, enişteme...

Adresim çok kolay, Monsieur H.H.

Montmorency, prés de Paris

Papağanım şu anda bağırıyor, Hamburg'a, sanırım Schwiegerstrasse[24]ye selamlarımı yazmayı unutma, dercesine...

Oğlun
H. Heine

BETTY HEINE'ye

Paris, 30 Mart 1848

Çok sevgili ve iyi yürekli anneciğim!

Dünyanın her yanında kargaşalıklar varken, hele burada, Paris'te acımasız çatışmalar birbirini izlerken, sana ancak birkaç satır yazabileceğim.

---

(23) Wahlverwandt: Goethe'nin yazdığı «Wahlverwandtschften» adlı romandan sonra Alman diline girmiş olan bir sözcük. Aslında: önüne geçilmez bir güçle, yazgısal diyebileceğimiz, olağanüstü bir çekimle birbirini bulan iki ruh... Bu iki ruh (iki insan) o günedek başka biriyle bağlı da olsa, ondan kopacak, ötekine kavuşacaktır.

Burada: eşsiz bir benzerlik gösteren iki yaratılış.

(24) Schwiegerstrasse: Hamburg'da, sokak kadınlarının yaşadığı, eğlence ve batakhanelerin bulunduğu yöre.

Son yaşadığımız olay[25] beni fizik bakımdan olduğu kadar, moral bakımdan da pek fena ezdi. Evreni, bugünkü kadar karanlık gördüğümü hiç anımsamıyorum. Bundan böyle, hiç bir şeye karışmayacağım, bir kenarda, gayet sessiz bir yaşam sürdüreceğim.

Kürümü yaparken, tam ortasına gelmişken, olaylar patlak verdi, ve ben hem paradan, hem sağlığımdan oldum.

Eğer, korktuğum gibi olur da, bu ayaklanmalar daha da çok kızışırsa, karımı alıp bir yerlere gideceğim, ya da yalnız olarak... Çok üzgünüm. Almanya'da, aşağı yukarı aynı durumda olmalı. Orasını da içim çekmiyor.

Karımın sağlığı iyidir. Kabuğumuza çekilmiş, sessiz bir yaşam sürüyoruz. Ortalara çıkmaktan kaçınıyorum. Ne varki, buradaki Almanlar, beni öne sürüp lekelemekten geri kalmıyorlar. Bundan önceki hükümetten para aldığımı haber vermişler, devletten ödenek alanların listesinde adım yazılı imiş![26] Bana, Lieberchen Esser![27] deseler de vızgelir, desinler! Havalar son kerte güzel, açık havada dolaşıyorum. Evin harcamalarını da şöyle böyle karşılayabiliyorum. Karım

---

(25) 1848 «Şubat — Devrimi»

Bu sırada Fransa «Cadı Kazanı» gibi kaynamaktadır. Paris'te işçi ayaklanmaları başlamıştır. Sokaklarda silahlı çatışmalar yapılır.

Paris'ten yayılan «yeni düzen» dalgası Almanya'ya da sıçrar. Sefalet içinde yaşayan işçiler ayaklanmaya ve prenslerden hak koparmaya savaşırlar.

İki ülkenin de yazgısını paylaşan Heine, yüreği, her zaman, yoksulların, ezilenlerin yanında acı çekerek olayları yaşar.

(26) Tüm mülteciler gibi Heine de 1836 danberi Fransız hükümetinden düzenli olarak para yardımı görmekte idi. «Şubat Devrimi»nden sonra, kısa bir süre yayımlanan «Revue rétrospective» adlı dergide «örtülü ödenek»ten para alanların listesi yayımlanmıştı.

(27) Liberchen — Esser: (jiddisch = Yahudi Almancası). Zengin kişilerin, ya da kurumların yoksullara, iyilik olsun diye yedirdikleri yemek. Bu yemeği yiyen kişi. (Burada) çanak yalayıcı.

anlayış gösteriyor, böyle yapmazsa, kıralların, uluslarına özgürlüklerini bağışladıkları gibi, ben de ona özgürlüğünü bağışlayıveririm: anlasın bakalım, o zaman özgürlüğün nemenem bir şey olduğunu.

Burada, nasıl bir felaket içinde olduğumuzu tahmin edemezsin. Özgürlüğüne kavuşup iflas eden edene!

Senden uzun mektuplar bekliyorum, sevgili anneciğim. Ama, siz benden öyle sık olarak mektup beklemeyin, kalemi elime almak istemiyorum. Yazı yazmaktan korkuyorum.

Daha güvenli olsun diye şu adrese yazınız:

H. Heine, chez Monsieur Faultier, 84 Rue de Lourcine, à Paris

Mektuplarımı şimdi hep bu adrese yollatıyorum. Çünkü kapıcıya güvenim yok.

Ailemiz, çok para kaybetti mi? Bana uzun yaz, sevgili Lotte ve küçükleri benim için öp! Karım, şu hovarda karım, hepinize candan selamlarını yollar.

H. Heine

EDOUARD DELAGRANGE'[28]a

Passy, 25 Haziran 1848

Yurttaş Marquis!

Paris'te iseniz, ve güzel havalar sizi Bois de Boulogne'da bir gezinti yapmaya çekmişse, bir kaç dakikanızı ayırmanızı ve Passy, Grande Rue 64'e uğramanızı rica edeceğim; orada ölümle becelleşen zavallı bir Alman ozanını bulacaksınız.

Son görüştüğümüzden beri, ah, hastalığım ilerledi, bu tutulmalar (Felç paralizi) ölümlü bedenimi, hemen tümüyle kapladı. Kırallığın yıkılmasıyla beraber, bacaklarım tutuldu

(28) Lagrange, Adelaide — Edouard le Lièvre, Marquis de Fourilles et de Lagrange (1796—1876): Fransız gazeteci ve politikacı.

ve ben bir sakat olup kaldım. Benim size gelmemin olanağı yok artık, bunun için, halime acıyıp evime gelmenizi, sizden rica etmek zorundayım.

5 hafta kadar önce, düşüncesiz bir davranışla, «Augsburger Zeitung»a yolladığım ve orada yayınlanan saçma yazımın bir örneğini, bu mektupla, size sunuyorum; bununla ilgili önerileriniz, ya da, hiç değilse, düşünmeden yaptığım bu anlamsız işten ötürü bana bulacağınız bir iki avutucu sözünüz vardır. Yayına geçmiş bu mutsuz yazıyı okuduğunuz zaman göreceksiniz ki, çekmekte olduğum fizik acıların yanısıra amansız ruhsal acılarımda etkisi altında kalmışım.

«Augsburger Zeitung» da, tüm Almanlara, benim de öteki mülteciler gibi Fransızlardan para dilendiğimi ilan etmekle, onurumdan çok şey yitirdim, beni aşağılayan bu itirafı yaparken, ünlü adımın bu kayırmada rol oynadığını, Fransa'nın, Fransızları bir kaşık suda boğmak isteyen, Fransız Düşmanlarına karşı yılmadan savaşan bir yazara gönül borcu duyarak, bu para yardımını yaptıklarını yazmayı düşünememişim. Ren'in öbür kıyısındaki düşmanlarımın, bunca saldırısına neden olan bu ödeneği almak, kuşkusuz benim hakkımdı. Size bunları anlattığım zaman şaşıracaksınız.

Ama, bu mutsuz ödeneğin, kimin tarafından kesildiğini öğrendiğiniz zaman daha çok şaşacaksınız: Bu ödenek, Monsieur de Lamartine[29]in buyruğu ile kesildi. Ondan böyle bir kararın çıkacağını hiç aklıma getiremezdim!

Evet, Monsieur de Lamartine, Henri Heine adındaki yoksul ve hasta bir ozanın ödeneğini kesti. İnanılması güç olan bu gerçek «Alman Ozanlarının Yaşamları» adlı ünlü «Ezilmişler Tarihi» ne acı bir belge olarak geçecektir.

Bu olayda, benim de azçok suçum oldu sanıyorum: Hesap bürosunun yönetmenine «Şubat ayının doğurduğu zorunluklar ve gereksinmeler dolayısı ile ödeneklerde bir kesinti yapmayı düşünüyorsa, Monsieur de Lamartine'den rica ede-

(29) Lamartine, Alphonse de (1790—1869): ünlü Fransız ozanı, liberal politikacı. 1848 de, Cumhuriyet Döneminin Dışişleri bakanı; geçici hükümet üyesi.

rim, benim ödeneğimden kesinti yapacağına, hiç vermesin daha iyi...» yollu sözler sarfetmiştim.

Bana verilen ödeneğin kısıtlanması, zafer çelengini, başında tutmaya çaba harcayacak yerde, özgürlük ağaçları dikmekle, yetinen her hangi bir bakanın önerisi ile gelmiş olsaydı, ben de, herkes gibi, buna katlanırdım. Ama bu kısıtlamanın böyle yüksek bir katın onayından geçmesi, kişiliğimi aşağılayıcı bir değerlendirme gibi geldi bana... Bundan kaçmak istedim ve Monsieur de Lamartine adımı listeden çıkarıverdi.

Sonradan duyduğuma göre, Monsieur de Lamartine, benim 25.000 Francs aldığımı, zengin biri olduğumu sanıyormuş! Parnass'[30]ın yıkıntılarından başka hiç bir şeyi olmayan bu zavallı, yoksul ozanı!

Yazdıklarımı okuyamıyorum. Gözlerimin durumunu biliyorsunuz. Ama, ne olursa olsun, bu mektubu yazmak beni rahatlattı.

Bayan Markiz'e selamlarımı sunar, beni, lütefdip hatırlamalarını saygılarımla rica ederim.

Şu derin yalnızlığım içinde yaşarken, sağlığımda bana ilgi göstermiş olan dostlarımı düşünmeden edemiyorum, ve işte bugün de size yazıyorum.

Kardeşce selamları ile
Henri Heine

BETTY HEINE'ye

Passy, 26 Haziran 1883

Çok sevgili anneciğim!

---

(30) Parnass: (Yunanistan'da bir sıradağ). Eski Yunanda, Apollo'nun ve Musa'ların (esinperileri) yeri diye biliniyordu. Bu yüzden, şiir ve yazı sanatının simgesi olmuştur. Heine: kırık dökük bir kaç şiirinden başka hiç bir şeyi olmayan, demek ister.

Paris'te, kan gövdeyi götürürken,[31] beni merak edeceğini düşünerek, sana tezelden bir haber salmak istedim. O korkunç üç günü, burada, büyük bir güvence içinde geçirdik; şimdi de telaşsızca, işlerin sonunun neye varacağını bekliyoruz.

Senden mektup almadım, bu, bizi, zaman zaman dayanılmayacak kadar üzüyor.

Bu satırları çok acele yazdım. Karım sana da, Lotte'ye de selamlarına öpücükler katarak yolluyor.

Dünyayı felaketler kaplamış, bunların ortasında insan, kendisini bile unutuyor.

Sana içten bağlı oğlun
H. Heine

JEAN JACQUES DUBOCHET[32]

Passy, 29 Ağustos 1848

Monsieur!

Sizinle görüşmek onurunu duyduğum o günden beri, sağlık durumum çok bozuldu. Tüm bedenimin paralize olması gibi bir felakete uğradım. Bacaklarım tutmuyor, dolayısı ile yataktan çıkamıyorum.

Herkes ayaküstünde iken, her şey devingen bir akış içindeyken, şiltesine mıhlı kalıp yatmak, kolay iş değil!

Yurdumdan aldığım haberler de acılarımı arttırmakta... Yaşamımı adadığım amaçlar uğruna bunca emek ve çabadan sonra, asıl çalışmam, koşmam gereken bir zamanda ben, kımıldamamaya lanetlenmiş bulunuyorum.

---

(31) Hükümetin, kimi işletmeyi (ateliers nasionaux) kapatması üzerine, 23 haziranda başgösteren işçi ayaklanması, ancak askeri güçlerin çabası ile, ve çok kan dökülerek 26 haziranda bastırılabilmişti.

(32) Dubochet, Jean-Jacques (1798—1868): Fransız yayıncı.

Herzamanki gibi, benden yardım bekleyen dostlarımın dileklerine bile yanıt veremiyorum.

Almanya'da düşmanlarımız işbaşında. Hani şu «Milliyetçi parti» «(nationale Partie) olarak ortaya çıkan» Teutoman'lar yok mu, gemi azıya almış, yüksekten atarak, ağızlarına geleni söylüyorlar. Bunların kafasında, dünya tarihine yön verecek bir rol oynamış olmaktan başka bir şey yok; doğuda ve batıda, çoktan yokolmuş, cermen kökenli soydaşlarımı bulup bir araya getirmek; sizden, el çabukluğu ile «Alsace»ı, arkasından da «Lorraine»i almak, ve —Tanrı bilir — şu anda aklıma gelmeyen, daha bir çok şeyi başarmak.

İstedikleri: Savaş! Başkaldırıya hazır tebaalarının yüreklerindeki savaş ve cenk isteğini dışa yöneltmek işlerine gelen prenslerimiz de, bu noktada Teutomanlarla uyum içinde.

Ren kıyılarından aldığım haberler hiç içaçıcı değil; yirmi yıldanberi, Ren eyaletlerinde, Prusya baskısını yıkmaya çalışan en koyu Fransız dostları bile artık, gelişmekte olan «milli» bilincin karşısına çıkmaktan vazgeçip, Alman İmparatorluğunun bayrağını çekiverdiler.

Sizinle son konuşmamızı yaptığımızda bu konu ile ilgilenmiştiniz. O zamandanberi, bunları, sizinle uzun boylu konuşmayı istedim. Şu anda, bu isteği daha güçlü bir biçimde içimde duymaktayım. Ayrıca, yine bu konu ile ilgili olarak benim de, konuşmak istediğim, özel sorunlarım var.

Ama, bu biraraya gelmeyi nasıl sağlayacağız?

Ben, Passy, Grande Rue 64'de oturuyorum. Sizin oturduğunuz yere bir hayli uzağım. Acep, çalışmalarınız arasında, vakit ayırıpta, buraya kadar gelmek özverisinde bulunabilirmisiniz? Önümüzdeki günlerde — kısa bir süre için de olsa — bana kadar gelirseniz çok sevineceğim.

Yapacağınız bu ziyareti hiç bir teşekkür sözcüğü ile karşılayamam.

Ayrıca, gelmenizle çok hayırlı bir iş de yapmış olacaksınız: Gelişiniz, hiç kuşkum yok, sağlığım üzerine iyi etkiler yapacak. İçinde bulunduğum durumda, sizin düzeyinizde bir kimse ile konuşmayı çok gereksiniyorum.

Onsekiz yıl önce, bu Fransız ülkesine geldiğim gün, Fransızlar adına, beni çok iyi karşıladınız, ve ogün bugün bana hep iyi davrandınız.

Bu ricamı da acep olumlu karşılayacak mısınız? Hangi gün yolunuzu bekleyebilirim?

Derin saygılarımla
Henri Heine

MAXIMILIAN HEINE'ye

3 Aralık 1848

Çok sevgili Max!

Yazdığın ikinci mektuba yanıt vermekte gecikdimse bu, hergün «yarın biraz daha iyi olurum, kendimle ilgili daha iyi haberler veririm» diye düşündüğüm içindir.

Sana son mektubumu yazdığımdanberi — daha doğrusu yazdırdığımdanberi — yatağımdan çıkmadım ve gecelerimi, gündüzlerimi sonsuz acılar ve krizler içinde geçirdim. Enseme ve belkemiğimin bittiği yere konan 2 Kauter[33] ağrılarımı biraz hafifletti; Chomel ve Rostan'ın yaptıkları dikkatli bir konsultasyondan sonra, onların önerisi ile bu metodu uyguladık. Jodine ferrugineuse'den başka hiç bir ilaç kullanmıyorum. Dr. Wertheim ile, Dr. Gruby tedavimi yapıyorlar. Yalnız doktorum değil, bunun yanısıra dostum da olan Dr. Wertheim, günde bir kaç kez eve gelerek, hastalığın gidişini izliyor.

Durumumun giderek iyiliğe döneceğini, günde hiç değilse bir kaç saat yatağımdan çıkarak, koltukta oturabileceğimi umuyorum. Gözlerim de, düzelecek sanıyorum, çünkü gözlerde «zafiyet» den başka birşey yok, ancak kramplar yüzünden kimi zaman gözkapaklarım kapanıyor, ve ben an-

(33) Kauter — Kaustik (cautériser etm.) (Tıp: yakarak tedavi) kimyasal ilaçla, ya da kızgın metal, tuğla... ile dokuyu yakarak etkilemek.

cak, sağ gözümün kapağını parmağımla kaldırıp açarsam, biraz görebiliyorum.

Bu körlük, beni son derece, üzüyor; buna bir de yataktan kalkamamanın verdiği sıkıntı eklenince, moralim o denli bozuluyor ki, yaradılışımda hiç olmayan hallere düşüyorum: ah, uf ediyor ve ağlamaklı oluyorum ve bu halimle, çekilmez bir yaratık oldum diye de, ayrıca dertleniyorum. Günün birinde, benim «musa»mı (esin perisi), rahibe kılığında karşında görürsen hiç şaşma! Sonsuz acılar içinde, uykusuz geçirdiğim gecelerde, ne güzel dualar dizeliyorum bilsen! Bunları kaleme almıyorum ve bunların tümü, bildiğin bir Tanrıya, atalarımızın Tanrısına yöneltilmiş dualar... Geceleri beni bekleyen, yaşlı hastabakıcı kadın, geçen gece, dizlerimdeki kramplara karşı, çok etkili bir dua bildiğini söyledi, ve ben de tüm inancımla, bu duayı benim için okumasını rica ettim. Dizlerime sıcak bir havlu sardı ve okudu... Ne dersin? Dua iyi geldi ve kramp geçti. Ama, obür dünyada, bu tutumum acep nasıl değerlendirilecek? İnancı tam kimi meleğin: Şu karaktersiz insana bakın, sağlıklı günlerinde insafsızca alaya aldığı bir Tanrı'ya, kocakarılar aracılığı ile yalvarıyor, dediğini duyar gibi oluyorum.

Sevgili Max! Ne denli acılar içinde kıvrandığımı sen bilemezsin, düşünemezsin; ve tüm bu acılara katlanabilmek için ne büyük, ne ürkütücü derecede büyük bir istenç gücü sarfettiğimi...

Yaşamdan tad alma olanağı kalmamış, bu yönde tüm umutlarımı yitirmiş, üstelik, yüreğinde iyileşmez yaralar taşıyan bir insanın, en son başvuracağı şeyi ... tüm bu acılara kendi eliyle son vermeyi... yapmamamın tek nedeni ise karımdır.

Sokağa çıkıp bir gezinti yapabilmek uğruna, her türlü sıkıntıyı, her türlü moral alçalmayı, aşağılanmayı, üstlenebilirdim! gibi geliyor şimdi bana!

Param parça bir yürekle, yaralar açılmış sırtının üstünde yatmak, sürekli olarak yatmak... dayanılmaz şey!

Dış durumum biraz daha iyidir; yeni bir apartmana yerleştik, burası çıktığımız apartmandan daha çok hoşuma gidi-

yor. Yalnız, biraz küçük; bu da beni rahatsız ediyor, zira evde olup bitenlerin tümüne ister istemez katılıyor gibiyim, nitekim, saygıdeğer karımla, ahçı kadın arasında geçen konuşmalar sinirlerimi bozmama yetiyor.

Karım, aslında, güzel olduğu kadar vefalı, harika bir kadın. Sesi de (herhangi biriyle dalaşırken yaptığı gibi bağırmazsa), hasta ruhumu merhem etkisi ile okşuyor. Onu öylesine bir tutku ile seviyorum ki, sevgim, hastalığımın boyutlarını aşıyor, zavallı organlarım yitik ve felçli olsalar da, bu duygumda güçlüyüm.

Sırası gelmişken, sana yeni evimizin adresini yazayım. Bundan böyle mektuplarını buraya yollarsın:

Rue d'Amsterdam No: 50, à Paris.

Yakında mektubunu bekliyorum.

Son mektubunu gönderdiğin adres de, her zaman için, güvenilir, geçerli adrestir. Oraya yazılan mektuplar, her zaman için, nerede oturduğumu bilen arkadaşım tarafından, güvenilir kişilerle bana iletilir. Sen de bana böyle bir yedek adres verirsen fena olmaz. Günün birinde adres değiştirmiş olabilirsin, ya da ben senin adresini kaybederim. Şu barbarca adresini aklımda tutmanın olanağı yok.

Para işlerimden, bundan sonraki mektubumda söz ederim,[34] bugün hem sinirlerim bozuk, hem de mektup yazdırma işi iyi yürümüyor; yazıdan da el değiştiğini anlamışsındır.[35]

...Carl, hasta olduğumu bildiği halde, Paris'ten geçerken, bir kez kapımı çalmadığını, dolayısı ile de olsa, bana son

---

(34) ...gelecek mektubumda yazarın, dediği halde Heine, yine bu para işlerini kardeşine tüm ayrıntıları ile anlatmaya dalar. Amca oğluna hastalığından ötürü para yardımında bulundu ise de, Carl Paris'ten geçmiş, Heine'yi görmeden Londra'ya gitmiştir. Mektubun bu bölümünü (bir sayfa kadar!) kitabımıza almadık.

(35) Heine'nin dikte ettiği bu mektup, iki ayrı «yazıcı» tarafından yazılmıştı.

kerte kaba davrandığını söylersem aranızdaki ilişkinin soğukluğunu anlarsın.

En sağlıklı olduğum günlerde bile, babası (Salomon Heine) bana böyle davranmamıştı.

Yalnız, evinde, onu benden soğutmak için, sürekli olarak elden ne gelirse yapıldığını bilmekte de yarar var.

Bilmem anlatmak istediklerimi yeterince açık anlatabildim mi?.. Dikte ettirmek bugün bana zor geliyor, üstelik benim anlatı - türüme alışık olmayan yeni bir kalem (!) kullanıyorum.

Anneme, yabancı bir elyazısı ile mektup yollamak çok gücüme gidiyor. Zavallının, mektubu açıpda, benim elyazım yerine başkasınınkini gördüğü zaman duyacağı üzüntüyü düşününce yüreğim parçalanıyor.

O, benim yalnızca gözlerimden rahatsız olduğumu sanıyor, felaketimin büyüklüğünden haberi yok. Mektuplarımda ona, yakında iyi olacağımı, doktorum izin verir vermez, kendi elimle yazacağıma inandırmaya çalışıyorum.

Kız kardeşime ise, gerçeği yazmayı daha uygun buldum. Gustav'dan, herhal, sen de benim gibi, doğrudan haber alıyorsundur; sanırım tüm bu karışıklıklardan en az zarar gören o oldu.

Almanya'daki olaylar, beni burada çok olumsuz etkiliyor, üzüyor... Ne korkunç olaylar bunlar... Olup bitenlere karışmamış olmam bir bakıma şansım. Senin de bu dehşet verici sahnelerden uzak olman iyi!

Bana nasıl olduğunu yaz, anlat; sık ve havadisli mektubunu bekliyorum. Daha ne kadar yaşayacağım belli olmaz! Bilsen, çoğu zaman, seni düşünerek ağlıyorum. Benim tek dostumun, bu korkunç dönemde, yanımda olmaması yüreğimi sızlatıyor.

Yapayalnızım. Tutkuların ve sevgilerin kaynadığı yerde, Paris'te, ben, tüyler ürpertici bir yalnızlık içindeyim!

Sağ ve esen kal, seni — söyleyemeyeceğim kadar — çok seviyorum.

Her zaman seni çok düşünen kardeşin

H. Heine

JULIUS CAMPE'ye

Paris, 15 Ocak 1849

Sevgili Campe!

Her gün, «yarın daha iyi olurum, daha iyi haberler veririm» diye düşündüğüm için, bu mektubun yazılması gecikti. Ne yazık ki sağlığımda hiç bir düzelme yok. Yedi aydan beri yataktan çıkmadım. Dayanılmaz ağrılarım azalsın diye, belkemiğimin dört yerini yakarak (dağlayarak) açtıkları yaraların üstünde, sırt üstü yatmaktayım. Gözlerim son kerte zayıf, buna körlük de denebilir. Ama doktorlarım umutlu. Gerçi hiç bir zaman ayağa kalkamayacağım, ama hiç değilse bir yerden, bir başka yere taşınır hale geleceğim. Önümüzdeki ilkyazda, bu dedikleri doğru çıkarsa, kendimi Hamburg'a taşıtmak istiyorum; orada sessiz bir köşede ömrümün son günlerini geçirmek...

O zaman, hiç değilse, sizlere yazmam gerekmeyecek...

Size kendi elimle yazamadığım için, bu mektubu bir yazıcıya dikte ediyorum, ve bu kez yabancı (Alman olmayan) bir yazıcıya... Onun için, bu günlük ancak en önemli şeylerden sözedeceğim.

Herşeyden önce size şunu bildirmek istiyorum: yarıyıllık ödeneğimin tutarı olan 600 Mark Banko'yu, bay Rothschild frères'lerin, bir ay içinde size transfer etmelerini istiyorum. Almanya'daki karşılıklıkları düşünerek bu işi bugüne dek geciktirdim. Paraya çok gereksinmem olmasa, yine de yazmaz, biraz daha beklerdim. Hastalığım yüzünden ne kadar çok para harcadığımı bilemezsiniz, oysa bu zavallı halimle, gereksindiğim bir çok şeyi de almadığım halde... İçim çok dolu, ama bu konuyu burada kesiyorum.

Bana mektup yazmadınız, «Tüm yapıtlarım»ın basımı üzerine de sizden bir haber alamadım, bunu beklemiyordum da...

Bir dünya yıkıldı, bu konudaki düşüncelerinizi benimle paylaşmaya kalksanız tomarlarla kağıt yetmez. Almanya korkunç bir dönemi atlattı, sanırım bundan böyle, yavaş yavaş bu karmaşıklıktan kendinizi kurtarırsınız. Ben, tersini düşünen pesimistlerden değilim.

Söylediğim gibi bu ilkyazda sizi göreceğimi ve karşılıklı konuşabileceğimi umuyorum. Ama bu arada beni tümüyle habersiz bırakmamanızı rica ederim. «Tüm yapıtlar»ın basımına şimdiden girişmeyi düşünmez misiniz? Bu alan, oldukça durulmuş gibi gözüküyor. Günlük olaylar, bizim Tüm yapıtlar'ın süksesini arttırdı. İyi haber alan kaynaklardan duyduğuma göre, adım şimdi Almanya'da daha popüler olmuş. Bana yakında yazın; adresim

Rue d'Amsterdam No: 50, à Paris.

Oradaki dostların tümüne selamlar, her ne kadar tanışmadımsa da, eşiniz hanımefendiye de... Küçük oğlunuz, umarım, sağlıkla büyümektedir, ona en iyi dileklerimi... Bilseniz, Anayurdumu görmek için nasıl can atıyorum!

Arkadaşınız
Heinrich Heine

Bu mektubu bir Fransız'a yazdırdım, ve onu gözden geçiremiyorum; bir Alman «yazıcı» bulunca daha uzun yazarım.

HEINRICH LAUBE'ye

Paris, 25 Ocak 1850

Çok sevgili Laube!

Viyana'da Tiyatro müdürü olduğunu, bir kaç gün önce, büyük bir sevinçle öğrendim ve hemen sana yazmak istedim. Bugünedek susmamın nedeni sana verecek hiç bir iyi haberim olmadığıdır. Sağlıklı bir saatim olur, içaçacak bir olayla karşılaşırım da, o zaman yazarım diye hep bekledim.

Ama saatler ve olaylar hep kötüye, daha kötüye gitti. Hastalığım üzerine söylenen sözler, ne yazık ki doğrunun doğrusudur.

Bir yıl ve üç çeyrek yıldanberi, gece gündüz korkunç acılar içinde kıvranarak yatıyorum. Hiçbir yerim tutmuyor; sürekli kramplar, acılı kasılmalar gözlerimin görmemesi insanların başına gelen hastalıkların en korkuncu, en acımasızı... akıl almaz bir felaket benim başıma geldi!

Fizik acılarımın yanısıra, moral işkenceler eşliğinde gelen kapkara bir umutsuzluğa nasıl sessizce dayanıyorum, ben de bilmem.

Sürekli arka üstü yatmaktan ve çok çok aldığım uyuşturuculardan kafam sersem, ama henüz yerinde... Umarım onu herhal pek uzak olmayan sonumadek koruyabilirim.

Dinsel düşüncelerim, inançlarım üzerine çıkarılan dedikodulara çok saçmalıklar ve kötülükler karışmış. Dini duyma biçimimde hiç de öyle büyük bir değişiklik olmadı. Sana kesinlikle ve bilinçli olarak söyleyebilirim ki: dinsel görüşlerim ve düşüncelerimde bir «Şubat - Devrimi» olayı atlattım: Beni pek fazla etkilememiş olan eski bir prensibin yerine bir yenisini koydum, eskisine olduğu gibi buna da öyle gözü kapalı bir inançla bağlı değilim.

Yani, ruhumda, öyle birdenbire değişmiş hiç bir şey yok.

Bu konuyu özetleyerek belirtmek için diyebilirim ki: Hegel'in Tanrısını, daha doğrusu Tanrısızlığını bıraktım, onun yerine, doğanın ve insan ruhunun dışında, gerçek kişisel Tanrı (varlığı) doğmasını öne aldım. Hegel'in sentezi kadar güçlü, sentezini kurabileceğiniz bu dogmayı, neoplatonik Fragmanlara dayanarak, eski İranlı dinadamları (Magier)[36] işlemişlerdi.

Aynı dogma, daha sonraları, Musa döneminden kalma belgelerde, gerçek tutkusu ile, günümüz dialekticilerine taşçıkartacak güçlü bir dille anlatılmaktadır.

Hegel, çok gözümden düştü, yaşlı Musa ise gözümün önünde pırıl pırıl!

---

(36) Magier: İranlı «ruhban sınıfı». Priesterkaste der Perser.

Ah, ama keşke Musa'nın yanında peygamberleri de olsaydı![37]

İşin en kötüsü, bu korkunç hastalığı çekerken, hiç akla gelmeyen zamanlarda, birden, karşımıza çıkan evle ilgili harcamaları yapacak paranın olmaması...

Şubat Devrimi, çok kişiyi ekonomik alanda sıfır ederken, kuşkusuz, beni de yıktı; ama, yine de mutluluğumun yıkıntıları bile, birkaç Alman ozanını, aileleri ile birlikte yaşatmaya yeterdi; ne var ki, prensler gibi para saçarak yaşamaya alışık olan ben, bu mutsuz insan, bakımım için, inanılmaz harcamalar ve elimde kalan kaynaklar bunları karşılamıyor. Lütfen, bunlar aramızda kalsın! Söylememin nedeni de, sana durumumu anlatmak, bu halimde bile para kazanmak zorunda olduğuma seni inandırmaktır.

Şimdi «Faust»[38]u sana neden gönderdiğimi, onu uygulaman ricası ile rahatsız ettiğimi anlamışsındır.

Bu kitabın, her türlü hakkı bendedir. Keşke o zaman, bir bale yazacağıma, bir dram yazsaydım da, sen konuşmalı, sahnende uygulasaydım!

Şimdi, bak bakalım, acep senin, şarkı söyleyen, hoplayan, zıplayanlardan olan meslekdaşlar, bu zavallı pandomimacı ozan için, bir şeyler yapabilirler mi?

Ah, Romeo gibi, ben de «Mutluluktan çıldırıyorum!» diyebilseydim!

Ben piyes yazamayacak durumda olayım... ve (Burgtheater)[39] arkadaşımın elinin altında olsun! Onbeş yıl önce bu, böyle olsaydı, ardarda kimbilir kaç dram yazardım!

Bu dünyaya kuşkusuz erken gelmişim, bu erken geliş ve sürgün yaşamımın yarattığı yanlış tutumum işte mutsuzluğumun nedenleri.

Campe'den iki yıldan beri mektup almıyorum. Daha doğ-

(37) Neben dem Moses auch seine Propheten... Universiteliler arasında «parası olmak» yerine kullanılan bir deyim.

(38) Heine'nin yazdığı «Doktor Faust» kalesi.

(39) «Burgtheater» Viyana'nın ünlü tiyatrosu.

rusu, mektuplarıma da, yapıtlarımın baskısı ile ilgili sorduğum bekinmeli sorulara da yanıt vermiyor. Bu inatçı susmanın ardında nasıl bir düşünce yatabilir, diye düşünmeyi, bu düşünceyi bulup çıkarmayı pek istemiyorum. «Tüm Yapıtlar» için bana ödemesi gereken parayı, 2 yıldan beri, düzenli olarak gönderiyor, ki bu da benim için en önemli olan şey!

Acaba Campe, iyi reklam olur diye «Tüm Yapıtlar»ın yayımını, ölümümden sonraya erteliyor da, ölümümü mü bekliyor dersin? Yoksa, para sıkıntısı çektiğimi biliyor da —mektubumda bundan ona sözetmiştim— ondan bir takım fazla isteklerde bulunurum diye mi korkuyor?.

Bu düşüncelerin beni ittiği bunalım, dinsel bir takım duyuların içinde yeniden uyanması bir araya geldi, ve ben öyle bir iş yaptım ki, öğrendiğin zaman, bana çok, hem de pek çok kızacaksın. Yazınsal açıdan bakınca kızacaksın, yoksa moral açıdan değil..

Ürkünç bir Autodafé[40] işine kalktım, bugün, düşününce dehşete kapılmaktan kendimi alamıyorum.

Bir başka mektupta, ne yaptığımı anlatır, sana içimi dökerim; bu, mektup yazışmamızın başlangıcı olsun.

Siyasal alanda, tutumundaki değişikliklerin, eleştiri konusu olduğunu duydum; ben, seni anlıyor ve bağışlıyorum; aptallığa gerek yok, sana bu kadar söylerim.

Senin de, benim dinsel konulardaki esnekliğimi hoş göreceğine inanıyorum. Kimseyi inançlarından ayırıp, kendi inançlarımı kabul ettirmeye niyetim yok. Zaten, her konu üzerindeki düşüncelerimi, şimdi yalnız kendime saklıyorum.

Almanları çok az görüyorum, zaten çok az insanı hasta yatağımda kabul ediyorum.

Amca oğlum Carl Heine ile, ne yazık ki, halâ daha barışmış değiliz, buna da ayrıca üzülüyorum, onu küçük yaştan beri çok severdim, aramızda yakın bir arkadaşlık vardı. Mali bakımdan bana yardımını sürdürüyor.

Geçenlerde, doğu - batılı kırlangıçlardan yaslı hocamız

---

(40) Autodafé: Kitapları, yazıları, (müsvetteleri) yakarak yoketme.

(Rabbi) Ludwig Wihl»[41] beni aradı; bileceksin, bir zamanlar, rahmetli Gutzkow'un arşivinde çalışmıştı.

Arada bir bay Bamberg'i de görüyorum, onu anımsarsın; şimdi, eskisinden de beter Hebbel'i hiç ağzından düşürmüyor, hele gençlerin yanında...

Bugün, sana bu mektupla birlikte Balette'in müsvettelerini de gönderecektim; oysa, söz verdikleri halde bu kopyayı getirmediler. Önümüzdeki günlerde, onu sana ayrıca gönderirim.

Karım sana ve eşine, onun deyimi ile «graziös»[42] Madame Laube'ye en içli selamlarını sunar.

Ben de kendisine saygılarımı sunar, inceliğine duyduğum hayranlığı ayaklarının önüne sererim.

Viyana'da bir erkek kardeşim var. Gazetecilerin uydurduğu gibi, aramızda dargınlık filan yoktur. Onu tanıyor musun? Onunla, aile bağlarından başka, bir yakınlığımız olmadı, kafaca da ortak yanlarımız var diyemem, birbirimizi de pek seyrek görürüz.

Ona rastlarsan, lütfen selamlarımı söyle.

Sağlıcakla kal!

Seni Tanrıların korumasına emanet ediyorum. (Yok olmadı, bu eski ağız; aslında şimdi seni Ulu Tanrının korumasına...)

Sevgileriyle
arkadaşın
Heinrich Heine

Adresim Monsieur Henri Heine, Rue d'Amsterdam No. 50 à Paris.

---

(41) Ludwig Wihl (1807—1882): Yazar ve yayıncı. Ludwig Wihl, 1836 da «yaşlı Rabbi» (Rabbi, İncil'den alınma bir sözcük, usta (üstad), öğretmen, hoca anlamına) adlı bir şiir yazmıştı. Ve tüm şiirlerini 1847 de «Doğu—Batılı Kırlangıçlar» adı altında toplamış ve yayınlamıştı. Heine bu iki adı birleştirerek Wihl'i alaya alıyor.

(42) graziös: incelikli (zarif).

SAINT RENÉ TAILLANDIER[43]e

Paris, 21 Kasım 1851

Sevgili bay Taillandier

Dün, bay de Mars[44] ziyaretime geldi ve sizden haber getirdi. Benim üzerime uzun bir yazı hazırladığınızı, ve çevirisini yaptığınız parçaların[45] büyük bir olasılıkla, bu makalenin içine katılarak yayımlanacağını söyledi; benden Faust üzerine hazırladığım yazıyı, sözünü ettiğim Fransızca çevirisi ile birlikte, en yakın zamanda göndermemi istedi.

Kendisine, bu çevirinin «ağır» olduğunu, aslının ruhundan çeviride eser bulunmadığını, üslubun yetersiz kaldığını söyledim. Ama çevirmenin, hiç değilse, Alman'ın kavrama gücüne hitap eden — ne denli geniş ve kültürlü olsa da — Fransız anlayışı ile bağdaşmayan konuyu, doğru anladığını söyledim.

Günderdiğim bu yazının özellikle «Revue»[46] için hazırlandığını, yapmamız gereken tek değişikliğin, kitabın başındaki «Giriş Yazısı»nı, makalenin sonuna eklemek olduğunu, sözlerime ekledim.

---

(43) Taillandier, René — Gaspard — Ernest (arkadaşları arasında: Sainit — René) (1817—1879): Fransız Edebiyat tarihcisi ve çevirmen.

(44) Mars, Victor de: 1838 den beri «Revue des deux mondes»un sekreteri ve yöneticisi.

(45) Taillandier, Heine'nin Ramanzero kitabından «Prinzessin Sabbath» ve «Jehuda ben Halevy» şiirlerini Fransızca'ya çevirmişti.

«Poètes contemporains de l'Allemagne: Henri Heine, sa vie et ses écrits. (Çağdaş Alman Ozanları: Heinrich Heine, yaşamı ve yazıları) Bu makale 1. Nisan 1852 de «Revue des deux mondes»da yayımlandı.

(46) «Revue des deux mondes»

Önemli olan, bu küçük yapıtın Revue'nün havasına uyması, okuyucularını eğlendirerek bilgi sahibi eden Buloz[47]un hoşuna gitmesi.

Yazıya yepyeni Alman söylenceleri katarken, çok ağırlıklı sanat ve yazın sorumlarına da yeterince eğilebildim diye seviniyorum.

Size bu küçük kitabı sunarken, dosyanın içine, yukarda sözünü ettiğim çevirinin bir kopyasını da ekliyorum: Bu çevirinin hiç bir yerinden yararlanmasanız bile, belki kimi bilgilerini benimsersiniz.

Yapıtı, sizin, yenibaştan çevirmenizi çok isterdim. Bu iş, yukarda açıkladığım gibi, kolay olmamakla beraber, sizi çekeceğini ve romantik yaradılışınıza uyacağını sanıyorum.

Bana büyük bir hizmet getiriyorsunuz ve sanırım ki «Revue»ye de öyle...

Benim «Romanzero», Almanya'da, görültüler koparark, hızla yolunu almakta, gerçi okşanan ozanlık onurumla bu başarının tadını çıkaramıyorum, ama belki de, bu hasta halimle, alkış topladığım o yerlerden uzak olmam daha iyi... Eskiden de, sağlıklı olduğum dönemlerde de, Almanların gürültülü coşkuları, her zaman, yaradılışımdaki ince onura ters düşer, beni biraz ürkütürdü.

Size söylemek istediğim çok övücü sözlerim var, ama Fransa'da edindiğim Takt[48] duygusu, bunları size şimdi, tam benim üzerime kalem oynattığınız bir sırada söylemekten beni alıkoyuyor.

Bu yazınız için size gerekli bir hayli not yolladım, sanıyorum. Olaki Chasler[49]a yazdığım mektubu makalenizin içine alırsınız; canalacak noktaları, bugüne göre, önemini yitirmiş, biraz eskimiş olsa da...

---

(47) Buloz, François (1803—1877): Fransız gazeteci 1831 denberi «Revue des deux mondes»'un yazı işleri müdürü.

(48) Takt: saygılı, incelikli, düşünceli bir dikkat; çekinerek, saygı ile davranmak ve kavuşmak.

(49) Chasler, Philarète (1738—1837) Fransız yazar ve eleştirmen.

Onu yazdığım sıralarda ben, yasaklanan «Genç Almanya» örgütünün başı olarak, parlamento kararı ile, tutuklanmak üzere, heryerde aranıyordum. O dönemde, Fransız düşmanı Menzel buldoku arkamızdan havlıyor, «Genç Almanya»yı Sinagok'lar tarafından yönetilen, Fransa lehine, Almanya aleyhine çalışan zararlı ve kötü bir topluluk olarak göstermeye çaba harcıyordu «Nationale Partie» türlü uydurma sav ileri sürerek halkı bize karşı kışkırtıyordu, bizi Fransızcılık ve ahlaksızlıkla suçluyorlardı.

Bize bugün, ne kadar garip ve çocuksu gelirse gelsin, o günün polemiği içinde ben, hep protestanlığımı ileri sürüyordum, bundan az ya da çok yararlandığımı da söyleyebilirim.

Alman Parlamentosunun bu kovuşturmalarının çok zararını gördüm; bunların savları, benim subaltera düşmanlarımınkilere tıpa tıp uyuyordu.

Yani, Alman yazarlarının yaşadığı en kötü bir dönemden yenik düşmeden çıktım. Bugünkü yazar kuşağı bize göre mutludur.

Siz Fransız yazarlar ise, halinize ne denli şükretseniz yeridir.

Sağlıcakla kalın, sevgili Taillandier. Ağrılarım, daha çok yazdırmama engel oluyor.

Size çok değer veririm ve severim,

Buna inanmanız dileği ve en derin saygılarımla.

Henri Heine

MAXIMILIAN HEINE'ye

Paris, 19 Haziran 1852

Çok sevgiil Max!

Sana, kalacak bir yer bulmam için yazdığın mektubu şimdi aldım; bir de, benim Paris'te olup olmadığımı soruyorsun.

Bu yıl, başlangıçta düşündüğüm gibi, yazlığa çıkmıyorum, evim son derece dar olduğu halde, burada Paris'te kalıyorum.

Oturduğumuz daire böyle dar olmasaydı, benim yanımda kalabilirdin, ama burada bir kediyi bile barındıracak yer yok, nerde kaldı, beyaz kürkler içindeki kocaman bir Rus ayısını üstelik bir doktoru bu küçük kovukta ağırlamak.

Karım her zaman, ilkyaz gelince, yeni bir apartman dairesine geçmekten söz eder ve bu iş hep sözde kalır.

Hasta durumuma hiç uymayan, bu küçücük apartmanda oturmamız, yanlış bir ekonomi anlayışının uygulanmasıdır.

Buraya gelir gelmez, her hangi bir otele inersin; istersen hemen ertesi günü karımla beraber çıkar, bize yakın bir yerlerde, istediğin gibi bir ev tutarsın, olur biter.

Burada yer bulmak, başka kentlere göre daha kolay. Tanıdığım bir çok Alman 20—30 yıldanberi, ilk girdikleri otele yerleşmiş oturuyorlar. Bu otellerde, oturma ve oda bakımı için belli bir para ödemiyor, yemeği dışarda yediğiniz için, evde başkaca hiç bir harcamanız olmuyor, ve canınız istediği zaman, önceden haber vermeden çıkabiliyorsunuz.

Yok eğer bir aile yanında, bir aylığına, oda tutmuşsanız çıkmazdan 14 gün önce, haber vermek zorundasınız.

Görüyorsun, bu işler burada güzel yürüyor; karınızı yanınıza almadan geziye çıkmışsanız, Paris, rahat edeceğiniz bir köşe...

Karım, durmadan senden söz ediyor; seni merak ediyor, görünümünü soruyor, ben de, uzun zaman seni görmediğim için, bugün nasıl gözüktüğünü bilmediğimi söylüyorum... çocukluğunda, ucu havaya kalkık bir burnun olduğunu söylüyorum; şimdi belki de, Çarlık Rusyasında, «şahane» bir iğri ile aşağıya doğru uzamıştır.

Senin, küçük yaştanberi düzene önem veren bir kişi olduğunu... Demir Eşya envanterine, tahta bir çekiçle başlamıştın.

«Tüm demir eşyam: en başta tahta çekiç...» diyordun. Bir de, zengin kamışkalem koleksiyonun vardı.

Bunları anlatıyorum, ama o, durmadan yüzü nasıl, boyu nasıl, diye soruyor, adını da Mask biçiminde söylüyor.

Yüzün değişmiş olabilir, sevgili Max, ama yüreğin değişmemiştir. Ve ben onu ne kadar yakından bilirim.

Seni çok severim, yakında seninle yüzyüze gelmek beni heyecanlandırıyor.

Sağ ve esen kal! Karını ve çocuklarını öperim.

Seni hiç unutmayan kardeşin.

Harry Heine

BETTY HEINE'ye

Paris, 18 Ağustos 1853

Çok sevgili anneciğim!

Son mektubundan iyi olduğunu öğrendim ve sevindim. Elyazın, kuşkusuz, bunun en büyük belgesi. Ama, yine de kimi zamanlar, seni düşünerek meraklanıyorum.

Aramızdaki anlaşmayı biliyorsun. Ben seyrek yazıyorum diye, yüksünme. Her zaman Almanca yazdıracak birini bulamıyorum.

Karımın sağlığı iyidir; ama şu anda, elimin altında değil, kimi aile işlerini düzenlemek için, iki günlüğüne sılaya gitti; bu akşam dönecek. Bu, önemli bir olay, biliyorsun!

Sevgili Lotte'ye ve çocuklarına candan selamlar. Lotte'nin son mektubuna teşekkür ederim, yakında ona kitap listesini göndereceğim.

Az önce Campe'den mektup aldım, son yazısına yanıt vermediğim halde... Yine beni, türlü alanda, işe koşmak istiyor, beni eskiden olduğu gibi, isteğince sömüremediğine fena halde içerliyor. «Şarkılar Kitabı»ından yeni basım yapacağını yazmış.

Bundan böyle emeğimin karşılığını almadan, ona hiç bir yazı göndermeyeceğim, dosyamda kalsın daha iyi...

Burası, şimdilik durgun, savaş korkusu ortadan kalktı. Ama bana kalırsa, önümüzdeki yıl, savaşın çıkması önlenemez. İlişkiler ve çıkarlar çatışıyor. Bir kibrit çöpü tüm dün-

yada yangını başlatmaya yeter. Ve baştaki Pompier[1]lerin kafasında akıldan çok korku var!

Sağlıcakla kal, benim sevgili anneciğim, ve gece gündüz seni düşündüğümü unutma. Benim anamsın, en yakınımsın, kuşkusuz; ama aynı zamanda çok, çok temiz bir insansın, ve benim tonton, tatlı Mäusel[2]imsin, sana hiç doyamam.

Seni, derin bir saygı ile, söyleyemeyeceğim kadar çok seviyorum.

Her zaman senin buyruğunda oğlun.

Harry Heine

ALEXANDRE DUMAS[3]ya

Paris, 28 Mart 1854

Sevgili Dumas!

Gazetenizin[4] «olaylar + haberler» bölümünde, bir şiirimin bugün yayımlanacağı ile ilgili bir haber çıktı, hatta şiirin adı bile yazılı idi.

Ben ne böyle bir şiir yazdım, ne de şiire başlık olan anlamda bir şey düşündüm.

Lütfen, haberi gazetenizde yalanlayın, sevgili dostum.

Bu vesile ile, okuyucularınıza, şiirlerimin tümünü[5] ya-

---

(1) Pompier: itfaiyeciler, (tulumbacılar)

(2) Mäusel: bir sevgi sözcüğü (farecik)

(3 Dumas, Alexandre, (baba) (1802—1870): ünlü Fransız yazarı.

(4) Dumas'nın yayınladığı «Le Mousquetaire» adlı gazetenin 27 Mart 1854 tarihli sayısında, Heine'nin «Le fils de Marguèrite» adlı bir şiirinin yakında yayımlanacağı duyuruluyordu.

(5) Sözkonusu kitap, 4. Temmuz 1855 de «Pièmes et légendes» adı ile yayınlandı. «Alta Troll», «Lirik Intermezzo», «Kuzey Denizi», «Düşsel Tablolar», «Almanya —Bir Kış— masalı» ile «Ramanzero»nun kimi bölümlerini ve «Karmaşık Şiirler»i kapsıyordu.

Bu yapıtların bir bölümü Heine, öteki bölümleri, Heine'nin arkadaşları olan: Fransız yazarı Gérard de Nerval tarafından (Fransızca'ya) çevrilmiştir.

kında yayımlayacağımı, çevirilerin bir bölümünü benim, bir bölümünü de dostlarım ve iş arkadaşlarımın yaptığını duyurursanız buna sevinirim.

Ancak, bu duyuruyu gazetenize koyarken, ona bir reklam havası vermeyin, zira piyasaya dökülmüş çok edebiyatçı, ya da öyle geçinen kişi var ki, bunlar ne benden, ne de soylu babam Phöbus Apollo[6]dan en küçük izini almadıkları halde, dizelerimin çevirmeni olarak ortaya çıkmak hevesindeler. Sizin bildirinizden sonra telif hakkıma gözkomaları «cüret» sınırını aşar da, suç olur sanırım.

Birkaç hafta önce gazetenizde, ziyaretime gelmek istediğinizden sözetmiştiniz. Buna sevinmiştim. Bu ziyareti çok geciktirirseniz, korkarım, beni Rue d'Amsterdam 50 deki evimde bulamayacaksınız; evden çıkmış, hiç tanımadığım bir yere göç etmiş olacağım. Ne yazık ki, yeni adresimi de, beni ziyarette gecikmiş dostlarıma söylesin diye, kapıcıma bırakamayacağım. Gelecekteki evimi merak edip kaygılanmıyorum; tek bildiğim oraya, karanlık, piskokulu dar bir dehlizden girildiğidir. Bu giriş, beni şimdiden biraz ürkütüyor; bu göçten sözedince de karım ağlamaya başlıyor.

Madame Heine, bundan oniki — belki daha çok — yıl önce bize göstermiş olduğunuz ilgi ve incelikleri hiç unutmadı, bunları, güzel anılar olarak belleğinde saklıyor.

Altı yıldanberi yatağımdan çıkamıyorum; hastalığımın doruğunda, korkunç acılar çektiğim günlerde, karım bana romanlarınızı okudu ve ben, onu dinlerken acılarımı unuttum... Onların tümünü kulak kesilerek dinledim, hayır: yuttum; dinlerken zaman zaman dayanamıyor: Ne adammış bu Alexandre Dumas denen yazar, demekten kendimi alamıyordum, ne zengin buluşlar bunlar!

Bildiğim serüven romanları arasında, Cervantes'den ve Madame Schariar'dan, daha doğrusu, halka malolmuş adıy-

---

(6) Phöbus Apollo: (ışık saçan Apollo): Apollo ya da Apollon: şiir ve müzik Tanrısı.

la, Sultan Scheherezade[7]den sonra en güzel yazan romancı, hiç kuşkusuz, sizsiniz!

Ne akıcı, ne zorlamasız bir üslup, ne güzel bir kişilik! Bir tek kusurunuz varsa eğer, o da: bunca alçak gönüllü oluşunuz!

Ooo, ne kadar alçak gönüllüsünüz! Sizi, kendini beğenmişlikle, öğünme ile suçlayan kişiler, sizdeki büyük yeteneğe, değer biçecek çapta olmayanlardır. Kendini beğenmişlik diyorlar. Böyle bir kendini beğenmişliği varsayalım sizde, var da, zaman zaman yüksek çıkışlar yapıyor... Ne kadar yükseğe sıçrasa da, hiç bir zaman, sizin o hayranlık uyandıran yeteneğinizin boyutlarına yetişemez, belki ancak dizine, ya da en çok dizin üstüne kadar gelebilir.

Kendinizi ne kadar beğenseniz, en abartılmış övgüleri benimseyip onları ağzınızdan düşürmeseniz, yine de, o harika yapıtlarınızın değeri yanında azdır.

O güzelim yapıtlar! Mektubu yazdırırken, söylediklerimi duyan Madame Heine sesleniyor: evet, evet çok doğru! diyor. Elinde tuttuğu papağanı da yineliyor: ya, ya, ya, ya, ya!

Görüyorsunuz, sevgili dostum, size hayranlıkta evcek birleşiyoruz.

Tüm içtenliğimle
Henri Heine

BETTY HEINE'ye

Paris, 27 Aralık 1854

Benim sevgili ve iyi anneciğim!

Bu yılın da sonunu getirdik, bana pek fazla kötülük getirmemiş, hatta kimi rahatlıklar sağlamış olsa bile, tüm olarak geriye baktığımda, yine de pek ilertutar yeri olmadığını gö-

(7) Arap yazınında ünlü «Binbirgece Masalları» nın anlatıcısı: Şehrazad.

rüyorum, gitsin bakalım bu da, cehennem olup ötekilerin yanına...

Şimdiden yeni yılını kutlarım. Tanrı seni her türlü acıdan, her türlü dertten korusun, ve benim sevgili, iyi yürekli anacığımı uzun yıllar başımızdan eksik etmesin!

Seni birgün eğer yitirirsem, kalamam arkandan bu dünyada uzun boylu, ben de hemen gelirim, o zaman, arasın, bulsun bakalım zavallı Mathilde benim yerime koyacak bir başka deliyi...

O da sana yürekten selamlar gönderiyor, ve tümünüzün yeni yılını kutluyor.

Seni de, ayrıca kutlarım, sevgili kardeşim.

Biraz öksürüğüm vardı, çok şükür, onu da atlattım.

Şimdilik tümümüz iyiyiz: Yalnız kedimiz gezip tozmaktan hasta... Bu gece yine eve gelmemiş.

Carl'dan haber alamadım...

Kitap sandığımı sonunda aldım, aldım ama artık hevesim kaçmıştı.

Sen ve evdekiler esen kalın ve sevginizi benden esirgemeyin.

Size yürekten bağlı
Harry

ALEXANDRE DUMAS'ya

Paris, 8 Şubat 1855

Sevgili Dumas!

Dün, gazetenizin son sayılarını okurken (doğrusu: okutup dinlerken) öğrendiğime göre, iyilik taşan yüreğinizin sesine uyarak, yeni bir girişimde bulunmuş, korumak istediğiniz çok sayıda mutsuz insana harcanmak üzere, bir yardım kampanyası açmışsınız.[8] Bu kampanyaya hemen, za-

(8) A. Dumas, «Le Mousqutaire» adında bir gazete çıkarıyordu. Bunun 8 Şubat 1855 tarihli sayısında yoksulluk içinde bunalmış, biri felçli olmak üzere beş çocuk babası bir adamla, yine yoksul bir ana-oğula yardım kampanyası açmıştı.

man geçirmeden katılıyor ve size mektubumla birlikte, Zürich Bankası'na yazılı 50 Francs'lık bir çek yolluyorum.

Bunu bana İsviçre'de yaşayan, ve bu parayı 20 yıl önce benden ödünç olarak aldığımı ileri süren bir yurttaşım[9] gönderdi.

Bu çekten ne kadar önce kurtulursam, o kadar çok sevineceğim. Nedeni mi? Çok kötü kokuyor da ondan.

Ondan bir eşek kokusu alıyorum; ısırmak isteyen, ama ısıramayan, ancak öfkesini anırarak dışa vuran, hırslı bir eşeğin kokusu...

Bu koku midemi bulandırıyor; zaten en sevmediğim hayvandır eşek. Çocukluğumdanberi eşeklerden hoşlanmam; çocukken bir eşeğin anırdığını duysam nedense büyük bir korkuya kapılır, kendime kaçacak delik arardım.

Yakınlarımın kimisi ile de paylaştığım bu antipatiyi bir türlü yenemedim. Bir arslan, ya da bir kaplanın kükremesi karşısında titremiyorum. Geceleyin, ormanda, ardıma düşüp beni kovalayan aç kurtların ulumaları da, beni ancak bu eşeklerin anırması kadar korkutmuştur.

Kedinin miyavlamasından da hoşlanmam; ama yurttaşım Meyerbeer gibi kedi görünce yüzüm bembeyaz kesilmez. Pythagoras'ın Metempsychose[10]a inanan bir öğrencisi, herhal bunu şöyle açıklardı: Bizim büyük ustamız (Meyerbeer) bundan önceki yaşamında, bir zavallı küçük fare imiş, ve bugünkü bedeninde de, en küçük kedinin karşısında bile tir tir titreyen bir fare yüreği taşıyormuş! Domuzların homurtularını da sevmem, kesilirken çıkardıkları sesleri dinlemektense Maestro Giacomo Meyerbeer'in müziğini dinlemeyi yeğ tutarım.

Uzun süre çaba harcadıktan sonra, kendimi köpek havlamalarına alıştırdım; şimdi buldok'undan tutun da en küçük boyda olanına dek, hani tümü bir araya gelse de uykumu kaçırmak için koro yapsalar, ben yine aldırmıyorum.

---

(9) Venedy Jakob (1805—1871): Cumhuriyetçi Yayıncı.

(10) Metempsychose: ruhun (ölümden sonra) bir başka bedende yaşaması.

Ama dediğim gibi, en korktuğum hayvan: eşektir. Hele bizim küçük çocukların, kimi zaman, alay olsun diye, arkatarafına bir avuç karabiber koydukları zaman, hayvan çevresindekileri ısıracak kadar hırslanıpta, hiç bir şey yapamayacak durumda olunca çıkardığı sesler var ya, şu sonu gelmeyen Jaha! Jaha!lar, işte bunlar beni şaşılası bir korkuya iter.

Öfkeden kuduracak haldeki bir eşeğin, yapacak hiç bir şeyi olmayınca çıkardığı garip, değişik, ürkütücü seslere, başka dostlarım gibi, ben gülemiyorum.

Bu kızgınlığı içinde, yabansal olduğu kadar gülünç hali ile hayvan, —cline geçirse— ne insanların, hatta ne de Tanrıların kulaklarını yerinde bırakırdı.

Evet, asıl suç, kuşkusuz, ona biberi verenlerde!.. Neresine koyduklarını söylemiştim. Ama, bu canı yanan hayvan, çaresiz haykırışlarında çıkardığı garip seslerle, içinin çirkinliğini kötülüğünü belgeliyor: yediği dayağa ses çıkarmayan, sabırlı ve sessiz yapılan her eziyete katlanan ve bu yüzden, biryerde, beğenimizi bile kazanan bu hayvan, sıkıştığı zaman, içini nasıl da dışarıya vuruyor! Bu korkunç seslerde kendini beğenmişlik, kıskançlık, terbiyesizlik, hilecilik, hepsi bir arada yankılanıyor. Oysa, önceleri, biz onun tutumundan şu anlamı alıyorduk: Ben aptalın tekiyim, ama dürüstüm, evet, pek akıllı sayılmam, ama dürüst bir yaradılışım var...

Ve gerçekten de bizi buna inandırıyordu.

Bana şu pis çeki yollayan kişi, Paris'e kaçan yurttaşlarımdan biri şimdi tutmuş bana, 20 yıl önce, çok sıkıntı çektiği zamanlarda, benden 50 Francs aldığını, şimdi artık bana borçlu kalmak istemediğini yazıyor.

Böyle bir olayı anımsamıyorum; aradan bunca yıl geçtikten sonra bu küçük tutarı tümüyle unutmuş olabilirim; gerçekten ona böyle bir para verdim mi? Ama, şu kesinki, vermişsem bile, herhal geri almak için vermemişimdir. Tutarın küçüklüğü bunu belgeliyor.

Kafa yapılarını beğendiğim, düşünlerini paylaştığım

yurttaşlarıma karşı, savurganca olmasa da, hiç bir zaman pintice davranmadım.

Kafaca ve siyasal inançca kendime yakın bulduğum kardeşlerimden biri, sürgünde yaşayanların çoğunun karşıkarşıya geldiği bir sıkıntıyı gidermek için bana başvurduğu zaman, yani beni bu onura layık gördüğü zaman, ona seve seve, elimden gelen yardımı yaptım; verdiğim para pek çok olmasa da, herhalde, bu gülünç 50 Francs'dan fazla idi.

Zürih'teki bu zavallıya, 50 Francs vermişsem, onu herhalde, bir sadaka gibi vermişimdir; ve anlıyorsunuz dostum, elli yıl önce vermiş olduğum bir sadakayı geri alıp da cebine koyacak insanlardan değilim ben. Bu parayı benim koruduğum birkaç fakir için de kullanamam, zira bunları ben kendi korumama almışım... Alacaklılarına herkes kötü para ödese de ben, bu insanlarıma temiz para vermek isterim.

Durun, sevgili Dumas, az kaldı size bu namuslu (!) eşeğin adını yazıyordum; dikkat etmem gerek; ona Martin[11] demek bile istemiyorum, şu halk ağzı deyimi benimsediğim haldi: «Martin adını taşıyan çok eşek vardır!»

Biliyorum ki, yurdumun bir köşesinde yaşıyan tanımadığım herhangi bir Martin çıkar, hemen duruma el kor ve yakınmaya kalkar. Tanırım bu tür kişileri: tanınmış bir yazarın kaleminden nasılsa çıkmış herhangi bir söze dört elle ve hırsla sarılıp kendini beğenmişliklerini okşamak ve kuru gürültü yaparak gazetelere geçmek için can atarlar: gazete sorumlularına mektuplar yağdırırlar: «Monsieur Henri Heine'nin mektubunda söz ettiği eşek var ya, o eşek işte benim iah! iah! iah! iah!»

Hayır, her ne pahasına olursa olsun eşekliğini belgelemek isteyen bir eşeğe, böyle bir reklam fırsatı vermek istemiyorum ve bu konuyu burada kapatıyorum.

Fazla dozda biber verilerek hırslandırılmış bir eşeğin kokusunu taşıyan bir çekten kurtulma isteğimin nedenini anlatmak istemiştim.

Bu parayı, koruduğunuz kişilerin herhangi bir işine na-

(11) Martin: Fransa'da — alay olsun diye — eşeğe takılan ad.

sıl isterseniz o şekilde harcamanız için gönderiyorum. Bir hayır işi yaptığım kanısında değilim. Bunu da belirtmek isterim.

Size daha, söylemek istediğim çok şey var, ama boynumda ve göğsümdeki kramplardan boğulacak gibi olduğum için bu «yazdırma» işini daha çok sürdüremeyeceğim; doktoruma kalırsa hiç konuşmamam gerek. İki ay önce geçirdiğim, olmayacak bir kaza sonucu doktor böyle bir önlem almıştı.

Bir düşünün durumumu: çalışarak oyalanmam olanaksız, konuşmak bile yasak, ağzına takılarak zorla susturulmuş bir köpekten ayrıcalıksız bir insan.

Ama, niçin ziyaretime hiç gelmiyorsunuz? Duyduğuma göre Rue d'Amsterdam'da oturuyormuşsunuz, buraya, Champs - Elysées, Avenue Matgnon No. 3 e geçmeden önce bizim oturduğumuz yer. Buraya pek uzak değildir, sizin Kabriolett ile 5 rakikada burada olursunuz, ve ben, hep evdeyim.

Bakın ve utanın: Siz, genç adam, bana gelmekte gecikirken, geçenlerde, üstelik kötü bir havada, Marais'de oturan ve gittiği her yere yürüyerek gitmeyi seven ünlü büyüğümüz Bérangér[12] (75) bana geldi. 24 yıldır onu hiç görmemiştim. Paris'li bir sokak çocuğu kadar dinç gözüküyordu. Béranger'in ziyareti sırasında, bizimle beraber olan bayan — kim olduğunu anlamışsınızdır — onun iyi görünümüne komplimanlar yaparken, 75 yaşında olduğuna kesinlikle inanmak istemiyordu, «en çok, en çok 60 olabilirsiniz», diyordu. Bu şarkı yazarının ona verdiği yanıt tüm bir gün boyunca beni güldürdü: yalancıktan takındığı babacan bir tavır ve biraz üzgün ve sonsuz müzip, alaycı bir sesle şöyle dedi: «Yanılıyorsunuz, Madame, bana tanıtlama olanağını verseniz, gerçekten 75 yaşında olduğumu herhal tanıtlardım.»

Biraz açık da olsa, hoş bir espiri. Sözünü ettiğim bayan, herhal, bundan böyle, yaşlılara, yaşlarıyla ilgili komplimanlar yapmaktan kaçınacaktır.

---

(12) Beranger, Pierre — Jean de (1780 — 1857): Fransız şarkı yazarı, pek çok siyasal şarkıların sözlerini yazmıştır.

Kendisi, benden çoktandır size yazıp, o güzel sürprizinize teşekkür etmemi istiyordu.

33 1/3 Başyapıt yazmış bir elin, ayrıca onun için, bir müsvette yazıp göndermesi ne güzel! Otuzüç ve üçte bir diyorum, zira çok umuyorum ki, bu arada, dörtgözle bekleyen okuyucularınız için «Mohikaner von Paris»[13]ın üçte ikisini yazmışsınızdır.

Bu «yazdırma» ya son vermem gerek, boğuluyorum.

Bütün yüreği ile sizin
Henri Heine

FRANCOIS GUIZOT[14]ya

6 Mart 1855

Monsieur!

Size karşı duyduğum saygılı sempatinin bir kanıtı olmak üzere, Almanya'da yayımlanan son kitabımı[15] ekte sunmakla onur duyuyorum. Bu kitabın ikinci ve üçüncü cildi «Lutecia»[16] adını verdiğim ayrı bir yapıt oluşturur, ki bunun Fransızca çevirisi de önümüzdeki ay çıkacak.

Kitabı, Fransızcası ile birlikte yollayabilmek umudu ile bir süre beklettim, ama, duygusal kimi etken — belki bu sözlerime güleceksiniz — onu bir an önce ellerinize iletmeye beni zorladı.

Sizinle ilgili kimi bölümü, kötü niyetle, bilerek yanlış yorumlayan kişilerin yazıları daha önce elinize geçerse,

---

(13) «Le Mohicans de Paris» Dumas'nın romanı.

(14) Guizot, François —Pierre— Guillaume (1787—1874) Fransız tarih yazarı ve Devlet adamı: 1840 dan 1842'e kadar Dışişleri bakanı ve —bir süre— Parlamento Başkanı. 1848 Şubat Devriminde görevden alındı.

(15) «Vermischté Schriften» 3 cilt (Çeşitli yazılar — «Karışık Yazılar»)

(16) Lutecia Paris'in latince adı.

Monsieur Guizot'ya gereken saygıyı göstermeden yazan «aşağılık bir adam» olmadığımı kitaptan öğrenesiniz diye...

«Lutecia»yı niçin yazdığımı, ince zekanızla çabucak anlayacaksınız. Onu okumak zahmetine katlandığınızda göreceksiniz ki, tarih açısından son kerte önemli olan «Parlamenter Dönem»[17], ve onu yaratan ruh, bizden sonrakilerin belleğine bu yapıtla aktarılmazsa, büyük olayların, kontroldan çıkmış tutkuların baskısı ile kaynaşan toplum tarafından unutulup gidecektir. Ve bu dönemin dramında, bizden sonra yaşayacaklar üç kişi ile karşılaşacaktır: Louis Philippe, bay Thiers ve bay Guizot, işte benim kitabımın üç kahramanı.

İzninizle, Monsieur, sonsuz hayranlığımı, ve derin saygımı kabul etmeniz ricası ile kulunuz (bendeniz)

Henri Heine

ADOLPH THIERS[18]e

Paris, 14 Nisan 1855

Monsieur!

Şu dönemde, devlet hizmetinde yüksek bir yeri doldurmuyorsunuz, böyle bir yere yeniden geçtiğinizde ise, bu satırları yazan zavallı ölüm namzeti, insanlar tarafından hiç bir yardım gerekmeyen bir yerde olacağı için, yalnızca, ben-

(17) Parlamentarische Epoche: Julimonarchie (1830—1848) İkinci Cumhuriyet. (Louis — Bonaparte).

(18) Thiers, Adolph (1797—1877) Fransız devlet adamı ve tarih yazarı. Liberalist görüşün öncüsü. Louis - Philippe döneminde, 1836 dan 1840 a kadar başbakan.

Ilımlı Cumhuriyetçi olarak, İmparator Napoleon'u devirmeye savaştı. 1871 den 73'e kadar Üçüncü Cumhuriyet'in ilk başkanı oldu. Thiers şu büyük tarih yapıtlarını yazdı:

1 — «Histoire de la Révolution Française» (10 cilt, 1823—1827)

2 — «Histoire du Consunlat et de l'Empire» (29 cilt, 1845-69.)

den hiç bir zaman esirgemediğiniz ilginizi canlandırmak ve arttırmak isteği ile yazdığım bu mektubun ardında dünyasal bir çıkardüşüncesi olmadığı ortadadır.

Bu noktayı böylece saptadıktan sonra, gönül rahatlığıyla söyleyebilirim ki, bugün size sunmakla onur duyduğum «Lutecia» adlı kitabı oluşturan mektupları yayımlamamın, en ağır basan nedeni, sizin hoşunuza gideceği düşüncesidir.

Bizim Almanların bugünkü mantalitesine uygun olmayan bu yayın, Almanya'da çok sert tepkiler yaratacaktır, kitabın Fransızca çevirisinin de, burada, Fransa'da büyük sempati ile karşılanacağını sanmıyorum, belki bu yayın için en kötü zamanı seçtim.

Ne olursa olsun, bu kitabı yayımlamakla, Louis Philippe, Thiers ve Guizot adlarının simgelediği o parlak Cumhuriyet Dönemini bir kez daha gözler önüne seriyor ve böylece amacıma ulaşmış olduğumu sanıyorum.

Gelecekte, küçük çocuklar okullarında yalnız bu üç adı ezberleyecekler. Bayan Klio[19] onur levhasına, ikinci sınıf kahramanların adını geçirmez, o, tüm bir dönemin Epoche simgesi olmuş büyük bir adı, ya da ünsalmış bir Triumvirat (egemen üçlü) adını yazmayı yeğler.

Ben, kitabım «Lutecia» da onu (Tanrıçayı) örnek aldım. Kitabımı, lütfen, bir bütün olarak ele alın, ayrıntıların, hatta, zaman zaman sizi yadırgatacak deyimlerin üzerinde durmayın.

1 Mart'daki bakanlığınıza muhalefet yaptıysam (ki bu pek tehlikeli bir muhalefet değildir), hatta sizi zaman zaman bakan olarak eleştirdiysem, üstün yeteneklerinizi dehaya varan zekanızı vurgulamaktan da geri kalmadım; o dönem, sizi insafsızca yeren, iftiralara boğan yurttaşlarıma karşı sizi savundum.

Zaman onlara doğruyu gösterdi.

---

(19) Klio yada Kleio: Zaman akışı içinde Tarih'i değerlendiren Musa (İlham perisi). İnsanlara, unutulmaması gereken ünlü, şanlı eylemlerini dile getirir; bu nedenle tarih alanı onundur. Tarih yazarlarını esinleyen peri.

Ama 1840 lardaki bakanlık döneminizde, Ren'in öbür kıyısında sizin için en olmayacak yalanlar uydurduluyor ve kamu oyuna sunuluyordu. Size karşı delice bir hırstan güç alan onursuz bir oyun sahneye konuyor, kin giderek daha çok artıyor ve doruğa ulaşıyordu. Bu oyuna ışık yakanların arasında bir kaç yurtsever eşeği de tanıyordum, hatta bunlardan birine siz, birkaç kez yardım elinizi bile uzatmıştınız.

Bunların anırmasına, yurdun başka eşekleri de katıldılar, eşek sesleri birbirine karıştı ve ayyuka çıkar oldu, hani, denebilirdi ki, tüm Almanya, bay Thiers'e karşı anıran bir tek eşek olmuştur.

Lütfen, efendim, «Lutecia»yı okurken, mektupların tarihlerine dikkat ediniz ve hangi koşullar altında onların yazıldığını anımsayınız. Böyle bir dönemde, Alman eşeklerinin karargahında durupta, hakkınızda övücü sözler söylememin olanaksızlığını o zaman anlarsınız.

Sizi içtenlikle sevdiğim için, dikkatsizlik ya da becerisizlik yüzünden canınızı sıkacak bir şeyler söylediysem, buna üzülürüm.

Bugün, içinde bulunduğum durumda, yalnız anılarımla yaşıyorum ve sizinle ilgili anılarım, benim için en değerli olanlardır.

Büyük hayranlığımı ve saygılı bağlılığımı yinelememe izni vermeniz ricası ile

Henri Heine

ELISE KRIENITZ'e[20]

3 Avenue Matignon, 20 Haziran 1855

Pek sevimli, pek çekici insan!

Geldiğinizde, sizi ancak bir kaç dakika görebildiğim için

---

(20) Krienitz, Elise (1828—1896): Alman asıllı Fransız yazarı Heine'nin son aşkı.

Heine ona «Mouche» diye seslenıyordu. Mouche = sinek. (Elise'nin mühüründe bir sinek amblemi vardı.)

üzgünüm. Üzerimde, son kerte iyi bir etki yaptınız; sizi en yakın zamanda, yeniden görmek beni çok sevindirecek.

Olanağı varsa yarın, olmazsa, size uygun, en yakın zamanda, geliniz. Yine, bu kez yaptığınız gibi, önceden haber verirsiniz.

Gün boyunca, her saat sizi kabule hazırım. Bana en uygun saat 4 den sonra kaça kadar isterseniz!

Gözlerimin hastalığına karşın, bu satırları kendi elimle yazıyorum, zira, şu anda, yanımda güvendiğim bir «yazıcım» yok.

Çok büyük dertler içindeyim ve hep hastayım. Yakın ilginiz ruhuma onca iyi geldi ki, boş inançlara kendimi kaptırıyor, sıkıntılı saatimde bir iyilik meleği imdadıma yetişti, diyorum. Hem de tam zamanında.

Yoksa siz, siz bir iyilik meleği değil misiniz?

Bunu yakında öğrenmem gerek.

Heinrich Heine

ELISE KRIENITZ'e

Paris, 20 Temmuz 1855

Çok tatlı ve incecik Mauche!

Size, mühürünüzün amblemi olan Mouche yerine, mektubunuzdan aldığım güzel kokunun esiniyle mi sesleneyim isterdiniz? Eğer böyle ise, o zaman size, Bizam kedisi demem gerekirdi.

Önceki gün mektubunuzu aldım, minik ellerinizin izleri (yazınız) hep kafamda dolaşıyor, yok hayır, damarlarımda... Bana bolca sunduğunuz sevgi için yürekten teşekkürler!.

Şiirler güzel olmuş bu yönde, söylediklerimi yinelerim.

Yakında sizi göreceğime ve çizgilerinde, biraz «Schwaben» havasını sezdiğim güzel yüzünüze canlı izler katacağıma ben de seviniyorum. Bir erkek olsaydım da ah, bu tüm-

ce böyle platonik bir eda olmasaydı! Oysa ben, yalnız bir kafayım, bu size yetse de, bana ah, hiç yetmiyor.

Şiirlerimin Fransızcası yayımlandı ve çok beğenildi.

Bir kaç aya kadar, çevirisi yapılmamış öteki şiirlerimi de, örneğin «Yeni Bahar»ı, Fransızca edition'un son ciltlerinden birine koyacağım, görüyorsunuz, zaman kaybı söz konusu değil.

Evet, sizi göreceğime seviniyorum, ruhumun incecik sineği.[21] Tatlı Bisam Kedim, en sevdiğim türden bir Ankara Kedisi kadar yumuşak kedim benim!

Bir zamanlar, kaplan kedileri sevmiştim, yırtıcı kedileri, onların yüzünde bıraktıkları canlı izler, bana çok acı çektirmişti.

Durumum hep kötü, sürekli kramplar ve hırslar içinde yaşıyorum: Umutsuz durumumdan duyduğum öfkeler!

En canlı yaşam zevklerime susamış bir ölü! Bu, korkunç bir şey!

Hoşça kalın! Banyolar size iyi gelsin, güçlendirsin.

En içli selamlarımla dostunuz,

Henri Heine

ALEXANDRE DUMAS'ya

Paris 2 Ağustos 1855

Sevgili Dumas!

Dorval[22] için yazdığınız yazının beni nasıl etkilediğini size anlatamam. Mahalenizde, yazınızı okumuyor, hıçkırıklarınızı duyuyordum; insafsız diyeceğim bir acıma duyusu

---

(21) Fine mouche de mon âme!

(22) Dorval, Marie (1797-1849) Fransız sahne artisti Dumas, yayımladığı dergi «Le Mousqutaire»de Marie Dorval'ın son yılı» adlı bir makale yayınlamıştı. Bu makalede, bir zamanlar en büyük artistler arasında yer almış, alkışlanmış, göklere çıkarılmış olan bu ünlü kadın artistin sefalet içinde ölümünü konu ediyor ve okuyucuları — mezarının onarımı için — para yardımına çağırıyordu.

ile onları okurken... hep ağladım. Bu gözyaşları için, daha doğrusu, bu gözyaşlarına neden olduğunuz için, size teşekkür ederim; zira, insan yüreği, bu «kendini beğenmiş köpek», öyle yaratılmış ki, ne denli dertli olursa olsun derdinden çatlamaya razı olur da, bol gözyaşları dökerek rahatlamayı istemez. Ve bu yürek, bu «kendini beğenmiş köpek», bir başkasının felaketine ağlıyor gözükerek, kendi derdi için gözyaşı dökme olanağı bulunca da rahatlar! Evet, Derval içini yazdığınız dokunaklı yazınız için teşekkürler!

Ölümünden sonra da, ona sempatisini korumuş hayranlarından biri olarak, yazınızı okur okumaz, tezelden «Mous que taire»'in bürosuna yirmi Francs göndermiştim; bugün, abonelerinizin yaptıkları bağışı geri almalarını öneren yazınızı okuduktan sonra biraz şaşırdım. Hayırlı bir işe yatırmak istediğim bir parayı, geri alıp çantama koymama, boş inançlarım engel! İleride, benzer bir işe yatırmak üzere yeniden başvuracağınızı söyleseniz bile... Onun için, sevgili dostum, bu zavallı yirmi Francs'cığı, daha önce, bakımları için para topladığınız, amansız hastalığa yakalanmış kızların hesabına yatırın, lütfen.

Kendilerini bu mutsuz çocukların bakımına adamış olan özverili Schwesterler Topluluğunun adını unutmuşum, acep onların adresini, bir kez daha, sizden öğrenebilir miyim?

Zira, belli olmaz, olaki bir gün yardım severliğim tutar, bu adrese gereksinme duyarım; zaman zaman Tanrı hazretlerine bir selam çakmak hoşuma gidiyor.

Ben, hep bildiğiniz gibiyim: boğaz ağrılarım hep öyle... Uzunboylu dikte ettirmeme bile engel oluyor... Dikte ettirmek dedim de aklıma geldi:

Münih'te iken, hizmetime bakan Bavyeralı bir adamım vardı, biraz bönce bir şey. Benim çok günlerimi dikte ettirmekle geçirdiğime dikkat etmiş. Hemşerileri, kendisine, benim ne iş yaptığımı sordukları zaman: «Benim efendi, diktatördür!» demiş.

Burada «diktatörlüğümü» bırakıyor, size binlerce selam sunuyorum, Sağ ve esen kalın.

Derin saygılarımla
Henri Heine

SAINT RENÉ TAILLANDIER[23]ye

8 Eylül 1855

Sevgili TAILLANDIER!

Şu anda, Revue'ye bir kaç satır yazarken, size de, şu müsvetteleri[24] birlikte göndermeyi düşündüm; ziyaretime gelmeden önce, belki, bir göz atarsınız...

Yarın sizi bekliyorum. Ne zaman isterseniz, o zaman gelin, ancak pek geç kalmayın. Çeviriniz olağan üstü... «Düzeltmeler», ancak, benimde elim değmiş olsun diye yaptığım kimi küçük öneriler...

Şiirsel, Alman duyularını, Fransızca sözcüklere dökmek bana zor geliyor. Bir Ren'linin duyarlığı, positivist dilde, yalnız sağduyuya seslenen yavan bir şey oluyor.

Bana inanın dostum, mutsuz Alman bülbülünün bay Voltaire'in peruğu içine yuva kurmuş olması ...hiç de hoş bir şey değil.

Yarın bekliyorum.

Derin saygılarımla
Henri Heine

---

(23) Taillandier, René -- Gaspard — Arnest, (kısaca: Saint-René, diyordu arkadaşları ona.): (1817—1879) Fransız Yazın Tarihçisi ve çevirmen.

(24) Çevirisini Taillandier'in yaptığı «Yeni İlkyaz»ın Heine tarafından bakılmış ve düzeltilmiş müsvetteleri.

Paris, 8 Ekim 1855

Sevgili, değerli arkadaşım!

O yürekten gelen tatlı satırlarınıza teşekkürler. İyi olduğunuza sevindim. Ne yazık ki ben hep ve hem de çok hastayım, zayıf ve kötü kimi zaman, en küçük bir terslikten ağlayacak kadar duyarlı. Her hasta, çekilmez bir bela oluyor. Bu berbat halimle kimselere görünmek istemiyorum. Ama yine de, sevgili sineğimin[25] vızıltılarını duymak istiyorum. Yakında gel benim soylu efendim, ne zaman içinden gelirse, ne kadar tez gelebilirsen gel, benim sevgili Schwaben yüzlü güzelim. Bir şiir karaladım tam bir hastanelik delinin saçması.[26]

Bir deliden bir deliye
H. H.

ELISE KRIENITZ'e

[Ekim 1855]
Salı öğle zamanı

Sevgili Héloise![27]

Halâ o korkunç başağrısını çekmekteyim, umarım yarın (çarşamba) geçer, ve ben sevgili Mauche'umu öbürgün göre-

(25) Mouche.

(26) Pure Charenton — Poesie: Paris dolaylarında Charenton — le pont akılhastanesine imleme.

(27) Heloise Jean-Jacques Rousseau'nun mektup şeklindeki romanı. «Julie ou la nouvelle Héloise» (Julie ya da Yeni Heloise, 1761). Julie öğretmenini delicesine sever. Tıpkı 12. inci yüzyılda rahibe Héloise'ın öğretmenine âşık olduğu gibi. Oysa, sosyal durumları çok ayrı olduğu için birleşmelerinin olanağı yoktur. Rousseau, doğanın ve toplumun birbiri ile çatışan kurallarını imlemek ister.

bilirim. Ne fena! My brain is full of madness and my heart is fullof sorrow![28]

Yeryüzünde hiç bir ozan, en mutlu olacağı zaman bunca ezik ve yitik olmamıştır.

Tüm güzelliklerine, canlı öpücükler kondururum, düşümde tabii sana verebileceğim yalnızca bu... bu kadar, poor girl! (zavallı kız)

Esen kal!

H. H.

Müsvetteler perşembeye kadar kalabilir.

ELISE KRIENITZ

EKİM 1855

Çarşamba, öğleden sonra

Çok sevgili Mouche!

Çok acı çekiyorum ve son kerte sıkılıyorum. Sağ gözkapağım da kapanıyor ve bundan böyle yazı yazamayacağım sanıyorum.

Ama, seni çok seviyorum ve hep seni düşünüyorum, benim tatlım. Uzun öykün hiç fena değil, gelecek için umut veriyor. Umduğumdan daha yeteneklisin. Ne güzel: ufak tefek bir beden yapın var, çok hoşuma gidiyor.

Seni yarın görebilecek miyim? Daha bilemiyorum, kendimi biraz daha iyi hissetmezsem, sana Contre Ordre[29] gönderirim! İçimden ağlamak geliyor.

Yüreğimde spasmatik düzensizlikler var. Bu «Gazlenme»lere dayanamıyorum.

---

(28) Kafam çılgınlıklar, yüreğim dertlerle dolu!

(29) Contre — ordre: «Sana, gelme derim!»

Sağlıklı bir köpek olayım, ya da öleyim istiyorum.

Felaket! Senin adın
H. H.[30]

BETTY HEINE'ye

Paris, 30 Aralık 1855

Benim sevgili ve iyi anneciğim!

Yeniyıl kapıda bekliyor, eskisi bir an önce def'olup gitmezse, ben onu kovup kapıdışarı edeceğim.

En, en kötü yıllarımdan biri idi bu biten yıl.

Yeniyılın, daha iyi bir yıl olması dileği ile, ona girişini kutlarım. Tanrı sana, sevinçli ve mutlu günler bağışlasın! Seni içtenlikle kucaklarım. Sevgili Lotte'nin ve çocuklarının da yeni yıllarını kutlarım, düşümde onu kucaklayarak.

Burada herşey durgun. Hiç bir devinme yok.

Karım iyidir, sana sevgi dolu öpücüklerini yolluyor. Sağlığım, işte, bildiğiniz gibi, iyi olmayı bekleye bekleye yıllar geçiyor. Gözlerim iyiye doğru gidiyordu ama, şimdi, onları yeniden iyice korumam gerekiyor!

Tanrıya emanet ol, benim candan sevdiğim anneciğim, bil ki, gece gündüz seni düşünmekteyim. Geçen gece seni, gayet canlı, düşümde gördüm. Tıpkı, çocukluğumda olduğu gibiydin, uyanıpta kendimi bugünde bulunca ağlayasım geldi.

Sen benim iyi yürekli, sevgili anneciğimsin. Tüm yaşamımızda sen de, ben de, dürüst ve açık alınla yaşadık; onun için, öbür dünyada, birbirimizden ayrı olacağımızı hiç aklımıza getirmeyelim.

---

(30) Hamlet'in sözü: «Frailty, thy name is women!»i (Zaaf (zafiyet, arıklık), senin adın: Kadın!») sözünü değiştirerek Heine «Misère, (felaket), senin adın Heinrich Heine!» diyor:

Yeni yıl kutlamamı, yanında olupta, doğrudan söyleyemediğime üzülüyorum, ve Lotte ile çocuklarını kıskanıyorum o eşsiz büyükanneyi öpebiliyorlar diye...

Vefalı oğlun
Harry Heine

ELISE KRIENITZ'e

[Paris, 1 Ocak 1855]

Sevgili çocuk!

Yeni Yılın kutlu olsun! Bu mektupta birlikte gönderdiğim çikolataları, umarım, beğenirsin.

Böyle, adet yerini bulsun diye yapılmış armağanlardan hoşlanmadığını çok iyi biliyorum, ama bunlara aldırış etmezsek de, çevremizdekiler, aramızdaki saygı sevgi bağının, önemsiz olduğu anlamını çıkarırlar. Yoksa, sana olan büyük sevgimi böyle küçük şeylerle kanıtlamaya hiç gerek duymuyorum, kendi hesabıma.

Sen, benim sevgili Mouche'umsun; senin ince yapını, güzel yüzünü düşünürken acılarım azalıyor.

Yazık ki sana bu «hava cıva» sözcüklerden başka bir şey veremiyorum.

Yeni yıl için en iyi dileklerim burada, bu sözcüklerle kesiyorum: Hep sözcükler! Sözcükler!

Umarım yarın Mouche'umu görecek durumum olur, o zaman, sana haber yollarım, olmazsa herhal öbürgün (perşembe günü) seni görürüm.

Nebukadnezar II[31]
Prusya Krallığının (emekli) Atheist'i
şimdiki Lotusçiçeği[32]ne
tapanlardan

(31) Nebukadnezar II: Babylon (Babil) kralı Nebukadnezar, (söylenceye göre) deli oldu ve hayvanlar gibi ot yemeğe başladı.

(32) Lotusblume: Mısır nilüferi. Heine, Elise Krinstz'e, Mauche'dan başka çeşitli adlar takmıştı. Onu Lotus çiçeğim diye de çağırıyordu. Lotus çiçeği adlı bir şiir de yazmıştı.

ELISE KRIENITZ'e

Paris, 24 Ocak 1856

Çok sevgili Mouche!

Ahlar, uflar içinde, kötü, çok kötü bir gece geçirdim. Artık dayanamıyorum. Yarın, sesini duyacağımı umuyorum. Üstelik ilk seven bir delikanlı kadar heyecanlıyım. Bir kez olsun Madame Koreff[33]in güzelliklerine bu heyecanı aktarabilseydim! Ama yazgı benden bu zevki de esirgedi..

Ah, beni anlamıyorsun, sen bir aptalsın.[34]

Gänserich I
Vandaller Kıralı

ELISE KRIENITZ'e

[Paris, 14 Şubat 1856]

Sevgilim!
Bugün (perşembe) gelme.
Korkunç bir migren çekiyorum.
Yarın (cuma) gel.

Senin dertlin
H. H.

---

(33) Prosper Mérimées'nin, 1835 de yazdığı bir mektuba ivme... Bu mektupta Koreff adındaki bir doktordan söz edilir; Mathias adındaki bir kızla evlendi. Aldığı kızdan neslini üreteceğine güveniyordu.

(34) Aslında Heine: Du bist eine Gans (kaz)! diye yazıyor. Kendi, imzasının yerine de Gänserich, diyor (erkek kaz).

Not Heine'nin son mektubu.

Heine'nin Mektupları

Prusyalı muhbirler tarafından izlenmekteyim: politika entrikalarından ne denli uzak kalırsam kalayım, benden yine korkuyorlar... Korkacaklar, besbelli korkacaklar; değil mi ki bana savaş açtılar, o halde ben de vururum, hem de vargücümle vururum. Bunu biliyorlar.

•

Öpüyorum, evet öpüyorum, demek ki yaşıyorum.

•

Adımın birgün, O'nun büyük adıyla birlikte anılacağını GOETHE önleyemeyecektir.

DUŞUN